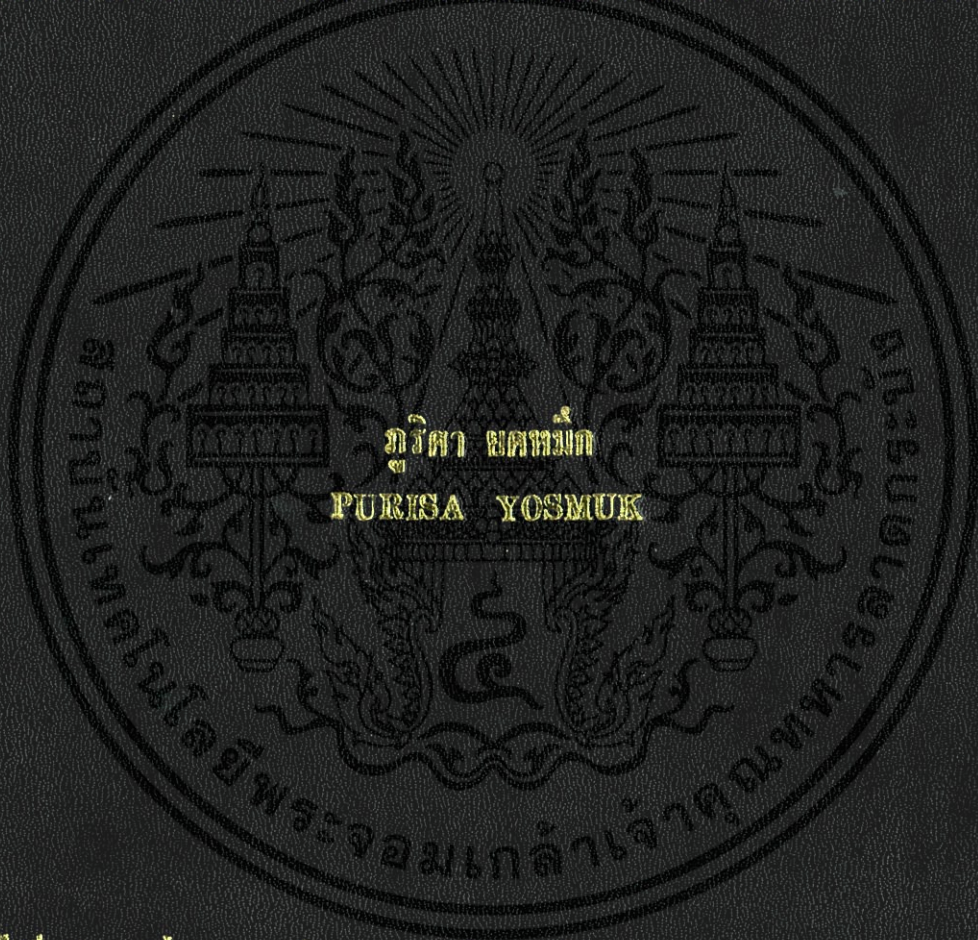

การศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองโดยกรณีศึกษา ร่วมของประชาชนภายใต้

โครงการเมืองน่าอยู่ (HEALTHY CITY PROJECT)

กรณีศึกษา : เทศบาลนครยะลา

THE PROSPECT OF URBAN DEVELOPMENT UNDER THE HEALTHY
CITY CONCEPT : A CASE STUDY ON YALA MUNICIPALITY

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาวิทยาลัยศิลปากร

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

บัณฑิตวิทยาลัย

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2545

ISBN 974-9546-67-9

การศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้
โครงการเมืองน่าอยู่ (HEALTHY CITY PROJECT)

กรณีศึกษา : เทศบาลนครยะลา

THE PROSPECT OF URBAN DEVELOPMENT UNDER THE HEALTHY
CITY CONCEPT : A CASE STUDY ON YALA MUNICIPALITY

ฐริศา ยศหมึก
PURISA YOSMUK

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน 44012
วัน, เดือน, ปี 21 ต.ค. 2545

.b.....
.i.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2545

ISBN 974-9546-67-9

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**THE PROSPECT OF URBAN DEVELOPMENT UNDER THE HEALTHY
CITY CONCEPT : A CASE STUDY ON YALA MUNICIPALITY**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2002

ISBN 974-9546-67-9

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2002

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาแนวทางการพัฒนาเมือง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
ภายใต้โครงการเมืองน่าอยู่ (HEALTHY CITY PROJECT)
กรณีศึกษา : เทศบาลนครยะลา

THE PROSPECT OF URBAN DEVELOPMENT UNDER THE
HEALTHY CITY CONCEPT : A CASE STUDY ON YALA
MUNICIPALITY

ชื่อนักศึกษา นางสาวกฤษิศา ยศหมึก
รหัสประจำตัว 41063013
ปริญญา การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.นพดล สหชัยเสรี

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์		ลายมือชื่อ
ผศ.ดร.นพดล	สหชัยเสรี	
ผศ.มณี	พนิชการ	
ผศ.เลิศวิทย์	รังสิริภย์	

วัน/เดือน/ปี ที่สอบ 10 พฤษภาคม 2545 เวลา 13.00 น. เป็นต้นไป

สถานที่สอบ ณ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

อ.ศ.เฉลิมชัย วัฒนศิริ (อ.ดร.)

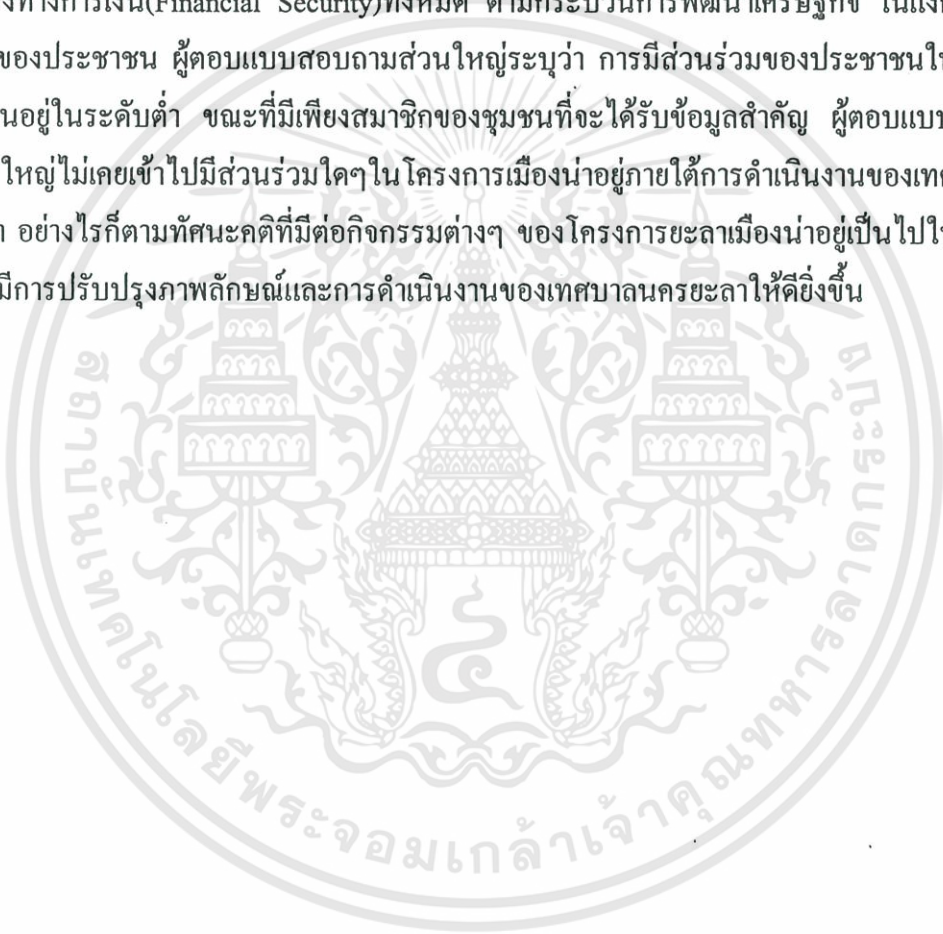
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 08 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2545

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อแตกต่างสำคัญระหว่างโครงสร้างทางทฤษฎีกับหลักการขององค์การอนามัยโลก คือ องค์การอนามัยโลกได้มุ่งเน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นลำดับรอง ขณะที่นำแนวคิดรัฐธรรมนูญมาใช้ อย่างผิวเผิน

การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของผู้อยู่อาศัยในเทศบาลนครยะลาที่มีต่อนโยบายเมืองน่าอยู่ พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้อยู่อาศัย ความพอเพียงของสาธารณูปโภคและความมั่นคงทางการเงิน(Financial Security)ทั้งหมด ตามกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ ในแง่การมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่ไม่มีเพียงสมาชิกของชุมชนที่จะได้รับข้อมูลสำคัญ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมใดๆในโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้การดำเนินงานของเทศบาลนครยะลา อย่างไรก็ตามทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมต่างๆ ของโครงการยะลาเมืองน่าอยู่เป็นไปในทางบวก และมีการปรับปรุงภาพลักษณ์และการดำเนินงานของเทศบาลนครยะลาให้ดียิ่งขึ้น

Thesis Title	The Prospect of Urban Development Under the Healthy City Concept: A Case Study on Yala Municipality
Student	Miss Purisa Yosmuk
Student ID	41063013
Degree	Master of Urban and Regional Planning
Programme	Urban and Environmental Planning
Year	2002
Thesis Advisor	Ass.Prof.Dr.Nopadon Sahachaisaeree

ABSTRACT

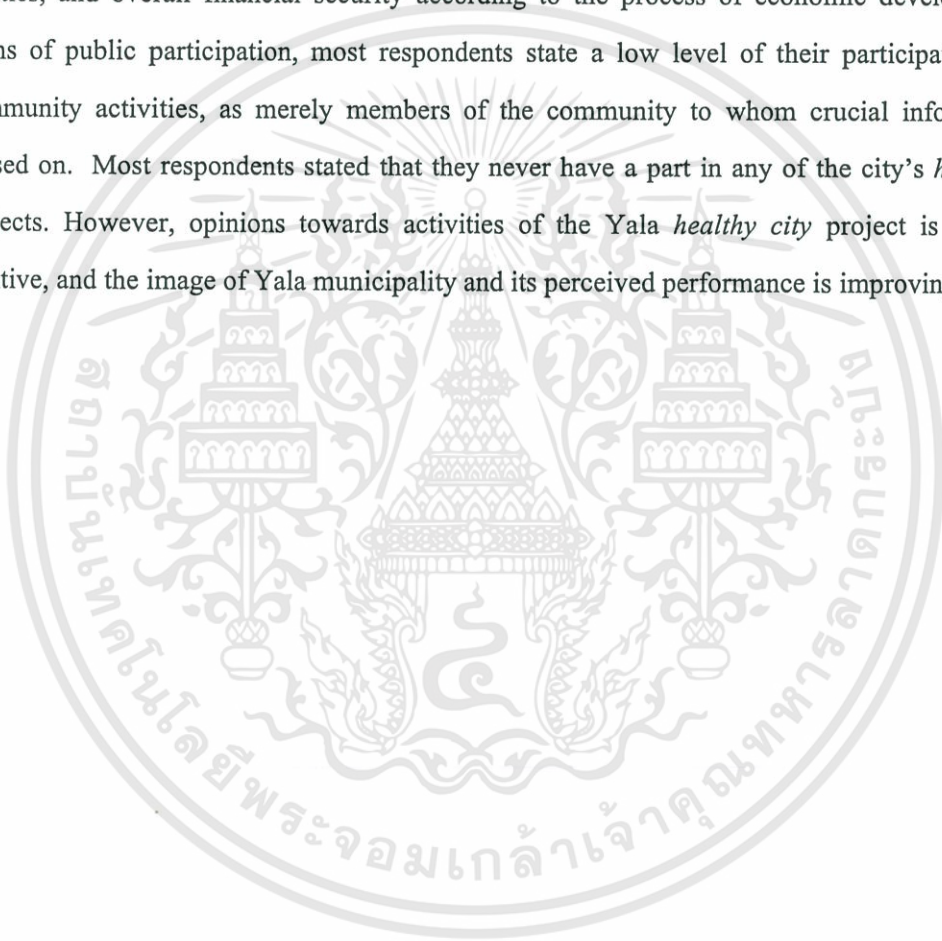
This research aims to trace the development of the *healthy city* concept from its theoretical origin to the present Yala Provincial working model. The study emphasizes the significance of three theoretical approaches—people participation, the application of the governance model, and planning policy under the notion of sustainable development. Theoretical development is traced by means of literature research vis-a-vis survey data from a resultant of the *Yala Healthy City* policy implementation using Yala Province as a case study. Two hundred samples are randomly collected at Yala to represent family members' response to the healthy city policy. Policy readjustment is suggested according to the comparison between original model and the Yala Provincial policy.

The study found that local initiative regarding the healthy city goal, objectives, and policies are crucial. Environmentally sound physical arrangement must be jointly implemented, maintained, and monitored by the public sector—in this case, local government—and the civil society. Under the good governance arrangement, local government must carry the *good governance* attribute as well as enable the civil society to exercise its due power by means of public participation through all possible channels.

Policy wise, the WHO's *healthy city* principles focus mainly to improve the city's physical environment and the public health system by means of people participation and joint responsibility. The Yala healthy city projects, however, partially pick up the WHO's principle and focus principally on the improvement of public health administration with public playing a more passive role.

A major difference between the theoretical framework and the WHO's principle has been that the WHO emphasizes more on environment development under the sustainable development theories and scarcely on peoples' participation theories, while the good governance concept is totally abandoned.

The present survey regarding the Yala residents' opinion toward the *healthy city* policy found a certain level of positive responses regarding the city's physical environments, socials and economics conditions, physical and psychological health of residences, sufficiency of public utilities, and overall financial security according to the process of economic development. In terms of public participation, most respondents state a low level of their participation in the community activities, as merely members of the community to whom crucial information is passed on. Most respondents stated that they never have a part in any of the city's *healthy city* projects. However, opinions towards activities of the Yala *healthy city* project is somewhat positive, and the image of Yala municipality and its perceived performance is improving.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนการศึกษาของมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ประจำปี 2544 ผู้วิจัยขอรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีและการสนับสนุนของมูลนิธิฯ มา ณ โอกาสนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้อย่างดีด้วยคำแนะนำและคำปรึกษาจาก ผศ.ดร.นพดล สหชัยเสรี ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ นายแพทย์จัญญู มีชนอน อติตรองปลัดกระทรวงสาธารณสุข ที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือข้อมูลโครงการเมืองน่าอยู่

ขอขอบพระคุณ นายขรรค์ชัย อุทัย นายกเทศมนตรีเทศบาลนครยะลา และนายชูจิน โรจนอุดมศาสตร์ นักวิชาการประชาสัมพันธ์ เทศบาลนครยะลา และเจ้าหน้าที่เทศบาลนครยะลาทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือข้อมูลเทศบาลนครยะลาและโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่ทุกท่านที่สังกัดสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข , สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย , สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , สำนักงานนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร , สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ที่ช่วยเหลือให้คำแนะนำและข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเมืองน่าอยู่

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองทุกท่าน ที่ช่วยเหลือแก้ไขและให้คำแนะนำในบางจุดที่ผู้วิจัยติดปัญหาบางอย่าง ซึ่งมีส่วนช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจปัญหานั้น

ขอขอบพระคุณ ครอบครัวผู้วิจัยทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำและให้กำลังใจต่อผู้วิจัยอย่างใกล้ชิดตลอดมา

สุดท้ายขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกท่านที่ช่วยเหลือให้คำแนะนำต่างๆ พร้อมทั้งช่วยตรวจเทียบและแก้ไขที่ผิดพลาด จนสำเร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและยังให้กำลังใจต่อผู้วิจัยอย่างใกล้ชิดตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

กฤษณา ยศหมึก

คำนำ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ในหัวข้อการศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองภายใต้โครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy City Project) : กรณีศึกษา เทศบาลนครยะลา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิตปีการศึกษา 2542 สาขาวิชาการวางแผนเมืองและสภาพแวดล้อม ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ฯ เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาที่มาและกลไกในการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะนโยบาย และแนวทางการพัฒนาเมือง ซึ่งโครงการเมืองน่าอยู่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาภายใต้ทฤษฎี 3 ทฤษฎี คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development), ธรรมรัฐ (Good Governance), การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ในระบอบประชาธิปไตย โดยนำมาเปรียบเทียบกับโครงการเมือง น่าอยู่ขององค์การอนามัยโลก(Healthy City Project) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่เมืองน่าอยู่ ภายใต้แนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
คำนำ.....	VI
สารบัญ.....	VII
สารบัญตาราง.....	X
สารบัญรูป.....	XI
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ประเด็นปัญหาการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 สมมุติฐานการวิจัย.....	3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย.....	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	6
2.1 แนวคิดการพัฒนาย่างยั่งยืน.....	6
2.2 แนวคิดธรรมรัฐ.....	14
2.3 แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	18
2.4 ทฤษฎีชุมชนเมือง และการมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมเมือง.....	27
บทที่ 3 วิธีการวิจัย.....	40
3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
3.2 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	41
3.3 การนิยามด้านมโนทัศน์จากกรอบแห่งทฤษฎี.....	42
3.4 ตัวแปรที่ศึกษาและตัวชี้วัด.....	42
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	49

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3.6 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	50
บทที่ 4 ที่มาของแนวคิดเมืองน่าอยู่.....	52
4.1 วิเคราะห์แนวคิดที่มาของโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดทฤษฎีต้นแบบ...	52
4.2 วิเคราะห์แนวคิดที่มาโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก	63
4.3 วิเคราะห์แนวคิดที่มาของโครงการเมืองน่าอยู่ของไทย.....	67
4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดทฤษฎีต้นแบบ , แนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้องค์การอนามัยโลก และโครงการเมืองน่าอยู่ ของไทยโดยใช้กรณีศึกษายะลา เมืองน่าอยู่.....	74
บทที่ 5 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นที่เทศบาลนครยะลา.....	81
5.1 สภาพปัจจุบันของพื้นที่เทศบาลนครยะลา.....	81
5.2 การประเมินผลข้อมูลภาคสนามจากโครงการเมืองน่าอยู่.....	85
5.3 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ในแต่ละกลุ่มประชากร	96
บทที่ 6 สรุปผลวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย.....	121
6.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับโครงการเมืองน่าอยู่.....	121
6.2 แนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก และแนวคิด โครงการเมืองยะลานั้น.....	122
6.3 การเปรียบเทียบแนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบกับแนวคิดของ องค์การอนามัยโลก.....	123
6.4 แนวคิดโครงการเมืองยะลานั้น.....	124
6.5 การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่.....	124
6.6 อภิปรายผลการวิจัย.....	126
6.7 ข้อเสนอแนะที่พบจากการวิจัย.....	130
6.8 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	134

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	135
ภาคผนวก.....	140
ก : แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน.....	141
ข : แบบสอบถาม.....	144
ค : แนวคิดโครงการเมื่องนำอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก.....	153
ประวัติผู้เขียน	165

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะส่วนบุคคล	43
3.2 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะบุคคล	44
3.3 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	45
3.4 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	47
3.5 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายภาครัฐ.....	48
3.6 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นต่อชุมชน.....	48
3.7 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลา.....	49
4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานของโครงการเมืองน่าอยู่	75
5.1 การรับรู้ข่าวสารจากชุมชน	86
5.2 ความเข้าใจ “ลักษณะ” ของ โครงการยะลาเมืองน่าอยู่	87
5.3 โครงการที่ทราบว่ามี การดำเนินการ	87
5.4 ผลการดำเนินการ โครงการยะลาเมืองน่าอยู่ตามความคิดเห็นของประชาชน	89
5.5 “ลักษณะการมีส่วนร่วม” ในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่	91
5.6 “ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน” ในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่	92
5.7 “ช่องทางกรมีส่วนร่วม” ในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่	93
5.8 รูปแบบการเลือกรับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา	95
5.9 “แหล่งข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาในชุมชน” ที่ได้รับทราบ	95
5.10 แสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะการเคยมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ จำแนกตาม เพศของกลุ่มตัวอย่าง	96
5.11 แสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะการเคยมีส่วนร่วมใน โครงการยะลาเมืองน่าอยู่จำแนกตาม ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง.....	97
5.12 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ตามกลุ่มประชากร	98
5.13 แสดงการวิเคราะห์วิธีการมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ตามกลุ่มประชากร ...	102
5.14 แสดงการวิเคราะห์ช่องทางมีส่วนร่วมโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ตามกลุ่มประชากร	108
5.15 ความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลาในด้านต่าง ๆ	112
5.16 คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลาโดยรวม	112
5.17 การจัดลำดับปัญหาสำคัญในชุมชน	113
5.18 ความรู้สึกต่อชุมชนของตนเอง	114

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1.1	แสดงกรอบการวิจัย	5
2.1	The Arnstein Ladder of Citizen Participation	19
2.2	A Ladder of Community Participation for Undeveloped Countries	20
5.1	แผนผังเขตเทศบาลนครยะลา.....	82

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เมือง” เป็นการรวมส่วนของการใช้ชีวิตของมนุษย์เป็นชุมชน มีระบบซับซ้อนมีอาจแยกออกจากธรรมชาติ ประชาชนและเมืองจึงนับเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีความซับซ้อนมากจนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหามากมายตามมา เมืองทุกเมืองในประเทศไทยไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่จะเชื่อมโยงกับโลกไม่มากก็น้อย ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเมืองย่อมกระทบถึงกันหมด ไม่ว่าจะ เป็นธุรกิจในห้องถิ่น สิ่งแวดล้อม มลภาวะ วัฒนธรรม สังคม และการบริหารการจัดการเกี่ยวกับเมืองจะโยงใยถึงกันเป็นระบบซับซ้อนที่มีพลวัต(พ. ervice ะสี) การทำเมืองให้น่าอยู่จึงไม่ใช่ ภาพนิ่ง ต้องมีการปรับ การยืดหยุ่น มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา

การพัฒนาเมืองให้น่าอยู่จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบหลายด้าน หลายแง่มุม ทั้งในด้านของมนุษย์ซึ่งเป็นผู้สร้างเมือง และเป็นผู้วางแผนเมืองให้มีความสอดคล้องกับปัจจัยความเป็นมนุษย์ ตลอดจนเป็นผู้จินตนาการว่าจะให้เมืองน่าอยู่อย่างไร (สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข) นอกจากนั้นจะต้องพิจารณาในด้านของสิ่งแวดล้อม ในแง่มุมของการอนุรักษ์ การบริโภคทรัพยากรตลอดจนผลกระทบที่จะเกิดในภายหลัง โดยภาพรวมเมืองน่าอยู่จึงเกี่ยวข้องกับทุกคนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากพิจารณาในแง่โครงสร้างของเมืองที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เมืองน่าอยู่จะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่หลากหลาย อาทิ สิ่งแวดล้อมเมือง สถาบันท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในเมืองที่จะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแก้ไขปัญหาเมืองที่มี ทั้งในแง่ความต้องการของมนุษย์ ผลประโยชน์ อาชีพ ธุรกิจ ฐานะทางการเงิน คนจน คนรวย ความต้องการทางกายภาพ เช่น ถนนหนทาง ศูนย์การค้า สวนสาธารณะ ดังนั้น การทำเมืองน่าอยู่จึงอยู่ที่การจัดการประสานประโยชน์ และความคิดของคนในสังคมก่อนว่า เมืองน่าอยู่นั้นจะ ทำกันอย่างไร หน้าตาเป็นอย่างไร ซึ่งหัวใจของการทำเมืองให้น่าอยู่จะต้องสามารถระดมพลังจากผู้มี ส่วนร่วม คือ ผลประโยชน์ของทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล ไปจนถึงระดับ สังคมใหญ่ ๆ ในเมืองนั้น

แนวความคิดเมืองน่าอยู่ภายใต้การดำเนินงานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ได้เริ่มต้น พร้อมกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสำนักอนามัยโลกภาคพื้นยุโรป (WHO EURO) ได้ นำเสนอโครงการเมืองน่าอยู่ (HEALTHY CITY PROJECT) โดยการนำเอาหลักการ เรื่องสุขภาพ ดีถ้วนหน้า 2543 (HEALTH FOR ALL 2000) มาใช้ในระดับท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2529 ได้มีเมือง ทั้งสิ้น 11 เมือง ได้รับการคัดเลือกขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าวิธีการพัฒนาสุขภาพของ

ประชาชนบนพื้นฐานของสุขภาพดีถ้วนหน้านั้นมีผลในการปฏิบัติจริงจากจุดนี้ขบวนการเมืองนำอยู่ของโลกจึงได้งอกงามขึ้น

ส่วนของเทศบาลนครยะลา ได้เริ่มโครงการเมืองนำอยู่ ภายใต้ชื่อว่า “ยะลาเมืองนำอยู่” ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2541 เป็นเมืองนำร่อง การดำเนินงานตามโครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลกภายใต้ แนวคิดหลักในการพัฒนาสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โดยมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรประชาชน และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ โดยทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งในอดีตการดำเนินงานของภาครัฐส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะรวมศูนย์ ทำให้เป็นอุปสรรคและเป็นข้อจำกัดอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของทุกคนที่จะร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนา สร้างเมืองให้หน้าอยู่ตามความต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการเมืองนำอยู่นี้ จำเป็นต้องอาศัยการประสานงานจากภาครัฐ และการประสานผลประโยชน์ของทุกฝ่ายให้ไปในลักษณะ Good Governance หรือเรียกกันทั่วไปว่า ธรรมรัฐ สภาพปัจจุบันของเมืองยะลา มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาคเศรษฐกิจ การศึกษาซึ่งเป็นศูนย์กลางของการศึกษา 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชากรมีการอพยพเข้ามาประกอบอาชีพและศึกษาเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากสภาพดังกล่าว ทำให้ในช่วงระยะหนึ่งเมืองยะลาประสบปัญหาด้านการจัดการที่อยู่อาศัย มลภาวะ ปัญหาการจัดการด้านคุณภาพและปริมาณสาธารณสุข สาธารณูปการ ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่สีเขียว และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ อย่างไรก็ตามปัญหาเหล่านี้ได้มีการจัดการ ป้องกัน ปรับปรุง และแก้ไขต่อมาเป็นลำดับ ปัจจุบันจึงไม่เป็นปัญหาหลักของเมือง แต่ปัญหาที่เด่นชัดของเมืองยะลา ก็คือ รวบรวมกลุ่มกันประสานความร่วมมือกันของคนในพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกันของ ความคิด ความเชื่อ ซึ่งมาจากความแตกต่างกันของวัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี ซึ่งสิ่งนี้จำเป็นต้องการวางแผนการดำเนินงาน โครงการเมืองนำอยู่ หากปัญหาเหล่านี้ได้รับการแก้ไข ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เมืองนั้นก็จะเป็นเมืองที่น่าอยู่และยั่งยืน

การศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองยะลา ภายใต้โครงการเมืองนำอยู่ โดยมุ่งศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่การรวมกลุ่มประสานความร่วมมือกันของคนในพื้นที่ จึงเป็นประเด็นหลักที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาในครั้งนี้ โดยคาดว่าข้อค้นพบที่ได้จะเป็นประโยชน์ด้านหลักในการใช้เป็นแนวทางพิจารณาทบทวน โครงการเมืองนำอยู่และใช้ประกอบการตัดสินใจดำเนินโครงการตามแผนที่วางไว้ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนดำเนินงานและประเมินโครงการเพื่อทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์โครงการที่ได้ตั้งไว้ รวมทั้งเป็นไปตามความต้องการของประชาชนโดยแท้จริง

1.2 ประเด็นปัญหาการวิจัย

1.2.1 แนวคิดโครงการเมืองนำอยู่ที่องค์การอนามัยโลกได้ใช้ ทฤษฎีต้นแบบ 3 ทฤษฎี คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน, ธรรมรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย นั้น อาจจะไม่ได้อาจจะไม่ไปตามเมืองนำอยู่ที่ 3 ทฤษฎีอย่างแท้จริง และโครงการเมืองนำอยู่นั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงบริบทของพื้นที่ สิ่งแวดล้อมเมือง จึงทำให้การนำมาใช้ในบริบทของเมือง ซึ่งอาจจะทำให้ไม่เกิดเป็นเมืองนำอยู่โดยแท้จริง

1.2.2 การดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ (Healthy City Project) ขององค์การอนามัยโลกที่นำมาเป็น แนวทางการปฏิบัติไปสู่เมืองนำอยู่ของเทศบาลนครยะลาในขณะนี้ เป็นประเด็นที่ไม่ น่าจะเป็นไปอย่างยั่งยืน อันเนื่องมาจากนโยบายขององค์การอนามัยโลกเอง และระบบการดำเนินงานโดยการแทรกแซงของรัฐ

1.2.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาเมืองตามโครงการเมืองนำอยู่ (Healthy City Project) ที่มีนโยบายและดำเนินการอยู่ในขณะนี้ อาจจะไม่นำไปสู่การเป็นเมืองนำอยู่ อย่างยั่งยืน

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 ศึกษาแนวคิดที่มาของ โครงการเมืองนำอยู่ ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ ได้แก่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน, Good Governance, การมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

1.3.2 ศึกษาที่มาโครงการเมืองนำอยู่ (Healthy City Project) ขององค์การอนามัยโลก และกลไกการดำเนินงานของโครงการเมืองนำอยู่ โดยใช้พื้นที่เทศบาลนครยะลาเป็นกรณีศึกษา

1.3.3 ศึกษาเปรียบเทียบโครงการเมืองนำอยู่ ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ กับโครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.3.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเมืองตามโครงการเมืองนำอยู่ โดยมี ส่วนร่วมของประชาชน ภายในพื้นที่เทศบาลนครยะลา

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ตั้งสมมุติฐานใน 3 ประเด็น ดังนี้

1) แนวคิดที่มาโครงการเมืองนำอยู่ ภายใต้องค์การอนามัยโลก ที่ได้เป็นแนวคิด นโยบาย และแนวทางการปฏิบัติให้เมืองต่างๆ ทั่วโลกที่เป็นสมาชิกนั้น ไม่สามารถทำให้ทุกเมืองเป็นเมืองนำอยู่ได้อย่างยั่งยืน

2) การได้มาซึ่งแนวคิดโครงการเมืองนำอยู่ของไทย มีการดำเนินการไม่เป็นไปในลักษณะ

Good Governance รวมถึงไม่ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ตามแผนโครงการเมืองนำอยู่อย่างแท้จริง

3) แนวทางการดำเนินการโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้ทฤษฎีที่เป็นต้นแบบ ได้แก่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน, Good Governance, การมีส่วนร่วมของประชาชน และต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการทำให้ได้มาซึ่งเมืองนำอยู่และยั่งยืน

1.5 ผลคาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางพิจารณาทบทวนโครงการเมืองนำอยู่เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ ดำเนินโครงการตามแผนที่วางไว้

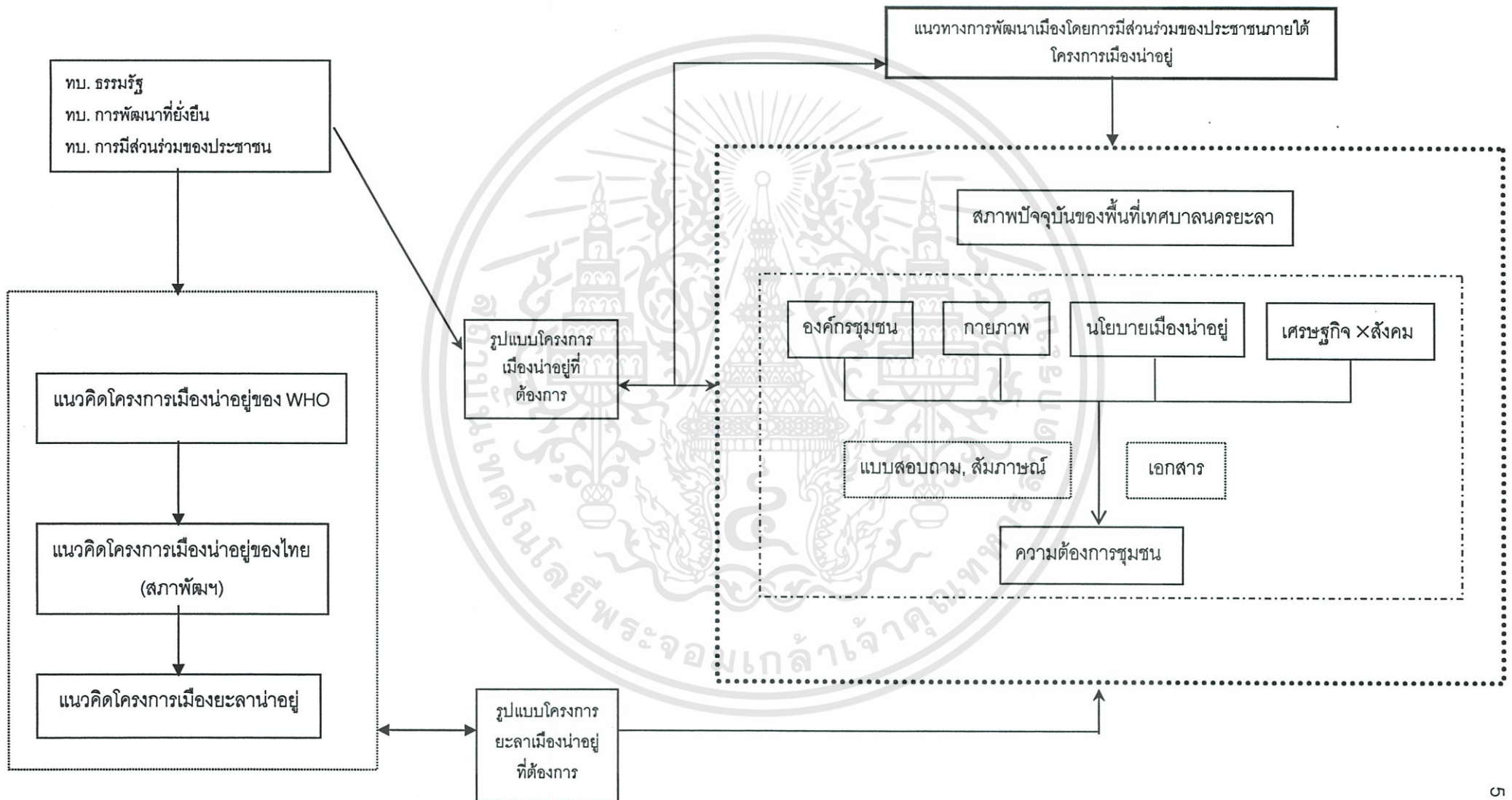
1.5.2 เป็นแนวทางใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนดำเนินงานและประเมินโครงการ เพื่อให้โครงการนั้นเป็นไปตามความต้องการของประชาชนโดยแท้จริง

1.5.3 อาจนำกรณีศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนดำเนินโครงการ เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด

1.6 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดเป็นแบบจำลองเชิงโครงสร้างของแนวคิด แนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable) แนวคิดธรรมรัฐ (Good Governance) และแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย (Participation) หลังจาก ผสมผสานเชื่อมโยง (Integrate) แนวคิดทั้งสามเข้าด้วยกัน ก็จะให้ได้แนวคิดรูปแบบโครงการเมืองนำอยู่ที่ต้องการ ตลอดจนดัชนีชี้วัดต่างๆ ที่สื่อถึงโครงการเมืองนำอยู่ นอกจากนั้นมีการนำแนวคิดที่ผสมผสานแล้วนี้เชื่อมโยงไปยังโครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลก และแนวคิดโครงการเมืองนำอยู่ของไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนแนวคิดโครงการเมืองยะลานั้นเอง ซึ่งแนวคิดทั้งหลายทั้งปวงนี้จะถูกใช้เป็นแบบแผนเพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบโครงการยะลาเมืองนำอยู่ที่ต้องการ

จากรูปแบบโครงการเมืองนำอยู่ และรูปแบบโครงการยะลาเมืองนำอยู่ที่ต้องการ เมื่อเชื่อมโยงเข้ากับแนวทางการพัฒนาเมืองโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้โครงการเมืองนำอยู่ จะเป็นแนวทางสำคัญในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ตลอดจนกลไกในการดำเนินงานต่างๆ ของพื้นที่เทศบาลนครยะลา ภายใต้บริบทด้านองค์กรชุมชน ลักษณะทางกายภาพ นโยบายเมืองนำอยู่ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทั้งหลายทั้งปวงจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ดังมีแบบจำลองของแนวคิดในการศึกษาตามรายละเอียดที่กล่าวมาทั้งหมดดังนี้

รูปที่ 1.1 แสดงกรอบการวิจัย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เชื่อมโยงทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเมืองน่าอยู่ และโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดของ องค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งได้ทำการศึกษาทฤษฎีแนวคิดต้นแบบ คือ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable), แนวคิดธรรมรัฐ (Good Governance) , แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย (Participation) โดยให้ความสนใจถึงที่มาโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ 3 แนวคิดดังกล่าว นำมาเปรียบเทียบกับโครงการเมืองน่าอยู่ของ WHO ให้ได้มาซึ่งเมืองน่าอยู่ภายใต้บริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง

ในการนำเสนอข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้อง และแนวทางของวิธีการวิจัย เนื้อหาได้แบ่งเป็น 4 หัวข้อ คือ หัวข้อ 1 ทำการศึกษาแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable) หัวข้อที่ 2 ทำการศึกษาแนวคิดธรรมรัฐ (Good Governance) หัวข้อที่ 3 ทำการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย (Participation) หัวข้อที่ 4 ทำการศึกษาแนวคิดชุมชนเมืองและการมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมเมือง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา มนุษย์เริ่มตระหนักว่า “มนุษย์ไม่สามารถมีสังคมที่มีสุขภาพอนามัยดีได้ในโลกที่เต็มไปด้วยความยากจนและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้น“ (United Nations, 1997) จึงได้มีบทความที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาขึ้น แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดหนึ่งที่มุ่งศึกษาการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาของประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่พัฒนาแล้วและการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาของประเทศที่กำลังพัฒนาทั่วโลก (JORGE E. HARDOY) และการพัฒนาอย่างยั่งยืนยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ โดยหลีกเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อม

2.1.1 คำจำกัดความของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(Definition Of Sustainable Development)

การพัฒนาแบบยั่งยืนมีการให้ความหมายและองค์ประกอบที่แตกต่างกัน จะต้องกำหนดขอบเขตในการใช้โดยดูจากสองส่วน คือ 1. การนำไปใช้กับองค์ประกอบหลักอันใด (เศรษฐกิจ, สังคม, ระบบนิเวศ) 2. ศึกษาใน ระดับ (scale) ไค (ระดับชาติ, เมือง, หรือระดับ

พฤติกรรม) จึงสามารถนำมากำหนดแนวทางในการพัฒนาแบบยั่งยืนได้ ในการศึกษารังนี้ สามารถสรุปนิยามการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ดังนี้

การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ (Jorge E. Hordy) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป ในการใช้ทรัพยากร การลงทุน การปรับตัว ของการพัฒนาเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงลักษณะของกิจกรรมให้มีความมั่นคง สนองต่อ ความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน โดยไม่ต้องทำลายทรัพยากรซึ่งจะเป็นที่ต้องการในอนาคต โดยเฉพาะความต้องการของคนในอนาคตจะต้องเทียบเท่ากับคนในปัจจุบัน (Global Ecology Handbook, World Commission On Environment And Development, The Brudtland Commission) การพัฒนาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ร่วมกันขององค์กร รับผิดชอบและ ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถตอบสนอง หรือนำเสนอบริการขั้นพื้นฐานด้าน สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจให้ทุกคนในท้องถิ่น ได้อย่างเท่าเทียมกันได้ในระยะยาว โดยไม่ทำลายระบบ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางวัตถุ และทางสังคม (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย)

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดคือ เราจะต้องจำกัด ความต้องการของคนยุคปัจจุบัน โดยปราศจากการประนีประนอมถึงการตอบสนองความต้องการ ของคนในยุคต่อไป (Jorge E. Hardy)

หากพิจารณาถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับนานาชาติแล้ว แบ่งความยั่งยืน เป็น 2 นัย คือ ประเทศกลุ่มผู้นำเกี่ยวข้องกับการควบคุมโครงการพัฒนาต่างๆ ให้มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรม และ กลุ่มประเทศพัฒนา จะเกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของสังคม (ชุมชน, วัฒนธรรมและนโยบายต่างๆ) ซึ่งความเป็นจริงลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสังคมเป็นประเด็นที่ยากต่อการสรุปความหมาย ในความยั่งยืนทางสังคม เป็นการแนะนำให้ผู้อยู่อาศัยสร้างความสัมพันธ์ในสังคมให้เป็นระบบนิเวศ เพื่อเป็นการส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ และให้คำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละ พื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปแบบการดำรงชีวิต, ประเพณี, วัฒนธรรม ฯลฯ คำจำกัดความของความ ยั่งยืนทางสังคม คือ ความต้องการทางสังคมที่สอดคล้องกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และการใช้ ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าของคนรุ่นปัจจุบัน ให้สอดคล้องกับการคงอยู่ของทรัพยากรสำหรับคนรุ่น หลัง (Jorge E. Hardy)

2.1.2 เมือง และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(Cities and Sustainable Development)

การสร้างความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ในปัจจุบันมีการใช้อย่างแพร่หลายใน เชิงนิเวศวิทยา อยู่ในรูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาของโลกและท้องถิ่นที่จะนำ ผู้

การใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืนเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของคนในอนาคตได้เป้าหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนถูกนำมาลงไปในเรื่องสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งทำให้นโยบายของเมืองในแต่ละประเทศมีบทบาทกลางที่แน่นอน เช่น ความต้องการของประชาชนในด้านน้ำ, สาธารณสุข, ความปลอดภัย, การขนส่ง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้นำไปสู่ข้อตกลงที่จะนำมาใช้ในประเทศต่างๆ (Jorge E. Hardy) องค์การอนามัยโลก ได้นำเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนไปใช้ในโครงการเมืองนำอยู่และนำไปปฏิบัติกับประเทศสมาชิกต่างๆ ทั่วโลก

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว จะเห็นได้ว่าเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตที่ดี มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ยังมีโรคภัยไข้เจ็บจากแหล่งอื่น ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีข้อตกลงนานาชาติ เพื่อจำกัดการใช้ทรัพยากรของแต่ละชาติ และเป็นการช่วยลดของเหลือทิ้งที่เกิดขึ้น แต่ในระดับท้องถิ่นนั้นด้วยภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ และความต้องการของท้องถิ่น เป็นการกำหนดการบริโภคทรัพยากรของท้องถิ่นเอง (Jorge E. Hardy) เนื่องจากการตัดสินใจจากส่วนกลางนำไปปฏิบัติยากเพราะความต้องการที่หลากหลายของแผน แผนหรือนโยบายที่เกิดขึ้นนั้นหากให้เหมาะสมของเมืองเมืองนั้นจริงจะต้องได้รับการสนับสนุนในรูปประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงสร้างของรัฐมีส่วนสำคัญในการพัฒนา การมีส่วนร่วมและความสามารถดำเนินงานเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ และสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องอาศัยโครงสร้างของประเทศที่ส่งเสริมการพัฒนาในระดับล่าง รัฐบาลท้องถิ่นเองต้องทำงานประสานในส่วนขององค์กรชุมชน, NGOs, มูลนิธิและกลุ่มบริษัทที่ลงทุน แนวคิดของความสามารถดำเนินให้เป็นไปได้ในระดับท้องถิ่น ก็จะช่วยกันส่งเสริม ให้คำแนะนำที่จะกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มการพัฒนาแบบยั่งยืนในชุมชนก่อน (Jorge E. Hardy)

2.1.3 วิธีการหลักของสิ่งแวดล้อมเมือง

(Four Approaches To The Environment of Cities)

การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองเป็นประเด็นใหม่และได้รับความสนใจมากประเด็นหนึ่งในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะมีการวิจัยเกิดขึ้นมากมายหลายสาขาวิชาที่มีการมองเมืองและสิ่งแวดล้อมเมืองแตกต่างกัน เช่น นักนิเวศวิทยา จะเน้นหนักในเรื่องการอนุรักษ์ ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการมีทรัพยากรที่จำกัด นักสังคมศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ มักมองเมืองในแง่มุมที่ต่างกัน ซึ่งไม่เพียงแต่มองในเรื่องระบบนิเวศเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงลักษณะเฉพาะขององค์กร เช่น โครงสร้างสังคม ขอบเขตการปกครอง และระบบเศรษฐกิจและการเมือง ที่มีอิทธิพลต่อเมือง และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่นักวิจัยบางสาขาให้ความสนใจเรื่องสุขภาพอนามัย ซึ่งไม่ค่อยให้ความสนใจเมืองในเชิงนิเวศวิทยา หรือลักษณะเฉพาะขององค์กร ซึ่งแท้จริงแล้วสิ่งเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของความเจ็บป่วย และเกี่ยวข้องกับภาวะการเสี่ยงต่อโรคของมนุษย์ ที่เป็นผลมาจากปัญหาของเมือง

(PATRICIA McCARNEY) สิ่งแวดล้อมเมืองจะหลีกเลี่ยงที่จะต้องคำนึงถึงบริบทของแต่ละเมือง เพราะในความแตกต่างกันของเมืองแต่ละเมืองยังมีผลถึงสิ่งแวดล้อมเมืองของเมืองเมืองนั้น ซึ่งในประเทศกำลังพัฒนา ให้ความสำคัญระหว่างความยากจน การเสื่อมลงของสภาพแวดล้อม และปัญหาสุขภาพที่เป็นผลมาจากสภาพการใช้ชีวิตที่ย่ำแย่ ส่วนประเทศที่พัฒนาแล้ว จะให้ความสนใจคุณภาพสิ่งแวดล้อม มาตรฐานของสิ่งแวดล้อมและการเสื่อมลงของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลมาจากความฟุ่มเฟือย ดังนั้นในการพิจารณาจะนำแนวความคิด หรือโครงการในการจัดการเมือง (เช่น โครงการเมืองน่าอยู่) จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ดูหลักเกณฑ์ตัวชี้วัดของแนวคิดหรือโครงการนั้นๆว่าเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่

ความสนใจในแนวคิดเรื่องความยั่งยืนของชุมชนและเมือง ประมาณกลางทศวรรษ 1970 เมืองเหมือนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและรวมส่วนต่างๆ ของการใช้ชีวิตในชุมชน (Kevin Lynch) จึงมีการให้ความสนใจถึงความยั่งยืนของเมือง และมีการนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติ เช่น มีการใช้ระบบพลังงานแสงอาทิตย์ การออกแบบการใช้พลังงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ แนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง ก็นำไปสู่การออกแบบที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของทรัพยากรท้องถิ่น และการอนุรักษ์แนวคิดเมืองน่าอยู่ของ WHO

การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเมืองนั้นๆ และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับริบทของเมือง โดยดูหน้าที่และการบริการขั้นพื้นฐานของเมือง เช่น ที่ดิน ที่อยู่อาศัย การกำจัดขยะ การจัดหาแหล่งน้ำและการขนส่ง สามารถที่จะพิจารณาส่งเหล่านี้ในฐานะที่เป็นทรัพยากรได้ แต่บ่อยครั้งที่เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของเทศบาล ซึ่งนักวางแผนเมืองจำเป็นต้องคำนึงถึง แต่ความต้องการสิ่งที่เป็นบริการขั้นพื้นฐานเมือง ในแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน เช่น ในประเทศที่พัฒนาแล้วมีเพียงพออยู่แล้วจึงให้ความสนใจกับ ค่ามาตรฐาน และการควบคุมการใช้สิ่งแวดล้อมมากกว่า แต่สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา ยังขาดทรัพยากรและบริการขั้นพื้นฐานทั้งหลาย และให้ความสนใจประเด็นเรื่องความยากจนมากกว่า จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการนำแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โครงการบางอย่าง (เช่น โครงการเมืองน่าอยู่)ค่ามาตรฐาน ตัวชี้วัด ฯลฯ มาใช้ได้ทุกประเทศ

ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมเมือง ได้มีแนวทางในการทำให้สิ่งแวดล้อมเมืองมีความยั่งยืน หรือวิธีการหลักในการทำให้เมืองมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งมี 4 วิธี 1) The Ecological Approach 2) Poverty Approach 3) The Management Approach 4) Good Governance ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1.3.1 วิธีการทางนิเวศวิทยา (The Ecological Approach)

แนวทางนี้ใช้หลักการทางนิเวศวิทยา แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

- 1) ศึกษาด้านการเป็นเมืองสีเขียว (Green City) โดยมุ่งไปที่ความจำเป็นและกระบวนการนำไปสู่ความสำเร็จ คือ มีต้นไม้และพื้นที่สีเขียวในเมือง
- 2) มุ่งเน้นที่กระบวนการเกิดสีเขียว (Greening Process) ตัวอย่าง เช่น เกษตรกรรมในเมือง ป่าในเมืองและระบบของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของเมือง
- 3) นิเวศวิทยาของเมืองแสดงให้เห็นถึงการใช้ระบบนิเวศเพื่อการวางแผนและออกแบบ ชุมชน คือ พิจารณาขอบเขตทางชีวภาพของเมือง (Urban bio-region)

แนวความคิดการเชื่อมโยงธรรมชาติกับกิจกรรมของมนุษย์ในเมือง หรือการนำเอาแนวความคิดของธรรมชาติกับเมืองผนวกเข้าด้วยกันกลายเป็นรูปแบบของเมืองสีเขียว (Green City) สีเขียวของเมือง ถือว่าเมืองถูกสร้างขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของนิเวศวิทยาซึ่ง Greening มีคำนิยามว่า กิจกรรมซึ่งเพิ่มพูนความหลากหลายในความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (PATRICIA McCARNEY) ในประเทศที่กำลังพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเมืองกับสิ่งแวดล้อมเมืองการเกิดสีเขียวโดยธรรมชาติ ไม่ใช่รูปแบบของการมีจิตสำนึกเกี่ยวกับนิเวศวิทยาของเมืองแต่เป็นรูปแบบของสิ่งที่ว่าประชาชนทำเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดและรวมไปถึงการทำเกษตรแบบครัวเรือน เลี้ยงสัตว์ และรีไซเคิลของเสียมาทำเป็นปุ๋ยเพื่อใช้ในการผลิตอาหาร แนวความคิดของพื้นที่สีเขียวตามธรรมชาติจำเป็นต้องพัฒนาในระดับทฤษฎีและในบริบทของการปฏิบัติ ถ้าการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในเมืองเกิดขึ้นโดยบังเอิญ คือ เป็นเทคนิคเพื่อการอยู่รอดของมนุษย์ ดังนั้น กิจกรรมและสิ่งที้ออกมาสามารถถูกนำมาใช้ได้ยากในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Christine Furedy)

การผลิตอาหารและเชื้อเพลิงในเมืองมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ใหม่ และเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพื้นฐานของครัวเรือนในเมือง และยังเป็นศูนย์กลางทางนิเวศวิทยาของสิ่งแวดล้อมเมือง แต่เกษตรกรรมของเมืองเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเมือง ซึ่งพื้นที่สีเขียวนี้มีประโยชน์สำหรับเมืองในทางนิเวศวิทยา นั่นคือเป็นการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมือง และเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

หากกล่าวได้ว่า เมืองเป็นเสมือนผู้บริโภคระบบนิเวศวิทยาธรรมชาติที่สูงมาก เมืองมีความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ในบริบทของเมือง นั่นคือ ในเขตหนึ่งประกอบด้วยเมืองและส่วนที่เป็นแหล่งผลิตและให้ทรัพยากรแก่เมือง และขณะเดียวกันเป็นแหล่งรองรับของเสียจากเมืองโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายในความสมบูรณ์และกิจกรรมของระบบนิเวศ ความสามารถในการรองรับนี้ เรียกว่า Ecological Footprints ของเมือง (PATRICIA McCARNEY, JORGE E. HARDOY)

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนาคตของ waterfront ใน TORONTO ตั้งขึ้นในปี 1988 โดยรัฐบาลแคนาดาเห็นว่า เมืองไม่ได้แยกจากธรรมชาติ ประชาชนและเมืองคือปรากฏการณ์ธรรมชาติ และเมืองคือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน คณะกรรมการมองเมืองเป็นระบบนิเวศอย่างหนึ่ง ได้เสนอแนวทางการคิด ดังนี้

- การรวมทุกส่วนเข้าเป็นระบบ ไม่ควรแบ่งเป็นส่วนๆ
- มุ่งไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยๆ ภายในกลุ่มที่เกิดขึ้นในเมือง
- มนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติไม่แยกจากกัน
- การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของระบบนิเวศเป็นเสมือนภาพที่เคลื่อนไหวได้มากกว่าจะเป็นเพียงแค่ภาพนิ่ง
- รวมแนวความคิดของความสามารถในการรองรับ สามารถปรับให้ยืดหยุ่นได้ เพื่อให้เกิดความ
- ยั่งยืน โดยการจำกัดกิจกรรมมนุษย์
- นิยามของสิ่งแวดล้อม คือ ธรรมชาติ กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม
- รวมเมืองและกิจกรรมของชนบทเข้าไว้ด้วยกัน
- คำนึงถึงพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ลุ่มน้ำ มากกว่าขอบเขตพื้นที่ทางการเมือง
- รวมทุกระดับของกิจกรรม คือ ท้องถิ่น ภูมิภาค ระดับชาติและนานาชาติ ไว้ด้วยกัน
- ให้ความสำคัญของรากฐานสปีชีส์มากกว่ามนุษย์ และให้ความสำคัญของรุ่นต่อไปมากกว่าในปัจจุบัน
- ให้ความสำคัญของรากฐานทางศิลปกรรมจรรยา ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความสง่างามของธรรมชาติ สังคม และระบบเศรษฐกิจ

2.1.3.2 การจัดการกับความยากจนขาดแคลน (POVERTY APPROACH)

ประเทศกำลังพัฒนา ได้ศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำขาดแคลนน้ำ, สุขภาพ, และการบริการขั้นพื้นฐาน ประกอบกับที่ตั้งของที่อยู่อาศัยมีความเสี่ยงหรือไม่ปลอดภัยในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ หรือ ทรัพย์สิน หรือด้านอื่นๆ จึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพแวดล้อมภายในเมือง การบริการพื้นฐานของเมือง สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ โลกมีความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้นสภาพแวดล้อมจึงกลายเป็นสิ่งที่ต้องกล่าวถึงในระยะยาว

จากแนวคิดสภาพแวดล้อมในเมืองกับความไม่เท่าเทียมกันของชนชั้น เมืองมีการแบ่งแยกชนชั้น การแบ่งแยกระหว่างประชากรในเมืองที่มีรายได้สูง ที่สามารถมีสิทธิเกี่ยวข้องกับพื้นที่สีเขียวในเมืองและสงวนธรรมชาติ ในขณะที่ต่อต้านประชากรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำให้มีสิทธิเพียง

ความต้องการพื้นฐานในการอยู่รอด (PATRICIA McCARNEY) สิ่งเหล่านี้มักจะเกิดขึ้นในเมืองของประเทศกำลังพัฒนา ประชากรที่มีรายได้ต่ำจะมีความห่างเหินจากสภาพแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความตื่นตระหนกที่ต้องอยู่อาศัยที่สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ ในขณะที่ถ้าสภาพแวดล้อมได้ถูกจำกัดในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวโดยเกิดขึ้นจากกลุ่มคนที่มีรายได้มาก ประชากรที่ยากจนจะต้องมีการทำลายสภาพแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (McGranahan)

สุขภาพที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมเมือง ซึ่งเกิดจาก Approach ของความยากจน ผลกระทบทางด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ในเมือง โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีความเสี่ยงทางด้านสุขภาพสูง พวกเขาได้รับการบริการต่ำ และอยู่สภาพแวดล้อมที่เสื่อมส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ปัจจัย

- การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ
- การขาดแคลนแหล่งน้ำที่สะอาดและเพียงพอ
- ประชากรมาก สภาพที่อยู่อาศัยคับแคบ

ความยากจนและความเสื่อมโทรมในเมืองไม่ควรนำมารวมกับแนวคิดในด้าน

นิเวศวิทยา Ecological Approach (PATRICIA McCARNEY) โดยเฉพาะความยากจนควรจะเน้นที่ความขาดแคลนการให้บริการต่าง ๆ ที่เมืองมีให้

2.1.3.3 วิธีการจัดการ (THE MANAGEMENT APPROACH)

จุดอ่อนของการจัดการสภาพแวดล้อมในเมือง คือ การบริการและโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ซึ่งเป็นผลกระทบทางลบต่อชีวิต และสุขภาพของคนยากจนในเมือง การจัดการทางสภาพแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยจะมุ่งเน้นที่การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน และการปรับปรุงการให้บริการต่อครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะพบปัญหาการจัดการเมืองน้อยมาก แต่ปัญหานี้จะสำคัญมากในประเทศกำลังพัฒนา โดยบ่งชี้ไปที่ความอ่อนแอของสถาบันรัฐบาล (UNDP) ปัจจัยสำคัญในการนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการพื้นที่คือ ความเข้มแข็งทางการเงินท้องถิ่น และการจัดการทางสถาบันต่อการกระจายการให้บริการ (Carl Bartone) สำหรับประเทศกำลังพัฒนา การจัดการสภาพแวดล้อม อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลง โดยกล่าวว่าเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกันระหว่าง “เศรษฐกิจกับการพัฒนา” และ “การปกป้องธรรมชาติและนิเวศวิทยา” (Michael Colby) โดยวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งเหล่านี้ จะเป็นการเพิ่มปัจจัย เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์และรวมตัวกันออกมาเป็น ทางด้านเศรษฐกิจ, นิเวศวิทยา และระบบทางสังคม คือ กระบวนทัศน์ 5 ชั้น การจัดการสภาพแวดล้อมในอนาคต เพื่อใช้ในการพัฒนา โดยแบ่งเป็น “ขอบเขตทางด้านเศรษฐกิจ” กับ “การสร้างคุณสมบัติของระบบนิเวศ” และ “การปกป้องสภาพแวดล้อม” กับ “การจัดการทรัพยากร” และ “การพัฒนาทางเศรษฐกิจ” และสิ่งหนึ่งในการแก้ไขปัญหามานagementสภาพแวดล้อมด้านนโยบาย คือการร่วมมือกัน ในส่วนของ ประชาชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐบาล โดยเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่ม เป็นการมุ่งเน้น “ผู้ที่ทำให้เกิดมลพิษ คือผู้ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ หรือบำบัด” โดยจะเป็นการบังคับทั้งโรงงานอุตสาหกรรม รัฐบาล ประชาชนและชุมชน

2.1.3.4 วิธีการธรรมรัฐ (GOOD GOVERNANCE)

Good Governance เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาลของ Good Governance เป็นลักษณะของประชาสังคม (Civil Society) เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกกฎหมาย ระหว่างประชาสังคมกับรัฐ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความสามารถของกลุ่มพลเมืองและผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมือง ในทางตะวันตกมีกลุ่มผลักดันทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น NGOs , Public - Spirited Citizen จะคอยผลักดันนโยบายของรัฐด้านสิ่งแวดล้อม ประเทศกำลังพัฒนาจะมีความสำเร็จด้านนโยบายสิ่งแวดล้อม ได้มาจากการเพิ่มบทบาทของชนในชุมชนให้มีอำนาจมากขึ้นในสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนยากจน ร่วมกันจัดการกับสิ่งแวดล้อม และในการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมจะสำเร็จไปไม่ได้ถ้าหากขาดสถาบันประชาธิปไตย ระดับท้องถิ่น (Koch)

การบริการพื้นฐานเมือง และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ โดยส่วนใหญ่แล้วให้มีการแพร่กระจายของคนจนเมืองเข้าไปยังที่ดิน ที่อยู่อาศัย และพื้นที่อื่นๆของเมือง ว่าที่ดินในเมืองและการบริการพื้นฐานเป็นทรัพยากร ที่มักจะเกี่ยวข้องกับประชาชนและรัฐ ซึ่งมักจะมีปัญหาด้านการจัดการในพื้นที่เมืองอยู่เสมอ ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างประชาชนกับรัฐ องค์กรชุมชนจึงต้องเข้ามาบทบาทที่จะเป็นตัวแทนเรียกร้อง จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองคือต้องมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และมีการจัดตั้งองค์กรที่จะคอยประสานงานระหว่างรัฐและประชาชน ในการวางแผนและการตัดสินใจ ซึ่งในเรื่องนโยบายทางการเมืองในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ต้องทำก่อน คือ การทำให้ธรรมรัฐมีประสิทธิภาพ ด้านนโยบายของชุมชนเข้มแข็ง ก็จะรับประกันว่ารัฐมีประสิทธิภาพ ในด้านการวางแผนทางด้านสิ่งแวดล้อมเมือง และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การประสานงานจากตัวแทนรัฐบาลท้องถิ่น โดยหน้าที่ของตัวแทนรัฐบาลคือ ต้องทำให้ประชาชนเชื่อถือในรัฐ ให้ประชาชนรับรู้การทำงานของรัฐว่ามีลักษณะโปร่งใส รับมีความรวดเร็วในการดำเนินงาน เป็นโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเป็นที่ยกย่องช่วยเหลือประชาชน (Mike Donglass)

ทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม โดยมีทางเลือกระหว่างการเรียกร้องให้รัฐหาทางแก้ปัญหาหรือลดบทบาทการทำงานของรัฐบาลให้น้อยลง แล้วปล่อยให้ไปตามสภาพ หรือให้องค์กรชุมชนมาช่วยเหลือ และร่วมกันจัดการ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 องค์กร ได้แก่ NGOs , Private Voluntary Organization (PVOs) , Community Based Organization (CBOs) (UNDP) แต่ในการวางแผนนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ควรมีการให้ผู้หญิงเข้ามาบทบาทด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จะเห็นได้ว่า แนวทางการทำให้เมืองน่าอยู่มีถึง 4 แนวทางโดยมีแบบแผนการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งแนวทางที่จะนำไปสู่เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนมากที่สุดและเหมาะสมกับสภาพการของเมืองในประเทศกำลังพัฒนาคือ **วิธีการทางนิเวศวิทยา** เป็นแนวทางในการจัดการเมือง ที่มีก่อให้เกิดปัญหาให้กับเมืองอื่น ๆ โดยเน้นรักษาระบบนิเวศธรรมชาติของเมือง เชื่อมโยงธรรมชาติกับกิจกรรมของมนุษย์ เมืองมีแหล่งรองรับของเสีย (Ecological Footprint) และระบบบำบัดโดยการจัดการเมือง ทั้งนี้จำต้องอาศัยการประสานประโยชน์ของภาคเอกชน รัฐบาลท้องถิ่น ประชาชน สิ่งที่เขาควรมีได้คือ รูปแบบวิธีการธรรมรัฐ หรือรัฐที่เป็นธรรม จะทำให้เมืองนั้นมีความยั่งยืน น่าอยู่ และเอื้อประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลังอย่างแท้จริง

กลไกการดำเนินงานตามโครงการเมือง น่าอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครยะลาที่เช่นกัน หากมีการจัดการให้เหมาะสมกับบริบทเมือง ก็จะทำให้เมืองเป็นเมืองที่น่าอยู่ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาในครั้งนี้ ข้อเสนอของเมืองน่าอยู่และยั่งยืนก็คือ การวางแผนและนโยบายในการจัดการเมือง สิ่งแวดล้อมเมือง ระบบนิเวศเมือง และให้เมืองมีธรรมรัฐที่ดี ทำให้ประชาชนในเมืองใช้ชีวิตอยู่ด้วยความมีความสุข มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขภาพสังคมที่ดี พร้อมทั้งจะร่วมสรรค์สร้างสถานะแวดล้อมที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต (McKeown อ้างโดย น.พ. ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร) รวมทั้งประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้ศักยภาพหรือ คุณภาพของชีวิตที่ดีที่สุด (WHO)

2.2 แนวคิดธรรมรัฐ (GOOD GOVERNANCE)

ในสังคมดั้งเดิมก่อนการเกิดรัฐชาติ การดูแลความสงบเรียบร้อยในสังคม และการดูแลผลประโยชน์ของกันและกันดูเหมือนจะเป็นสิ่งปกติธรรมดาที่คนที่อยู่ในสังคมเดียวกันจะช่วยกันดูแล แม้จะไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะ เป้าหมายร่วมกันของสมาชิกในสังคมคือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเสมอภาค โดยมีกฎเกณฑ์ร่วมกัน ข้อตกลงและกฎเกณฑ์ร่วมกันนี้อาจมีทั้งลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่ต้องเป็นข้อตกลงที่สมาชิกในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับร่วมกัน และมีการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม จะเห็นได้ว่าการกำหนดกติกาเพื่อดูแลผลประโยชน์ร่วมกัน นั่นคือ วิถีทางของ GOOD GOVERNANCE

2.2.1 คำนิยาม ธรรมรัฐ (Good Governance)

ธรรมรัฐ (Good Governance) หมายถึง การจัดการที่มาจากการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือวิถีทางใหม่ของการคิดแบบพัฒนาการ แนวคิดนี้ตรงกันข้ามกับสิ่งที่เคยใช้กันมานานคือระบบรัฐบาลดั้งเดิม หรือผู้นำเผ่าเพราะจะต้องคลุมไปถึงการตัดสินใจกระทำกิจกรรมอันใดที่จะควบคุมการตั้งอยู่ของชุมชนนั้นอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจนี้จะต้องไม่ทำอย่างคว้นสุรูป (Michael Lofchie)

ซึ่งมิติของธรรมรัฐก็คือ การมองให้เข้าใจไปทุกชั้นอันของบทบัญญัติสังคมที่เขียนไว้ เพื่อให้การตัดสินใจ จัดการส่วนสาธารณะหรือ เอกัตถบุคคลให้เพิ่มบทบาทของตนเองในการปกครองดูแล โดยสภาพที่เห็นได้จะอ่อนแอหรือแข็งแรงบริการ คงไม่ต้องการพื้นฐานได้มากนัก อยู่กับการเพิ่มพูนสำนึกของผู้คนในการจัดทำความคิดใหม่ขึ้นมา ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของชุมชนนั้นๆ ส่วนใหญ่ความหมาย GOOD GOVERNANCE จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับผู้ใช้ สรุปคือ เป็นกระบวนการปฏิริยาระหว่างสาธารณะกับบุคคลหลากหลายหรือกลุ่มบุคคลในสังคมเมือง (Paproski) หรือ ที่ว่างของพฤติกรรม (ระยะ) การกระทำ (Action Space) ระหว่าง Government กับสังคมเมือง (TRUDY HARPHAM and KWASI A. BOATENG) ธรรมรัฐในความหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมือง คือ การที่รัฐบาลมีความเป็นธรรม (Moore 1993) มีใจกว้าง จะคิดค้นทำสิ่งใดที่เป็นเรื่องใหม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและรัฐบาลเอง มาตรฐานของธรรมรัฐนี้ปรับปรุงภาพลักษณ์ของแต่ละรัฐบาลในการตัดสินใจอิสระใดๆ ก็ใช้หลักนี้ไม่ว่า เศรษฐกิจเสรี หรือปกครองแบบหลายพรรคหลายกลุ่ม หรือการบริหารที่เชื่อถือได้ (World Bank) แต่ต้องคำนึงว่าธรรมรัฐที่จัดเจนนั้นจะต้องมองจากพฤติกรรมของรัฐบาลอันมีต่อระเบียบประเพณีของสังคมนั้นว่าจะกลมกลืนหรือขัดแย้ง โดยต้องดูทั้งระบบและตัวนักการเมืองเอง ความน่าเชื่อถือ (Credit) จะได้จากความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีการสัมพันธ์สนทนอย่างแท้จริง มีอำนาจในกลุ่มระเบียบประเพณีของสังคม รับฟังคำร้องจากสาธารณะได้ทุกเรื่อง ระบบของรัฐบาลจะมีประสิทธิภาพ มีรูปแบบถูกต้องยึดถือหลักประชาธิปไตย มาจากกระบวนการเลือกตั้ง มีองค์ประกอบที่รับผิดชอบ แต่ในปัจจุบันนี้เรื่องของธรรมรัฐบ่อยครั้งที่มุ่งเน้นไปแต่เพียงประเด็นทางด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว

แนวคิดธรรมรัฐมักนำมาพัฒนาชุมชน มีผลออกมาว่า ต้องเป็นการกระจายอำนาจส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น (Decentralization) เพื่อให้ได้มีจุดปรับเปลี่ยนหลากหลายออกจากแหล่งที่ถูกต้อง แล้วจึงประสานไปยังส่วนกลางหรือดำเนินการเองโดยรับความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามรูปแบบที่ใช้พัฒนาที่ยังดูไม่ดี คือ ไม่มองความเหมาะสมแก้ไขส่วนที่มีอยู่เดิม แต่ยกรูปแบบของเขตเมืองเข้ามาครอบงำชนบท เลยทำให้เกิดผลดี และผลเสียในแง่มุมที่ไม่เป็นธรรมชาติไม่ต่อเนื่อง ยั่งยืน และการดำเนินการนั้นจะต้องมีการดูแลให้กว้างกว่าการเป็นรัฐบาลธรรมดา ต้องมองลงไปว่าประชาชนถูกปกครองในลักษณะใด (Rothchild and Foley 1983) ไม่เพียงแต่แค่ข้าราชการและบริการที่รัฐจัดให้ ต้องรวมไปถึงการทำงานของกลุ่มสาธารณะประโยชน์หรือกลุ่มที่จัดระเบียบสังคมและประเพณีภายนอกกระบวนการที่มีอยู่เดิมว่ามีผลดี ผลขัดแย้ง หรือแข็งแรงอ่อนแอในสภาพจริงที่เป็นอยู่

ในการพิจารณาเรื่องธรรมรัฐนี้ จำเป็นต้องพิจารณาที่ละส่วน โดยเริ่มจากนโยบายของรัฐ และความเป็นไปได้ของระเบียบสังคมที่จะปฏิบัติตามการพิจารณาการทำงานของรัฐบาล จะมองความเกี่ยวข้อง ได้จากองค์กร 3 ฝ่าย ดังนี้

1) องค์ประกอบที่เป็นรูปแบบของระบบการปกครอง (Political Accountability)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) มีรูปแบบของการออกกฎหมาย (Legal Accountability) ซึ่งรูปแบบขององค์กรการเมืองต้องเปิดกว้างในอันที่จะรับส่งข้อมูลไปสู่ผู้ที่เกี่ยวข้องคือข้าราชการ ประชาชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ อย่างโปร่งใส (transparency) ทุกขั้นตอน

3) องค์กรสาธารณะมีส่วนตัดสินใจปัญหาสำคัญของบ้านเมือง เช่น กลุ่ม NGOs กลุ่มผู้สนใจและประชาชนเดินถนนทั่วไปควรมีส่วนร่วมพิจารณาเรื่องราวเป็นสาธารณะ อย่างถือว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อจำกัดในเรื่อง ได้แก่ ฝ่ายจัดการที่มีเงินก็จะดึงประชาพิจารณ์ได้สำเร็จ หรือ แยกกว่านั้นคือ ใช้เงินซื้อเสียงไปเลย (Landell-Mitts and Serageldin)

รัฐและกลุ่มประเพณีชุมชน เป็นตัวแปรที่ต้องตรวจสอบและเติมเต็มให้สมบูรณ์ ซึ่งอาจจะต้องพิจารณาในมุมมองเป็นด้าน ได้แก่ ในส่วนของรัฐพิจารณาแนวเศรษฐกิจ การจัดองค์กร และออกกฎหมาย, กลุ่มประเพณีชุมชน จะมองในในรูปที่เป็นพื้นฐานที่ชุมชนประกอบขึ้น การมีส่วนร่วมในข้อมูลระเบียบประเพณีของชุมชน

2.2.2 ธรรมรัฐกับการพัฒนาเมือง (Governance and Urban Development)

การทำให้ธรรมรัฐในเขตเมืองมีศักยภาพสูงสุดนั้น จะต้องมีการผลักดันพัฒนาเมืองอย่างมีประสิทธิภาพให้มีการเคลื่อนไหวที่เป็นแรงรับส่งสองฝ่ายของการจัดการ หัวใจเพิ่มความแข็งแกร่งขององค์กร ข้อเสนอแนะคือกระจายอำนาจในทุกจุด ปกครองท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติ ปะทะกับหัวรุนแรง ในการแสดงความคิดเห็นได้ทุกกลุ่มและรัฐบาล (จะต้องเข้าใจว่ากลุ่มทุกกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างเป็นเรื่องธรรมชาติ) มีลักษณะการจัดการในรูปเทศบาล ควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจไปสู่ระดับล่าง คือชุมชนให้เหมาะสมมีตัวควบคุมทรัพยากรอำนาจและหน้าที่สั่งการ ซึ่งเทคนิคในการพัฒนาเมืองจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างความจน ความเท่าเทียม ความมีประสิทธิภาพ และความแข็งแรงทนทานรับน้ำหนักกดดันได้

ธรรมรัฐ มาจากประสบการณ์จริงที่สรุปออกมาจากการดำเนินการพัฒนาเมืองที่ประสบอุปสรรคและข้อจำกัดหลายอย่างที่วิเคราะห์ให้จึงจำเป็นต้องผนึกกำลังสร้างความเข้าใจก่อน ยุทธวิธีคือ ให้เสรีภาพแก่คนที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นเป็นหัวใจสำคัญแสดงจุดอ่อนจุดแข็งของเขา อย่าให้อำนาจอื่นใดมาถ่วงถ่วงหลบซ่อนอำเอียงด้วยเหตุผลนานาประการ ธรรมรัฐต้องไม่มีคำว่า “กลุ่มน้อย” “การนิยม” หรือชาตินิยมเกินไป จนเกิดกระทบกระทั่งจากบางสื่อที่ใช้ขั้วขั้วหรือการใช้เวลากับการพัฒนา ก็ต้องดูตามความเหมาะสมอีกเช่นกัน ควรมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน มีกรรมการกลางที่จะช่วยให้การกระทบเทือนไม่รุนแรง เป็นกำลังสนับสนุนให้ทุกกลุ่มแข็งแรงอยู่ได้ตามกำลังของตนให้ดีที่สุด การควบคุมสถาบันสังคมในบวรวิชัยธรรมรัฐ ก็ต้องให้สถาบันพื้นเมือง ยืนหยัดชัดเจนในการพัฒนาเมือง ไม่ว่าจะ เป็นในรูปแบบสถาบันหรือตัวแทนอื่นใดจะเป็นองค์กรร่วม ในระยะยาวสถาบันอำนาจมักมีกำเนิดมาจากวัฒนธรรมประเพณีเน้นศาสนา ลัทธิความเชื่อถือ มี

ระดับการให้บริการที่ชุมชนยอมรับ กิจกรรมอันเป็นประเพณีของกลุ่มจะกลายเป็นความจำเป็นของกลุ่มชุมชน เป็นพลังสามัคคีและสนับสนุนให้สังคมคงอยู่

2.2.3 การกระจายอำนาจปกครองและประชาธิปไตย

สิ่งเร้าอย่างหนึ่งของการกระจายอำนาจ ก็คือความกลัวที่จะยอมรับกลุ่มอำนาจหนึ่งหรือกลัวหลุดไปจากอีกกลุ่มอำนาจหนึ่ง หรือเห็นว่าจำเป็นในการส่งผ่านงานบริหารไปสู่สาธารณะมากกว่า หรือเป็นการแก้ไขวิกฤติให้กลุ่มอำนาจระจัดกระจายได้มีการตัดสินใจใหม่ ธรรมชาติในการบริหารต้องมองบรรยากาศการเมืองท้องถิ่น ผู้ผู้นำสังคมและผู้นำการเมืองร่วมกันตัดสินใจเป็นอย่างดี ไร้ระดับนโยบายความสัมพันธ์ระดับบนลงล่าง ในการปฏิบัติ มีข้อสรุป ดังนี้

- 1) ดูบรรยากาศการกระจายอำนาจและประชาธิปไตยของนโยบายท้องถิ่น
- 2) มีระบบท้องถิ่นอะไรอยู่ก่อน ความเกี่ยวข้องของผู้แทนและการเลือกตั้งสะอาดหรือไม่
- 3) การกระจายอำนาจส่งผ่านบริการไปยังท้องถิ่นมีประสิทธิภาพหรือไม่
- 4) การตัดสินใจในเรื่อง ทำวิธีใด โดยใคร

การส่งเสริม Good Governance อย่างหนึ่งก็คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งลักษณะการรวมเป็นหนึ่งในการพัฒนา เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสถาบันและประเด็นทางสิ่งแวดล้อม

จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความล้มเหลวของระบบสังคมนิยมที่เกิดขึ้นทั่วโลกในปัจจุบันทางเลือกของโลกหรือสังคมใดก็ตามรวมทั้งสังคมไทย ก็คือ จะต้องมีการประชาธิปไตยและธรรมชาติ (Good Governance) ทั้งนี้ เพราะกลไกที่จะตอบสนองต่อผลประโยชน์ส่วนรวมได้ ตามแนวคิดทางตะวันออก (Confucius Value หรือ Asian Value) ซึ่งให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน (community Interest) เหนือกว่าสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลนั้น จำเป็นต้องมีระบบการบริหารราชการ และการบริหารประเทศที่มีจริยธรรมและคุณธรรม และประชาชนมีความพอใจ นั่นคือ ต้องมีธรรมชาติ (Good Governance) ในขณะที่ระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในแนวตะวันตก/ยุโรป (Anglo-Saxon) ซึ่งเน้นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ก็มีความจำเป็นต่อการตอบสนองความต้องการมีสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของคนรุ่นใหม่ของสังคม หลังจากที่พวกเขาได้กินคือยึดอันเป็นผลมาจากธรรมชาติ (Good Governance) (รายงานผลการศึกษาลบดับสมบูรณ์ โครงการ “การพัฒนาประชาคมเมือง เพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่”)

ทิศทางในอนาคตของสังคมไทย นอกจากจะใช้ระบอบประชาธิปไตยยังต้องมีธรรมชาติ โดยได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากฐานประชาชน องค์กรอิสระ และองค์กรภาคเอกชน ดังนั้น ชุมชนและประชาคมจะต้องเกิดขึ้นให้ได้ โดยจะเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจพิจารณา จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการกระจายอำนาจ กระจายงบประมาณออกไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น เพราะไม่มีที่ไหนในโลกที่ทุกครั้งที่มีปัญหา ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ใช่ปัญหาของชาติ เป็นปัญหาของพื้นที่ เป็นปัญหาของคนบางกลุ่ม จะต้องเดินขบวนมาที่ทำเนียบรัฐบาลตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่ารูปแบบ Good Governance หรือธรรมาภิบาลที่แท้จริงนั้น จะต้องมองจากพฤติกรรมของรัฐบาล อันมีผลต่อระเบียบประเพณีของสังคมนั้นว่าจะกลมกลืนหรือขัดแย้งกันเพียงไร พฤติกรรมการกระจายอำนาจสาธารณะก็มีผลต่อการครองของท้องถิ่น ซึ่งควรเกิดจากความชอบธรรม โดยคนที่อยู่ประจำท้องถิ่น จะทำให้เกิดการพัฒนาเมืองและหากทำให้การพัฒนาเมืองนั้นยั่งยืนจะต้องส่งเสริม Good Governance และสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรชุมชน ในวิถีทางของประชาธิปไตย ทำให้เมือง ๆ นั้นน่าอยู่ตลอดไป

2.3 แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation)

2.3.1 ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วม

หมายถึง ความมานะพยายามร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่จะรวมพลัง ความพยายาม และทรัพยากรใดๆ ที่เห็นควรนำมาใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ โดยนัยนี้อาจเรียกได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการของการกระทำอย่างแข็งขัน ที่ผู้มีส่วนร่วมได้ริเริ่มและลงมือกระทำตามความคิด และวิจารณญาณของตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการการกระทำที่สามารถควบคุมได้

ส่วนความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน อันเป็นเพียงการเอาความร่วมมือกระทำ กิจกรรมบางอย่างตามความคิด หรือการวางแผนของผู้อื่น และควบคุมโดยผู้อื่นนั้นไม่อาจยอมรับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ความสำคัญและจำเป็นที่ต้องให้ประชาชนและภาคีเมืองที่แตกต่างกันหลากหลายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการพัฒนาและจัดการเมืองนั้นเป็นสิ่งยอมรับกันโดยทั่วไป ทั้งโดยหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาคีที่เกี่ยวข้อง และการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐ

2.3.2 แบบจำลองระดับขั้นของการมีส่วนร่วม

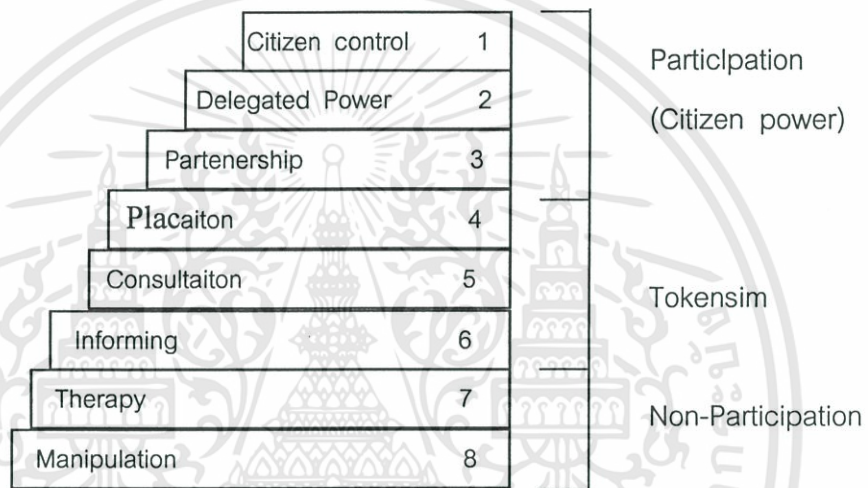
แบบจำลองในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบจำลองของ Sherry Arnstein และ Choguill มาอ้างอิงโดยแบบจำลองทั้งสองนี้แต่ละระดับจะเกิดขึ้นได้ด้วยการสร้างโอกาสให้ประชาชนจากรัฐ

แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 8 ระดับ ตั้งแต่การให้อำนาจประชาชน (Citizen power) ไปจนถึงไม่มีส่วนร่วมเลย (Non-Participation) (Sherry Arnstein 1996)

- 1) Citizen Control (ชุมชนมีสิทธิที่จะเสนอและจัดทำแผนได้เอง)
- 2) Delegated Power (การให้อำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจ)
- 3) Partnership (การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับรัฐ)

- 4) Placation (การให้ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมและเปิดโอกาสให้ต่อรองได้แต่รัฐตัดสินใจ)
- 5) Consultation (การให้คำปรึกษาทางเดียวโดยฝ่ายรัฐ)
- 6) Informing (การให้ข่าวสารทางเดียว)
- 7) Therapy (การแก้ปัญหาโดยให้ผู้แทนจากรัฐมาให้ความรู้)
- 8) Manipulation (การควบคุมโดยรัฐทั้งหมด)

The Arnstein Ladder of Citizen Participation

รูปที่ 2.1 แสดง The Arnstein Ladder of Citizen Participation

ที่มา : [Arnstein (1969) "Ladder of Citizen Participation" Journal of American Institute of Planner, vol 35 No.4 July, pp.216-224]

ในกลุ่มแรก (ระดับที่ 7 และ 8) ประชาชนจะไม่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมเลย (Non-Participation) เป็นเพียงการจัดการให้ความรู้แก่ประชาชนเพียงเท่านั้น ในกลุ่มที่ 2 ระดับที่ 4-6 นั้น กลุ่มคนจะมีส่วนร่วมมากขึ้น ในเรื่องของกรให้ข้อมูลและคำปรึกษาแต่จะเป็นลักษณะเพียงทางเดียว ซึ่งยังไม่มีอำนาจในการ ตัดสินใจ (Tokenism) และใน 3 ขั้นสูงสุด ชุมชนมีสิทธิเต็มที่ในการกำหนดอนาคตของชุมชนเอง (Participation/Citizen Power)

ต่อมา ปี 1996 Choguill ได้สร้างแบบจำลองสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเทศด้อยพัฒนา โดยนำแนวคิดของ Arnstein มาใช้ในโลกด้อยพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมขึ้นเพราะแบบจำลองของ Arnstein เป็นแบบจำลองที่มาจากกรณีศึกษาในอเมริกา โดยได้เสนอว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่ได้มีความหมายเพียงเป็นความเป็นไปได้ในการตัดสินใจของ

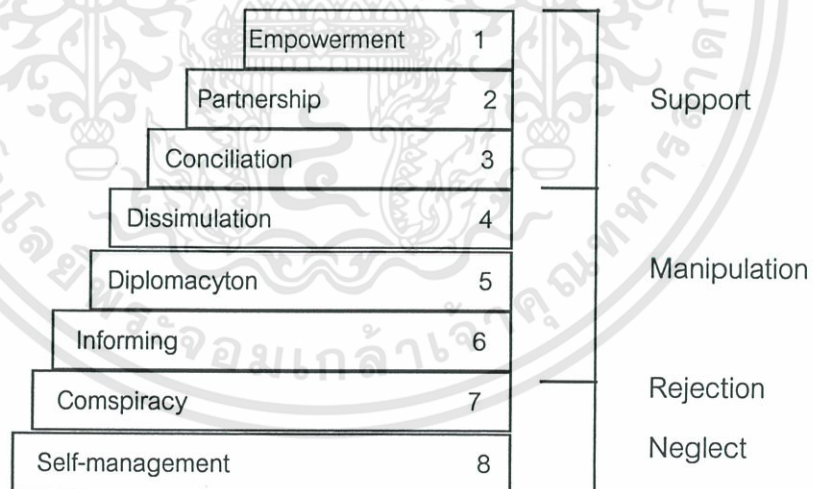
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประชาชนในเรื่องการเมืองเกี่ยวกับประเด็นที่มีผลกระทบต่อพวกเขาเท่านั้น แต่ยังมีฐานะที่หมายถึง การได้มาผ่านการช่วยเหลือซึ่งกันและ (Mutual-Help) ในเริ่มแรกและอาจจะด้วยความช่วยเหลือจาก ภายนอกตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ โดยแนวคิดนี้มี 8 ขั้น เช่นกัน คือ

- 1) Empowerment (การที่ชุมชนมีอำนาจส่วนใหญ่ในการวางแผนและตัดสินใจอาจ ด้วยความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก เช่น NGOs หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง)
- 2) Partnership (การร่วมกับภาครัฐในการตัดสินใจ โดยผ่านโครงสร้างตามนโยบาย)
- 3) Conciliation (การให้ชุมชนได้ตัดสินใจบางส่วนจากโครงการ/แผนของรัฐที่มีอยู่ แล้ว)
- 4) Dissimulation (การแต่งตั้งให้ชุมชนเป็นกรรมการพัฒนาแต่ไม่มีโอกาสออก ความเห็น)
- 5) Diplomacy (การศึกษาโครงการที่มีแต่รูปเล่มไม่ได้ดำเนินการจริง)
- 6) Informing (การให้ข่าวสารทางเดียวจากรัฐ)
- 7) Conspiracy (การเสนอแผนของรัฐโดยปฏิเสธทุก ๆ ความคิดที่จะช่วยเหลือคนจน)
- 8) Self-management (การจัดการด้วยตนเองเนื่องจากรัฐไม่เข้ามาช่วยเหลือเลย)

A Ladder of Community Participation for Undeveloped Countries

The Arnstein Ladder of Citizen Participation

รูปที่ 2.2 แสดง A Ladder of Community Participation for Undeveloped Countries

ที่มา : [Choguill (1996) "Ladder of Community Participation for

Underdevelopment Countries" Habitat int.", vol. 20 No.3 pp.431 - 444]

จากแบบจำลองจะเห็นได้ว่าในระดับ 1, 2 และ 3 ประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมมาก โดยมีอำนาจส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ (ระดับ 1) ร่วมกับภาครัฐในการตัดสินใจ (ระดับ 2) และมีอำนาจตัดสินใจบางส่วน (ระดับ 3) ส่วนในระดับ 4, 5 และ 6 ประชาชนไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมเลย ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ทั้งในระดับนโยบายและการจัดการ ตลอดจนเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารทางเดียวจากภาครัฐ และในระดับ 7 และ 8 ประชาชนกับ ภาครัฐไม่มีความเกี่ยวข้องกัน ต่างฝ่ายต่างจัดการในส่วนของตน ในส่วนภาครัฐกำหนดนโยบายโดยไม่คิดช่วยเหลือชุมชน ส่วนชุมชนจึงจัดการด้วยตนเองไม่พึ่งภาครัฐเช่นกัน

2.3.3 ลักษณะขบวนการ ขั้นตอน และช่องทาง หรือวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.3.3.1 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วม Chapin และ Lee J. Carry (อ้างถึงใน อนุสรณ์, 2529:24) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะดังนี้ การเข้าร่วม ประชุม (attendance at meetin) ร่วมกันออกค่าใช้จ่าย (financial Contribution) การเข้าเป็น สมาชิก (membership) และการถือตำแหน่งผู้นำ (posltion of leadership)

นอกจากแนวคิด หรือ การแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของ Chapin และ Lee J. Carry ที่กล่าวมาแล้วนั้น กรรณิกา ชมดี (2526:16) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 ลักษณะดังนี้ คือ การมีส่วนร่วมประชุม, ร่วมกันออกค่าใช้จ่าย, การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน, การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์, การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ, การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค, การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ, การมีส่วนร่วมสัมภพณณ์, การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน และการมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม

บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ลักษณะ (ปกรณณ์ ปรียากร (2530)) คือ

- 1) เป็นผู้มืบทบาทในการกำหนดว่าอะไรคือ ความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน
- 2) เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองความจำเป็นพื้นฐานนั้น
- 3) เป็นผู้มืบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สูงขึ้น
- 4) เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.3.3.2 ขบวนการมีส่วนร่วม

ชนิดของการมีส่วนร่วมเป็น 4 ชนิด (Norman T.Uphoff :1979) สรุปได้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) เป็นขบวนการที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการระบุปัญหา,ความต้องการของชุมชนด้วยผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนนั่นเอง
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ขบวนการนี้จะเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบที่สนับสนุนด้านทรัพยากร และข่าวสารด้วยความเต็มใจ

- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ทั้งผลประโยชน์ทางด้านวัตถุทางสังคม ซึ่งอยู่ในรูปของบริการ หรือสาธารณูปการต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และผลประโยชน์ส่วนบุคคลซึ่งเป็นผลประโยชน์ด้านจิตใจ
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ขบวนการนี้รัฐควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมประเมินผลทั้งประเด็นความสำเร็จและความล้มเหลวของกิจกรรม

ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วม(ไพร์ตัน เตชะรินทร์ (2527:7-8)) ได้ดังนี้

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหา สร้างแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข ลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา
- 4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
- 8) ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการ

2.3.3.3 ช่องทาง หรือวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม

ช่องทางการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยหลายรูปแบบกว้าง ๆ เช่น แบบทางการ หรือ ไม่เป็นทางการ เป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือทางอ้อม โดยการเลือกผู้แทน หรือการเข้าร่วมประชุมออกเสียงในประเด็นต่าง ๆ การเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นไปในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อนฝูงชักชวนกันมาร่วม หรือถูกบังคับ เป็นต้น (Uphoff (1979))

2.3.3.4 ช่องทางในการติดต่อสื่อสาร

การแสดงความคิดเห็นของประชาชนสามารถกระทำผ่านวิธีการต่างๆ Mike (Douglass and Malia Zoghin (1994)) ดังนี้

- 1) เข้าร่วมประชุม และรับฟังมาตรการ และแก้ไขปัญหา
- 2) รับทราบจากสื่อทาง วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์
- 3) ตอบแบบสอบถาม
- 4) ให้สัมภาษณ์

5) การเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

อาจกล่าวได้ว่า ช่องทางในการติดต่อสื่อสารประกอบด้วย การให้ข่าวสารและการรับข่าวสาร ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องเผยแพร่ให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้างขวางในทุกระดับ เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.3.3.5 การรับข่าวสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับของใหม่กับกระบวนการติดต่อสื่อสารไว้ว่าการที่บุคคลจะรับของใหม่นั้น ขึ้นกับกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว และช่องทางการสื่อสาร (Rogers (1973:45))

- 1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ได้แก่ อายุของบุคคล สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงรายได้ ขนาดที่ดิน การถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่างซึ่งรวมถึงระดับการศึกษา
- 2) ช่องทางการสื่อสารความรู้และกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งสาร หรือแหล่งกำเนิดสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ในเรื่องช่องทางการสื่อสารซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้ส่งสารไปยังผู้รับแยกได้ 2 ลักษณะ
 - ช่องทางสื่อสารมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งตีพิมพ์ อื่น ๆ อาทิ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เป็นต้น
 - ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสาร ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในรูปแบบของการให้และรับข่าวสาร ความรู้ เช่น การบอกเล่า การให้การศึกษา การฝึกอบรมและเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

2.3.4 แนวความคิดเกี่ยวกับศักยภาพในการมีส่วนร่วมของชุมชน

ศักยภาพในการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้สูง ซึ่งมีแนวคิดพอจะสรุปได้ดังนี้

รูปแบบของการเกิดขึ้นได้ของการมีส่วนร่วม มีปัจจัยพิจารณา คือ ทำไมจึงเกิดการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง หรือมีแนวโน้มลดลง มีรูปแบบเป็นอย่างไร มีการกระจายมีส่วนร่วมมากน้อยแค่ไหน ซึ่งอาจประเมินได้จากข้อมูลของบุคคลผู้มียุทธศาสตร์เป็นผู้มีส่วนร่วม โดยสามารถแบ่งประเด็นพิจารณา 2 ข้อ คือกลุ่ม หรือประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม และคุณลักษณะของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม (Norman T.Uphoff :1979)

1) กลุ่ม หรือประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ประเภท

1.1 บุคคลในท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่และมีความแตกต่างกันมากในเรื่องการประกอบอาชีพ เช่น ผู้เช่าที่ดิน เจ้าของที่ดิน แรงงานรับจ้าง ฯลฯ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาในการศึกษาต้องพิจารณาถึง เพศ อายุ สถานภาพในการครอบครัว การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น ประกอบด้วย

1.2 ผู้นำท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

- ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำทางศาสนา ผู้มีอิทธิพล ผู้อาวุโส
- ผู้นำองค์กรท้องถิ่น เช่น ผู้นำหอการค้าท้องถิ่น หัวหน้ากลุ่มอาสาสมัคร
- ผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

1.3 เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ในพื้นที่ในช่วงเวลาหนึ่ง และมีการโอนย้ายส่วนใหญ่จะมีการศึกษา และสถานภาพทางสังคมสูงกว่าคนในท้องถิ่นและเป็น ผู้มีบทบาทสูงในการส่งเสริม หรือทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.4 ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ ส่วนมากแล้วจะเป็นผู้เชี่ยวชาญของแหล่งเงินทุน พัฒนาหรือ องค์กร อาสาสมัคร

2) คุณลักษณะภูมิหลังของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม

- อายุและเพศ
- ระดับการศึกษา
- การประกอบอาชีพ
- ระยะเวลาการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน
- ความถี่ - ห่าง ของประชาชนกับโครงการในการเข้าร่วมกิจกรรมสภาพการถือครองที่ดิน
- สถานภาพในครอบครัว
- สถานภาพในสังคม
- ระดับของรายได้ และแหล่งที่มา

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยต่างๆ ที่แสดงถึงศักยภาพในการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อาทิเช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพทางสังคม สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดขึ้นจริงนี้ (Uphoff) กล่าวโดยละเอียด คือ

1) ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับภาครัฐส่วนกลาง เมืองกับชนบท รูปแบบการพัฒนาระดับของเทคโนโลยีในท้องถิ่น รวมทั้งประสบการณ์ และความตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศ ระยะเวลาฝนตก ฯลฯ

3) ปัจจัยทางสังคม อาทิเช่น รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การเป็นอาสาสมัคร การแบ่งชั้นทางสังคม ความขัดแย้งในท้องถิ่น การย้ายถิ่น

- ปัจจัยทางวัฒนธรรม ค่านิยมในท้องถิ่น บทบาททางเพศ และการแบ่งงานทัศนคติ
- ปัจจัยทางการเมือง การร่วมมือ การกระจายอำนาจภาครัฐ ระบบพรรคการเมือง การเมืองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น
- ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การครอบครองที่ดิน การประกอบอาชีพ ระดับรายได้ รายจ่าย หนี้สิน การจ้างงาน การคมนาคม รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ

ผลของการมีส่วนร่วมจะวัดได้จาก ความสามารถในการตัดสินใจ (empowerment) ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่งที่จะเป็นตัวชี้บอถึงความสามารถในการพัฒนามีส่วนร่วมชุมชนที่สามารถพัฒนาศักยภาพในการตัดสินใจได้ในระดับดีพอสมควรการมีส่วนร่วมจะเป็นไปในแนวทางที่ตรงกับความต้องการของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และในกรณีที่ยังต้องพึ่งพาการชี้แนะจากภาครัฐ การดำเนินโครงการก็จะเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดโดยภาครัฐนี้ (Uphoff)

มิติเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ (ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527:1-2)) ดังรายละเอียดคือ

1) ต้องถือว่าชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหาของตนเอง องค์กรภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้นและเสริมหรือสนับสนุนเท่านั้น

2) กิจกรรมพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน การยึดเยียดกิจกรรมพัฒนาซึ่งกำหนดตามกรอบความคิดของคนภายนอก นอกจากไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมที่แท้จริงแล้วยังเป็นการทำลายศักยภาพการแก้ไขปัญหามุมชน

3) ระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัดทำให้แก้ไขปัญหามิถูกจุด การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงน่าจะครอบคลุมถึงการกระจายและการสื่อสารข้อมูล เพื่อพัฒนาการรับรู้และขีดความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจอย่างแจ่มชัดเกี่ยวกับวัฒนธรรมระบบคิด ค่านิยม ของชุมชน ตลอดจนมาตรฐานพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

เงื่อนไขในเบื้องต้นของการมีส่วนร่วมไว้ 5 ประการคือ (United Nation, Department of Intemational Econcomic and Social Affairs (1981:11))

1) รัฐบาลจะต้องมีการยอมรับในแนวความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนในเบื้องต้นและได้บรรจุหลักการนี้ไว้ในแผนหรือนโยบายในระดับต่าง ๆ ด้วย

2) ผลประชาชนต้องมีพื้นฐานองค์กรประชาชนที่สามารถเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์ และบุคคลอื่นๆ ได้

3) ประชาชนต้องมีความอิสระในความคิดริเริ่มและในการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นเพื่อกำหนดกิจกรรมของตนเอง

- 4) ชุมชนต้องมีการไหลเวียนของข่าวสารและความรู้ใหม่ๆ โดยเฉพาะหลักการและปรัชญาของการพัฒนา เทคนิค วิธีการในการจัดสรรทรัพยากรและความรู้ทางการบริหารงาน
- 5) ชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนทางด้านสิ่งของและความคิด เทคนิคที่จำเป็น (โดยเฉพาะในระยะแรก)

องค์การสหประชาชาติได้เน้นหลักการของการมีส่วนร่วม คือ รัฐบาลต้องเปิดโอกาสจากนั้นชุมชนต้องมีการจัดองค์กรและต้องมีการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ โดยได้รับการสนับสนุน

สำหรับบริบทของเมืองไทย วิมลสิทธิ์ หรยางกุล และคณะ (2528:96) ได้ประเมินโครงการชุมชนวัดลาดบัวขาวพบว่า อุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดด้านเวลา และลักษณะของอาชีพ ความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจ ความเห็นแก่ตัวของชาวบ้าน การขาดผู้นำที่ชาวบ้านมีความเชื่อมั่น ความแตกแยกของกรรมการชุมชน การขาดการชักจูงชี้แนะจากทางการ และความไม่เสมอภาคในการดำเนินงาน และสุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2528 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของประชาชน ยกจนผลการศึกษาพบว่า การไม่เข้ามามีส่วนร่วมในพัฒนาชุมชนของประชาชนในขั้นค้นหาปัญหา และขั้นตัดสินใจเลือกแนวทางนั้น มีสาเหตุสำคัญๆ มาจากต้องใช้เวลาเพื่อการประกอบอาชีพมาก ความไม่กล้า เกรงจะไม่มีผู้รับฟังความคิดเห็น ความคิดที่ว่ากิจกรรมพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการ เช่น ต้องการให้บริจาควัสดุ แต่ประชาชนมีฐานะยากจน และมีความเข้าใจผิดว่ากิจกรรมพัฒนาเป็นเรื่องของผู้นำชุมชนเท่านั้น

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมดังกล่าว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความสำคัญและความจำเป็นเพื่อที่จะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างพลังในการจัดการและพัฒนาเมืองให้น่าอยู่และยั่งยืนได้นั้น คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมและการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐ ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าวิจัยมุ่งศึกษากลไก แบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการเมืองน่าอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครยะลา ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาเพื่อให้เกิดกลไกประชารัฐที่ดี

2.4 ทฤษฎีชุมชนเมือง และการมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมเมือง

2.4.1 ทฤษฎีชุมชนเมือง (The City Community) (Badshah, 1997)

เป็นทฤษฎีว่าด้วยการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐและประชาชน เพื่อสร้างกระบวนการที่แห่งการร่วมสร้างพลังในการจัดการและพัฒนาเมืองให้น่าอยู่และยั่งยืน และเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐ และภาคประชาชน เพื่อก้าวไปสู่แนวทางความร่วมมือร่วมสร้างพลังในการจัดการเมือง หรืออีกนัยยะหนึ่ง คือ การก้าวไปสู่ Good Governance นั้น จะเห็นว่าทฤษฎี “ชุมชนเมือง” (City Community Theory) ซึ่งแสดงให้เห็นขั้นตอนของการเคลื่อนกระบวนการที่แห่งการตัดสินใจจัดการเมือง ตลอดจนองค์ประกอบที่สำคัญของ Good Governance เป็นทฤษฎีและหลักการที่มีความน่าสนใจ นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลชาติของหลาย ประเทศในโลกได้ใช้เป็นหลักในการปรับเปลี่ยนบทบาทเพื่อสร้างเมืองที่น่าอยู่และยั่งยืน

เป้าหมายสูงสุดของทฤษฎีชุมชนเมือง (City community Theory) คือ การปรับเปลี่ยน บทบาทของรัฐบาลจากผู้หยิบบัญให้ในทุกเรื่องและทุกบริการ มาเป็นผู้สนับสนุน เป็นผู้สร้างความร่วมมือร่วมพลังกับประชาชนในฐานะเจ้าของชุมชนในการบริหารจัดการเมือง

แนวคิดของทฤษฎีชุมชนเมืองค่อนข้างเรียบง่าย คำว่า “ชุมชน” หมายถึงความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ส่วนคำว่า “เมือง” นั้นหมายถึงการขยายขอบของกลุ่มผู้ตัดสินใจในไปสู่มุมของภาคประชาชน คือ การสร้างขอบเขตที่ยินยอมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (all stakeholders) ได้ตระหนักและได้รับการยอมรับในฐานะผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งสามารถเลือกในการมีส่วนร่วมและอุทิศในการพัฒนาเมืองของพวกเขา

การรวมศูนย์อำนาจหรือปรัมาิคแห่งอำนาจในอดีตควรถูกแทนที่ด้วยวงกลมที่ผู้นำยังคงมีบทบาทนำ เพียงแต่อาจจะไม่ได้มีตำแหน่งอยู่ที่ศูนย์กลางของวงกลม ผู้นำเหล่านี้จะรู้จักวิธีที่จะค้นหาข้อมูลและดึงการมีส่วนร่วมจากสมาชิกชุมชนเมืองทั่วทั้งวงกลม และขยายการเชื่อเชิญออกไปที่ขอบของวงกลมเพื่อที่จะดึงประชาชนทุกคนที่ตั้งใจจะมีส่วนร่วมเข้ามารวมอยู่ ในวงด้วย เป็นที่เข้าใจว่าด้วยวิธีการพึ่งพาซึ่งกันและกันทั่วทั้งวงกลมแห่งความเกี่ยวพันและการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ ที่ทำให้ชุมชนเมืองแห่งอนาคตสามารถประสบความสำเร็จได้

ขอบเขตการตัดสินใจของเมืองอิงอยู่บนหลักการ “การรวมพลัง” ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมทำเมืองและชุมชนของพวกเขาให้น่าอยู่ หลักการรวมพลังอิงอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจที่ว่าการลงทุน กิจกรรม และทางเลือกของมนุษย์ส่วนใหญ่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้นล้วนเกิดขึ้นภายนอกรัฐบาล

ขอบเขตสำหรับการพัฒนาเมือง รัฐบาลมีบทบาทเป็นผู้นำในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการสร้างบรรยากาศของการเปิดเผย ขณะที่ภาคประชาชนมีความตระหนักว่าการลงทุนและการใช้จ่ายของแต่ละบุคคลครัวเรือน ชุมชน ภาคธุรกิจ และองค์กรสาธารณกุศลก็มีความสำคัญต่อความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ของชุมชนเมือง

2.4.1.1 การแสดงความเห็นร่วมกันต่อความน่าอยู่ของเมือง

ชุมชนเมืองที่มีวิสัยทัศน์จะมีสิ่งแวดล้อมที่ให้การสนับสนุนภาคีต่างๆ ทั้งกลุ่มสนใจและฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดย “ภาคีในการสร้างชุมชนให้น่าอยู่” (Partners for Livable Communities, Washington D.C. 1997) เสนอขั้นตอนในการที่ชุมชนจะสร้างกระบวนการ ดัดลีนใจเมือง 5 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 พัฒนาวิสัยทัศน์ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของสาธารณชน
(Develop a Community Vision through Public Participation)
- ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายของชุมชน และตัวชี้วัดความสำเร็จตามเป้าหมายนั้น
(Set Community Benchmarks and Performance Indicators)
- ขั้นที่ 3 ดำเนินยุทธวิธีเชิงปฏิบัติการ
(Undertake Comprehensive Action Strategies)
- ขั้นที่ 4 ยอมรับทัศนะของภูมิภาค
(Adopt a Regional Perspective)
- ขั้นที่ 5 สร้างรูปแบบโครงสร้างการจัดการของชุมชน
(Establish a Stewardship Body)

2.4.1.2 หลักการเป็นพลเมืองของชุมชนเมือง

(Principles of City community Citizenship)

คุณลักษณะของพลเมืองที่มีส่วนร่วม :

- 1) ได้รับการยอมรับ มีความยืดหยุ่น และผสมผสาน
- 2) ทำให้เกิดการผสมผสานทางสังคม ด้วยแนวทางความร่วมมือระหว่างภาคีต่าง ๆ
- 3) รักษาเอกลักษณ์ทางศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรมของเมือง
- 4) เพิ่มศักยภาพทางสังคม โดยการให้คุณค่าความสำคัญแก่ความเชื่อถือ ธรรมเนียมประเพณี และเครือข่าย
- 5) กระตุ้นผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ รวมทั้งกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการดัดลีนใจของเมือง

พลเมืองทุกคนเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง และ เป็นผู้ที่มีศักยภาพรัฐบาลและประชาชน ที่ใช้นโยบายรวมพลัง (empowerment policies) จะมีบทบาทร่วมกันในการกำหนด

ในเมือง ๆ หนึ่ง หากเราจะบอกได้ว่า เป็น “เมืองน่าอยู่” ได้นั้น นอกจากจะมีสภาพแวดล้อมที่ดี ระบบนิเวศน์เมืองที่ดี รูปแบบของธรรมรัฐที่ดีนั้น สิ่งที่ทำเป็นมากอีกอย่างหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มที่ ประชาชนจะทำหน้าที่กำหนดเมืองของตนให้มีรูปแบบเมืองน่าอยู่ โดยพลังของชุมชนร่วมกันจัดการเมืองและสร้างเมืองให้น่าอยู่ ร่วมกันปรับเปลี่ยนบทบาทรัฐและบทบาทของสาธารณะให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขตลอดไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมเมือง

2.4.2.1 รูปแบบเมือง (Urban Pattern) และสภาพของสิ่งแวดล้อม (Environment Performance)

การเกิดขึ้นของเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมในระดับเล็กไปจนถึงระดับใหญ่ เมืองอาศัยทรัพยากรธรรมชาติจากชนบท (distant regions) เพื่อให้เกิดกิจกรรมขึ้นในเมือง หรือในอีกทางหนึ่ง ความเป็นเมืองได้ให้โอกาสสำคัญ เพื่อบรรลุสิ่งที่เรียกว่า “Economic of Scale” และการอนุรักษ์ทรัพยากร (Marina Alberti : 1999) ความกดดันมากขึ้นของท้องถิ่นเองหรือในโลก ที่ชาวเมืองจะต้องเผชิญนั้นถูกกำหนดโดย องค์การที่ดูแลเมืองและการบริหาร มีความคิดหนึ่งที่น่าสนับสนุนในการพัฒนาเมืองให้เล็กแทนที่จะขยายออก นั่นคือ การทำให้เมืองมีขนาดที่พอเหมาะ (Compactness) ซึ่งอาจจะทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น

ความสัมพันธ์ของเมืองกับสิ่งแวดล้อมภายในเมืองหรือระบบนิเวศน์ของเมือง มีตัวแปร 4 อย่าง ที่จะอธิบายรูปแบบเมืองซึ่งมีความเกี่ยวพันและอธิบายถึงสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ได้แก่ รูปร่างลักษณะของเมือง (forms), ความหนาแน่น (density), การแบ่งส่วนการใช้ที่ดินภายในเมือง (gain) และการเชื่อมโยงกิจกรรมภายในเมือง (connectivity) รวมทั้งมี 4 ตัวแปรที่อธิบายสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ได้แก่ แหล่งกำเนิดทรัพยากร (sources), แหล่งรองรับมลพิษ (sinks), ระบบควบคุมทางธรรมชาติ (ecological support system) และความเป็นอยู่ของมนุษย์ (human well-being) (Marina Alberti : 1999)

การดูแลสภาพแวดล้อมในเมือง จะต้องพิจารณาถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และผลกระทบของมันที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคและในโลก โดยเฉพาะผลกระทบในการพัฒนา ซึ่งที่เด่นชัดที่สุดคือ การปรับเปลี่ยนคุณลักษณะทางไบโอฟิสิกส์ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบที่เชื่อมกันทั้งในส่วนท้องถิ่นจนถึงระดับโลก (Goden and Forman : 1982) เมืองที่มี ประชากรกระจุกตัวสูง จะมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ในเรื่องพื้นที่ที่เมืองถือเอาทรัพยากร เพื่อเกื้อหนุนกิจกรรมของเมืองกับพื้นที่ของเมืองเอง โดยเมื่อ มีการเหยียบย่ำของมนุษย์ในพื้นที่นั้น (Ecological Footprint) มีมากกว่า พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางนิเวศน์แล้ว จะเกิดการเสียดุลย์ทางระบบนิเวศน์ (Rees 1996,1997) ในการที่จะชี้วัดว่าสภาพแวดล้อมในเมืองนั้นเป็นอย่างไร มีตัวชี้วัดที่ตรงมากที่สุดคือ สภาวะสุขภาพของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้นและความเป็นอยู่ของประชากร (Marina Alberti : 1999) ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบเมืองและผลกระทบด้านสุขภาพหาได้จาก การศึกษา การสัมผัสมลพิษภายในเมืองของประชาชน ผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดจากการสัมผัสมลพิษทางอากาศ น้ำ และสิ่งรบกวนต่างๆ มีการจัดทำเป็นเอกสาร รายงานจำนวนมากในปัจจุบันนี้

การศึกษาแบบเมือง ได้แก่ โครงสร้างเมืองที่รวมศูนย์ (monocentric) หรือแบบแบ่งโซน (polycentric) มีผลต่อสภาพแวดล้อมเมือง (Environmental Performance) แต่ไม่อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบเมืองแบบใดที่ใช้ได้ดีที่สุด ความหนาแน่นของเมืองเป็นองค์ประกอบในการศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปแบบเมืองที่ได้รับความนิยมมาก แต่ยากที่จะเข้าใจหากมีการศึกษาโคด ๆ โดยความหนาแน่นจะเป็นตัวทำนาย ความกดดันที่มีผลต่อเมืองและกิจกรรมที่เกิดขึ้น ความหนาแน่นของเมืองเป็นตัววัดระดับความเป็นเมือง - ชนบท (Urban- to rural gradient) (Marina Alberti : 1999) แต่ยากที่จะแสดงความหนาแน่นของประชากรสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรหรือการแพร่กระจายของก๊าซ มีการพบว่าความหนาแน่นของประชากรช่วยลดปริมาณการเดินทาง (Number of Trip) และวัดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล แต่ผลลัพธ์เกี่ยวกับเรื่องการใช้พลังงานกลับตรงข้ามกัน การศึกษาการแบ่งโซนการใช้ที่ดินในเมือง (Gain) พบว่า การใช้ที่ดินแบบผสมผสานของกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเมืองทำให้เกิดการเดินทางที่ลดลง (Marina Alberti : 1999) ส่วนการเชื่อมโยงกิจกรรมภายในเมือง (Connectivity) เป็นตัวแปรอธิบายรูปแบบการเดินทางที่ดีที่สุด

ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของเมืองกับสภาพแวดล้อมนั้น (Environmental Performance) ถือว่าเป็นทฤษฎีการวางแผนผังเมือง มีความเป็นห่วงมาก เกี่ยวกับผลกระทบจากการขยายตัวไม่เป็นระเบียบของเมือง (Urban sprawl) ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม อันมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงในที่ดินโดยตรง (Direct land transformation) และการใช้ชีวิตที่สิ้นเปลืองทรัพยากร (resource - intensive lifestyles) ผู้ทำนโยบายพัฒนาเมืองกำลังถูกท้าทายโดยต้องนำเมืองไปสู่แนวทางที่ยั่งยืน

2.4.2.2 ความร่วมมือกันในการดูแลสิ่งแวดล้อมเมือง : บทบาทเจ้าหน้าที่เทศบาล (Urban Authority), นักวิจัย (Researchers), และประชาคม (Civil Society)

การประชุมเกี่ยวกับการร่วมมือดูแลสิ่งแวดล้อมเมืองโดยผลจากการประชุมสหประชาชาติ “UN Earth Summit” ที่ริโอ เมื่อปี 1992 และที่ประชุม “UN City Summit“ ในปี 1996 ทำให้เกิด Agenda 21 ขึ้น (ชื่ออย่างเป็นทางการของการประชุม Earth Summit คือ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมหรือ UNCED ส่วนชื่อที่ใช้เรียกการประชุม City Summit อย่างเป็นทางการคือ การประชุมสหประชาชาติครั้งที่ 2 ว่าด้วยเรื่องการจัดตั้ง ถิ่นฐานของมนุษย์ ข้อเสนอของ Agenda 21 คือ เจ้าหน้าที่เทศบาล ควรคิดหาความร่วมมือกับ นักวิจัย และชาวเมือง ในการดูแลสิ่งแวดล้อมของเมือง : ซึ่งมีเมืองหลายเมืองได้นำแนวคิดจาก Agenda 21 ไปปฏิบัติ เมื่อไม่กี่ปีมานี้ หลายประเทศกระจายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบไปให้ส่วนท้องถิ่นเพื่อรับมือกับปัญหาสังคมและปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่สืบเนื่องมาจากการพัฒนา(Corinne : 1999) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าส่วนท้องถิ่นจะได้รับอำนาจรับผิดชอบมากขึ้น แต่กลับไม่มีเครื่องมือใช้สำหรับจัดการปัญหาทางสังคมและปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เป็นผลจากการพัฒนาที่ดำเนินตามกันมา ดังนั้นจึงมีการคิดหาความร่วมมือกัน ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ (Stakeholder) อาทิ คนยากจนในเมือง คณะนักวิจัย และอุตสาหกรรมในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาวิธีแก้ปัญหาสังคมสิ่งแวดล้อมของเมืองดียิ่งขึ้น

ผลของการประชุม Local Action Agenda 21 ได้มีการให้ประชาชนร่วมกันริเริ่มวางแผนการพัฒนาและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของเมือง (โดยเมืองจินจาประสบผลสำเร็จ จากการร่วมมือกันดูแลสิ่งแวดล้อมเมือง มาแล้ว) ด้วยโครงสร้างการบริหารราชการแบบกระจายอำนาจ ซึ่งให้อำนาจการจัดการ การเงิน แก่ท้องถิ่น ทำให้เทศบาลมีอำนาจในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม และสาธารณสุขมากขึ้น สภาเทศบาล เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย ในการออกเทศบัญญัติ ทำหน้าที่ตัดสินใจและบริหาร ฉะนั้นจึงเป็นอำนาจของเมืองเองที่จะทบทวนและปฏิรูป แผนงาน รวมถึงการบริหาร โดยการกำหนดแผนระหว่างกัน และให้แนวทางการมีส่วนร่วม ซึ่งให้ภาคประชาชนและเอกชนมีบทบาทในการจัดบริการที่ต้องการ ขณะที่เจ้าหน้าที่เทศบาลทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองที่ดีคอยวางแผนและควบคุม (Corinne: 1999) แต่การดำเนินการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ต้องระวังเรื่องของความเท่าเทียมกันของการมีส่วนร่วม นั่นคือ บ่อยครั้งที่กลุ่มด้อยโอกาสในสังคมมักจะไม่ค่อยมีโอกาส (Abimbola Davis - Cole) บอกถึงความต้องการของตน แต่ทั้งนี้ มีองค์กรที่สามารถช่วยเข้าได้ คือ NGOs โดยช่วยเป็นปากเป็นเสียงสื่อความต้องการของพวกเขาไปยังผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มสำนึกในหมู่ประชาชนและถ่ายทอดผลงานวิจัยแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงทำหน้าที่เป็นเครื่องควบคุม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยปกติแล้วชาวเมืองมักจะไม่ทราบสาเหตุและผลลัพธ์จากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม พวกเขาอาจจะรับรู้ปัญหาหลายๆ แง่มุม และสรุปว่า แก้ไขไม่ได้ ดังนั้นจึงมักคาดหวังการแก้ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ชำนาญด้านต่างๆ มากกว่า สำนึกกว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่จักต้องทำด้วยตนเอง ฉะนั้น การปลูกจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่เกื้อหนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Ruth Kaufmann - Hayoz) คำตอบหรือทางออกของการดูแลสิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นจะต้องให้ชาวเมืองเข้าใจสิ่งแวดล้อมและบริบทของสังคมของเขา นอกจากนี้ยังมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักพัฒนา (Development Expert) และผู้สนับสนุนให้เกิดความเคารพในภูมิปัญญาชาวบ้าน (Corinne: 1999)

การให้ความสำคัญกับการร่วมมือและสื่อสารกัน เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมระหว่างผู้เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อว่าการพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อม ไปในทางเดียวกัน บรรดาผู้มีส่วนร่วมทั้งหลาย มีผู้ที่รับบทบาทสำคัญ 3 ฝ่าย คือ

- 1) เจ้าหน้าที่เทศบาล (ทุกแผนก รวมทั้ง ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลาง)
- 2) ประชาสังคม และกลุ่มต่างๆ เช่น องค์กรชุมชนและภาคเอกชน
- 3) คณะนักวิจัยและองค์กรวิจัย พวกเขามีบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่เทศบาล ชาวเมืองรวมไปถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญๆ ในการหาทางเลือกและเผยแพร่ทางเลือกนั้นออกไป นอกเหนือจากการรวบรวมข้อมูล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความร่วมมือกันของผู้มีส่วนร่วมทั้งหลายอย่างแข็งขันและมั่นคง จะสนับสนุนกระบวนการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (Corinne: 1999) แต่ในความร่วมมือกันของหลายๆ ฝ่ายจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการบริหารของรัฐที่เอื้อหนุนด้วย นั่นคือ รูปแบบการบริหารที่มีการกระจายอำนาจนั้นเป็นแนวทางให้การมีส่วนร่วมนั้นเป็นไปอย่างเต็มที่ และมั่นคง จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ จะเป็นได้ว่า บริบททางการเมือง (Political Context) มีความสัมพันธ์ (Correlation) กับบทบาทการทำงานร่วมกันของ ทั้ง 3 ฝ่าย ในลักษณะดังนี้ (Corinne: 1999)

- ในสภาพแวดล้อมที่มีการกระจายอำนาจสูงและมีการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเหนียวแน่น คณะนักวิจัย มักจะมีบทบาทสนับสนุนนักคิดในท้องถิ่น (Local initiative) และช่วยผลักดันให้เกิดการตัดสินใจที่สนองความต้องการของประชาชนโดยตรงมากยิ่งขึ้น
- ในสภาพแวดล้อมที่มีการกระจายอำนาจพอประมาณและมีผู้สนับสนุน (Donor) เข้ามาช่วยจัดให้มีการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวเมือง นักวิจัยมักจะได้รับบทบาทเป็นผู้ประสานระหว่างนักคิดในท้องถิ่น และเป็นທີ່ปรึกษาให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่เทศบาลในการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเมืองที่ชาวเมืองเข้ามามีส่วนร่วม
- ในสภาพแวดล้อมที่มีการกระจายอำนาจออกไปน้อย นักวิจัยมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลและผู้ระดมทรัพยากรช่วยเหลือ (Mobilizers) แก่นักคิดในท้องถิ่น (Local initiative)

ในบทบาทหน้าที่ของทั้ง 3 ฝ่ายสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดัง (Corinne: 1999) นี้

1) เจ้าหน้าที่ของเทศบาล จำเป็นต้องหาแนวทางที่อาศัยทั้งกฎหมาย นโยบาย และเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ควบคู่กันไป ในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของประชาชน การเลือกใช้เครื่องมือเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งโดยขาดการไตร่ตรองอาจทำให้ความเพียรพยายามของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ต้องหยุดชะงัก ตามที่ UNCED เสนอไว้ เมื่อปี 1992

ข้อเสนอของ UNCED คือสนับสนุนการพัฒนาที่ :

- ไม่ทำลายหนทางการพัฒนาอื่นๆ ของคนรุ่นต่อไป (เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย)
- แก้ปัญหาของคนยากจนและกลุ่มด้อยโอกาสอื่นๆ ด้วยความเป็นธรรม (โดยอาศัยมาตรการบรรเทาความทุกข์ยาก และใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ นโยบายและกฎหมาย)
- ภาคเอกชน ควรได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในเรื่องการพัฒนาและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนได้รวมอยู่ในนโยบายการพัฒนาทั้งหมดของรัฐบาลด้วย กรอบแนวคิดนี้ให้

หลักประกันว่า ภาคเอกชนจะเกิดสำนึกถึงต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิต สืบเนื่องจากนโยบายการพัฒนาเมือง

2) **คณะนักวิจัย** มีบทบาทสำคัญนอกเหนือจากการวิจัย คือสร้างสรรค์ ควบคุม และรักษาไว้ซึ่งความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่เทศบาลและประชาสังคม อีกทั้งช่วยปลูกจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมและสังคม ดูแลและวางแผน พัฒนาศักยภาพและฝึกอบรมแก่นักวิจัยท้องถิ่น ข้าราชการ และผู้นำชุมชน

3) **ผู้นำชุมชน** ซึ่งมีปรากฏอยู่ในการประชุม Agenda 21 รวมเอาทัศนคติสำคัญ 3 ข้อ ในการให้อำนาจแก่ชุมชนในการพัฒนาที่มีผลดีต่อสิ่งแวดล้อม คือ ความเท่าเทียมกัน, การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ผู้นำชุมชนก็มักจะขาดความชำนาญในการนำคำแนะนำจากการประชุม Agenda 21 มาปรับใช้ในบริบทของตน (Corinne: 1999) ทั้งนี้ผู้นำชุมชนควรมีการประสานงานทำงานร่วมกันของหลายๆ ฝ่าย และการนำเอาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ กฎหมาย และนโยบาย สนับสนุนสื่อความคิดให้อำนาจกับประชาชน และการสื่อความต้องการของประชาชนเข้าไปในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งนักวิจัย และ NGOs สามารถช่วยผู้นำท้องถิ่นพัฒนาศักยภาพในเรื่องนี้ได้

2.4.2.3 สารสนเทศและการมีส่วนร่วมในการบริหารสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการตัดสินใจของมนุษย์ ในการตัดสินใจนั้นมุ่งที่จะอยู่รอดในระยะสั้นมากกว่าในระยะยาว หรือเกิดจากประชาชนไม่ได้ไตร่ตรองถึงผลกระทบทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม เทศบาลและรัฐบาลท้องถิ่นสามารถกำหนดแบบพฤติกรรมของประชาชนให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยการใช้รูปแบบการบริหารและวางแผนสิ่งแวดล้อมของเมืองที่เหมาะสม หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐบาลท้องถิ่นที่ด้อยประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยังคงมีอยู่ (Graham Haughton : 1999) แต่บ่อยครั้งที่การบริหารของรัฐบาลท้องถิ่นมักจะทำงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากทรัพยากรจำกัด และมีการยึดติดรูปแบบการบริหารที่ไม่เหมาะสม ซึ่งได้มาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว มักอ้างทฤษฎีและผูกขาดการวางแผนมากกว่าเปิดกว้าง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำงานโดยอาศัยกระบวนการที่เปิดกว้าง โปร่งใส และมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

การจัดการและการวางแผนสิ่งแวดล้อมไม่เพียงทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยจัดการกับ ความยากจน (poverty) และช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองให้ดีขึ้นด้วย แต่เรื่องที่ต้องคำนึงถึงเกี่ยวกับการจัดการและวางแผนสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จำเป็นจะต้องมีฐานข้อมูลในการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เพียงพอ เริ่มต้นจากความรู้อื่นๆ (Techniques) ที่เป็นความรู้เฉพาะด้านที่รับจากภายนอก (External technique expertise) หลังจากนั้นก้าวไปสู่การคิดด้วยตัวเอง (Initiative) ซึ่งมุ่งเรื่องบทบาทของชุมชนเป็นพิเศษ ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความรู้หลายแขนงที่ใช้ในการวางแผนเกี่ยวกับสังคม (Social

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

planning) แผนปฏิบัติการชุมชน, การตรวจสอบสิ่งจำเป็นพื้นฐาน ฯลฯ ในการศึกษาความรู้ต่างๆ ควรมีการเผยแพร่แก่ประชาชนทุกคน มิใช่จำเพาะเพียงผู้ทำวิจัย และต้องเป็นการนำเสนอที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจได้ง่าย การร้องขอเชิงบังคับให้มีการเปิดกว้างและตรวจสอบได้ ไม่ควรทำให้รายละเอียดข้อมูลมีเพียงผิวเผิน การทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อเพิ่มบทบาทของชุมชนในการรวบรวม เปรียบเทียบ วิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนต่างหากคือความประสงค์ที่ต้องการ (Graham Haughton : 1999) เหตุที่ต้องการข้อมูลมีด้วยกัน 2 ข้อคือ ข้อแรก ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ทำให้การตัดสินใจของรัฐ แต่ละบุคคล สังคม และธุรกิจไม่ดีพอ ข้อสอง กลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคม (powerful groups) อาจนำความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูล เอาเปรียบกลุ่มคนที่ด้อยกว่า (less power groups) แม้ว่าการเข้าถึงข้อมูลแต่เพียงลำพัง ไม่อาจยุติความไม่เสมอภาคด้านอำนาจได้ แต่ก็ได้เป็นความพยายามที่จะแก้ไขให้ดีขึ้น สิ่งที่เป็นกังวลมาก คือ ผู้ใดก็ตามที่ได้สิทธิพิเศษในการเข้าถึงข้อมูลสิ่งแวดล้อมและมีความเข้าใจ สามารถนำมันไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวได้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น (Graham Haughton : 1999)

การตรวจสอบสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ปกติมากสำหรับองค์กรใหญ่ๆ อย่างเช่น ธุรกิจ มหาวิทยาลัย และหน่วยปกครองส่วนท้องถิ่น การตรวจสอบสิ่งแวดล้อมทำทั่วทั้งองค์กร และสามารถนำไปใช้ในลักษณะรายงานสถานะสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไปแล้วเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานของท้องถิ่นนั้น มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา สิ่งสำคัญที่ต้องทำลำดับแรก และกำหนดบทบาทที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รายงานผลความก้าวหน้าและเผยแพร่ในท้องถิ่นให้ทราบ ทั่วกัน แต่สิ่งสำคัญมากควรมีการรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ และควรมีดัชนีวัดการมีส่วนร่วมในการอภิปรายของชุมชน การได้รับความรู้ชุมชน และบทบาทของชุมชนในการตัดสินใจเลือก นอกจากนี้ควรมีดัชนีผลกระทบที่เกิดต่อชุมชนใกล้เคียงและภายในชุมชนเอง ดัชนีวัดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมักเกี่ยวข้องกับดัชนีวัดคุณภาพของสิ่งแวดล้อมซึ่งมีจำนวนมาก (Graham Haughton : 1999) สิ่งสำคัญของข้อคิดเห็นในการออกกฎหมายที่ดี คือ การขอความคิดเห็นจากประชาชน (public consultation) ในทุกแง่มุม ตั้งแต่เรื่องหลักการเบื้องต้น แนวคิดทั่วไป ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญ การเปิดกว้าง (openness) ความโปร่งใส (transparency) ทำให้ได้รับการสนับสนุนความชอบธรรมในการวางแผน สำหรับการวางแผนสิ่งแวดล้อม บางทีเรื่องที่มีความสำคัญเท่ากัน คือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องทำลำดับแรก และจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับความสำคัญของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ในการวางแผนงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ที่ดิน รวมถึงการขนส่ง และงานสาธารณสุข โภค วิธีการสร้างความกลมเกลียวกันระหว่าง ชุมชน และธุรกิจมีหลายวิธี ยกตัวอย่าง เช่น การประชุมแสดงวิสัยทัศน์ การจัดประชุมย่อยหาข้อยุติ ก่อนที่จะนำไปสู่การเจรจา ตกลงกันอย่างเป็นทางการ โดยปกติการประชุมลักษณะดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงวิธีเดียวสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสิ่งแวดล้อมและการวางแผน ที่สำคัญคือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระบวนการดังกล่าวจำกัดเพียงเรื่องที่เป็นห่วงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ซึ่งสามารถควบคุมโดยตรงได้ด้วย การออกกฎหมายและการออกกฎการใช้ที่ดิน (Graham Haughton : 1999)

มีวิธีการหลากหลายวิธีที่ใช้สำหรับปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวางแผนและบริหารสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละวิธีการก็เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป แต่มีวิธีใหม่ที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ คือ Planning for Real Exercise วิธีการนี้เกิดจากความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระยะเวลาหนึ่งระหว่างผู้เชี่ยวชาญการวางแผนที่สนใจพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กับชาวชุมชน ผู้เชี่ยวชาญอาศัยเทคนิคอันนี้จะใช้เวลาประมาณ 2 - 3 วัน ทำความรู้จักและคุ้นเคยกับพื้นที่และผู้คนในชุมชน หลังจากนั้นพวกเขาจึงเขียนแผนงานขึ้นมา และกำหนดกลุ่มสัญลักษณ์ (Symbol) แทนความหมายของสิ่งที่อาจพัฒนาให้มีขึ้นได้ในชุมชน อาทิ สวนสาธารณะ พื้นที่สีเขียว (green spaces) คลินิกแพทย์ พื้นที่กิจกรรม ที่อยู่อาศัยและศูนย์กลางชุมชน หลังจากนั้นก็มีการประชุมสมาชิกในชุมชนให้ร่วมกันปะติดปะต่อแผนงานแต่ละอย่างเข้าด้วยกัน ทำนองเดียวกับการต่อภาพต่อ (Jigsaw) โดยมีผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาเมื่อมีข้อซักถาม รวมทั้งมีการบันทึกผลการประชุมนี้ด้วย วัตถุประสงค์ของ Planning for Real Exercise มีขึ้นเพื่อหาข้อยุติโดยสร้างกรอบการทำงานที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันในการพัฒนาพื้นที่นั้นๆ ประเด็นสำคัญของวิธีนี้ คือ เป็นการทำงานของนักวางแผน สถาปนิกและมัณฑนากรในชุมชน ที่ไม่ยอมรับบทบาทของผู้เชี่ยวชาญ ภายนอก ที่มักคิดอะไรใหญ่ ในฐานะที่เป็นนักคิดนักวางแผนที่มีความสมบูรณ์ในทางทฤษฎี โดยไม่มีการหวั่นเสียวจากชุมชน สถาปนิกในชุมชน (community architects) ทำงานอย่างใกล้ชิดกับชาวชุมชนที่รับผิดชอบก่อสร้างอาคารซึ่งพวกเขาออกแบบ โดยเรียนรู้ถึงสิ่งที่ชาวชุมชนต้องการและปรารถนา แม้ว่าลักษณะการทำงานเช่นนี้ จะใช้เวลา และอาจมีราคาสูงแต่ผลที่ได้รับก็มี คุณค่าที่มีอาจประเมินได้ ในแง่ที่ว่าพวกเขาจะได้มีชีวิตที่สะดวกสบายในอาคารนี้ ซึ่งอาจปรับเปลี่ยนได้ในอนาคตอีกทั้งรูปแบบการก่อสร้างก็สอดคล้องกับประเพณีของท้องถิ่นลักษณะเดียวกันกับ นักวางแผนในชุมชน (Community Planner) ซึ่งจะทำหน้าที่ช่วยเหลือชุมชนที่ด้อยโอกาส (disadvantages community) เพิ่มศักยภาพภายในการปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานวางแผนของ ทางการ (Graham Haughton : 1999)

จากความเห็นของประชาชนทุกกลุ่ม สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลจัดทำนโยบายได้ นโยบายที่มาจากประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากเกิดขึ้นตามความต้องการของประชาชนเอง โดยเมื่อนำความคิดเห็นของประชาชนประสานกับหลักการปกครองที่ดี (Good Governance) ก็จะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเมืองได้ ซึ่งสามารถพิจารณาจาก 3 ข้อด้วยกัน ข้อแรก ความสามารถของหน่วยงานราชการในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งในแง่ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล รวมถึงความเท่าเทียมกัน ข้อสอง พิจารณาพื้นที่ที่ควรได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลกลาง และแยกแยะพื้นที่ที่รัฐบาลกลางไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือในแง่ของการให้บริการ การวางแผน การสนับสนุน และออกกฎเกณฑ์ ข้อสาม ทุกฝ่ายยอมรับว่าระบบราชการที่ด้อยความสามารถและขาด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทรัพยากรในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น (Graham Haughton : 1999) ฉะนั้น จึงควรเพิ่มบทบาทของกลุ่มชุมชนและภาคเอกชนมากขึ้น ทั้งหมดนี้เป็นมากขยาบบไปยังผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ ซึ่งทำให้เกิดการปกครองที่ดี จากการวิเคราะห์โดยส่วนใหญ่พบว่าบางครั้งการไม่ฟังเสียงประชาชน มีการทุจริตและไม่มีกำลังความสามารถเพียงพอในการทำหน้าที่ออกกฎหมายที่สำคัญ ฉะนั้นจึงเกิดความเชื่อทั่วไปว่า สิ่งจำเป็นลำดับแรกที่ต้องทำในการพัฒนาพื้นที่จำนวนมาก คือ การปฏิรูปการปกครอง (ธนาคารโลก : 1997) ขณะที่บทบาทของหน่วยราชการในการให้บริการสาธารณะมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ บทบาทของภาคเอกชนได้รับการสนับสนุนแทน ธนาคารโลกมักจะเป็นตัวตั้งตัวตีในการอภิปรายหัวข้อ “รัฐที่มีประสิทธิภาพสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนและลดปัญหาความยากจนลงได้“ และประสิทธิภาพอันนี้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการปฏิรูปการปกครอง และมีกลไกการมีส่วนร่วมที่ดีขึ้น (Improved Participatory Mechanism) นอกเหนือจากการปฏิรูปองค์กรในแง่อำนาจและหน้าที่ (ธนาคารโลก: 1997 เอกสารอ้างอิงฉบับที่ 11 คัดจากหน้า 99) มีความคิดเห็นร่วมกันจำนวนมากว่าจำเป็นที่จะต้องกำหนดความรับผิดชอบระหว่างหน่วยงานราชการต่างๆ และกลไกการมีส่วนร่วมที่ดี เป็นส่วนหนึ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับระบอบการปกครองที่ดี และทำให้เกิดกระบวนการทำงานแบบข้างล่างไปสู่ข้างบน (Bottom - up approach) สัมฤทธิ์ผล (Graham Haughton : 1999)

2.4.2.4 การกระจายโครงการสุขภาพแห่งนคร (โครงการเมืองน่าอยู่ : Healthy City Project) ไปสู่นานาครเพื่อพัฒนาสุขภาพอนามัย

ลักษณะการดำเนินการโครงการเมืองน่าอยู่โดยส่วนใหญ่ จะเน้นการรวมกลุ่มจากระดับล่างสุด (ระดับรากหญ้า) ตามแนวธรรมชาติ มีการวางแผนที่ประกันสุขภาพขั้นพื้นฐาน และขั้นสูงขึ้นไปในอันที่จะแทรกเข้าไปในโครงสร้างของการปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล - อ.บ.ต.) โครงการนี้ เริ่มในปี 1987 โดยองค์การ World Health Organization (WHO) ของสหประชาชาติ เป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมสุขภาพอนามัยเข้าไปใน หัวข้อการประชุมวางแผนของนครต่างๆ สร้างโอกาสพูดจากันเสนอความคิดเห็นในระดับท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาหาความร่วมมือทำกิจกรรมแก้ปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เพื่อสภาพการอยู่อาศัยที่ดีขึ้นของการทำงานและ พักอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ประเทศที่ร่ำรวยโดยส่วนใหญ่ทำโครงการนี้สำเร็จมาแล้ว ได้ถูกดองนำมาใช้กับประเทศที่มีรายได้ต่ำกว่า เช่น ในแอฟริกา เอเชีย และลาตินอเมริกา รวมถึงประเทศกลุ่มหมู่เกาะในทะเลแคริบเบียน จุดประกายความสนใจโดยเริ่มโครงการ Habitat II ในปี 1996 UN มีการประชุมเกี่ยวกับพื้นฐานของประชาชน เรียกโดยย่อว่า City Summit โดยเน้นไปที่บทบาทของท้องถิ่นที่เป็นจริง นั่นคือ เทศบาล และในปี 2000 เป็นปีแห่ง “นครสุขภาพ“ (Healthy City) มุ่งไปที่กลุ่มคนยากจน กลุ่มท้องถิ่นที่พูดสองภาษา (ภาษาแม่ คือ ภาษาราชการ) และกลุ่มท้องถิ่นพูดหลายภาษา (หลายเชื้อชาติภาษา คือ ภาษาราชการ) ตัวอย่างจากหน่วยงานพัฒนานานาชาติ (DFID) ของอังกฤษ มีการทบทวนนโยบายในการดำเนินการ โครงการสุขภาพนคร (Healthy City) ในประเทศยากจน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพื่อความอยู่ดีกินดีของประเทศเหล่านั้น ในอนาคตพิจารณาประเพณีแนวคิดจากประวัติศาสตร์มาปรับเข้ากับสภาพนคร มีการวิเคราะห์ตามมาในมิติของการสนับสนุนคำจูนเป็นสามส่วนดังนี้ (Edmundo : 1999)

- 1) จากการเริ่มต้นของ WHO โดยวางจุดมุ่งหมายเป็นแผนใช้สำหรับนานาชาติ
- 2) สานต่อโดยหน่วยปกครองท้องถิ่นที่ทำงานอยู่โดยนโยบายของรัฐบาลตน
- 3) ปรับแต่งให้เข้ากับร่วมเมืองอื่น ๆ ตามหลักกรรมรัฐ

จากการก่อตั้ง WHO ในปี 1948 มีการยอมรับว่าผลกระทบของสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดคำว่า สุขภาพ ในการประชุม ALMA ATA ในปี 1978 WHO จึงประกาศให้ขบวนการสุขภาพสาธารณะเป็นหลักการขององค์การ เรียกว่า Health for All ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ 6 ข้อ ดังนี้

- 1) ลดความไม่เท่าเทียมกันในสุขภาพประชาชน
- 2) เน้นการป้องกันเชื้อโรค
- 3) ร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อลดลักษณะเสี่ยงภัยเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม
- 4) มีปฏิบัติการกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน
- 5) ให้เน้นการดูแลสุขภาพพื้นฐานมากขึ้นกว่ารายการอื่นที่ทำอยู่
- 6) ให้มีการร่วมมือกันในระดับนานาชาติมากขึ้น

ในปี 1986 สำนักงาน WHO ในยุโรปได้จัดโครงการส่งเสริมสุขภาพ ชื่อ “นครแห่งสุขภาพ” (Healthy City) ขึ้น โดยตั้งใจให้เป็นการรื้อฟื้นวิธีการนำไปใช้ให้ได้ผลขึ้นมากกว่าเดิมจากทฤษฎีและยุทธวิธีที่เคยมีมา โดยพยายามแทรกหลักการเหล่านั้นเข้าไปในวาระการประชุมของระดับปกครอง ส่วนท้องถิ่นของรัฐบาลแต่ละประเทศ พุ่งลงไปใน การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น สุขภาพการจะส่งเสริมอย่างไร สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันจะแก้ไขอย่างไร นั่นหมายถึงองค์ประกอบขอ สิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิตและกิจกรรมเกี่ยวข้องต้องเดินชัดเป็นรูปธรรมต่อทั้งชุมชนและปัจเจกบุคคล

การรวบรวมองค์ประกอบเข้าเป็น โครงการนครสุขภาพในรูปองค์การ WHO ได้จัดหาแนวทางไว้สำหรับการนี้ สำหรับเมืองและนครได้ดำเนินการโดยระบุว่าต้องมีเป็นรูปองค์กรและคณะกรรมการทำงานมาจากหลายๆ กลุ่มที่เป็นหลักของเมืองหรือนครนั้นๆ เข้ามาเป็นนายกเทศมนตรีและตำแหน่งอื่นที่จะเป็นสำหรับสุขภาพอันเป็นนโยบาย คณะทำงานที่กล่าวมานี้ต้อง จัดหากิจกรรมออกมาให้เกี่ยวข้องไปหลายๆ ด้านของระบบเมืองและสุขภาพกระจายไปครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งต้องอยู่ในอำนาจขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแห่งรัฐ (เทศบาล หรือ อ.บ.ต.) ในการมีสิทธิ์สั่งและดำเนินการตามกฎหมาย ทั้งนี้จะอยู่ใน 3 ตอนของการก่อตั้ง คือ รับแนวคิด จัดองค์กร และแทรกแนวคิดเข้าไปในองค์กรเพื่อดำเนินการการหาส่วนสาธารณะมาสนับสนุนอย่างกว้างขวางเป็นความจำเป็น โดยต้องทำอย่างระมัดระวังไม่ออกจากจุดมุ่งหมายที่ตั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไว้ และอยู่ในกรอบที่รัฐบาลเห็นชอบออกมาเป็นแผนสุขภาพแห่งชาติ (เทศบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ) (Edmundo : 1999) โดยจัดลำดับขั้นตอนก่อนหลังคือ โยงสภาพที่หวังไปยังสุขภาพแวดล้อมที่มีอยู่เดิม รวบรวมข้อมูล จัดแหล่งบุคลากร และเครื่องมือผลักดันและดำเนินการในที่สุด นั่นคือ จัดกิจกรรมโดยความร่วมมือ ประเมินผลหาข้อสรุปเพื่อส่งต่อไปยังเครือข่ายอื่นๆ ในโครงการเพราะแต่ละเมืองก็มีความเฉพาะตัวของตัวเอง ดังนั้นจึงไม่สามารถดึงสูตรสำเร็จจากที่ใดมาใช้ได้เลย โดยไม่ปรุงแต่งดัดแปลง

2.4.2.5 แนวทางไปสู่บทวิจัย เรื่อง “สุขภาพแห่งชาติ” (Healthy City Project)

คำว่า “สุขภาพ” โดยเฉพาะ สุขภาพเมือง เป็นที่สนใจถูกกล่าวถึงได้เถียงเพื่อหา รูปลักษณะที่เหมาะสมมาตลอด ศตวรรษที่ 19 หลายเมืองในยุโรปและอเมริกาเจริญอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการก่อตั้งของเขตอุตสาหกรรม จนกระทั่งความสะอาด สะอาดพร้อมเกิดขึ้นไม่ทันผู้คน บ้านช่อง ที่อยู่อาศัยและดำเนินการธุรกิจเกี่ยวข้องกับขาดแคลนน้ำสะอาด สถานอนามัยที่ทิ้งของเสีย จนมีมลภาวะไปทั่วหลังจากนี้สภาพการดำเนินชีวิตก็ซำรอยไปเรื่อยๆ ตามความเจริญของอุตสาหกรรมแพร่หลายไปทั้งละตินอเมริกา เอเชีย และแอฟริกา (Marina Kenzer : 1999) ในด้านอนามัยในเขตเมืองถูกตั้งทฤษฎีโดยแนวคิดของ ศาสตราจารย์ T.Mac Keown พบว่า ปัจจัยหลักที่จะพัฒนาอนามัยชุมชนนี้ไม่ใช่ปฏิบัติการของแพทย์และโรงพยาบาลแต่เป็นสังคมนอก (พื้นที่ศึกษาอังกฤษและอื่น ๆ) เพราะเมื่อเศรษฐกิจเจริญสิ่งแวดล้อมก็จะกระทบไปด้วย เนื่องจากคนจำนวนมากขึ้นครอบครัวขยายปริมาณความต้องการอาหารจะเพิ่มขึ้น ไปจนถึงสิ่งแวดล้อมที่ต้องจัดให้ด้านสุขภาพ มาตรการป้องกันโรคภัย ฯลฯ ได้ประกาศเพื่อยกระดับความระมัดระวังและผลักดันชุมชนให้มีการเคลื่อนไหว และกระตุ้นให้ใช้แผนของ WHO “Health For All” ในระดับเมืองใหญ่ ในรูปของกิจกรรมระดับชีวิตประชาชน ชุมชน ไปจนถึงเมืองให้ได้มาตรฐานที่กำหนดได้ในชีวิตประจำวัน โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีในภาครัฐ ตั้งแต่เสาะหาทรัพยากรระดับท้องถิ่นและนำเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ (Technical aspect) ไปยังผู้ปฏิบัติ (Representational Aspect) ซึ่งรวมถึงกลุ่มเอกชนเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินการระดับท้องถิ่น (WHO : 1996)

การวางแผนและสร้างสรรค์นครที่มีสุขภาพและกำลังดูแลตัวเอง (หนังสือชื่อความท้าทายของศตวรรษที่ 21 โดย Trevor Hancock) แสดงความจำเป็นของการประสานระหว่างหน่วยงานรัฐหลาย ๆ หน่วยงาน และระบุว่าสุขภาพนี้จะมาจาก กระทรวงสาธารณสุข และสังคม ชุมชน ทำร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว และยังให้ตัวอย่างรูปแบบของการรวมพลังชุมชน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมมาสร้างความเท่าเทียม กำลังกำลัง สภานำอยู่อาศัยแห่งชาติ การสอดใส่แผน อุดมคติเข้าไปต้องมีการอภิปรายข้อค้ำข้องใจใหญ่ๆ เสียก่อน วิธีนี้จำเป็นต้องทั้งภาครัฐและ ภาคชุมชน (Governance) นั่นคือความมั่นคงและคิดอิสระต้องใช้คู่กันในความเป็นจริงแท้ของเมืองนั้น อาจกล่าวได้ว่า แผนอุดมคติของประเทศที่มีรายได้ต่ำส่วนใหญ่ไม่ตรงกันกับที่หวังไว้ทั้งธรรมชาติและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พัฒนาของรัฐ (Edmundo : 1999) จึงต้องใช้ทฤษฎีใหม่ ขบวนการใหม่ สไตล์และโครงสร้างใหม่ เพื่อจะได้ปรับใช้ให้กับบริบทของแต่ละพื้นที่นั้น ๆ

แนวทางการพัฒนาเมือง เพื่อความเป็นเมืองนำอยู่นั้น มองโดยภาพรวมแล้วอาจจะเป็นเรื่องยากและต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ แต่ถ้าหากมองไปในความนำอยู่ของเมืองซึ่งมาจากความต้องการของประชาชนภายในเมืองนั้นเป็นเรื่องที่ดีกว่าและเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นกระบวนการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชนผู้มีส่วนร่วมทั้งหลายอย่างเข้มแข็งและมั่นคง รวมถึงอาศัยรูปแบบการบริหารที่มีการกระจายอำนาจอย่างเต็มที่และมั่นคง การปลูกจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่นในการรักและหวงแหนเมืองของตน และการอนุรักษ์จัดการสภาพแวดล้อมเมืองให้มีคุณค่า และเกื้อหนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน ก็จะทำให้เมืองๆ นั้นมีความนำอยู่อย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่า แนวคิดทฤษฎีต้นแบบที่ทำให้เกิดโครงการเมืองนำอยู่นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัย แนวคิดทฤษฎีที่ทั้ง 3 ประกอบกัน คือ ทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่มีรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและยั่งยืน โดยอาศัยบริบทของเมืองเป็นส่วนสำคัญในการวางแผนระบบนิเวศน์เมือง ธรรมชาติที่ดีของเมือง และการให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ผาสุกทั้งกายและใจ แนวคิดที่ 2 คือ แนวคิดทฤษฎีธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องอย่างแยกกันไม่ได้กับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เมืองเมืองหนึ่งจะมีการจัดสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้นั้นจำเป็นต้องมีรัฐบาลที่เป็นธรรม มีการกระจายอำนาจอย่างทั่วถึงยุติธรรมไปสู่ระดับชุมชน รวมถึงให้มีการควบคุมการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของเมืองให้มีความเหมาะสมด้วย แนวคิดทฤษฎีที่ 3 คือ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ต้องทำควบคู่ไปกับแนวคิด 2 แนวคิดดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมิใช่เป็นแต่เพียงการใช้ ประชาชนรับรู้สิ่งที่รัฐดำเนินการ หรือการให้ประชาชนร่วมมือเท่านั้น ดังที่รัฐบาลระบบเดิมๆ ที่กระทำอยู่ในปัจจุบัน เสมือนกับว่ารัฐบาลเป็นผู้บงการทุกอย่าง เสมือนเป็นผู้รู้ปัญหาและสภาพความเป็นไปทุกอย่างของบ้านเมือง ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นรูปแบบที่ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในทางที่ควรจะเป็น นำไปสู่วัฏจักรของปัญหาเดิม ๆ ดังเช่นที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน หรือกล่าวได้ว่า “ผู้ร่วมสร้างและรับปัญหาไม่ได้เป็นผู้ที่วางแผนแก้ปัญหาของตัวเอง ทั้งนี้แล้วจะให้ผู้อื่นมาแก้ปัญหาแทนแล้วจะสามารถแก้ปัญหาที่ถูกจุดได้หรือ”

การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นหรือการออกค่าใช้จ่าย ปรึกษา แรงใจ แรงกาย ประชาชนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการบริโภคข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง ยุติธรรมและทั่วถึง ตลอดจนถึงรูปแบบการจัดการของเมืองเป็นไปในแนวทางธรรมาภิบาล (Good Governance) และการพัฒนาอย่างยั่งยืนแล้ว ก็จะทำให้เมืองๆ นั้นมีความนำอยู่ของประชาชนในเมืองอย่างแท้จริง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

ในการศึกษานี้ได้ทำการศึกษาในส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา เพื่อให้ทราบถึงวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง ภายใต้โครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy City Project) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey or Exploratory Research) ซึ่งเป็นการศึกษาปัญหากว้างๆ เป็นการสำรวจหาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนมากขึ้นเพียงใด

สำหรับการศึกษาจะแยกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ศึกษารูปแบบโครงการเมืองน่าอยู่ที่ต้องการ โดยการศึกษาที่มาโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ ได้แก่ ทฤษฎีธรรมรัฐ (Good Governance), ทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development), การมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย (Participation) เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบหารูปแบบโครงการเมืองน่าอยู่ที่ต้องการ โดยอาศัยบริบท เทศบาลนครยะลาและโครงการยะลานครีเอทีฟเมือง
2. ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบันภายใต้การดำเนินโครงการยะลานครีเอทีฟเมือง
3. ศึกษาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงภายในเทศบาลนครยะลาเพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบโครงการเมืองน่าอยู่เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองต่อไป

นำผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และการสำรวจในพื้นที่ศึกษาด้วยวิธีการสำรวจ , การสังเกตการณ์ , สัมภาษณ์ และการออกแบบสอบถาม ในการเก็บข้อมูล, แล้วนำมาเปรียบเทียบกับนโยบายภาครัฐ เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของประชาชนโดยแท้จริงและรูปแบบวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในเทศบาลนครยะลา และให้เป็นแนวทางการหาวิธีการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนต่อไป

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.1 หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Unit of analysis) เป็นหน่วยวิเคราะห์ระดับกลุ่ม ซึ่งในที่นี้ หมายถึง ประชาชนในเทศบาลนครยะลา 200 ครัวเรือน กล่าวคือ จะเก็บข้อมูลในระดับบุคคลคือ ตัวแทนครัวเรือน แล้วนำเอาลักษณะของทุกคนมาหาค่าเฉลี่ยของกลุ่มแล้วนำค่าเฉลี่ยมาศึกษา

3.1.2 เทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูล โดยจะเก็บข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นการเก็บข้อมูลโดยตรง โดยการสำรวจภาคสนาม (Fieldwork Survey) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจ (Inventory) การสังเกต (Direct Observation) แบบสอบถาม (Questionnaire) การสัมภาษณ์ (Interview) และการเข้าร่วมประชุม

- แบบสำรวจ และการสังเกตการณ์ สำหรับสำรวจลักษณะทางกายภาพ สภาพทั่วไปของพื้นที่ ระบบสาธารณูปโภค ลักษณะกิจกรรม โดยแบบสำรวจนี้จะใช้ร่วมกับแผนที่ผังเมืองรวมของเทศบาลนครยะลา ที่เทศบาลนครยะลาจัดทำขึ้น
- การเข้าร่วมประชุม เป็นการเข้าสังเกตการณ์การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่ต้องการเสนอแนวคิดในการร่วมกันปรับปรุง แก้ไขปัญหา ตลอดจนถึงแนวการพัฒนาเมือง
- การสัมภาษณ์ ลักษณะการสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยในเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างๆ ไปในพื้นที่ศึกษา เป็นการซักถามเพื่อให้ได้ปฏิกิริยาตอบโต้ (Reaction Probe) เพื่อให้ได้ข้อมูลถึงปฏิกิริยาที่ผู้ตอบจะพึงมี ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลโดยรวมของพื้นที่ และการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)
- แบบสอบถาม (Questionnaire) ตัวแปรที่ใช้ในการออกแบบสอบถาม เป็นตัวแปรทางด้าน ทัศนคติ - ความคิดเห็น คำถามจะมีลักษณะเป็นคำถามเปิด (Opened - end Question) และคำถามปิด (Closed - end Question) โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามและสำรวจ ทัศนคติ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร แผนที่หลักฐานต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา, สภาพทั่วไปของพื้นที่, สภาพเศรษฐกิจและสังคม, ลักษณะทางกายภาพ และนโยบายของภาครัฐ

3.2 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างและขนาดกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากเทศบาลนครยะลา มีจำนวนประชากร ประมาณ 74,876 คน จำนวนครัวเรือนประมาณ 17,743 ครัวเรือน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากับครัวเรือนทั้งหมด 200 ครัวเรือน ซึ่งเป็นขนาดตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ภายใต้อัตราความคลาดเคลื่อน (Error) ประมาณ ± 10 (Yamane, 1968) โดยลักษณะการสุ่มเก็บข้อมูลจะ

ใช้วิธีการสุ่ม อย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) ครอบคลุมพื้นที่สำคัญต่างๆ ในเขตเทศบาลนครยะลา โดยจะทำการเก็บข้อมูลแบบเก็บหนึ่งครัวเรือนแล้วเว้นสองครัวเรือน

ในการศึกษากับครัวเรือนทั้ง 200 ครัวเรือนนั้น ถือเป็นตัวแทนประชากรในพื้นที่จริง ซึ่งหากทำการศึกษาวิจัยจำนวนประชากรทั้งหมดทำให้เสียเวลา งบประมาณ จึงจำเป็นต้องศึกษากับขนาดตัวอย่างตามจำนวนดังกล่าวแทนการศึกษากับประชากรทั้งหมด

3.3 การนิยามด้านมโนทัศน์จากกรอบแห่งทฤษฎี (Conceptual Definition)

3.1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือร่วมใจและร่วมติดตามเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในงานหรือโครงการหนึ่งๆ อันเกิดจากความรู้ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการริเริ่ม การดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามความคิด และวิจรรณญาณของตนเอง ซึ่งเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

3.1.2 การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดผลในทางที่ดีขึ้น อันมีที่มาจาก การวางแผนร่วมกันขององค์กรรับผิดชอบท้องถิ่น หน่วยงานในท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่น โดยทุกคนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันและในระยะยาว โดยไม่ทำลายระบบสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางวัตถุ และทางสังคม

3.1.3 ธรรมรัฐ (Good Governance) หมายถึง กระบวนการประสานประโยชน์ร่วมกันขององค์กรท้องถิ่น หน่วยงานท้องถิ่น และประชาชน ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้

3.1.4 เมืองน่าอยู่ หมายถึง เมืองที่ทุกคนที่อยู่อาศัยในเมืองไม่ว่าจะเป็นองค์กรท้องถิ่น หน่วยงาน และประชาชนในท้องถิ่น ให้ความเห็นว่ามีเมืองน่าอยู่ โดยความคิดเห็นของประชาชนในเมืองนั้นมาจากความต้องการภายในชุมชน

3.4 ตัวแปรที่สนใจศึกษาและตัวชี้วัด

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีดังที่กล่าวมาในบทที่ 2 ทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถกำหนด ตัวแปร และตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.4.1 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะส่วนบุคคล

ตารางที่ 3.1 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะส่วนบุคคล

ตัวแปรที่สนใจศึกษา	ตัวชี้วัด	มาตรา(Scale)	เครื่องมือ
อายุ	จำนวนปี	Interval scale	แบบสอบถาม
เพศ	- ชาย - หญิง	Nominal scale	แบบสอบถาม
การศึกษา	- ไม่ได้เรียนหนังสือ - ประถมต้น - ประถมปลาย - มัธยมต้น - มัธยมปลาย - อาชีวะ(ปวช.,ปวส.) - ปริญญาตรี - สูงกว่าปริญญาตรี	Ordinal scale	แบบสอบถาม
การนับถือศาสนา	- พุทธ - อิสลาม - คริสต์ - ศาสนาอื่นๆ	Nominal scale	แบบสอบถาม
อาชีพ	- รัฐบาล / รัฐวิสาหกิจ - พนักงานบริษัท/ ลูกจ้างเอกชน - ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย - รับจ้างทั่วไป - แม่บ้าน/นักเรียน/ นักศึกษา/ไม่มีงาน ทำ	Nominal scale	แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ตัวแปรที่สนใจศึกษา	ตัวชี้วัด	มาตรา(Scale)	เครื่องมือ
รายได้	จำนวนรายได้	Interval scale	แบบสอบถาม
ระยะเวลาที่อาศัย	จำนวนปี	Interval scale	แบบสอบถาม
ลักษณะการถือครองที่ดิน	- เจ้าของเอง - เช่าจากรัฐ - เช่าจากเอกชน - เช่าจากวัด	Nominal scale	แบบสอบถาม

3.4.2 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะบุคคล

ตารางที่ 3.2 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะบุคคล

ตัวแปรที่สนใจศึกษา	ตัวชี้วัด	มาตรา(Scale)	เครื่องมือ
สถานภาพทางสังคม	- เป็นสมาชิกชุมชน - ไม่เป็นสมาชิกชุมชน	Nominal scale	แบบสอบถาม
การรับรู้ข่าวสาร	- รับรู้บ่อยมาก - รับรู้บ้าง - ไม่เคยรับรู้มาก่อน	Ordinal scale	แบบสอบถาม
ความรู้เกี่ยวกับโครงการ	- มีความรู้มาก - มีความรู้บ้าง - ไม่เคยมีความรู้	Ordinal scale	แบบสอบถาม สัมภาษณ์
ความหมายเมื่อนำอยู่			แบบสอบถาม สัมภาษณ์
การดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการเมื่อนำอยู่	- ดีอยู่แล้ว - ดีพอสมควร แต่ต้องปรับปรุง - ไม่ดีเลย ต้องปรับปรุงหลายอย่าง - ไม่มีความคิดเห็น	Ordinal scale	แบบสอบถาม สัมภาษณ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4.3 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ตารางที่ 3.3 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (Scale)	เครื่องมือ
ระดับการมีส่วนร่วมในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> - วางแผนและตัดสินใจเอง - ตัดสินใจร่วมกับรัฐ - ชุมชนตัดสินใจบางส่วน - แต่งตั้งกรรมการ - ศึกษาโครงการแต่ไม่ดำเนินการจริง - ให้ข่าวสารทางเดียว - การเสนอแผนจากรัฐ - การจัดการด้วยตัวเอง 	Nominal scale	สัมภาษณ์, แบบสอบถาม
ลักษณะการมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - การมีส่วนร่วมประชุม - การร่วมกันออกค่าใช้จ่าย - การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการหรือสมาชิก - การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ 	Nominal scale	แบบสอบถาม
ขั้นตอนการเข้ามีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมหาปัญหา สาเหตุ - ร่วมคิดสร้างแบบ วิธีการ - ร่วมวางแผนนโยบาย - ร่วมตัดสินใจ - ร่วมจัด/ปรับปรุงระบบ - ร่วมลงทุน - ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย - ร่วมติดตาม ประเมินผล 	Nominal scale	แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (Scale)	เครื่องมือ
ช่องทางการเข้ามีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้าร่วมประชุมและรับฟังมาตรการ - รับทราบจากสื่อสาธารณะ - ตอบแบบสอบถาม - ให้สัมภาษณ์ - การเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 	Nominal scale	แบบสอบถาม
การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - ประกาศของทางราชการ - ประกาศขององค์กรเอกชน - สื่อสาธารณะต่างๆ - การเข้าร่วมประชุม - ฝึกอบรม-สัมมนาเชิงปฏิบัติการ - การบอกเล่าหรือข่าวลือ - บอร์ดชุมชน - หนังสือเวียน - ประสบด้วยตัวเอง - ไม่เคยได้รับข่าวสาร 	Nominal scale	แบบสอบถาม
ความเพียงพอในการให้ข่าวสาร	<ul style="list-style-type: none"> - เพียงพอแล้ว - ไม่เพียงพอ 	Nominal scale	สัมภาษณ์, แบบสอบถาม
การเลือกรับข่าวสาร	<ul style="list-style-type: none"> - เรื่องที่สนใจ - เรื่องที่ส่งผลต่อตนเองและชุมชน - เรื่องที่รับรับจากหน่วยงานหรือองค์กร - เรื่องที่ผู้นำชุมชนนำมา - เรื่องที่มาจากสื่อสาธารณะ 	Nominal scale	แบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (Scale)	เครื่องมือ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่		Nominal scale	แบบสังเกตการณ์การประชุม
ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการเมืองน่าอยู่		Nominal scale	แบบสังเกตการณ์การประชุม
สภาพแวดล้อมที่ต้องการปรับปรุง	ระบุตามความต้องการ	Ordinal scale	แบบสอบถาม
สภาพแวดล้อมทั่วไปในพื้นที่อยู่อาศัย	<ul style="list-style-type: none"> - ดีอยู่แล้ว - ดีพอสมควร แต่ต้องปรับปรุงบ้าง - ไม่ดีเลย ต้องปรับปรุงหลายอย่าง - ไม่มีความคิดเห็น 	Ordinal scale	แบบสอบถาม

3.4.4 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ตารางที่ 3.4 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (scale)	เครื่องมือ
สภาพแวดล้อมทั่วไปโดยรวม	<ul style="list-style-type: none"> - ดี - ปานกลาง - ทరుคโทรม 	Ordinal scale	แบบสำรวจ
ความสะอาดภายในพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> - ดี - ปานกลาง - ทరుคโทรม 	Ordinal scale	แบบสำรวจ
ความเป็นระเบียบเรียบร้อย	<ul style="list-style-type: none"> - ดี - ปานกลาง - ทరుคโทรม 	Ordinal scale	แบบสำรวจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4.5 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายภาครัฐ

ตารางที่ 3.5 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายภาครัฐ

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (scale)	เครื่องมือ
โครงการเมืองนำอยู่ของ WHO	<ul style="list-style-type: none"> - ประสิทธิภาพเป็นมา - เป้าหมายของโครงการ - การดำเนินงาน - การประเมินผล 		เอกสาร
โครงการเขตเมืองนำอยู่ (ไทย)	<ul style="list-style-type: none"> - ประสิทธิภาพเป็นมา - เป้าหมายของโครงการ - การดำเนินงาน - การประเมินผล 		เอกสาร

3.4.6 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลา

ตารางที่ 3.6 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลา

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (scale)	เครื่องมือ
ความคิดเห็นต่อเทศบาล	<ul style="list-style-type: none"> - ความเที่ยงตรงและยุติธรรมในการบริหารงาน - ความเที่ยงตรงและยุติธรรมในการบริการ - ความเที่ยงตรงและยุติธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ - ความสะดวกรวดเร็วในการบริหารงาน - ความสะดวกรวดเร็วในการบริการ - ความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ 	Nominal scale	แบบสอบถาม สัมภาษณ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (scale)	เครื่องมือ
	- ระบบการให้บริการ - บรรยากาศในการทำงาน		

3.4.6 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นต่อชุมชน

ตารางที่ 3.7 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นต่อชุมชน

ตัวแปร	ตัวชี้วัด	มาตรา (scale)	เครื่องมือ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในชุมชน	- ระดับความสำคัญของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน	Ordinal scale	แบบสอบถาม สัมภาษณ์
ความรู้สึกต่อชุมชน		Nominal scale	แบบสอบถาม สัมภาษณ์
ความพร้อมในการเป็นผู้ริเริ่มเสนอความต้องการในชุมชน	- มาก - ปานกลาง - น้อย - ไม่มีความพร้อม	Ordinal scale	แบบสอบถาม สัมภาษณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS (Statistical Package for the Social Science) ข้อมูลต่างๆที่ได้จากการเก็บรวบรวมที่ใช้ในการศึกษาจะถูกนำมาวิเคราะห์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

3.5.1 ข้อมูลที่มาจากการเก็บแบบสอบถาม

3.5.1.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่บรรยายถึงลักษณะของข้อมูลเฉพาะกลุ่ม ไม่มีการสรุปเพื่ออ้างอิงไปถึงกลุ่มประชากร ผลที่ได้จะอธิบายลักษณะของกลุ่มที่ศึกษาเท่านั้น (วิธา ภัทรอาชาชัย, 2539) การศึกษาคครั้งนี้จะอาศัยหลักสถิติเชิงพรรณนา ซึ่งเป็นการประมวลผลข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อมูลที่ทำการศึกษา โดยสถิติที่เลือกใช้กับข้อมูลแต่ละประเภทได้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะประชากรและข้อมูลทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำการวิเคราะห์ โดยวิธีการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ เนื่องจากการเก็บข้อมูลเหล่านี้จะทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา
- ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติและความคิดเห็น ทำการวิเคราะห์โดยการหาค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่อให้ทราบแนวความคิดโดยรวมของพื้นที่ศึกษา

3.5.1.2 สถิติเชิงอนุมาน (*Inferential Statistics*) เป็นสถิติที่มุ่งทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ เพื่ออ้างอิงผลจากกลุ่มตัวอย่างไปยังกลุ่มประชากร โดยสถิติที่เลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้ ได้แก่

1) การทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-Square Test (χ^2)) มีการนำมาทดสอบค่า ไคสแควร์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร วิธีการทดสอบค่าไคสแควร์ เป็นสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล que เก็บมาเป็นเพียงแต่การนับ หรือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้แก่ข้อมูลในมาตรานามบัญญัติ (Nominal) และมาตราเรียงลำดับ (Ordinal) นอกจากนี้ยังสามารถใช้ได้กับข้อมูลที่เก็บมาแล้ว ไม่ทราบลักษณะการแจกแจงของประชากร โดยการวิเคราะห์จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยใช้ตารางไขว้ (Cross - Tab Table) เพื่อทดสอบความเป็นอิสระต่อกัน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และมีสมมุติฐานทางสถิติ คือ

Ho : ตัวแปรทั้งสองไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือตัวแปรทั้งสองเป็นอิสระต่อกัน

Hi : ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันหรือตัวแปรทั้งสองไม่เป็นอิสระต่อกัน

- 3.5.2 การเก็บข้อมูลโดยแบบสำรวจ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ใช้วิธีการพรรณนา ซึ่งแสดงโดยรูปภาพ , แผนที่ทางกายภาพ
- 3.5.3 การเก็บข้อมูลโดยเอกสาร เก็บข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐ, ทฤษฎีต้นแบบของโครงการเมืองนำอยู่, ข้อมูลเกี่ยวกับกายภาพ, เศรษฐกิจและสังคม ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

3.6 ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้โครงการเมืองนำอยู่นั้น มีปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ สำหรับงานวิจัยฉบับนี้จะต้องใช้แบบสอบถามในการวิจัยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการตอบแบบสอบถามนั้นจะต้องอาศัยข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของประชาชน แต่โดยทั่วไปการตอบแบบสอบถามจะไม่ได้ข้อเท็จจริงตามที่ต้องการนอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านเวลางบประมาณ และบุคลากรโดยในการทำกรวิจัยต้องอาศัยระยะเวลาในการศึกษาสังเกต ถึงพฤติกรรมกรมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ต้องใช้งบประมาณมากระดับหนึ่งและเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บุคลากรที่ทำการสอบถาม ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลจริงมากที่สุดนั้นควรจะเป็นบุคลากร ที่ประชาชนในพื้นที่คุ้นเคยหรือเป็นที่ไว้วางใจได้

จากข้อจำกัดของการวิจัยสามารถกระทำให้ได้มาซึ่งผลของการวิจัย โดยจะต้องมีการสำรวจ สอบถามประชากรในพื้นที่โดยใช้แบบสอบถามนำร่องก่อนหาข้อมูลพื้นฐานและเฟ้่าสังเกตการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ศึกษา เพราะจุดอ่อนของการวิจัยนี้ ก็คือ เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นพฤติกรรมภายในตัวบุคคล หรือเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และการมีส่วนร่วมจะต้องมีการศึกษาถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม ความรู้ความเข้าใจในทัศนคติให้เพียงพอก่อนที่จะทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างแม่นยำ

บทที่ 4

ที่มาของแนวคิดเมืองน่าอยู่

การวิจัยเรื่อง "การศึกษาแนวทางการพัฒนาเมือง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้โครงการเมืองน่าอยู่: กรณีศึกษาเทศบาลนครยะลา" เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Exploratory Studies) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาและสำรวจปัญหาตลอดทั้งข้อมูลเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่และสภาพความเป็นจริงของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ในบทนี้เป็นผลจากการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเมืองน่าอยู่ ได้แก่

ศึกษาที่มาโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ ได้แก่ ทฤษฎีธรรมรัฐ (Good Governance) ทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย (Participation) เพื่อมาวิเคราะห์เปรียบเทียบหารูปแบบโครงการเมืองน่าอยู่ที่ต้องการ โดยอาศัยเทศบาลนครยะลาและโครงการยะลาเมืองน่าอยู่เป็นกรณีศึกษา

การวิเคราะห์งานวิจัยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ โดยแยกออกเป็น 4 ส่วนใหญ่ๆ คือ การวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิและการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจ บทนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ กล่าวคือ การวิเคราะห์แนวคิดที่มาจากโครงการเมืองน่าอยู่ ภายใต้แนวคิดทฤษฎีต้นแบบ ได้แก่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน , ธรรมรัฐ (GOOD GOVERNANCE) , การมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย , สรุปแนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ การวิเคราะห์แนวคิดที่มาจากโครงการเมืองน่าอยู่ ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก การวิเคราะห์แนวคิดที่มาจากโครงการเมืองน่าอยู่ ภายใต้แนวคิดของไทย ได้แก่ แนวคิดของสภาพัฒนฯ , แนวคิดโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ และวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบแนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ขององค์การอนามัยโลกและแนวคิดยะลาเมืองน่าอยู่ มีรายละเอียดดังนี้

4.1 วิเคราะห์แนวคิดที่มาจากโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดทฤษฎีต้นแบบ

4.1.1 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการจัดการเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ (Jorge E. Hardoy) ในการใช้ทรัพยากร การลงทุน การปรับตัวของการพัฒนาเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงลักษณะของกิจกรรมให้มีความมั่นคงสนองต่อความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน โดยไม่ทำลายทรัพยากรในอนาคต จำเป็นต้องมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ร่วมกันขององค์กรรับผิดชอบและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสามารถตอบสนองบริการขั้นพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และ เศรษฐกิจให้ทุกคนในท้องถิ่น ได้อย่างเท่าเทียมกันได้ในระยะยาว โดยไม่ทำลายระบบสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ ทางวัตถุ และทางสังคม จุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ เราจะต้องจำกัดความต้องการของคนยุคปัจจุบัน โดยคำนึงถึงความต้องการของคนในยุคต่อไป

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แบ่งความยั่งยืนเป็น 2 นัย คือ สำหรับประเทศในกลุ่ม ผู้นำจะเกี่ยวข้องกับการควบคุมโครงการพัฒนาต่างๆ ให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรม สำหรับประเทศกำลังพัฒนา จะเกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของสังคม ซึ่งเป็นการแนะนำให้ผู้อยู่อาศัยสร้างความสัมพันธ์ในสังคมให้เป็นระบบนิเวศ เพื่อเป็นการส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ และให้คำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปแบบการดำรงชีวิต, ประเพณี, วัฒนธรรม และความต้องการทางสังคมจำต้องสอดคล้องกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าของคนรุ่นปัจจุบัน ให้สอดคล้องกับการคงอยู่ของทรัพยากรสำหรับคนรุ่นหลัง

ในปัจจุบันอยู่ในรูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาของโลกและท้องถิ่น ที่จะนำสู่การใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืนเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของคนในอนาคต เป้าหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนถูกนำไปบรรจุลงในเรื่องสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ นโยบายของเมืองในแต่ละประเทศรวมถึงองค์การอนามัยโลก ได้นำเป้าหมายการพัฒนาแบบยั่งยืนไปใช้ในโครงการเมืองนำอยู่และนำไปปฏิบัติกับประเทศสมาชิกต่างๆทั่วโลก

การพัฒนาแบบยั่งยืนระดับของท้องถิ่นนั้น ซึ่งจะถูกกำหนดโดยท้องถิ่นเอง เพราะการตัดสินใจจากส่วนกลางนำไปปฏิบัติยากด้วยความต้องการที่หลากหลายของแผนนั้นเอง แผนหรือ นโยบายที่เกิดขึ้นหากให้เหมาะสมกับเมืองเมืองนั้นจริงจะต้องได้รับการสนับสนุนในรูปประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงสร้างของรัฐมีส่วนสำคัญในการพัฒนา การมีส่วนร่วมและความสามารถดำเนินให้เป็นไปได้เป็นสิ่งที่ยากกันไม่ได้ และสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องอาศัยโครงสร้างของประเทศที่ส่งเสริมการพัฒนาในระดับล่าง รัฐบาลท้องถิ่นเองต้องทำงานประสานในส่วนขององค์กรชุมชน, NGOs, มูลนิธิและกลุ่มบริษัทที่ลงทุน แนวคิดของความสามารถดำเนินให้เป็นไปได้ในระดับท้องถิ่น ก็จะช่วยกันส่งเสริม ให้คำแนะนำที่จะกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มการพัฒนาแบบยั่งยืนในชุมชนก่อน

ความสนใจในแนวคิดเรื่องความยั่งยืนของชุมชนและเมือง เสมือนปรากฏการณ์ทาง ธรรมชาติและรวมส่วนต่างๆ ของการใช้ชีวิตในชุมชน (Kevin Lynch) จึงมีการให้ความสนใจถึงความยั่งยืนของเมือง และมีการนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติ เช่น มีการใช้ระบบพลังงานแสงอาทิตย์ การออกแบบการใช้พลังงานอย่างเต็ม ประสิทธิภาพ แนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง ก็นำไปสู่การออกแบบที่ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของทรัพยากรท้องถิ่น และการอนุรักษ์ แนวคิดเมืองนำอยู่ของ W H O

การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองนั้นจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเมืองนั้นๆ และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริบทของเมือง โดยคูหน้าที่และการบริการขั้นพื้นฐานของเมือง เช่น ที่ดิน ที่อยู่อาศัย การกำจัดขยะ การจัดหาแหล่งน้ำและการขนส่ง สามารถที่จะพิจารณาสิ่งเหล่านี้ในฐานะที่เป็นทรัพยากรได้ ประเทศที่พัฒนาแล้วมีเพียงพออยู่แล้วจึงให้ความสนใจกับ ค่ามาตรฐาน และการควบคุมการใช้สิ่งแวดล้อมมากกว่า แต่สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา ยังขาดทรัพยากรและบริการขั้นพื้นฐาน ทั้งหลาย และให้ความสนใจประเด็นเรื่องความยากจนมากกว่า จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการนำ แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โครงการบางอย่าง (เช่น โครงการเมืองน่าอยู่) ค่ามาตรฐาน ตัวชี้วัด ฯลฯ มาใช้ได้ทุกประเทศ

ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมเมือง มีแนวทางในการทำให้สิ่งแวดล้อมเมืองมีความยั่งยืน หรือวิธีการหลักในการทำให้เมืองมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมี 4 วิธี

4.1.1.1 วิธีการทางนิเวศวิทยา (THE ECOLOGICAL APPROACH)

แนวความคิดของพื้นที่สีเขียวตามธรรมชาติจำเป็นต้องพัฒนาในระดับทฤษฎีและในบริบทของการปฏิบัติ ถ้าการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในเมืองเกิดขึ้นโดยบังเอิญ คือ เป็นเทคนิคเพื่อการอุดหนุนของมนุษย์ คั้งนั้น กิจกรรมและสิ่งที้ออกมาสามารถถูกนำมาใช้ได้ยากในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Christine Furedy)

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนาคตของ waterfront ของ TORONTO ให้ความเห็นว่า เมืองเป็นระบบนิเวศอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอาจแยกออกจากธรรมชาติได้ โดยเมืองควรที่จะมีการรวมทุกส่วนเข้าเป็นระบบ ไม่ควรแบ่งเป็นส่วน ๆ , มุ่งไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อย ๆ ภายในกลุ่ม, มนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติไม่แยกจากกัน , การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติของระบบนิเวศแสดงเป็นภาพที่เคลื่อนไหวได้มากกว่าจะเป็นเพียงแค่ภาพนิ่ง , รวมแนวความคิดของความสามารถในการรองรับ สามารถปรับให้ยืดหยุ่นได้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยการจำกัดกิจกรรมมนุษย์ , สิ่งแวดล้อมเมือง ได้แก่ ธรรมชาติ กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม , รวมเมืองและกิจกรรมของชนบทเข้าไว้ด้วยกัน , การคำนึงถึงพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ลุ่มน้ำ มากกว่าขอบเขตพื้นที่ทาง การเมือง , รวมทุกระดับของกิจกรรม คือ ที่ท้องถิ่น ภูมิภาค ระดับชาติ และนานาชาติ เข้าไว้ด้วยกัน , ให้ความสำคัญของรากฐานสปีชีส์มากกว่ามนุษย์ และให้ความสำคัญของรุ่นต่อไปมากกว่าในปัจจุบัน, ให้ความสำคัญของรากฐานทางศีลธรรมจรรยา ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความสง่างามของธรรมชาติ สังคม และระบบเศรษฐกิจ

4.1.1.2 การจัดการกับความยากจนขาดแคลน (POVERTY APPROACH)

สุขภาพที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมเมือง ซึ่งเกิดจาก Approach ของความยากจน ผลกระทบทางด้าน สุขภาพที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ในเมือง โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีความเสี่ยงทางด้าน สุขภาพสูง พวกเขาได้รับการบริการต่ำ และอยู่สภาพแวดล้อมที่เสื่อม ส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ปัจจัย นั่นคือ การขาดแคลน โครงสร้างพื้นฐานและการบริการ , การขาดแคลนแหล่งน้ำที่สะอาดและเพียงพอ , ประชากรมาก สภาพที่อยู่อาศัยคับแคบ

ความยากจนและความเสื่อมโทรมในเมืองไม่ควรนำมาพร้อมกับแนวคิดในด้าน นิเวศวิทยา Ecological Approach (PATRICIA McCARNEY) ยิ่งไปกว่านั้น ความยากจนจะเน้นที่ ความขาดแคลนการให้บริการในเมือง จึงยากที่จะพิจารณาถึงบทบาททางสภาพแวดล้อม ดังนั้น ควร เริ่มต้นกับการจัดการความหลากหลายของสภาพแวดล้อมภายในเมือง ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาการ ให้บริการและสภาพแวดล้อมเมืองที่เสื่อมลง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความยากจน

4.1.1.3 วิธีการจัดการ (The Management Approach)

จุดอ่อนของการจัดการสภาพแวดล้อมในเมืองคือ การบริการและ โครงสร้างพื้นฐาน ในเมือง สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนยากจนในเมือง การจัดการทางสภาพแวดล้อมจึง เป็นสิ่งสำคัญ โดยจะมุ่งเน้นที่การขาดแคลน โครงสร้างพื้นฐาน และการปรับปรุงการให้บริการต่อ ครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะพบปัญหาการจัดการเมืองน้อยมาก แต่ปัญหานี้ จะสำคัญมากในประเทศกำลังพัฒนา โดยบ่งชี้ไปที่ความอ่อนแอของสถาบันรัฐบาล (UNDP) ปัจจัย สำคัญในการนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการ คือ ความเข้มแข็งทางด้านการเงินท้องถิ่น และการ จัดการทางสถาบันต่อการกระจายการให้บริการ (Carl Bartone) สำหรับประเทศกำลังพัฒนา การ จัดการสภาพแวดล้อม อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลง โดยกล่าวว่าเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกันระหว่าง “เศรษฐกิจกับการพัฒนา” และ “การปกป้องธรรมชาติและนิเวศวิทยา” (Michael Colby) โดยวิธีการ แก้ไขปัญหาความขัดแย้งเหล่านี้ คือ กระบวนทัศน์ 5 ชั้น ในการจัดการสภาพ แวดล้อมในอนาคต เพื่อใช้ในการพัฒนา โดยแบ่งเป็น “ขอบเขตทางด้านเศรษฐกิจ” กับ “การรักษาความสมดุลย์ของ ระบบนิเวศ” และ “การปกป้องสภาพแวดล้อม” กับ “การจัดการทรัพยากร” และ “การพัฒนาทาง เศรษฐกิจ” และสิ่งหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการจัดการสภาพแวดล้อมด้าน โยบาย คือการร่วมมือกัน ในส่วนของประชาชน หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐบาล โดยเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่ม เป็นการมุ่งเน้น “ผู้ที่ทำให้เกิดมลพิษ คือ ผู้ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการ จัดเก็บ หรือบำบัด” โดยจะเป็นการบังคับทั้ง โรงงานอุตสาหกรรม รัฐบาล ประชาชนและชุมชน

4.1.1.4 วิธีการธรรมาภิบาล (Good Governance)

การบริการพื้นฐานเมือง และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ โดยส่วนใหญ่แล้วให้มีการแพร่กระจายของคนจนเมืองเข้าไปยังที่ดิน ที่อยู่อาศัย และพื้นที่อื่นๆของเมือง ว่าที่ดินในเมืองและการบริการพื้นฐานเป็นทรัพยากร ที่มักจะเกี่ยวข้องกับประชาชนและรัฐ ซึ่งมักจะมีปัญหาด้านการจัดการในพื้นที่เมืองอยู่เสมอ ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่าง ประชาชนกับรัฐ องค์กรชุมชนจึงต้องเข้ามามีบทบาทที่จะเป็นตัวแทนเรียกร้อง จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง คือต้องมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และมีการจัดตั้งองค์กรที่จะคอยประสานงานระหว่างรัฐและประชาชน ในการวางแผนและการตัดสินใจ ซึ่งในเรื่องนโยบายทางการเมืองในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ต้องทำก่อน คือ การทำให้ธรรมาภิบาลมีประสิทธิภาพ ถ้านโยบายของชุมชนเข้มแข็ง ก็จะรับประกันว่ารัฐมีประสิทธิภาพ ในด้านการวางแผนทางด้าน สิ่งแวดล้อมเมือง และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การประสานงานจากตัวแทนรัฐบาลท้องถิ่น โดยหน้าที่ของตัวแทนรัฐบาล คือ ต้องทำให้ประชาชนเชื่อถือในรัฐ ให้ประชาชนรับรู้การทำงานของรัฐว่ามีลักษณะโปร่งใส มีความรวดเร็วในการดำเนินงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเป็นที่ยอมรับ ช่วยเหลือประชาชน (Mike Donglass)

ทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม โดยมีทางเลือกระหว่างการเรียกร้องให้รัฐหาทางแก้ปัญหาหรือลดบทบาทการทำงานของรัฐให้น้อยลง แล้วปล่อยให้ไปตามสภาพ หรือให้องค์กร ชุมชนมาช่วยเหลือ และร่วมกันจัดการ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 องค์กร ได้แก่ NGOs , Private Voluntary Organization (PVOs) , Community Based Organization (CBOs) (UNDP) แต่ในการวางแผนนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ควรมีการให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทด้วย

จะเห็นได้ว่า แนวทางการทำให้เมืองน่าอยู่มีถึง 4 แนวทางโดยมีแบบแผนการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งแนวทางที่จะนำไปสู่เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนมากที่สุดและเหมาะสมกับสภาพการของเมืองในประเทศกำลังพัฒนาคือ วิธีการทางนิเวศวิทยา เป็นแนวทางในการจัดการเมือง ที่มีก่อให้เกิดปัญหากับเมืองอื่น ๆ โดยเน้นรักษาระบบนิเวศธรรมชาติของเมือง เชื่อมโยงธรรมชาติกับกิจกรรมของมนุษย์ เมืองมีแหล่งรองรับของเสีย (Ecological Footprint) และระบบบำบัดโดยการจัดการเมือง ทั้งนี้จำต้องอาศัยการประสานประโยชน์ของภาคเอกชน รัฐบาลท้องถิ่น ประชาชน สิ่งที่เขาควรมีได้คือ รูปแบบวิธีการธรรมาภิบาล หรือรัฐที่เป็นธรรม จะทำให้เมืองนั้นมีความยั่งยืน น่าอยู่ และเอื้อประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลังอย่างแท้จริง

กลไกการดำเนินงานตามโครงการเมืองน่าอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครยะลา ก็เช่นกัน หากมีการจัดการให้เหมาะสมกับบริบทเมือง ก็จะทำให้เมืองเป็นเมืองที่น่าอยู่ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักที่ผู้วิจัย

สนใจศึกษาในครั้งนี้ ข้อสรุปของเมืองน่าอยู่และยั่งยืนก็คือ การวางแผนและนโยบายในการจัดการเมือง สิ่งแวดล้อมเมือง ระบบนิเวศเมือง และให้เมืองมีธรรมชาติที่ดี ทำให้ประชาชนในเมืองใช้ชีวิตอยู่ด้วยความมีความสุข มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขภาพสังคมที่ดี พร้อมทั้งจะร่วมสรรค์สร้างสถานะแวดล้อมที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต (McKeown อ้างโดย น.พ. ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร) รวมทั้งประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้ศักยภาพหรือ คุณภาพของชีวิตที่ดีที่สุด (WHO)

4.1.2 แนวคิดธรรมรัฐ (Good Governance)

ในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ที่ยังไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดขึ้นมารับผิดชอบในการดูแลความเรียบร้อยโดยตรงในสังคมนั้น การดูแลกันของคนในสังคมเป็นเรื่องที่เป็นไปโดยธรรมชาติ เป้าหมายร่วมกันของสมาชิกในสังคมคือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเสมอภาค โดยมีกฎเกณฑ์ร่วมกัน ข้อตกลงและกฎเกณฑ์ร่วมกันนี้อาจมีลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการแต่ต้องเป็นข้อตกลงที่สมาชิกในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับร่วมกัน และมีการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม การกำหนดคคติกาเพื่อดูแลผลประโยชน์ร่วมกันนั้นคือวิถีทางของธรรมรัฐ หรือ Good Governance

ธรรมรัฐในแง่ของการเมืองนั้นคือ การมีรัฐบาลที่เป็นธรรม (Moore 1993) ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ใจกว้าง ยอมรับในสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ ธรรมรัฐที่ชัดเจนจะมาจากพฤติกรรมของรัฐบาลเองว่ามีความน่าเชื่อถือ มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีการเข้าถึงมวลชนอย่างแท้จริง รับฟังข้อคิดเห็นทุกประการของสาธารณชนหรือไม่

ธรรมรัฐในแง่การพัฒนาชุมชน จะแสดงออกมาโดยการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น (Decentralization) ให้ปกครองตนเอง เพราะชุมชนย่อมรู้จักปัญหาของตนมากกว่า จึงควรเป็นผู้กำหนดทิศทางของสังคมและปกครองตนเองได้

ในการพิจารณาธรรมรัฐนี้ จำเป็นจะต้องพิจารณาที่ละส่วน โดยเริ่มจากนโยบายของรัฐ และของสังคมที่จะปฏิบัติตาม การพิจารณาการทำงานของรัฐบาลจะมองความเกี่ยวข้องได้จากองค์กร 3 ฝ่าย ดังนี้

- 1) องค์กรประกอบที่เป็นรูปแบบของระบบการปกครอง (Political Accountability)
- 2) มีรูปแบบของการออกกฎหมาย (Legal Accountability) ซึ่งรูปแบบขององค์กรการเมืองต้องเปิดกว้างในอันที่จะรับส่งข้อมูลไปสู่ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ข้าราชการประชาชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ อย่างโปร่งใส (Transparency) ทุกขั้นตอน
- 3) องค์กรสาธารณะมีส่วนตัดสินใจปัญหาสำคัญ ๆ ของบ้านเมือง เช่น กลุ่ม NGOs กลุ่มผู้สนใจ และประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมพิจารณาเรื่องราวอันเป็นสาธารณะ

หากทำให้ธรรมชาติในเมืองมีศักยภาพสูงสุดนั้น จะต้องมีการผลักดันพัฒนาเมืองอย่างมีประสิทธิภาพให้มีการเคลื่อนไหว ที่เป็นแรงรับส่งสองฝ่ายของการจัดการ หาวิธีเพิ่มความแข็งแรงขององค์กร ข้อเสนอแนะคือกระจายอำนาจในทุกจุด ปกครองท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติ ปะทะกับหัวรุนแรง ในการแสดงความคิดเห็นได้ทุกกลุ่มและรัฐบาล (จะต้องเข้าใจว่า กลุ่มทุกกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างเป็นเรื่องธรรมชาติ) มีลักษณะการจัดการในรูปเทศบาล ควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจไปสู่ระดับล่าง คือชุมชนให้เหมาะสมมีตัวควบคุมทรัพยากรอำนาจและหน้าที่ สั่งการ ซึ่งเทคนิคในการพัฒนาเมืองจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างความจน ความเท่าเทียม ความมี ประสิทธิภาพ และความแข็งแรงทนทานรับน้ำหนักกดดันได้

ธรรมชาติต้องไม่มีคำว่า “กลุ่มน้อย” “การนิยม” หรือชาตินิยมเกินไป จนเกิดกระทบกระทั่งจากบางสื่อที่ใช้ช่วยหรือการใช้เวลากับการพัฒนา ก็ต้องดูตามความเหมาะสมอีกเช่นกัน ควรมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน มีกรรมการกลางที่จะช่วยให้การกระทบเทือนไม่รุนแรง เป็นกำลังสนับสนุนให้ทุกกลุ่มแข็งแรงอยู่ได้ตามกำลังของตนให้ดีที่สุด

การส่งเสริม Good Governance อย่างหนึ่งก็คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งลักษณะการรวมเป็นหนึ่งในการพัฒนา เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสถาบันและประเด็นทางสิ่งแวดล้อม อุปสรรคขั้นพื้นฐานที่มีผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การไม่มีกฎหมาย การไม่สถาบัน ต่างๆ โดยทั่วถึงที่กฎหมายจะสามารถส่งเสริมให้เกิดผลได้อย่างชัดเจนที่สุด (Banuri and Holmberg 1995)

การทำให้ธรรมชาติในเมืองมีศักยภาพสูงสุดนั้น จะต้องมีการผลักดันพัฒนาเมืองอย่างมีประสิทธิภาพให้มีการเคลื่อนไหวที่เป็นแรงรับส่งสองฝ่ายของการจัดการ หาวิธีเพิ่มความแข็งแรงขององค์กร ข้อเสนอแนะคือกระจายอำนาจในทุกจุด ปกครองท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติ ปะทะกับหัวรุนแรง ในการแสดงความคิดเห็นได้ทุกกลุ่มและรัฐบาล (จะต้องเข้าใจว่ากลุ่มทุกกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างเป็นเรื่องธรรมชาติ) มีลักษณะการจัดการในรูปเทศบาล ควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจไปสู่ระดับล่าง คือชุมชนให้เหมาะสมมีตัวควบคุมทรัพยากรอำนาจและหน้าที่สั่งการ ซึ่งเทคนิคในการพัฒนาเมืองจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างความจน ความเท่าเทียม ความมีประสิทธิภาพ และความแข็งแรงทนทานรับน้ำหนักกดดันได้

ทิศทางในอนาคตของสังคมไทย นอกจากจะใช้ระบอบประชาธิปไตยแล้ว ยังต้องมีธรรมชาติ โดยได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากฐานประชาชน องค์กรอิสระ และองค์กรภาคเอกชน ดังนั้น ชุมชนและประชาคมจะต้องเกิดขึ้นให้ได้ โดยจะเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจพิจารณา จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการกระจายอำนาจ กระจายงบประมาณออกไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น เพราะไม่มีที่ไหนในโลกที่ทุกครั้งที่มีปัญหา ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ใช่ปัญหาของชาติ เป็นปัญหาของพื้นที่ เป็นปัญหาของคนบางกลุ่ม

4.1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการพยายามร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องที่จะรวมพลัง ความพยายาม และทรัพยากรใดๆ ที่เห็นควรนำมาใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ ตั้งไว้ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการของการกระทำอย่างแข็งขัน ที่ผู้มีส่วนร่วมได้ริเริ่มและลงมือกระทำตามความคิด และวิจารณ์ญาณตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการ การกระทำที่สามารถควบคุมได้

ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่เป็นไปอย่างผิวเผินอันเป็นเพียงการเอาความร่วมมือกระทำกิจกรรมบางอย่างตามความคิด หรือการวางแผนของ ผู้อื่น และควบคุมโดยผู้อื่นนั้นไม่อาจยอมรับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ความสำคัญและจำเป็นที่ต้องให้ประชาชนและภาคีเมืองที่แตกต่างหลากหลายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการพัฒนาและจัดการเมืองนั้นเป็นสิ่งยอมรับกันโดยทั่วไป ทั้งโดยหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาคีที่เกี่ยวข้อง และการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐ

ในการทบทวนแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีการจำลองระดับขั้นของการมีส่วนร่วมไว้โดยนักวิชาการสรุปไว้ว่า

- 1) Citizen Control (ชุมชนมีสิทธิที่จะเสนอและจัดทำแผนได้เอง)
- 2) Delegated Power (การให้อำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจ)
- 3) Partnership (การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับรัฐ)
- 4) Placation (การให้ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมและเปิดโอกาสให้ต่อรองได้แต่รัฐตัดสินใจ)
- 5) Consultation (การให้คำปรึกษาทางเดียวโดยฝ่ายรัฐ)
- 6) Informing (การให้ข่าวสารทางเดียว)
- 7) Therapy (การแก้ปัญหาโดยให้ผู้แทนจากรัฐมาให้ความรู้)
- 8) Manipulation (การควบคุมโดยรัฐทั้งหมด)

หากพิจารณาแล้วบ่อยครั้งระดับการมีส่วนร่วมของประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย ประชาชนเป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือกับรัฐในการทำกิจกรรมหรือ โครงการต่างๆ ที่รัฐกำหนดให้ ซึ่งไม่ใช่รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยแท้จริง

ประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่ การตัดสินใจของประชาชนในเรื่องการเมืองเกี่ยวกับประเด็นที่มีผลกระทบกับพวกเขาเท่านั้น แต่ยังมีฐานะที่หมายถึงการได้มาผ่านการช่วยเหลือซึ่งกันและ (Mutual-Help) ในเริ่มแรกและอาจจะด้วยความช่วยเหลือจากภายนอกตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ โดยแนวคิดนี้มี 8 ขั้น เช่นกัน คือ

- 1) Empowerment (การที่ชุมชนมีอำนาจส่วนใหญ่ในการวางแผนและตัดสินใจอาจด้วยความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก เช่น NGOs หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง)
- 2) Partnership (การร่วมกับภาครัฐในการตัดสินใจ โดยผ่าน โครงสร้างตามนโยบาย)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 3) Conciliation (การให้ชุมชนได้ตัดสินใจบางส่วนจากโครงการ/แผนของรัฐที่มีอยู่แล้ว)
- 4) Dissimulation (การแต่งตั้งให้ชุมชนเป็นกรรมการพัฒนาแต่ไม่มีโอกาสออกความเห็น)
- 5) Diplomacy (การศึกษาโครงการที่มีแต่รูปแบบไม่ได้ดำเนินการจริง)
- 6) Informing (การให้ข่าวสารทางเดียวจากรัฐ)
- 7) Conspiracy (การเสนอแผนของรัฐโดยปฏิเสธทุกๆ ความคิดที่จะช่วยเหลือคนจน)
- 8) Self-management (การจัดการด้วยตนเองเนื่องจากรัฐไม่เข้ามาช่วยเหลือเลย)

ลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะดังนี้ การเข้าร่วม ประชุม (attendance at meeting) ร่วมกันออกค่าใช้จ่าย (financial Contribution) การเข้าเป็นสมาชิก (membership) และการถือตำแหน่งผู้นำ (position of leadership) (Chapin)

ชนิดของการมีส่วนร่วมเป็น 4 ชนิด สรุปได้ดังนี้ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) เป็นขบวนการที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการระบุนโยบาย, ความต้องการของชุมชนด้วยผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนนั่นเอง
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ขบวนการนี้จะเข้ามีส่วนร่วมในรูปแบบที่สนับสนุนด้านทรัพยากร และข่าวสารด้วยความเต็มใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ทั้งผลประโยชน์ทางด้านวัตถุทางสังคม ซึ่งอยู่ในรูปของบริการ หรือสาธารณูปการต่างๆ ที่ช่วยเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และผลประโยชน์ส่วนบุคคลซึ่งเป็นผลประโยชน์ด้านจิตใจ
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ขบวนการนี้รัฐควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมประเมินผลทั้งประเด็นความสำเร็จและความล้มเหลวของกิจกรรม

การแสดงความคิดเห็นของประชาชนสามารถกระทำผ่านวิธีการต่างๆ (Mike

Douglass and Malia Zoghin (1994)) ดังนี้

- 1) เข้าร่วมประชุม และรับฟังมาตรการ และแก้ไขปัญหา
- 2) รับทราบจากสื่อทาง วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์
- 3) ตอบแบบสอบถาม
- 4) ให้สัมภาษณ์
- 5) การเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

อาจกล่าวได้ว่า ช่องทางในการติดต่อสื่อสารประกอบด้วย การให้ข่าวสารและการรับข่าวสาร ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องเผยแพร่ให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้างขวางในทุกระดับเพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและเหมาะสม กระบวนการติดต่อสื่อสารเป็นการที่บุคคลจะรับของใหม่นั้น ขึ้นกับกระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว และช่องทางการสื่อสาร (Rogers (1973:45))

1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ได้แก่ อายุของบุคคล สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงรายได้ ขนาดที่ดิน การถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่างซึ่งรวมถึงระดับการศึกษา

2) ช่องทางการสื่อสารความรู้และกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสารหรือแหล่งกำเนิดสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ในเรื่องช่องทางการสื่อสารซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้ส่งสารไปยังผู้รับแยกได้ 2 ลักษณะ

- ช่องทางสื่อสารมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งตีพิมพ์ อื่นๆ อาทิ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เป็นต้น

- ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสาร ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในรูปแบบของการให้และรับข่าวสารความรู้ เช่น การบอกเล่า การให้การศึกษา การฝึกอบรม และเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

รูปแบบของการเกิดขึ้นได้ของการมีส่วนร่วมมีปัจจัยพิจารณา คือ ทำไมจึงเกิดการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างต่อเนื่องหรือมีแนวโน้มลดลงมีรูปแบบเป็นอย่างไร มีการกระจายมีส่วนร่วมมากน้อยแค่ไหน ซึ่งอาจประเมินได้จากข้อมูลของบุคคลผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยสามารถแบ่งประเด็นพิจารณา 2 ข้อ คือกลุ่ม หรือประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม และคุณลักษณะของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม

- 1) กลุ่ม หรือประเภทของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ประกอบด้วย บุคคลในท้องถิ่น, ผู้นำท้องถิ่น, เจ้าหน้าที่ของรัฐ, ผู้เชี่ยวชาญ
- 2) คุณลักษณะภูมิหลังของผู้มีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ อายุและเพศ, ระดับการศึกษา, การประกอบอาชีพ, ระยะเวลาการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชน, ความถี่ - ห่าง ของประชาชนกับโครงการในการเข้าร่วมกิจกรรมสภาพการถือครองที่ดิน, สถานภาพในครอบครัว, สถานภาพในสังคม, ระดับของรายได้ และแหล่งที่มา

ประชาชนทุกคนในเมืองเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้นำที่มีศักยภาพ รัฐบาลและประชาชนที่ใช้ันโยบายรวมพลัง (empowerment policies) จะมีบทบาทร่วมกันในการกำหนด มีการเข้าถึงข่าวสาร ข้อมูลในลักษณะที่ถูกต้อง, เท่าเทียม, เพียงพอและโปร่งใส

วิธีการปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและบริหาร สิ่งแวดล้อมคือ Planning for Real Exercise วิธีการนี้เกิดจากความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระยะเวลาหนึ่งระหว่างผู้เชี่ยวชาญการวางแผนที่สนใจพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กับชาวชุมชน ผู้เชี่ยวชาญอาศัยเทคนิคอันนี้จะใช้เวลาประมาณ 2 - 3 วัน ทำความรู้จักและคุ้นเคยกับพื้นที่ และผู้คนในชุมชน หลังจากนั้นพวกเขาจึงเขียนแผนงานขึ้นมา และกำหนดกลุ่มสัญลักษณ์ (Symbol) แทนความหมายของสิ่งที่อาจพัฒนาให้มีขึ้นได้ในชุมชน ร่วมกันปะติดปะต่อแผนงานแต่ละอย่างเข้าด้วยกัน ทำนองเดียวกับการต่อภาพต่อ (Jigsaw) โดยมีผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาเมื่อมีข้อซักถาม ลักษณะการทำงานเช่นนี้ จะใช้เวลา และอาจมีราคาสูงแต่ผลที่ได้รับก็มีคุณค่าที่มีอาจประเมินได้ ในแง่ที่ว่าพวกเขาจะได้มีชีวิตที่สะดวกสบายในอาคารนี้ ซึ่งอาจปรับเปลี่ยนได้ในอนาคตอีกทั้งรูปแบบการก่อสร้างก็สอดคล้องกับประเพณีของท้องถิ่น ลักษณะเดียวกันกับ นักวางแผนในชุมชน (Community Planner) ซึ่งจะทำหน้าที่ช่วยเหลือชุมชนที่ด้อยโอกาส (disadvantages community) เพิ่มศักยภาพภายในการปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานวางแผนของทางราชการ (Graham Haughton : 1999)

นโยบายที่มาจากประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากเกิดขึ้นตามความต้องการของประชาชนเอง โดยอาศัยหลักการปกครองที่ดี (Good Governance) ซึ่งสามารถพิจารณา 3 ข้อด้วยกัน ข้อแรก ความสามารถของหน่วยงานราชการในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งในแง่ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลรวมถึงความเท่าเทียมกัน ข้อสอง พิจารณาพื้นที่ที่ควรได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลกลาง และแยกแยะพื้นที่ที่รัฐบาลกลางไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือในแง่ของการให้บริการ การวางแผน การสนับสนุน และออกกฎหมาย ข้อสาม ทุกฝ่ายยอมรับว่าระบบราชการที่ด้อยความสามารถและขาดทรัพยากรในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น (Graham Haughton : 1999) กลไกการมีส่วนร่วมที่ดีเป็นส่วนหนึ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับระบบการปกครองที่ดี และทำให้เกิดกระบวนการทำงานแบบข้างล่างไปสู่ข้างบน (Bottom - up approach) สัมฤทธิ์ผล (Graham Haughton : 1999)

4.1.4 สรุปโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ

จากการวิเคราะห์แนวคิดที่มา โครงการเมืองนำอยู่ ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ 3 ทฤษฎี กล่าวได้ว่าเมืองนำอยู่จำเป็นต้องมีลักษณะดังนี้

1. การเป็นเมืองนำอยู่จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้กำหนด โดยมีการกำหนด วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย รูปแบบเมือง และนโยบายเมืองที่ประชาชนภายในเมืองเห็นว่า เมืองของตนนำอยู่ การกำหนดขอบข่ายเมืองนำอยู่นั้น ย่อมมาจากความต้องการของชุมชนโดยแท้จริง ซึ่งประชาชนจะเป็นผู้กำหนดแผนหรือนโยบายขึ้นให้เหมาะสมกับเมือง ทั้งนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้รับการสนับสนุนในรูปแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย บุคคลในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชน โครงสร้างของรัฐมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการมีส่วนร่วมและความสามารถของรัฐนั้นเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้

2. เมืองน่าอยู่ จำต้องมีการจัดการสภาพแวดล้อมเมืองที่เหมาะสม โดยต้องคำนึงถึงระบบนิเวศน์เมือง (The Ecology Approach) กล่าวได้ว่าเมืองแต่ละเมืองล้วนมีลักษณะเฉพาะของเมือง สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป มีการเชื่อมโยงธรรมชาติกับกิจกรรมของประชาชนในเมืองอย่างกลมกลืน

3. เมืองน่าอยู่จะต้องมีนโยบายการจัดการของภาครัฐ โดยรัฐรูปแบบการกระจายอำนาจในทุกจุดอย่างเพียงพอและทั่วถึง องค์กรการเมืองเปิดกว้างและโปร่งใสในการรับส่งข้อมูลไปสู่ชุมชนทุกชั้นตอน และองค์กรสาธารณะมีส่วนตัดสินใจปัญหาสำคัญ ๆ ของบ้านเมือง

4. เมืองน่าอยู่จะต้อง มีนโยบายให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและต่อเนื่องทุกชั้นตอนของการดำเนินงาน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับมาก ให้ประชาชนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเอง นั่นหมายถึงว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนกระทำได้อย่างเต็มที่ ชอบธรรม และได้รับความสนับสนุนจะองค์กร ภาครัฐและเอกชนทุกฝ่าย

5. มีการเปิดกว้างในการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาล ประชาสังคม ทั้งกลุ่มองค์กรเอกชน ชุมชน และนักวิชาการ ได้แสดงบทบาทถูกต้องและเต็มที่ มีการร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งและมั่นคง สนับสนุนกระบวนการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน กล่าวคือ ต้องพัฒนาเมืองให้สามารถตอบสนองบริการขั้นพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ให้ทุกคนในท้องถิ่นมีความเท่าเทียมกันในระยะยาว โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัตถุ และสังคม

เมืองที่น่าอยู่และยั่งยืน ได้นั้นจำต้องมีการวางแผนและนโยบายการจัดการเมือง สิ่งแวดล้อมเมือง ระบบนิเวศน์เมือง และเมืองมีธรรมชาติที่ดี ประชาชนในเมืองมีชีวิตที่ผาสุก มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขภาพสังคมที่ดี พร้อมทั้งจะร่วมสรรค์สร้างสภาวะแวดล้อมให้เหมาะกับการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวใจของการทำเมืองให้น่าอยู่ คือ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้ศักยภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด

4.2 วิเคราะห์แนวคิดที่มาโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก

4.2.1 แนวคิดขององค์การอนามัยโลก

จากการวิเคราะห์โครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก พบว่า มาจากการผสมผสานจากแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ นั่นคือ ทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน, ทฤษฎีธรรมชาติ, ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยองค์การอนามัย

โลกได้นำแนวคิดทฤษฎีทั้ง 3 มารวมกันเป็นโครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy City Project) องค์การอนามัยโลกได้สังเกตเห็นว่าจากปัญหาของมนุษย์ชนในปัจจุบันนี้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกส่วนใหญ่ประสบปัญหาสุขภาพอนามัย สาเหตุนั้นมาจากสภาพแวดล้อมไม่พึงประสงค์ นั่นคือ ที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ อาหารการกินไม่สะอาดและไม่ถูกหลักอนามัย สิ่งแวดล้อมโดยรวมเสื่อมโทรม ตลอดจนการบริการสาธารณสุขโลกและสาธารณสุขการไม่เพียงพอ ไม่ทั่วถึง เหล่านี้ส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของประชากร องค์การอนามัยโลกจึงสังเกตเห็นว่า โครงการเมืองน่าอยู่สามารถที่จะแก้ไขสภาพต่างๆ ที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ โดยไม่ใช่แต่เพียงดีขึ้นเท่านั้นจะต้องให้ยั่งยืนขึ้นด้วย จากการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ ภายใต้แนวความคิดขององค์การอนามัยโลก ประเทศที่ประสบผลสำเร็จส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มประเทศทวีปยุโรป อเมริกา (กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว)

โครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก ได้ตระหนักถึง สุขภาพกาย สุขภาพจิต และสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดคำว่า สุขภาพ องค์การอนามัยโลกประกาศให้ขบวนการสุขภาพสาธารณะเป็นหลักการขององค์การ เรียกว่า Health for All ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักในการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ ประกอบด้วย กฎเกณฑ์ 6 ข้อ(การประชุม ALMA ATA : 1978) ดังนี้

1. ลดความไม่เท่าเทียมกันในสุขภาพประชาชน
2. เน้นการป้องกันเชื้อโรค
3. ร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อลดลักษณะเสี่ยงภัยเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม
4. มีปฏิบัติการกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน
5. ให้เน้นการดูแลสุขภาพพื้นฐานมากขึ้นกว่ารายการอื่นที่ทำอยู่
6. ให้มีการร่วมมือกันในระดับนานาชาติมากขึ้น

องค์การอนามัยโลกได้จัดหาแนวทางไว้สำหรับการนี้ คือ ดำเนินการโดยระบุว่าต้องมีเป็นรูปองค์กรและคณะกรรมการทำงานมาจากหลายๆ กลุ่มที่เป็นหลักของเมืองหรือนครนั้นๆ เข้ามาเป็นนายกเทศมนตรีและตำแหน่งอื่นที่จะเป็นสำหรับสุขภาพอันเป็นนโยบาย คณะทำงานที่กล่าวมานี้ต้องจัดหากิจกรรมออกมาให้ เกี่ยวข้องไปหลายๆ ด้านของระบบเมืองและสุขภาพกระจายไปครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งต้องอยู่ในอำนาจขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแห่งรัฐ (เทศบาล หรือ อ.บ.ต.) ในการมีสิทธิตั้งและดำเนินการตามกฎหมาย ทั้งนี้จะอยู่ใน 3 ตอนของการก่อตั้ง คือ รับแนวคิด จัดองค์กร และแทรกแนวคิดเข้าไปในองค์กรเพื่อดำเนินการหาส่วนสาธารณะมาสนับสนุนอย่างกว้างขวางเป็นความจำเป็น โดยต้องทำอย่างระมัดระวังไม่ออกจากจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และอยู่ในกรอบที่รัฐบาลเห็นชอบออกมาเป็นแผนสุขภาพแห่งนคร (เทศบัญญัติสุขภาพแห่งนคร)(Edmundo : 1999) โดยจัดลำดับขั้นตอนก่อนหลังคือ โยงสภาพที่หวังไปยังสุขภาพแวดล้อมที่มีอยู่เดิม รวบรวมข้อมูล จัดแหล่งบุคลากร และเครื่องมือผลักดันและดำเนินการในที่สุด นั่นคือ จัดกิจกรรมโดยความร่วมมือ ประเมินผลหาข้อสรุปเพื่อส่งต่อไปยังเครือข่ายอื่นๆ ในโครงการเพราะ

แต่ละเมืองก็มีความเฉพาะตัวของตัวเอง ดังนั้นจึงไม่สามารถดึงสูตรสำเร็จจากที่ใดมาใช้ได้เลย โดยไม่ปรุงแต่งดัดแปลง

ความมุ่งหมายขององค์การอนามัยโลกที่ได้กำหนดเมืองน่าอยู่ในอุดมคติไว้โดยสรุป มีด้วยกัน

11 ประการ จำแนกตามเป้าหมาย (Goals) และการปฏิบัติ (Action) ได้ดังนี้

เป้าหมาย(Goals)

- (1) การรักษาความสะอาดด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ รวมทั้งคุณภาพของที่อยู่อาศัย (A clean, safe physical environment of high quality, including housing quality.)
- (2) ระบบนิเวศน์ ที่ยึดโยงการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืนนาน (An ecosystem that is stable now and sustainable in the long term.)
- (3) การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน (อาหาร น้ำ ที่พักอาศัย รายได้ ความปลอดภัยและการมีงานทำ) สำหรับประชาชนในเมืองทุกคน (The meeting of basic needs for food, water, shelter, income, safety and work for all the city's people.)
- (4) เป็นเมืองที่มีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา และมีนวัตกรรมอยู่เสมอ (A diverse vital and innovation city economy.)
- (5) เสริมสร้างการเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรม สภาพทางชีวภาพอันดีงาม รวมทั้งเอกลักษณ์ของกลุ่มชนในชุมชนและของแต่ละชุมชน (The encouragement of connectedness with the past, with the cultural and biological heritage of city dwellers and with other groups and individuals.)
- (6) ให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่สามารถขับเคลื่อน โครงการให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (A form that is compatible with and enhances the preceding characteristics.)
- (7) ให้มีระบบการให้บริการดูแลสุขภาพเจ็บป่วยที่เหมาะสมสำหรับประชาชนทุกคน (An optimal level of appropriate public health and sick care services accessible to all.)
- (8) มีสภาวะสุขภาพของประชาชนในระดับดีมาก คือ มีสุขภาพอนามัยในระดับสูง และอัตราการเจ็บป่วยในระดับต่ำ (High health status, high level of positive health and low level of disease.)

การปฏิบัติ(Action)

- (9) ชุมชนมีความเกื้อกูลและไม่เอาเปรียบกันและกัน (a strong, mutually supportive and non-expetive community.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้.

- (10) ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ในการกำหนด ควบคุมและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัยและความกินดีอยู่ดี (A high degree of participation and control by the public over the decisions affecting their lives, health and well - being.)
- (11) มีกลไกการระดมความคิด ประสบการณ์ และทรัพยากรอันหลากหลายจากการ ประสานงาน การติดต่อ และการทำงานร่วมกัน (Access to a wide variety of experiences and resources, with the chance for a wide variety of contact, interaction and communication.)

วัตถุประสงค์หลักของโครงการเมืองนำอยู่เพื่อปรับปรุงสุขอนามัยของผู้พักอาศัยในเมือง โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อย - รวมทั้งปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และการบริการสาธารณสุขให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์รอง คือ การสร้างความตระหนักในเรื่อง “Health” ในการพัฒนาเมืองเปิดโอกาส ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินแผนการสาธารณสุขของเทศบาล เพิ่มศักยภาพของเทศบาลในการ จัดการปัญหาของเมือง โดยใช้แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม (Building a Healthy City : A Practitioners’ Guide)

โครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลกเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการ ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานเอกชน ในการจัดการปัญหา ของเมือง ศูนย์กลางของการศึกษา องค์การอนามัยโลกทำการศึกษาค้นคว้า สิ่งที่ต้องดำเนินการ

1. การปรับปรุงอนามัยด้านสิ่งแวดล้อม (การประปา, การควบคุมขยะมีพิษ, การเคหะ, การ จัดการสิ่งปฏิกูล, การขนส่ง, การสื่อสารและการควบคุมอากาศ การรณรงค์ด้านสุขอนามัยการ ปรับปรุงการบริการสาธารณสุข ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน
2. การพัฒนานโยบายสาธารณะ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่สุขอนามัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การพลังงาน, อาหาร, การเกษตร, การวางแผนเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, อุตสาหกรรม, การศึกษา, การเคหะ, ที่ดิน, การขนส่ง ฯลฯ ควรตรวจสอบนโยบายและโครงการของตนว่าให้คุณค่ากับเรื่องสุขอนามัยขนาด ไหน รัฐบาลในทุก ๆ ระดับควรทำนโยบายและแผนงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของเรื่อง และจัดเรื่อง สิ่งแวดล้อมเป็นหัวข้อสำคัญ ของการพัฒนาเมือง

เทศมนตรี/เทศบาล ควรมีส่วนร่วมกับประชาชนในกระบวนการ โครงการเมืองนำอยู่ ดังนี้

- 1) ประเมินระดับสถานะการอนามัยของเมือง
- 2) สร้างและปรับปรุงแผน MHP
- 3) พัฒนาแนวทางจัดการปัญหา
- 4) มีส่วนร่วมในการประชุมเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม
- 5) รายงานข้อมูลและตัวชี้วัดเครือข่ายเมืองเกี่ยวกับการอนามัยของเมือง

3. การลดความไม่เท่าเทียมกัน คือ เป้าหมายของโครงการเมืองน่าอยู่ กล่าวคือการลดความแตกต่างภายในเมืองระหว่างชุมชนต่าง ๆ ทุกคนสามารถเข้ารับบริการสาธารณะสุขได้เท่าเทียมกัน

4.2.2 สรุปแนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก

โครงการเมืองน่าอยู่เกิดขึ้นจากการตระหนักถึงปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมโลก ซึ่งจุดมุ่งหมายขององค์การอนามัยโลกจะเน้นหนักไปในเรื่องของการดูแลสุขภาพเมืองและสุขภาพประชากรโลก โดยมีการร่วมกันก่อตั้งโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ชื่อว่า “HEALTHY CITY FOR ALL” (นครสุขภาพ) โดยมุ่งเป้าหมายไปที่เมืองประเทศสมาชิกต่างๆ ทั่วโลก มีการกำหนดเมืองน่าอยู่ไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. เมืองน่าอยู่จะต้องมีสภาพแวดล้อมเมือง ที่อยู่อาศัยที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ มีระบบนิเวศน์เมืองที่สมดุลและยั่งยืน
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด ควบคุมและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัย และการอยู่ดีกินดี รวมถึงชุมชนมีการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3. เมืองมีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา และนวัตกรรมอยู่เสมอ
4. เมืองมีเอกลักษณ์ของกลุ่มชนในชุมชน และมีมรดกทางวัฒนธรรมที่ดีงาม
5. ประชากรในเมืองมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตและสุขภาพสังคมที่ดี มีระบบสาธารณสุขที่ดี
6. เมืองมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและทั่วถึง

กล่าวโดยสรุปแล้ว โครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก มุ่งตรงไปที่การจัดการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีดั้งเดิมแล้ว พบว่า แนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลกครอบคลุมแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคใต้ระบอบประชาธิปไตย แต่แนวคิดรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจน

4.3 วิเคราะห์แนวคิดที่มาโครงการเมืองน่าอยู่ของไทย

4.3.1 แนวคิดโครงการพัฒนาเมืองของสภาฯ

สถานการณ์การพัฒนาในช่วงแผนฯ 6 และ 7 ที่ผ่านมามีปัญหา เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปีเป็นอย่างน้อย การขยายตัวดังกล่าวมีผลกระทบโดยตรงต่อการขยายตัวของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ และโอกาสการจ้างงานของเมืองที่ดึงดูดแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองจากการที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรเดิม

เป็นผลให้ชุมชนเมืองเติบโตอย่างรวดเร็ว จากประชากรเมืองที่มีอยู่เพียงร้อยละ 24 ในช่วงแผนฯ 3 เปลี่ยนเป็นปัจจุบันมีประชากรเมืองคิดเป็นร้อยละ 36 เป็นอย่างน้อย โดยมีอัตราขยายตัวประชากรเมืองเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 4 ต่อปี อย่างไรก็ตามประชากรเมืองส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในเขตพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งมีประชากรอยู่ไม่น้อยกว่า 9 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 43 ของประชากรเมืองทั่วประเทศ ขณะเดียวกันก็ได้มีการกระจายประชากรเมืองสู่ภูมิภาครอบนอกเกิดขึ้นในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคที่เดิมมีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและได้รับการเร่งรัดพัฒนาเสริมศักยภาพที่มีอยู่นั้นให้ขยายตัวจนกลายเป็นเมืองศูนย์กลางด้านธุรกิจการค้า การขนส่ง ฯลฯ ตั้งแต่แผนฯ 5 เป็นต้นมา

ผลการที่ชุมชนเมืองได้เติบโตอย่างรวดเร็วและกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นส่วนใหญ่ ได้ก่อให้เกิดความต้องการสร้างพื้นฐานแทบทุกด้านจนเกินกว่าที่รัฐจะรับภาระได้ทุกสาขาการพัฒนา ประกอบกับการขาดประสิทธิผลด้านการจัดการผังเมือง ความไม่คล่องตัวของภาครัฐในการบริหารการพัฒนาชุมชนเมืองให้ทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจของประเทศจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ชุมชนเมืองของประเทศไม่สามารถมีบทบาทเป็นฐานรองรับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งหากมิได้มีการแก้ไขปัญหเหล่านี้ ในอนาคตจะทำให้ไม่สามารถพัฒนาโดยใช้ศักยภาพและโอกาสที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะความได้เปรียบของประเทศไทยด้านที่ตั้งและบริการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานที่โดยเปรียบเทียบแล้วมีจำนวนและมาตรฐานการบริการสูงกว่าประเทศบริเวณพื้นที่ตอนในของภูมิภาคนี้ ทำให้คาดการณ์ได้ว่าประเทศไทยมีศักยภาพที่จะเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของฐานเศรษฐกิจด้านหน้าของภูมิภาคนานาชาติได้ ต่อไป

การพัฒนาเมืองและระบบชุมชนในช่วงแผนฯ 8 จึงจำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์ แนวทางและมาตรการ ตลอดจนแผนงาน โครงการที่ชัดเจน เพื่อนำประเทศไปสู่ความเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ ขณะเดียวกันทิศทางและแนวทางดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศโดยรวมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้น "คน" เป็นศูนย์กลางหรือจุดหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือของการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคน ดังนั้น การพัฒนาเมืองและระบบชุมชนในช่วงแผนฯ 8 จึงมุ่งเน้นการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบและให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาเพื่อให้เมืองเติบโตอย่างเหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีความเป็นระเบียบและเป็นฐานเศรษฐกิจที่เข้มแข็งรองรับการกระจายการพัฒนาและเชื่อมโยงส่งทอดความเจริญไปสู่พื้นที่ชุมชนโดยรอบและชุมชนชนบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกรุงเทพมหานคร เมืองศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาค เมืองในพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ ตลอดจนชุมชนชายแดนและชุมชนชนบท อันเป็นการเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่เมืองและชนบทให้สนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ควบคู่กับการจัดบริการสาธารณสุขปโภค สาธารณูปโภค และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีมีคุณภาพภายในชุมชนเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รวมทั้งการพัฒนาคนจนในเมืองและผู้ด้อยโอกาสเพื่อให้คนทุกกลุ่มได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ในส่วนของโครงการพัฒนาเมืองของสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒนาฯ) นั้น โครงการเมืองนำอยู่เป็นอีกโครงการหนึ่งให้เห็นว่า เป็นโครงการที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ ซึ่งก็ได้นำบริบทของโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวความคิดขององค์การอนามัยโลกนำมาทบทวน โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสม ดังเช่น สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการจัดการเน้นหนักไปในเรื่องของสิ่งแวดล้อม , กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เน้นไปในด้านของสุขภาพของประชาชน โดยมีการดำเนินงานโดยตรงร่วมกับนโยบายขององค์การอนามัยโลก อาทิเช่น โครงการสุขภาพดีถ้วนหน้าภายในปี 2000 (Healthy City For All 2000), กรุงเทพมหานคร ได้ระบุไว้ในแผนงานพัฒนาเมืองกรุงเทพฯ, สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ได้นำบริบทโครงการเมืองนำอยู่มาใช้ โดยเฉพาะด้านร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมเมืองอย่างยั่งยืน, การเคหะแห่งชาติและสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง เน้นหนักในเรื่องของการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนเมืองให้น่าอยู่, สถาบันสันติศึกษา ได้มีการระดมความคิด ปลุกจิตสำนึกของประชาชนให้รักบ้านเมืองและร่วมกันพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ และสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายก รัฐมนตรี เน้นหนักในรูปแบบทบทวนนโยบายและแผนงาน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าหน่วยงาน ต่างๆ ได้รับโครงการเมืองนำอยู่ไปดำเนินการ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแนวคิดที่เป็นหนึ่งเดียว การประสานงานของทุกฝ่ายไม่ว่าจะจะเป็นหน่วยงานอื่นอีกหลายหน่วยงาน ภาคธุรกิจเอกชนและประชาชน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการสื่อสารกันอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา โดยเปิดรับข้อมูลด้านต่างๆ และร่วมกันพัฒนาไปพร้อมกัน ก็จะทำให้ได้มาซึ่งเมืองนำอยู่อย่างแท้จริง

เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มีแนวทางที่จะส่งเสริมให้ภาครัฐ เอกชน ประชาชน และองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศได้ร่วมมือกันอย่างกว้างขวางเพื่อนำการพัฒนาไปสู่วิสัยทัศน์ และเป้าหมายของชาติที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนด รัฐบาลไทย องค์กรเอกชน ประชาชน และองค์กรภาคี สหประชาชาติที่ดำเนินงานในประเทศไทย ร่วมกันพัฒนาโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาเป็นองค์รวม

วัตถุประสงค์ของแผนงานจากสภาพัฒฯ(แผนความร่วมมือไทย - สหประชาชาติ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

1. ส่งเสริมให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน และองค์กรภาคีสหประชาชาติในประเทศไทยได้ร่วมกันเรียนรู้ทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8
2. สนับสนุนให้มีการริเริ่มค้นหากลไกการทำงานร่วมกันแบบหุ้นส่วนของพหุภาคีในทุกระดับของสังคมไทย เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวมในทุกระดับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ส่งเสริมให้มีการรวบรวม แลกเปลี่ยน แผะแพร่ประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงาน พัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ หากพิจารณาในทางปฏิบัติการดำเนินงาน โครงการเมืองนำอยู่ในประเทศไทยหลังจาก ได้รับแนวคิด โครงการเมืองนำจากองค์การอนามัยโลกแล้วได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน (เอกสาร ประกอบการอบรม โครงการเมืองนำอยู่ปี 40 : กรมอนามัย)

1. กรุงเทพมหานคร ภายใต้การสนับสนุนขององค์การอนามัยโลกได้ทดลองโครงการเมืองนำ อยู่ในปี 2537 ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร 3 เขต คือ เขตยานนาวา เขตสาทร และเขตบาง คอแหลม ซึ่งให้ผลในระดับหนึ่ง
2. กระทรวงสาธารณสุข สนองตอบนโยบายการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเขตเมืองขององค์การ อนามัยโลก โดยเริ่มการรณรงค์ร่วมกับส่วนราชการต่างๆ องค์การเอกชน และประชาชน ในการจัดงานวันอนามัยโลก วันที่ 7 เมษายน 2539 โครงการเมืองนำอยู่ จะเป็นพื้นที่ เป้าหมายนโยบายที่กำหนดในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ของกระทรวงสาธารณสุข
3. องค์การอนามัยโลกสนับสนุนประเทศไทย ดำเนินงาน โครงการเมืองนำอยู่เป็นโครงการ ทดลอง ในพื้นที่ 5 แห่ง ได้แก่
 - กรุงเทพมหานคร (40 เขต)
 - จังหวัดนครราชสีมา (เทศบาลนคร)
 - จังหวัดชลบุรี (เทศบาลพนัสนิคม)
 - จังหวัดยะลา (เทศบาลนคร)
 - จังหวัดพะเยา (เทศบาลเมือง)

4.3.2 สรุปโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวทางการพัฒนาเมืองของสำนักงานสภาพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โครงการเมืองนำอยู่ภายใต้บริบทของประเทศไทยนั้น เป็นไปในฐานะที่ประเทศไทยเป็น ประเทศสมาชิกองค์การอนามัยโลก โดยมีการปรับให้เข้ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 8 เป็นการพัฒนาเน้นคนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาแบบองค์รวม แผนงานที่ไทย ให้นำโครงการเมืองนำอยู่จากอนามัยโลกมาใช้ ได้มีวัตถุประสงค์ คือ ส่งเสริมให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้าใจถึงกระบวนการที่ตนของแผน ฯ ฉบับที่ 8 และส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์ของทุก ฝ่าย และการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกลไกการทำงานต่างๆ โดยใช้โครงการ เมืองนำอยู่เป็นโครงการหนึ่ง

การกำหนดเมืองนำอยู่ ภายใต้แนวคิดของสำนักงานสภาพัฒนาฯ ได้นำนโยบายจาก องค์การอนามัยโลกมาเป็นตัวกำหนดซึ่งมอบหมายให้หน่วยงานของภาครัฐนำไปปรับใช้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงสาธารณสุข เป็นกระทรวงหลักในการประสานโครงการเมืองนำอยู่ กับองค์การอนามัยโลก ซึ่งเน้นที่สุขภาพอนามัยเมืองและประชาชน ตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก โดยนำโครงการนี้ไปใช้กับพื้นที่นำร่อง

โครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวทางการพัฒนาเมืองของสำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สามารถสรุปเป็นข้อดังนี้ (หลักเกณฑ์กรุงเทพมหานครนำอยู่)

1. ความมุ่งมั่นทางสาธารณสุข (Commitment to health)
2. การตัดสินใจทางการเมือง (Political decision – making)
3. การสร้างกลไกการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรของภาครัฐ เอกชนและประชาชน (Intersectional Action)
4. นวัตกรรม (Innovation) การเปิดโอกาสให้มีแนวคิดใหม่ที่จะสนับสนุนให้บังเกิดสิ่งที่ดีกว่าเดิม
5. การมีนโยบายของรัฐในเรื่องส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจนในทุกหน่วยงาน (Healthy Public Policy)

เมื่อพิจารณาแนวคิดโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวคิดของสภาพัฒนาฯ พบว่า ได้นำแนวคิด แนวทางปฏิบัติ มาจากแนวความคิด โครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลก ถึงแม้ว่าจะมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมของเมือง แต่เพื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้กับประเทศไทย ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ผลทางสาธารณสุขเป็นสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองนำอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบแล้วพบว่า แนวคิดทฤษฎีต้นแบบที่จะทำให้เมืองนำไปสู่เมืองนำอยู่อย่างแท้จริงนั้น ยังมีได้กล่าวไว้อย่างแน่ชัด แต่มุ่งไปในด้านความสำเร็จของสุขภาพอนามัยของประชาชนในเมืองมากกว่า

4.3.3 วิเคราะห์แนวคิดโครงการเมืองยะล่านำอยู่

เทศบาลนครยะลา เป็น 1 ใน 5 ของเทศบาลในประเทศไทยได้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองทดลองสำหรับการดำเนินงานตามโครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลกภายใต้แนวคิดหลักในการพัฒนาสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ให้เอื้ออำนวยต่อการมีสุขภาพดีของประชาชน โดยการประสานความร่วมมือกันระหว่างรัฐ เอกชน องค์กรประชาชนและประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ โดยทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานตามโครงการ

ปัจจุบันเทศบาลนครยะลาเป็นท้องถิ่นที่มีความเจริญและขยายตัวทั้งด้านประชากร ชุมชนที่อยู่อาศัยและภาคเศรษฐกิจและจะเป็นศูนย์กลางของสถานศึกษาของ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชากรมีการอพยพเข้ามาประกอบอาชีพและศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี จากสภาพดังกล่าวอาจทำให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนได้ เทศบาลนครยะลา จึงเห็นความสำคัญกับการนำแนวคิดโครงการเมืองนำอยู่ (Healthy Cities Project) ซึ่งทั่วโลกกำลังดำเนินการอยู่อย่างได้ผลมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาท้องถิ่น ให้สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืนใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อนาคตต่อไป และเพื่อให้การดำเนินโครงการ "ยะลาเมืองน่าอยู่" บรรลุความสำเร็จ เทศบาลนครยะลาจึงได้จัดทำแผนบริการโครงการดังกล่าวขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย ให้เทศบาลนครยะลาเป็นเมืองน่าอยู่ตามเจตนารมณ์ขององค์การอนามัยโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ "ยะลาเมืองน่าอยู่"

- 1) เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลาให้ดีขึ้น ทั้งด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพอนามัยของประชาชนให้บรรลุสุขภาพที่ดีถ้วนหน้าตามเจตนารมณ์ขององค์การอนามัยโลก
- 2) เพื่อประสานให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรประชาชนและประชาชนในพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

เป้าหมายและระยะเวลาดำเนินงาน

ดำเนินงานพัฒนาเทศบาลนครยะลาให้มีความน่าอยู่ตามเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ขององค์การอนามัยโลก จัดแบ่งพื้นที่ดำเนินงานตามโครงการเป็น 5 เขต (ตามเขตรักษาความสะอาดของเทศบาล) โดยมีเป้าหมายการดำเนินการดังนี้

- 1) พัฒนาสุขภาพทางกาย และสุขภาพทางจิตของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย
- 2) พัฒนาจัดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้มีความสมดุลช่วยส่งเสริมสุขภาพประชาชน
- 3) พัฒนาสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 4) พัฒนาด้านสาธารณูปโภค โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมขนส่ง การจราจรสามารถไปมาโดยสะดวกและปลอดภัย

นโยบายกำกับควบคุมการดำเนินงานยะลาเมืองน่าอยู่ด้วยกลไกการประสานงานและการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในสังกัดเทศบาล หน่วยงานภาครัฐ ทุกส่วนงานในเขตเทศบาลที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา องค์กรภาคเอกชน องค์กรประชาชนตลอดจนประชาชนในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ยะลาเป็นเมืองที่ประชาชนทุกคนอยู่อย่างมีความสุข

โครงสร้างและระบบการทำงาน

การบริการและการดำเนินงานตามโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ ดำเนินการ โดยการจัดตั้งโครงสร้าง องค์กรบริหารและดำเนินงานในรูปแบบของคณะอนุกรรมการด้านต่างๆ และคณะทำงาน ซึ่งการดำเนินงานต่างโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ ดำเนินการตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก ดังนี้

1) จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการระดับเทศบาล เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรบริหารระดับสูง ในการควบคุมกำกับกำกับการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการต่างๆ เป็นผู้ประสานนโยบายนำไปสู่การปฏิบัติกับภาครัฐและเอกชน กำหนดแผนปฏิบัติการ พิจารณาโครงการ งบประมาณ แต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ ตลอดจนให้คำปรึกษา แนะนำ แก่คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ตั้งสำนักงานโครงการ

2) จัดตั้งคณะทำงาน จัดทำแผนปฏิบัติการตามโครงการเมืองนำอยู่ ในรูปคณะกรรมการต่างๆ ระดับเทศบาลเพื่อประสานปฏิบัติงานร่วมกับคณะกรรมการระดับจังหวัด ประกอบด้วย คณะกรรมการ ตัวแทนจากส่วนงานต่างๆ ของเทศบาลที่เกี่ยวข้องรวมทั้งตัวแทนจากภาครัฐและเอกชน องค์กรประชาชนในเขตเทศบาล โดยให้มีหน้าที่ในการจัดการจัดหาข้อมูล จัดทำแผนปฏิบัติการด้านต่าง ๆ ตามนโยบายเมืองนำอยู่

ขั้นตอนวิธีการและระยะเวลาดำเนินงาน

- 1) ศึกษาความเป็นมาเพื่อกำหนดกรอบความคิด และปรัชญา ในการดำเนินงานโครงการเมืองนำอยู่
- 2) ศึกษาปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ทั้ง 5 เขต ที่ตระหนักถึงปัญหาและต้องการให้เทศบาลแก้ไขพัฒนาเมือง
- 3) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการและความสำคัญเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา
- 4) จัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับปัญหา ให้ครอบคลุมตามนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินโครงการเมืองนำอยู่
- 5) จัดหาเมืองคู่แฝด (twinning city) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร
- 6) จัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อชี้แจงแนวคิดการดำเนินงานตามนโยบายของการพัฒนาเมืองนำอยู่ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับนโยบาย
- 7) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์พบปะประชาชนในพื้นที่ทั้ง 5 เขต เพื่อชี้แจงแนวคิดสู่ประชาชนและทำความเข้าใจกับประชาชน ให้รับทราบปัญหาและมีส่วนร่วมตลอดจนค้นหาความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแผนงานและโครงการให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชน

4.3.4 สรุปโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

แนวคิดโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ เป็นหนึ่งในพื้นที่นำร่อง ซึ่งได้ดำเนินโครงการตามแนวทางของสำนักงานสภาพัฒนาการ และกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้มอบหมายให้สาธารณสุขจังหวัดเป็นองค์กรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ต่อไป

โครงการยะลาเมืองน่าอยู่ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตเทศบาลให้ดีขึ้น ทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและสุขภาพอนามัยของประชาชนให้บรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า ตามเจตนารมณ์ขององค์การอนามัยโลก โดยแทรกแนวคิดจากสำนักงานสภาพัฒนาการฯ ในด้านการสร้างกระบวนการทัศน์ของแผน 8 นั่นคือ การประสานให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรประชาชนและประชาชนในพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ทั้งนี้รูปแบบการสร้างความร่วมมือนั้นเป็นไปตามองค์การอนามัยโลก

แนวคิดโครงการยะลาเมืองน่าอยู่สามารถสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1) เมืองมีสภาพแวดล้อมที่ดีทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ
- 2) ประชากรมีสุขภาพกาย และ สุขภาพจิตดี
- 3) ประชาชน ภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีความร่วมมือในการพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
- 4) เมืองมีระบบสาธารณสุขปโภคที่มีประสิทธิภาพ
- 5) ประชาชนมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจดีขึ้น มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ, แนวคิดโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้องค์การอนามัยโลก และโครงการเมืองน่าอยู่ของไทยโดยใช้กรณีศึกษายะลาเมืองน่าอยู่

จากการที่ผู้วิจัยได้แยกประเด็นสรุปแนวคิด โครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้ที่มาโครงการเมืองน่าอยู่สำคัญ ๆ ดังกล่าวข้างต้น โดยผู้วิจัยได้กล่าววิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิด โครงการเมืองน่าอยู่ดังนี้

4.4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานของโครงการเมืองน่าอยู่

ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานของโครงการเมืองน่าอยู่

มาตรฐานเมืองน่าอยู่ ภายใต้ทฤษฎีดั้งเดิม	มาตรฐานเมืองน่าอยู่ภายใต้ องค์การอนามัยโลก	มาตรฐานเมืองน่าอยู่ ภายใต้สหภาพพัฒนาฯ	มาตรฐานยะลาเมืองน่าอยู่
1. เมืองน่าอยู่มาจากประชาชน เป็นผู้กำหนด	ไม่มี*	ไม่มี*	ไม่มี*
2. เมืองน่าอยู่มีการจัดสภาพ แวดล้อมให้เหมาะสมในด้าน : ระบบนิเวศน์เมือง, โครงสร้าง พื้นฐานเมือง, การจัดการเมือง, ธรรมชาติ	-เมืองน่าอยู่มีสภาพแวดล้อมถูก สุขลักษณะ สะอาด มีระบบนิเวศน์ที่ สมดุลและยั่งยืน -เมืองมีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย มี ชีวิตชีวา และนวัตกรรมอยู่เสมอ -เมืองมีเอกลักษณ์และมรดกทาง วัฒนธรรม -ประชากรมีสุขภาพกาย จิต และ สุขภาพสังคมที่ดี -เมืองมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ เพียงพอและทั่วถึง	-เมืองมีนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่ เสมอ	-เมืองมีสภาพแวดล้อมที่ดีทั้ง ทางด้านกายภาพ สังคม และ เศรษฐกิจ -ประชากรมีสุขภาพกาย และ สุขภาพจิตดี
3. การจัดการของรัฐมีรูปแบบ การกระจายอำนาจอย่างเพียงพอ และทั่วถึง	ไม่มี*	ไม่มี*	ไม่มี*
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการ พัฒนาเมืองทุกขั้นตอน	-ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด ใช้ แรงงานควบคุม ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต	-ประชาชนมีการตัดสินใจทาง การเมือง	ไม่มี*
5. ประชาชน, องค์กรเอกชน, รัฐ และนักวิชาการมีการ ปฏิสัมพันธ์กันอย่างเข้มแข็ง และมั่นคง	ไม่มี*	-มีการสร้างกลไกการ ประสานงานและการทำงาน ร่วมกันระหว่างภาครัฐกับ เอกชน	-ประชาชน ภาครัฐ เอกชน และ ประชาชนมีความร่วมมือในการ พัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่องและ ยั่งยืน
		-ความมุ่งมั่นทางสาธารณสุข ** -การมีนโยบายของภาครัฐใน เรื่องส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจน ในหน่วยงาน**	-เมืองมีระบบสาธารณสุขที่มี ประสิทธิภาพ**
		-เกณฑ์มาตรฐานเมืองน่าอยู่ ของสหภาพพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติประยุกต์เกณฑ์ มาตรฐานโครงการเมืองน่าอยู่ ขององค์การอนามัยโลก**	ประชาชนมีสถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจดีขึ้น มีความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน **

หมายเหตุ * หมายถึง “ไม่ได้มีเกณฑ์มาตรฐานโครงการเมืองน่าอยู่ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานเมืองน่าอยู่ภายใต้ทฤษฎีดั้งเดิม”

** หมายถึง “เกณฑ์มาตรฐานเมืองน่าอยู่ที่นอกเหนือจากเกณฑ์มาตรฐานเมืองน่าอยู่ภายใต้ทฤษฎีดั้งเดิม”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางจะเห็นได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานเมืองน่าอยู่ของแต่ละที่มาโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานทฤษฎีต้นแบบเป็นเกณฑ์แล้ว พบว่า เมืองน่าอยู่ขององค์การอนามัยโลกจะเน้นหนักไปในเรื่องของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมือง ภายใต้อัตลักษณ์การพัฒนาอย่างยั่งยืนในข้อที่ 2 และเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งอยู่ภายใต้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ในด้านของทฤษฎีธรรมรัฐในด้านเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลกนั้นมิได้มีไว้ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่จะนำเมืองไปสู่ความน่าอยู่ได้อย่างแท้จริง แต่เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการของโครงการเมืองน่าอยู่ขององค์การอนามัยโลก มีการกล่าวถึงความร่วมมือของหน่วยงานรัฐ และการทำงานของหน่วยรัฐโดยไม่ได้เน้นมาก มาตรฐานเมืองน่าอยู่ภายใต้ที่มาของสภาพพัฒนาฯ ได้ตั้งมาตรฐานไว้ตามขององค์การอนามัยโลก โดยได้มีการปรับใช้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โดยหากพิจารณาเป็นข้อ ๆ พบว่า มาตรฐานครอบคลุมทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน, และการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่มิได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีธรรมรัฐเช่นกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานและการปฏิรูปสังคมของไทย ซึ่งตามเกณฑ์ของไทยจะเน้นหนักไปในด้านของสาธารณสุขมาก จะส่งผลไปถึงเกณฑ์มาตรฐานของยะลาเมืองน่าอยู่ จึงเน้นหนักไปในด้านสาธารณสุข

หากพิจารณาเกณฑ์มาตรฐานของเมืองน่าอยู่โดยแท้จริงแล้ว ควรจะได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์จากประชาชนในเมืองก่อน โดยเมืองแต่ละเมืองประชาชนแต่ละท้องถิ่นที่มีความรู้สึกร่วมกัน มีความชอบที่ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย เกณฑ์มาตรฐานเมืองน่าอยู่ที่ได้มาจากความสำเร็จของประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้เหมือนกันได้อย่างไร แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดเกณฑ์เมืองน่าอยู่ซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการรัฐที่จริงจัง ยุติธรรมและโปร่งใส โดยสิ่งที่ของไม่ได้ถืออย่างหนึ่งก็คือ การแนะนำและการเป็นที่ปรึกษาที่ดีของนักวิชาการ หรือผู้ที่รู้ในสังคม ถ่ายทอดสิ่งที่ถูก สิ่งที่ดีให้ประชาชนได้รู้และได้รับ ในการกำหนดกฎเกณฑ์ให้เป็นมาตรฐานร่วมกัน โดยให้เกณฑ์นั้นเป็นสากล ใช้ได้ร่วมกันในปัจจุบัน ไปจนถึงอนาคต และทำให้สังคมที่เป็นอยู่เป็น สังคมเมืองที่น่าอยู่และยั่งยืน

เป้าหมายของโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้กรณีศึกษาชะลาเมืองน่าอยู่ ซึ่งรับแนวคิดมาจาก องค์การอนามัยโลก โดยกำหนดหลักเกณฑ์ให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นจากสภาพพัฒนาและกรวง สาธารณสุข นั่นคือ หลักเกณฑ์เมืองน่าอยู่ 11 ประการของ องค์การอนามัยโลก มาปรับเป็น แนวทาง เมืองน่าอยู่ 6 ประการ โดยจะนำไปใช้กับทุกเมืองน่าอยู่ (คู่มือการประเมินสถานภาพเขตเมืองน่าอยู่ตาม เกณฑ์มาตรฐานของการพิจารณาความสำเร็จของโครงการกรุงเทพน่าอยู่) คือ

1. ความมุ่งมั่นทางสาธารณสุข (Commiment to health)
2. การตัดสินใจทางการเมือง (Political decision – making)
3. การสร้างกลไกการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรของภาครัฐและ เอกชน (Intersectoral Action)
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)
5. นวัตกรรม (Innovation) การเปิด โอกาสให้มีแนวคิดใหม่ที่จะสนับสนุนให้บังเกิดสิ่งที่ดี กว่าเดิม
6. การมีนโยบายของรัฐในเรื่องส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจนในทุกหน่วยงาน (Healthy Public Policy)

จะเห็นว่า 6 ประการของเป้าหมายเมืองน่าอยู่ของไทย ได้มุ่งเน้นไปในเชิงสาธารณสุขตาม อุดมการณ์ขององค์การอนามัยโลก แต่การคงไว้ของทฤษฎีเมืองน่าอยู่เหลือน้อยมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่น่า วิทกมาก หากกล่าวได้ว่า โครงการเมืองน่าอยู่ที่กำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทย ประสบผลสำเร็จตาม อุดมการณ์ขององค์การอนามัยโลกนั้นเป็นเมืองน่าอยู่แท้จริงและยั่งยืน

การดำเนิน โครงการเมืองน่าอยู่ ภายใต้ทฤษฎีดั้งแบบนั้นได้บ่งบอกไปในกระบวนการของ แต่ละทฤษฎีที่มีเอกลักษณ์และลักษณะแตกต่างกันไป แต่ในกระบวนการแท้จริงแล้วมีความเกี่ยวพัน กันอย่างมาก ภายใต้การได้มาซึ่งเมืองน่าอยู่ โดยมีการกำหนดจากตัวประชาชน นั่นคือ การมีส่วนร่วม ของประชาชนอย่างแท้จริงภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์เมืองน่าอยู่ ไปจนถึงนโยบายเชิงปฏิบัติ และผู้ปฏิบัติ นั่นคือ “ประชาชน” ซึ่งได้กล่าวไว้ในแบบจำลองระดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม Participation จะต้องเริ่ม ตั้งแต่ Citizen Control ชุมชนมีสิทธิที่จะเสนอและจัดทำแผนได้เอง ได้มีการตัดสินใจตามความ ต้องการของชุมชนเอง ทั้งนี้จะสำเร็จได้จะต้องมาจากการบริการของรัฐที่เป็นธรรมตามบริบทของ ธรรมชาติ และประชาชนมีการแสดงความคิดเห็นได้ทุกช่องทางรับข่าวสารและสื่อสารอย่างถูกต้อง เพียงพอและยุติธรรม หากดำเนินการในลักษณะดังกล่าวก็จะเกิดเป็นกระบวนการการได้มา ซึ่งเมือง น่าอยู่และมีความยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนได้อย่างแน่นอน

การดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้องค์การอนามัย เป็นการค้าเนินการตามทฤษฎีดั้งแบบ ทั้ง 3 แบบ ซึ่งได้รวบรวมออกมาเป็นเป็น 11 ประการ โดยเป็นการยากหากไม่มีรูปแบบการค้าเนินการ ให้เป็นรูปธรรมและชัดเจนยิ่งขึ้น ที่จะบรรลุจุดประสงค์หลักขององค์การอนามัยโลก คือ ปรับปรุง

สุขอนามัยของผู้พักอาศัยในเมือง ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และบริการสาธารณสุขให้ดียิ่งขึ้น จึงมีรูปแบบการดำเนินการเริ่มต้นที่องค์กรของภาครัฐ มีหน้าที่รับนโยบายและอุดมการณ์ของเมื่อนำอยู่และเพิ่มบทบาทขององค์กรท้องถิ่น และบทบาทของชุมชน โดยเฉพาะในด้านสาธารณสุขชุมชน ซึ่งรูปแบบการดำเนินการสอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและทฤษฎีธรรมรัฐ แต่ในการบริหารงาน โครงการเมื่อนำอยู่ขององค์กรอนามัยโลก มุ่งเป้าไปที่ Health ของประชาชนมากกว่าจะไป Health ของเมือง ซึ่งสิ่งนี้อาจจะทำให้สอดคล้องในบริบทเมืองของประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่เป็นจุดบกพร่องอย่างหนึ่งของเมืองประเทศกำลังพัฒนา หากรับแนวทางการดำเนินการมาโดยมิได้คำนึงถึงในกระบวนการของการดำเนินการเมื่อนำอยู่ ในบริบททฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้ องค์การอนามัยโลกเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในทางปฏิบัติให้ออกมาเป็นรูปธรรม หากมีการเริ่มต้นที่ หลักเกณฑ์และรูปแบบของอำนาจหน้าที่เบ็ดเสร็จโดยรัฐ เป็นการยากยิ่งที่จะได้มาซึ่งเมื่อนำอยู่ที่ยั่งยืน เพราะผู้ที่กำหนดว่าจะนำอยู่หรือยั่งยืน ได้นั้นคือ ประชาชนในเมืองนั่นเอง

การดำเนิน โครงการเมื่อนำอยู่ภายใต้แนวคิดที่มาโครงการเมื่อนำอยู่ของไทย โดยกรณีศึกษาโครงการยะลาเมื่อนำอยู่ ได้รับรูปแบบการดำเนินการมาจากองค์การอนามัยโลก มีการปรับได้เข้ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งมุ่งมันว่าจะเป็นโครงการสำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นอย่างดียิ่ง หากมีการปรับเปลี่ยนจากการรับนโยบายเมื่อนำอยู่ มาเป็นการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบ้านเมืองของเรา เป็นไปตามที่ควรจะเป็นตามการเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันคิด ตัดสินใจ และดำเนินการเอง แต่ในทางปฏิบัติแล้วนอกจากการรับแนวคิดและนโยบายแล้ว มาเข้าระบบรัฐบาลดั้งเดิม ประกอบกับการประสานงานทางเดียว การสื่อสารที่มีข้อบกพร่องมาตั้งแต่ต้นมาสู่โครงการเมื่อนำอยู่ในระดับท้องถิ่น อย่างกรณีศึกษาโครงการยะลาเมื่อนำอยู่ ครอบคลุมพื้นที่เทศบาลนครยะลา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายและความหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หากปฏิบัติตามแนวนโยบายอย่างเคร่งครัด ก็จะสามารถประสบความสำเร็จเป็นที่น่าอยู่ที่ได้สรุปออกเป็นข้อ ๆ ได้ 5 ข้อ ตามหลักเกณฑ์ของสภาพพัฒนาฯและ องค์การอนามัยโลก คือ

1. เมืองมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ระบบนิเวศน์เมืองมีความสมดุลและยั่งยืน
2. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตและสุขภาพสังคมที่ดี
3. ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองทุกด้าน
4. ประชาชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยึดมั่นในคุณธรรมตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
5. เมืองมีระบบสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ เกื้อหนุนให้ประชากรในเมืองสุขภาพดี และส่งผลต่อสุขภาพเมืองที่ดี

เป็นสิ่งที่น่าตระหนกถึง หากมีรูปแบบการดำเนินการที่ไม่เป็นไปตามสภาวะ ที่ควรจะเป็นว่า ใครจะเป็นผู้ที่บอกได้ว่าเมืองนั้นนำอยู่และยั่งยืน หากไม่ใช่ประชาชนผู้อยู่อาศัยในเมืองนั้นนั่นเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพราะฉะนั้น การที่จะกล่าวได้ว่า เมืองเมืองหนึ่งมีความน่าอยู่และยั่งยืนต้องมาจาก ประชาชนภายในเมืองนั้นเป็นผู้กำหนด ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดสภาวะแวดล้อมเมือง การจัดการทรัพยากรในเมืองระบบนิเวศน์เมือง การจัดระบบการจัดการในเมือง ว่าจะให้มาตรฐาน ใดนั้นย่อมมาจากประชาชนในเมืองเมืองนั้น จะสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยรัฐที่เป็นธรรมชาติ กระบวนการธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนและการจัดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ซึ่ง คำเนินการให้เป็นรูปธรรมได้นั้น ก็จะต้องมาจากประชาชนเป็นผู้เริ่มต้น ภายใต้การร่วมมือของทุก ฝ่ายอย่างแท้จริง ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบโครงการเมืองน่าอยู่ที่ต้องการที่จะต้องใช้ในการวิเคราะห์ เปรียบเทียบในบทถัดไป คือ

โครงการเมืองน่าอยู่ที่ต้องการ ได้แก่

1. การเป็นเมืองน่าอยู่จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้กำหนด โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย รูปแบบเมือง และนโยบายเมืองที่ประชาชนภายในเมืองเห็นว่า เมืองของตนน่าอยู่ การ กำหนดขอบข่ายเมืองน่าอยู่นั้น ย่อมมาจากความต้องการของชุมชน โดยแท้จริง ซึ่งประชาชนจะเป็น ผู้กำหนดแผนหรือ นโยบายขึ้นให้เหมาะสมกับเมือง ทั้งนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการ สนับสนุนในรูปประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย บุคคลในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชน โครงสร้างของรัฐมีส่วนสำคัญในการพัฒนา การมี ส่วนร่วมและความสามารถของรัฐนั้นเป็นสิ่งที่แยกกัน ไม่ได้
2. เมืองน่าอยู่ จำต้องมีการจัดการสภาพแวดล้อมเมืองที่เหมาะสม โดยต้องคำนึงถึงระบบ นิเวศน์เมือง (The Ecology Approach) กล่าวได้ว่าเมืองแต่ละเมืองล้วนมีลักษณะเฉพาะของเมือง สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป ในการที่จะดำเนินการให้เมืองนั้นน่าอยู่จำต้องพิจารณาบริบทของ เมืองเมืองนั้นให้ถ่องแท้
3. เมืองน่าอยู่จะต้องมีนโยบายการจัดการของภาครัฐ โดยรัฐรูปแบบการกระจายอำนาจ ในทุกจุดอย่างเพียงพอและทั่วถึง องค์กรการเมืองเปิดกว้างและโปร่งใสในการรับส่งข้อมูลไปสู่ ชุมชนทุกชั้นตอน และองค์กรสาธารณะมีส่วนตัดสินใจสำคัญ ๆ ของบ้านเมือง
4. เมืองน่าอยู่จะต้อง มีนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงและต่อเนื่องทุก ชั้นตอนของการดำเนินงาน ให้ประชาชนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนกระทำได้อย่างเต็มที่ ชอบธรรม และได้รับความสนับสนุนจะองค์กรภาครัฐและเอกชน ทุกฝ่าย
5. มีการเปิดกว้างในการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ที่มิบทบาทสำคัญให้แก่เจ้าหน้าที่ เทศบาล ประชาสังคม ทั้งกลุ่มองค์กรเอกชน, ชุมชน และนักวิชาการ ได้แสดงบทบาทถูกต้องและ เต็มที่ มีการร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งและมั่นคง สนับสนุนกระบวนการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่ อย่างยั่งยืน

จะเห็นได้ว่าโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้ทฤษฎีดั้งเดิม อันได้แก่ ทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน , ทฤษฎีธรรมาภิบาล , ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จำต้องให้ความสำคัญมาก ทฤษฎีดั้งเดิมดังกล่าวข้างต้นสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในการดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้ทฤษฎีดังกล่าวก็จะทำให้เมืองเป็นเมืองที่น่าอยู่และยั่งยืน

จากการวิเคราะห์โครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลก โดยมีการนำแนวคิดมาจากทฤษฎีดั้งเดิม หากนำมาเปรียบเทียบแล้วมีความแตกต่างกันหลายด้านมาก ในการดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ให้เมืองเมืองนั้นน่าอยู่อย่างแท้จริงจำเป็นต้องศึกษาตัวแปรหลายอย่างด้วยกัน บริบทของเมืองนำอยู่ไม่ควรมีการดำเนินการ ขั้นตอน ตลอดจนบริบทของโครงการควรมีการคำนึงถึงสภาพเมืองแต่ละเมือง ที่มีความแตกต่างกัน การดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ของประเทศที่พัฒนาแล้วที่ประสบผลสำเร็จ แต่ก็มีได้หมายความว่าใช้ได้กับประเทศที่กำลังพัฒนา โครงการเมืองนำอยู่ของไทยก็ได้นำเอาหลักการ แนวคิด การดำเนินงานจากองค์การอนามัยโลก ภายใต้ความหวังที่จะให้เมืองนั้นเป็นเมืองที่น่าอยู่ของประชาชนชาวเมืองอย่างแท้จริง

ในบทถัดไป บทที่ 5 กล่าวถึงบริบทในพื้นที่กรณีศึกษาเทศบาลนครยะลา และสิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ตามแนวคิดและการดำเนินงานขององค์การอนามัยโลก โดยโครงการเมืองนำอยู่ในเทศบาลนครยะลาเริ่มวางแผนดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ผลการวิจัยบทนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้การดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้การช่วยเหลือขององค์การอนามัยโลก

บทที่ 6 เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในบทที่ 5 กับสิ่งที่ควรจะเป็นในรูปแบบของเมืองนำอยู่อย่างยั่งยืน โดยสามารถจะพิจารณาถึงแนวทางในการพัฒนาเมืองเพื่อให้เป็นเมืองนำอยู่อย่างแท้จริง โดยการนำเอาการมีส่วนร่วมของประชาชนมาเป็นบทบาทสำคัญ

บทที่ 5

ผลการศึกษาคำโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นที่ทั้งในส่วนของคุณภาพทั่วไปของเทศบาลนครยะลา และการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่สำหรับการวิจัยเรื่อง“การศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้โครงการเมืองน่าอยู่: กรณีศึกษาเทศบาลนครยะลา” มีข้อมูลที่จะนำเสนอ ดังนี้

5.1 สภาพปัจจุบันของพื้นที่เทศบาลนครยะลา

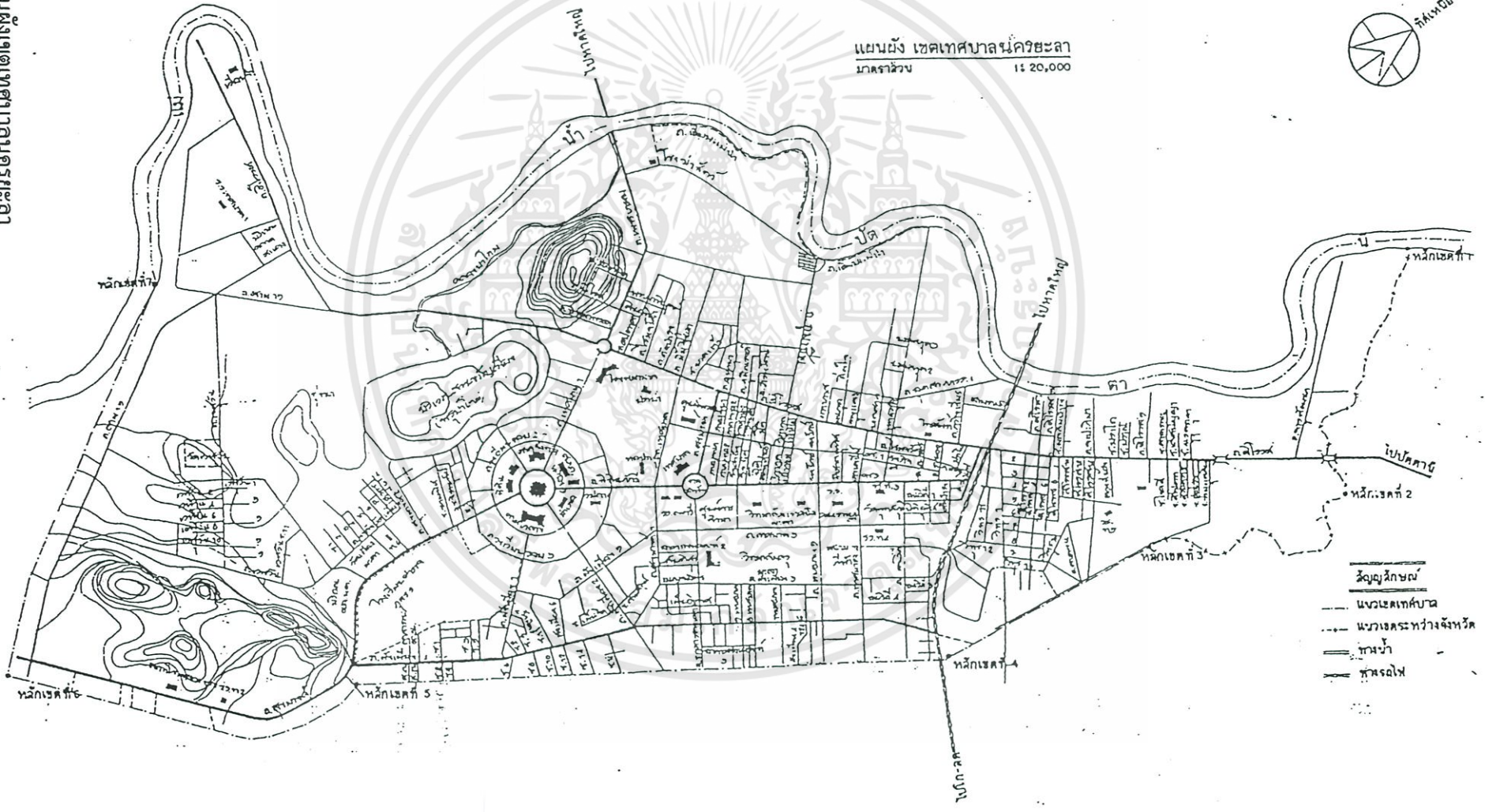
5.1.1 กายภาพ

จังหวัดยะลาตั้งอยู่ตอนใต้สุดของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 1,039 กิโลเมตร มีชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซียที่ อ.เบตง จ.ยะลา มีเนื้อที่ 4,521.07 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,825,673.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.39 ของภาคใต้ แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ เทศบาลเมือง 1 แห่ง และเทศบาลตำบล 1 แห่ง ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดยะลาส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง เช่น ภูเขา โดยมักจะอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมือง พื้นที่ราบมีเป็นส่วนใหญ่อยู่ทางทิศเหนือของตัวเมืองได้แก่ อ.เมืองยะลา ร.รามัน และอ.ยะหา จ.ยะลา มี 2 ฤดู คือฤดูร้อนและฤดูฝน โดยมีภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน จึงมีฤดูฝนที่ยาวนานเกือบตลอดปี การคมนาคมที่เข้าถึงตัวเมืองกระทำได้โดยสะดวกโดยเส้นทางรถยนต์ และรถไฟ เส้นทางรถยนต์ที่สำคัญคือ ถ.เพชรเกษม ส่วนเส้นทางรถไฟสายใต้จะผ่านชุมชนทางตอนเหนือ

เทศบาลเมืองยะลา ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปัตตานี มีลักษณะภูมิประเทศค่อนข้างราบเรียบ มีเนื้อที่เพียง 19 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.42 ของจังหวัด รูปร่างของเมืองเกือบจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวขนานไปกับแม่น้ำปัตตานี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 1 ตำบล คือ ต.สะเตง การเข้าถึงตัวเมืองยะลา มีความสะดวกทั้งทางรถยนต์และรถไฟสายใต้ที่ผ่านใจกลางเมืองยะลา ส่วนการเข้าถึงโดยเส้นทางรถยนต์ได้ 2 ทิศทาง คือ ทิศทางเหนือของชุมชน ผ่านทาง ถ.สิโรต และเส้นทางทิศตะวันตกของชุมชนทาง ถ.เพชรเกษม แล้วจึงเข้ามาพบกับ ถ.สิโรต ลักษณะทางเศรษฐกิจของเมืองยะลาภายในเขตเทศบาลเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางการบริหาร การปกครองของจังหวัด และเมืองยะลามักจะเป็นการค้าและบริการ อีกทั้งย่านใจกลางเมืองยังเป็นแหล่งรับซื้อผลิตผลจากยางพาราที่สำคัญของจังหวัด การประกอบการด้านอุตสาหกรรมมักจะเป็นอุตสาหกรรมเคาะฟันสิโรต ประตูหน้าต่าง-เหล็กคัต ส่วนนอกเขตเทศบาลเมืองจึงจะเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับยางพารา เช่น โรงเลื่อย และแปรรูปไม้ยางพารา

แผนผัง เขตเทศบาลนครยะลา
ภาคตะวันออก 1: 20,000

รูปที่ 5.1 แผนผังเขตเทศบาลนครยะลา

5.1.2 นโยบายเมืองน่าอยู่

มีการกำหนดนโยบายเมืองน่าอยู่ คือ กำกับควบคุมการดำเนินงานยะลาเมือง น่าอยู่ด้วยกลไกการประสานงานและการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในสังกัดเทศบาล หน่วยงานภาครัฐ ทุกส่วนงานในเขตเทศบาลที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา องค์กรภาคเอกชน องค์กรประชาชน ตลอดจนประชาชนในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ยะลาเป็นเมืองที่ประชาชนทุกคนอยู่อย่างมีความสุข

5.1.3 เศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ภายในเขตเทศบาลเมืองยะลาเป็นที่ตั้งของหน่วยกิจกรรมหลักของชุมชน เช่น ศูนย์กลาง การบริหาร การปกครอง และศูนย์กลางการค้าและบริการต่าง ๆ โดยศูนย์กลางการค้าหลักของเมือง จะอยู่บริเวณถนนพิพิธภักดี ถนนสิโรธร ถนนรถไฟ ถนนยะลา ใกล้กับบริเวณเส้นทางรถไฟ

กิจการอุตสาหกรรม เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการจ้างงาน ภายในเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมประเภทอยู่ซ่อมรถและเคาะพ่นสี รองลงมาคือ อุตสาหกรรมประตุน้ำต่าง-เหล็กคัต สำหรับอุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อการจ้างงานและเศรษฐกิจ ชุมชนนั้น ได้แก่ อุตสาหกรรมจากยางพารา เช่น โรงเลื่อย และไม้แปรรูปยางพารา โรงงาน ยางพาราและอุปกรณ์เกี่ยวกับยางพารา ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับยางพาราจะตั้งอยู่นอกเขต เทศบาลเป็นส่วนใหญ่

ภาวะการจ้างงานและกำลังแรงงานในชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองมีจำนวนครัวเรือน ประมาณ 17,743 ครัวเรือน จำนวนประชากรคิดเป็น 4.6 คน/ครัวเรือน แยกเป็นครัวเรือนที่ไม่ทำ การเกษตร ร้อยละ 89.45 ที่เหลืออีก ร้อยละ 10.55 เป็นครัวเรือนที่ทำการเกษตร

ประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาล แยกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ (สถิติ ณ ปี 2535)

กลุ่มที่ 1 ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน (11 ปีขึ้นไป) มีจำนวน 56,171 คน หรือร้อยละ 80.61 ของ ประชากรทั้งหมด ได้แก่

1. ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน 32,554 คน หรือร้อยละ 46.72 ของประชากรทั้งหมด โดยเป็น กลุ่มที่มีงานทำ 28,345 คน ร้อยละ 40.68 และผู้ไม่มีงานทำ 4,209 คน ร้อยละ 6.04
2. ผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 23,617 คน หรือร้อยละ 33.89 ของประชากรทั้งหมด โดย แบ่งเป็นกลุ่ม แม่บ้านทำงานบ้าน 7,526 คน ร้อยละ 10.80 นักเรียนและนักศึกษา 12,460 ร้อยละ 17.88 และผู้ไม่สามารถทำงานได้ 3,631 คน ร้อยละ 5.21

กลุ่มที่ 2 ของประชากรนอกวัยแรงงาน (อายุต่ำกว่า 11 ปี) จำนวน 13,508 คน หรือ ร้อย ละ 19.39 ของประชากรทั้งหมด

การจำแนกอาชีพ ประกอบด้วยอาชีพการค้า จำนวน 7,700 (ร้อยละ 27.16) ช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการจำนวน 6,148 คน (ร้อยละ 21.69) ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ 5,518 คน (ร้อยละ 19.47) และ บริการจำนวน 5,002 คน (ร้อยละ 17.65) .

การคลังท้องถิ่น นับว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อชุมชน เพราะหากท้องถิ่นมีสถานะที่คล่องทางการเงินย่อมจะเป็นเครื่องที่ชี้แจงให้เห็นถึงศักยภาพของท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเมืองให้ เป็นไปตามแผนผังหรือนโยบายได้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสภาวะแวดล้อมของเมืองให้น่าอยู่ ตลอดจนด้านอื่น ๆ เช่น ด้านสังคม หรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเมือง ซึ่งเมืองที่สวยงามมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัยมีสิ่งบริการขั้นพื้นฐานที่ดีจะต้องขึ้นอยู่กับงบประมาณ รายรับ-รายจ่าย ของเทศบาลและผู้บริหารท้องถิ่น ที่มีความสามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นให้ เป็นไปตามแผนหรือจาก นามธรรมให้เป็นรูปธรรม ซึ่งรายละเอียดของรายรับ-รายจ่าย มีดังนี้

รายรับ ประกอบด้วยรายรับจริง เงินอุดหนุนจากรัฐบาลและอื่น ๆ ซึ่งรายละเอียดรายรับ ประกอบด้วย หมวดภาษีอากร หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ หมวดรายได้จากทรัพย์สิน หมวด สาธารณูปโภค และหมวดเบ็ดเตล็ด

รายจ่ายท้องถิ่น ประกอบด้วย รายจ่ายงบกลางซึ่งประกอบด้วย หมวดชำระเงินกู้ รายจ่าย ตามข้อผูกพัน เงินสำรองจ่าย และเงินช่วยเหลือเฉพาะการ รายจ่ายของหน่วยงานประกอบด้วย หมวดเงินเดือน ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราว หมวดค่าตอบแทน ค่าใช้สอย และ ค่าวัสดุ รายจ่าย พิเศษประกอบด้วย จ่ายเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ จ่ายเงินสะสม และจ่ายจากเงินกู้

ในปี 2535 เทศบาลนครยะลา มีรายได้รวมถึง 271,599,702 บาท ซึ่งเก็บได้มากที่สุดคือค่า ภาษีอากร ซึ่งมีมูลค่าถึง 221,435,532 บาท คิดเป็นร้อยละ 81.53 ของรายรับทั้งหมด รองลงมาคือ เงินอุดหนุนร้อยละ 10.58 และรายได้จากทรัพย์สินร้อยละ 6.4 ด้านรายจ่ายรวมปี 2535 ใช้จ่ายทั้งสิ้น 257,565,109.19 บาท รายจ่ายเกินกว่าครึ่งหนึ่งหมดไปกับหมวดครุภัณฑ์ที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง คิด เป็นร้อยละ 52.36 หรือ 134,867,155.40 บาท รองลงมาคือค่าเงินเดือน

ลักษณะทางสังคม

ประชากรของจังหวัดยะลา เมื่อ ปี พ.ศ. 2539 มีจำนวนทั้งสิ้น 402,558 คน เป็นเพศชาย 203,586 คน เพศหญิง 198,972 คน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจำนวน ทั้งหมด 75,706 คน (คิดเป็น ร้อยละ 18.80) เป็นเพศชาย 38,424 คน เพศหญิง 37,282 คน สถิติ ประชากรในเขตเทศบาลล่าสุดคือ ณ เดือนธันวาคม 2543 พบว่าประชากรในเขตเทศบาลมีจำนวน ทั้งหมด 76,188 คน เป็นเพศชาย 37,547 คน เพศหญิง 38,641 คน ยะลา มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 9 ของภาคใต้ การนับถือศาสนา พบว่าร้อยละ 21.52 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 77.88 นับถือ ศาสนาพุทธ และร้อยละ 0.61 นับถือศาสนาอื่นๆ ในเขตเทศบาลประชาชนจะนับถือศาสนาพุทธ มากกว่าเขตอำเภอรอบนอก

5.2 การประเมินผลข้อมูลภาคสนามจากโครงการเมืองน่าอยู่

5.2.1 ข้อมูลทั่วไป

5.2.1.1 ลักษณะประชากร

ผลการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) ครอบคลุมพื้นที่สำคัญต่าง ๆ ในเขตเทศบาลนครยะลา ทำการเก็บข้อมูลแบบเก็บหนึ่งครัวเรือนแล้วเว้นสองครัวเรือน ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครยะลา จำนวน 193 ครัว จากจำนวนประชากรจริงที่มีอยู่ในพื้นที่เทศบาลประมาณ สี่แสนเศษ ในสัดส่วนเพศหญิงกับเพศชายใกล้เคียงกัน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีสัดส่วนร้อยละ 64.2 เป็นเพศชายร้อยละ 35.2 อายุจะอยู่ประมาณช่วง 17 – 66 ปี โดยเฉลี่ยแล้วผู้ตอบแบบสอบถามอายุ 32 ปี ผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นับถือศาสนา พุทธ คิดเป็นร้อยละ 65.8 รองลงมา เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 32.1 โดยมากจะมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 49.7 และประกอบอาชีพรับราชการ ซึ่งมีรายได้เฉลี่ย 8,882 บาท

5.2.1.2 ระยะเวลาอยู่อาศัย

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครยะลา มีระยะเวลาอยู่อาศัยระหว่าง 1-60 ปี โดยมีค่าเฉลี่ยการอยู่อาศัยอยู่ในชุมชนทั้งสิ้น 16.39 ปี ซึ่งนับว่าเป็นระดับการอยู่อาศัยที่ค่อนข้างยาวนานพอสมควร ระยะเวลาอยู่อาศัยโดยเฉลี่ยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการลงรากปักฐานของประชาชนที่ประสงค์อาศัยอยู่ในชุมชนถาวรจริง มิใช่เป็นการพักอาศัยชั่วคราว หรือเพื่อประกอบอาชีพที่เป็นการจ้างงานไม่ยาวนานเช่นสภาพชีวิตการทำงานในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการย้ายเข้าออกของประชากรสูง ดังนั้นการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าเฉลี่ยการอยู่อาศัยที่ยาวนานดังกล่าว นับว่าเป็นตัวแทนที่ดีและเชื่อถือได้ในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนทั้งความคิดเห็นในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ

5.2.1.3 สถานภาพทางสังคม

ด้านสถานภาพทางสังคมของกลุ่มประชากรที่ศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกชุมชนธรรมดา ร้อยละ 54.4 ไม่เป็นสมาชิกชุมชนร้อยละ 34.2 เป็นกรรมการและผู้นำชุมชนรวมกันเพียงร้อยละ 5.2 สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้ประชาชนในเทศบาลนครยะลาจะมีระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชนค่อนข้างยาวนาน แต่ก็ยังมีคนจำนวนมากที่ยังไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนเลย กล่าวคือไม่เป็นกรรมการในชุมชน ไม่เป็นผู้นำชุมชน แม้กระทั่งไม่เป็นสมาชิกชุมชนเลยมีสูงถึงร้อยละ 34.2 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า สัดส่วนในกลุ่มนี้มีจำนวนมากทั้งนี้ยังไม่ได้พิจารณาถึงในส่วนที่เป็นสมาชิกชุมชนจริงที่มีสัดส่วนมากกว่าครึ่ง แต่ในด้านกิจกรรมหรือการเข้า

ไปมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ จริง ๆ นั้น เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาในประเด็นอื่น ๆ ประกอบ เพื่อเป็นข้อมูลเพื่อการสรุปผลได้ว่า แม้ว่าจะเป็นสมาชิกก็ตาม แต่การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างไร ระดับใด หรือเป็นเพียงสมาชิกซึ่งคอยปฏิบัติตามอย่างผิวเผิน ไม่มีส่วนตามวิถีทางประชาธิปไตย อย่างแท้จริง

5.2.1.4 การรับรู้ข่าวสารจากชุมชน

ตารางที่ 5.1 การรับรู้ข่าวสารจากชุมชน

การรับรู้ข่าวสารจากชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยรับรู้ข่าวสาร	7	3.6
รับรู้บ้าง	138	71.5
รับรู้บ่อยมาก (ทุกครั้งที่มีข่าว)	37	19.2
ไม่แสดงความคิดเห็น	8	4.1
ไม่ระบุ (Missing)	3	1.6
รวม	193	100.0

การรับรู้ข่าวสารจากชุมชน พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีการรับรู้บ้างไม่รับรู้บ้าง คิดเป็นร้อยละ 71.5 โดยพบว่ามีจำนวนประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ น้อยมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีแนวโน้มอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้ เพราะขาดการรับรู้ข่าวสารที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมหรือการให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ

5.2.2 ทักษะ / ความคิดเห็นต่อโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ผลการศึกษาในภาคสนามครั้งนี้ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เคยได้ยินโครงการยะลาเมือง น่าอยู่ ร้อยละ 92.7 แสดงถึงการกระจายของข่าวสารข้อมูลดีมาก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการเมืองน่าอยู่ อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 62.2 ถือว่าเป็นปัจจัยบวกที่ส่งผลถึงความสำเร็จของโครงการอย่างหนึ่ง ในด้านการทำความเข้าใจระหว่างรัฐกับประชาชน ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ปัจจัยอีกหลายปัจจัยประกอบกันด้วย

ตารางที่ 5.2 ความเข้าใจ “ลักษณะ” ของโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ลักษณะที่เข้าใจ	ลำดับที่ของความเข้าใจ							
	1	2	3	4	5	6	7	>7
1. สิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย	39.1	37.4	9.2	3.4	4.0	1.1	0.6	5.2
2. มีผังเมืองที่สวยงามและเป็นระเบียบ	42.0	22.4	3.4	3.4	8.0	3.4	9.8	7.5
3. ทุกคนช่วยเหลือเกื้อกูลไม่เอาเปรียบกัน	5.7	6.3	16.1	12.6	16.7	11.5	7.5	23.6
4. ทุกคนมีงานทำ	5.7	6.9	9.8	17.8	14.9	13.2	10.9	20.7
5. ทุกคนมีสุขภาพดี	6.3	10.3	25.3	20.1	11.5	7.5	4.0	14.9
6. เทศบาลมีการบริหารที่โปร่งใส รวดเร็ว และตรวจสอบได้	5.7	4.6	17.2	6.3	10.3	16.7	17.2	21.8
7. ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองทุกด้าน	2.3	7.5	12.6	15.5	8.0	16.7	19.0	18.4

เป็นที่น่าสังเกตว่า หากวิเคราะห์ระดับความเข้าใจ “ลักษณะ” ของโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นโครงการที่เน้นในเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย หากวิเคราะห์ไปกับเป้าหมายของโครงการ ในเรื่องนี้ก็เป็เป้าหมายอันดับต้นที่จำเป็นต้องทำให้บรรลุผลก่อนเป้าหมายอื่น รองลงมาที่ประชาชนเลือก คือ โครงการยะลาเมืองน่าอยู่เป็นโครงการที่จะต้องนำจะมีผังเมืองที่สวยงามเป็นระเบียบ , ทุกคนต้องมีสุขภาพที่ดี

ตารางที่ 5.3 โครงการที่ทราบว่ามีกระดำเนินการ

โครงการที่ทราบว่ามี	จำนวน	ร้อยละ
1. โครงการแก้ปัญหาการจราจรในเขตเมือง	69	35.8
2. โครงการรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในเมือง	158	81.9
3. โครงการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน	115	59.6
4. โครงการส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชน	99	51.3
5. โครงการส่งเสริมอาชีพ	53	27.5
6. โครงการประสานความร่วมมือกันของประชาชน และหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในการพัฒนาเมือง	62	32.1

หมายเหตุ ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

ประชาชนมีการรับรู้ว่ามีโครงการรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในเมืองมากที่สุด ในระดับร้อยละ 81.9 รองลงมาได้แก่รับรู้ในโครงการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน และโครงการส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชน ส่วนโครงการอื่นๆ มีการรับรู้ไม่สูงนัก ดังรายละเอียดในตาราง แสดงให้เห็นว่าโครงการรักษาความสะอาด และสิ่งแวดล้อมในเมือง เป็นโครงการที่เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญมากที่สุด หากพิจารณาจาก ผลการรับรู้ของประชาชน ซึ่งอาจมาจากการประชาสัมพันธ์ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

กิจกรรมของโครงการอื่นๆ นั้นยังมีการรับรู้ไม่สูงมากนัก ซึ่งการรับรู้ในกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่นั้น ยังค่อนข้างเป็นการแยกส่วนเป็นรายกิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงไม่เท่ากัน เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อประชากร รับทราบว่ามีการดำเนินโครงการในระดับที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้หากพิจารณาด้านเป้าหมายความมุ่งหวังของเทศบาลที่มาจาก เป้าหมายเมืองน่าอยู่โดยบริบทของ สภาพพัฒนาฯ แล้วพบว่ามีความโน้มที่นำไปสู่การบรรลุผลโครงการ แต่ในแง่ความเป็นจริงแล้วเป็นเพียงการทำเพื่อผลสำเร็จของหน่วยงาน หากโครงการที่หยิบยื่นให้มิใช่เป็นโครงการที่ประชาชนต้องการ เมืองน่าอยู่ก็กลับกลายเป็นเมืองน่าอยู่ของโครงการมิใช่เป็นเมืองน่าอยู่ของประชาชน หากไม่มีการสนับสนุนโครงการต่อไปประชาชนจะส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างแน่นอน

ด้านความเข้าใจต่อลักษณะโครงการ ชะลาเมืองน่าอยู่ ประชาชนมีความเข้าใจว่าเป็นโครงการที่เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัยมากที่สุด รองลงมาได้แก่การมีผังเมืองที่สวยงามและเป็นระเบียบ ส่วนความเข้าใจด้านอื่นๆ เช่น การที่ทุกคนมีสุขภาพดี การมีสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลไม่เอาเปรียบกัน การที่ทุกคนมีงานทำ การมีเทศบาลที่บริหารงานอย่างโปร่งใส รวดเร็ว ตรวจสอบได้ และการที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองทุกด้านนั้น ยังมีสัดส่วนความเข้าใจที่ต่ำมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจของประชาชนที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีส่วนสำคัญมากที่สุด แต่ประชาชนในพื้นที่ยังไม่เกิดความเข้าใจในลักษณะในการดำเนินโครงการ โดยการที่ทุกคนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองที่ตนอาศัยอยู่ในทุกๆ ด้าน ประเด็นนี้นับเป็นส่วนสะท้อนที่ชัดเจนมาก ประเด็นหนึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่ดำเนินการและผลการดำเนินโครงการชะลาเมืองน่าอยู่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ประชาชนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในโครงการชะลาเมืองน่าอยู่ในระดับ ดีพอสมควรแต่ต้องปรับปรุงเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 67.4 เห็นว่าคืออยู่แล้วร้อยละ 24.9

ผลการดำเนินโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ตารางที่ 5.4 ผลการดำเนินการโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ตามความคิดเห็นของประชาชน

การดำเนินการ	ลำดับที่ของผลที่มีขึ้นตามความคิดเห็นของประชาชน (%)							
	1	2	3	4	5	6	7	>7
1. ตรงตามความต้องการของท่านและชุมชน	42.9	8.7	11.2	9.9	5.0	3.7	5.0	13.7
2. สนองนโยบายของเทศบาล	18.6	18.6	14.3	4.3	10.6	8.7	4.3	20.5
3. สนองนโยบายของรัฐบาลกลาง (จากกระทรวง,กรม)	9.9	10.6	6.2	9.9	5.0	16.8	11.8	29.8
4. โครงการมีการร่วมกันวางแผนดำเนินการจากประชาชนในท้องถิ่น	15.5	21.7	14.3	9.3	10.6	4.3	1.2	23.0
5. โครงการมีการวางแผนการดำเนินการจากเทศบาลโดยตรง	10.6	20.5	12.4	13.0	9.9	3.1	1.2	29.2
6. โครงการมีการวางแผนการดำเนินการ จากผู้นำชุมชนโดยตรง	6.2	5.6	23.0	7.5	9.3	8.7	6.8	32.9
7. โครงการมีการวางแผนการดำเนินการจากรัฐบาลส่วนกลาง (กระทรวง,กรม)	3.7	5.0	4.3	9.9	6.8	10.6	20.5	39.1

จากการสำรวจพบว่า โครงการยะลาเมืองน่าอยู่ตรงตามความต้องการของชุมชน และโครงการมีการร่วมกันวางแผนการดำเนินการจากประชาชนในท้องถิ่น ถือได้ว่า ลักษณะโครงการยะลาเมืองน่าอยู่เป็นโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี และมีการวางแผนการดำเนินการจากประชาชนในท้องถิ่น แสดงถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดี แต่ผลการสำรวจนี้มีใช่เป็นคำตอบท้ายสุดที่จะบ่งชี้ว่า โครงการนี้เป็นโครงการมาจากความต้องการโดยตรงของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน มิใช่เป็นการเข้าใจของประชาชนว่าการรับรู้แผนการดำเนินการของเทศบาล เป็นการมีส่วนร่วมหรือการร่วมมือของ ประชาชน

5.2.3 ความเชื่อถือและความโปร่งใสของโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ด้านความน่าเชื่อถือ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อถือต่อโครงการในระดับปานกลาง ร้อยละ 69.4 ในด้านความโปร่งใสเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณ ของการดำเนินโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่าการดำเนินโครงการฯ มีความโปร่งใสในระดับปานกลางมากที่สุดร้อยละ 68.4 รองลงมาเห็นว่ามีความโปร่งใสน้อย ร้อยละ 14.5 ซึ่งประเด็นนี้ เป็นภาพสะท้อนธรรมชาติ (good governance) ได้อีกด้านหนึ่ง ซึ่งผลการวิจัยที่พบ แสดงว่าสภาพธรรมรัฐในมุมมองเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ ยังมีระดับไม่สูงนักซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในความโปร่งใสเกี่ยวกับการบริหาร หรือธรรมรัฐในมุมมองด้านการบริหาร ที่ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่ามีความโปร่งใสในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาเห็นว่ามีความโปร่งใสน้อย

5.2.4 วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้โครงการยะลาเมืองน่าอยู่

5.2.4.1 ระดับการมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ผลจากการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่จากการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน แบบ Structured Interview พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยส่วนใหญ่แล้ว ชุมชนไม่ได้ทำการวางแผน และตัดสินใจในแต่ละปัญหา ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เป็นเพียงผู้ร่วมมือปฏิบัติตามนโยบายของส่วนราชการ แต่ก็ยังคงติดตามข้อมูลข่าวสาร และติดต่อประสานงานกับส่วนราชการอยู่เสมอ หากนำไปเปรียบเทียบกับแนวคิดของ Sherry Arustein (1996) ส่วนใหญ่อยู่ในการตอบระดับ Manipulation (โครงการต่างๆ ถูกควบคุมโดยรัฐทั้งหมด), Therapy (การแก้ปัญหาโดยให้ผู้แทนจากรัฐให้ความรู้ และ Informing (การให้ข่าวสารทางเดียว) ทั้ง 3 ขั้นตอนนี้ ประชาชนจะไม่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมเลย (Non – Participation) เป็นเพียงการจัดการให้ความรู้แก่ประชาชนเพียงเท่านั้น และการให้ข่าวสารทางเดียวเป็นการไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Tokenism)

ระดับการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้โดยการสร้างโอกาสให้แก่ ประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม การให้อำนาจตัดสินใจแก่ชุมชนอาจเป็นไปได้ยากในกรณีศึกษา เนื่องจากความแตกต่างกันในด้านความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ค่านิยมและความเป็นอยู่ ของชาวพื้นเมือง 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงแม้ว่าทางรัฐบาลจะทำให้ปัญหาเหล่านี้เบาบางลงในรูปแบบก็ตาม แต่ในสภาพปัจจุบันก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงเป็นอย่างมาก ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของ ประชาชนคงมีจำกัดหากยังคงมีปัญหาดังกล่าวข้างต้น เพราะไม่อาจสนองความต้องการทั้งหมดของชุมชนได้ รัฐบาล องค์กรชุมชน องค์กรอิสระ นักวิชาการ สามารถเป็นตัวเชื่อมโยง สร้างความเข้าใจอันดีที่ถูกต้อง และปัญหาเหล่านี้จะไม่ปรากฏขึ้นหากมีการประสานความร่วมมือกัน การสร้างบทบาทรัฐที่เป็นธรรม

หรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ในทิศทางบริบทของความเป็นไทยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

ฉะนั้นหากพิจารณาความเป็นไปได้ของการมีส่วนร่วมสำหรับประเทศไทยนั้น แบบจำลองของ Choguill (1996) มาทำการศึกษา ก็จะพบว่าจะเป็นแนวทางสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ นั่นคือชุมชนในประเทศโลกที่ 3 จะไม่มีชุมชนใด ที่มีสิทธิเต็มที่ในการวางแผนเหมือนของ Arustein ในการวางแผนและตัดสินใจ จะเป็นการใช้สิทธิส่วนใหญ่ของสังคม หรือ การถ่ายอำนาจ (Empowerment) มากกว่าเป็นการใช้การควบคุมโดยชุมชน (Citizen Control) ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสม โดยสิ่งที่สำคัญรัฐจะต้องให้โอกาสแก่ชุมชน

5.2.4.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ตารางที่ 5.5 “ลักษณะการมีส่วนร่วม” ในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ลักษณะการมีส่วนร่วม	จำนวน	อันดับที่	ร้อยละ
1. การเข้าร่วมประชุม	48	2	24.9
2. การร่วมออกค่าใช้จ่าย	25	3	13.0
3. การเข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ	24	4	12.4
4. การถือตำแหน่งผู้นำ	6	6	3.1
5. การร่วมลักษณะอื่น ๆ	19	5	9.8
6. ไม่เคยมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ	101	1	52.3

หมายเหตุ ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

การศึกษาในภาคสนามลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการฯ พบสถิติที่น่าพิจารณา คือ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ของโครงการ ส่วนลักษณะการเข้าร่วมด้านอื่นๆ พบว่า มีการเข้าร่วมประชุม การร่วมออกค่าใช้จ่าย การเข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ การเข้าร่วมในลักษณะอื่น ๆ ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในด้านลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อให้ได้ภาพรวมทั้ง ชุมชน พบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมประชุม การมีส่วนร่วมบริจาค การแก้ไขปัญหาชุมชน ประชาชนให้ความร่วมมือดีพอสมควร แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการหรือสมาชิกชุมชนนั้นมีสูง (จากความเห็นของผู้นำชุมชน โดยส่วนใหญ่) และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลการตอบแบบสอบถาม พบว่า การเข้าเป็นสมาชิกชุมชนอยู่ใน

อันดับที่ 4 ร้อยละ 12.4 ก็ถือว่าไม่มากนัก แต่ก็เป็นที่ดีที่จะบอกได้ว่า ประชาชนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดีว่าอยู่ในสถานะใด ทั้งนี้จะเป็นการดีที่จะทำให้ประชาชนเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของ ชุมชนที่เกิดขึ้น

5.2.4.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้โครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ในประเด็นด้านขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ของโครงการฯ พบว่า ประชาชนจำนวนมากไม่เคยมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ รองลงมาได้แก่ช่วยทำตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย ส่วนประเด็นอื่นๆ ที่เป็นการสะท้อนถึงการเข้ามีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาชุมชนนั้นพบว่ามีในระดับค่อนข้างน้อย ซึ่งประเด็นด้านการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาชุมชนที่พบในระดับต่ำนี้ สอดคล้องกับข้อค้นพบอื่นๆ ที่ผ่านมา ซึ่งแสดงถึงการขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนในพื้นที่ แม้จะมีบางส่วนที่มีการเข้าร่วมก็เป็นการเข้าร่วมอย่างผิวเผิน เช่น ช่วยปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานและกิจกรรมที่วางไว้ เข้าเป็นสมาชิกชมรมฯ เป็นต้น

ตารางที่ 5.6 “ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน” ในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	จำนวน	อันดับที่	ร้อยละ
1. ช่วยคิดปัญหาและสาเหตุและความต้องการของสมาชิกในชุมชน	19	6	9.8
2. ช่วยคิดวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน	26	5	13.5
3. ช่วยวางแผนโครงการหรือกิจกรรมของชุมชน	14	7	7.3
4. ช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรหรือปัญหาต่าง ๆ	8	8	4.1
5. ช่วยจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน	8	9	4.1
6. ช่วยเหลือโดยใช้ทุน (เงิน, แรงงาน, วัสดุ-อุปกรณ์) ในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชน	28	4	14.5
7. ช่วยทำตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้	48	2	24.9
8. ช่วยติดตามผลและช่วยดูแล บำรุงรักษาโครงการ	32	3	16.6
9. การร่วมในขั้นตอนการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ	4	10	2.1
10. ไม่เคยมีส่วนร่วมขั้นตอนการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ	81	1	42.0

หมายเหตุ ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

5.2.4.4 ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้โครงการเมืองน่าอยู่

ตารางที่ 5.7 “ช่องทางการมีส่วนร่วม” ในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ช่องทางการมีส่วนร่วม	จำนวน	อันดับที่	ร้อยละ
1. เข้าร่วมประชุม และรับฟังมาตรการและแก้ปัญหา	31	3	16.1
2. เสนอแนะ แสดงความคิดเห็นในสื่อต่าง ๆ เช่น ข่าวสารของชุมชน, หนังสือพิมพ์, วิทยุ	31	4	16.1
3. ตอบแบบสอบถาม	94	1	48.7
4. ให้สัมภาษณ์	16	6	8.3
5. ฝึกอบรมและเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ	17	5	8.8
6. เข้าร่วมในช่องทางอื่น ๆ	5	7	2.6
7. ไม่เคยเข้าร่วมในช่องทางต่าง ๆ	70	2	36.3

หมายเหตุ ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

ช่องทางการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน จะมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่
เป็นทางการ โดยจะอาศัยช่องทางในการติดต่อสื่อสารเป็นหนทางในการเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งช่องทาง
การติดต่อสื่อสารนี้ประกอบด้วย การให้ข่าวสาร และการรับข่าวสาร โดยช่องทางทั้ง 2 จะมีสื่อ 2
ลักษณะ คือ ช่องทางสื่อสารมวลชน และช่องทางการสื่อสารส่วนบุคคล

จากการให้ตอบแบบสอบถาม โดยนำแนวคิดของ Mike Douglass และ Malia Zoghin
(1994) มาเป็นทางเลือก พบว่า ประชาชนจะเข้าร่วมในการตอบแบบสอบถามมากที่สุด คิดเป็น
สัดส่วนร้อยละ 48.7 ของผู้ตอบแบบสอบถาม 193 คน แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ประชาชนก็ไม่เคยเข้า
ร่วมในช่องทางต่างๆเลย ถึง ร้อยละ 36.3 ซึ่งประชาชนเลือกเป็นอันดับที่ 2 ทำให้มีการวิเคราะห์ได้
ว่า อาจจะมีข้อบกพร่องหรือความเข้าใจในการกรรับและส่งข่าวสารข้อมูลระหว่างทางราชการและ
ประชาชน

เมื่อสังเกตจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในด้านช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งก็มี
ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารเป็นหนทางในการเข้ามีส่วน
ร่วม ประกอบการให้และรับข่าวสาร จากช่องทางสื่อสารมวลชนและช่องทางระหว่างบุคคล สรุป
ได้ว่า ลักษณะการให้ข่าวสารจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีการประสานงานและประชาสัมพันธ์
ไปยังประชาชนด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ แจกเอกสาร ประกาศเสียงตามสาย การบอกกล่าว บอร์ด
ชุมชน แต่การให้รับข่าวสารจากส่วนราชการไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึงเท่าที่ควรในบางชุมชน และ
ปัญหาการล่าช้าของข่าวสาร ทั้งนี้หากทำให้การรับข่าวสารดำเนินไปในทางที่ดี ไม่ถูกปิดกั้น

สอดคล้องกับนโยบายและกฎหมายของภาครัฐ สามารถนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมกับชุมชนที่มีประสิทธิภาพและการเข้าใจอันดี

1) การให้ข่าวสาร

การให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงสิทธิของบุคคลในการได้รับข้อมูลข่าวสารไว้ในมาตรา 58

“บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 59 ว่าด้วย สิทธิของบุคคลหรือชุมชนในการรับข้อมูลข่าวสารก่อนการดำเนินการ

“บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญใดเกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ”

โดยกระบวนการนี้เป็นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือที่เรียกว่าประชาพิจารณ์ ซึ่งรัฐจะต้องดำเนินการให้ความสำคัญแก่ประชาชน โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในพื้นที่ ที่จะได้รับผลกระทบก่อนการ ตัดสินใจของรัฐ ทั้งนี้เพื่อความโปร่งใส ลดความขัดแย้งของประชาชนโดยปฏิบัติเชื่อมโยงกับมาตรา 58 (อ้างอิงจาก นางสาวทิยมรัตน์ อินทรีย์ วิทยานิพนธ์ : 2543)

2) การรับข่าวสาร

การเลือกรับข่าวสารของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ส่วนใหญ่แล้วจะเลือกรับเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชน การตอบแบบสอบถามประชาชนเลือกเป็นอันดับที่ 1 และอันดับที่ 2 ตามลำดับ และเลือกเรื่องที่ได้รับจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ เป็นอันดับที่ 3 ,เรื่องที่มาจากสื่อสาธารณะเป็นอันดับที่ 4, เรื่องที่ได้รับจากคำบอกเล่าเป็นอันดับที่ 5 และสุดท้ายเลือกรื่องที่ผู้นำชุมชนนำมา ทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนมีความสนใจในสิ่งที่มีผลต่อตนเองและชุมชน ประชาชนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง แต่ประชาชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนเท่าไรนัก เพราะประชาชนได้เลือกเป็นอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 5.8 รูปแบบการเลือกรับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนา

รูปแบบการเลือกรับข่าวสาร	ลำดับที่ของการเลือกรับข่าวสาร						
	1	2	3	4	5	6	>6
1. เรื่องที่สนใจ	30.1	19.0	12.4	7.8	6.5	5.2	19.0
2. เรื่องที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชน	33.3	29.4	11.8	6.5	2.6	2.6	13.7
3. เรื่องที่ได้รับจากคำบอกเล่า	10.5	8.5	12.4	7.2	11.8	20.3	29.4
4. เรื่องที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ หรือองค์กรต่าง ๆ	22.2	18.3	15.0	7.8	11.1	4.6	20.9
5. เรื่องที่ผู้นำชุมชนนำมา	4.6	4.6	13.1	20.9	9.2	11.8	35.9
6. เรื่องที่มาจากสื่อสาธารณะต่างๆ	8.5	10.5	19.6	12.4	14.4	9.2	25.5

แหล่งข่าวสารข้อมูลในการรับข่าวสาร ประชาชนได้รับจากสื่อสาธารณะอื่นๆ ได้แก่ โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์ (สื่อสาธารณะในชุมชน) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 48.2, การบอกเล่า คิดเป็นร้อยละ 47.2 และหน่วยงานราชการ ร้อยละ 29 หากสังเกตจากตารางจะพบว่า การรับข่าวสารข้อมูลของชุมชนประชาชนรับจากหลายทางเฉลี่ยกัน เพราะจะเห็นได้ว่าร้อยละของอันดับที่ 1, 2 และ 3 ไปจนถึงอันดับอื่น ๆ นั้นมีความแตกต่างกันไม่มากนัก

ตารางที่ 5.9 “แหล่งข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาในชุมชน” ที่ได้รับทราบ

แหล่งข่าวสาร	จำนวน	อันดับที่	ร้อยละ
1. หน่วยงานราชการ	56	3	29.0
2. องค์กรเอกชน	9	10	4.7
3. สื่อสาธารณะอื่น ๆ เช่น โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์	93	1	48.2
4. การบอกเล่า/ข่าวลือ	91	2	47.2
5. เสี่ยงตามสายจากชุมชน	37	4	19.2
6. บอร์ดชุมชน	27	6	14.0
7. หนังสือเวียน	25	7	13.0
8. การเข้าประชุม	16	8	8.3
9. ฝึกอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการ	6	11	3.1
10. ประสบด้วยตนเอง	36	5	18.7
11. ไม่เคยรับข่าวสารใด ๆ	10	9	5.2

หมายเหตุ ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ในแต่ละกลุ่มประชากร

การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่นั้น นอกจากจะวิเคราะห์ในบริบทของแนวคิดของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ ลักษณะการมีส่วนร่วม ช่องทางการมีส่วนร่วม ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ตลอดไปจนถึง รับและส่งข่าวสารข้อมูล แล้วนั้น ยังจำเป็นต้องวิเคราะห์สัมพันธ์ถึงศักยภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการนำลักษณะของกลุ่มประชากรมาเป็นตัวแปรการวิเคราะห์ร่วม

ศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน ในการศึกษาศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ทราบความสามารถ ความเป็นไปได้ สาเหตุ และวิธีการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ว่ามีมากน้อยเพียงไร ปัจจัยที่คาดว่าจะทำให้เกิดศักยภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัย สถานภาพทางสังคม และการรับรู้ข่าวสาร ซึ่งจากการศึกษาพบความสัมพันธ์ดังนี้

5.3.1 การมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ จำแนกตามกลุ่มประชากร

ตารางที่ 5.10 แสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะการเคยมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมือง น่าอยู่ จำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง

การเคยมีส่วนร่วมในโครงการ ฯ ในลักษณะต่าง ๆ	เพศ	
	ชาย	หญิง
เคยมีส่วนร่วม	61.2	39.8
ไม่เคยมีส่วนร่วม	38.8	60.2
รวม (จำนวน)	100.0 (67)	100.0 (123)

Chi- Square = 7.935

df = 1

Sig. = .005

จากตารางแสดงความสัมพันธ์ มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 190 คน โดยประชาชนเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าไม่เข้ามีส่วนร่วมแต่มีความต่างน้อยมาก คือ ร้อยละ 1 เท่านั้น และพบว่า เพศชายเข้ามีส่วนร่วมในลักษณะการเคยมีส่วนร่วมต่อโครงการเมืองน่าอยู่ ร้อยละ 61.2 ไม่ได้เข้ามีส่วนร่วม ร้อยละ 38.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 67 คน และเพศหญิงเข้าเคยมีส่วนร่วมต่อโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ 39.8 ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าผู้ที่ไม่เคยมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 60.2

ทั้งนี้โดยเพศชาย มีอัตราการมีส่วนร่วม “สูงมากกว่า” เพศหญิง ดังจะเห็นได้ว่าเพศชายมีอัตราคนที่เคยมีส่วนร่วมเท่ากับร้อยละ 61.2 ในขณะที่เพศหญิงมีอัตราคนที่เคยมีส่วนร่วมเพียงร้อยละ 39.8 จะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านเพศ สามารถบ่งบอกถึงความสนใจการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่อชุมชน โดยเพศชายจะเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง

ตารางที่ 5.11 แสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะการเคยมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ จำแนกตามลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง

การเคยมีส่วนร่วมในโครงการ ฯ ในลักษณะต่าง ๆ	การครอบครองที่อยู่อาศัย	
	เป็นเจ้าของ	ไม่ได้เป็นเจ้าของ
เคยมีส่วนร่วม	56.8	40.0
ไม่เคยมีส่วนร่วม	43.2	60.0
รวม (จำนวน)	100.0 (81)	100.0 (110)

Chi- Square = 5.278

df = 1

Sig. = .022

จากตารางแสดงความสัมพันธ์ จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 110 คน มีผู้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย 81 คน และเคยมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ ร้อยละ 56.8 ไม่เคยมีส่วนร่วมร้อยละ 43.2 ส่วนผู้ไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย เคยมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ร้อยละ 40 และไม่เคยมีส่วนร่วมเลย ร้อยละ 60

ทั้งนี้โดยผู้ที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย จะมีอัตราการมีส่วนร่วม “สูงมากกว่า” ผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ดังจะเห็นได้ว่าผู้ที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยมีอัตราคนที่เคยมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่เท่ากับร้อยละ 56.8 ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยมีอัตราคนที่เคยมีส่วนร่วมเพียงร้อยละ 40.0 สามารถพิจารณาได้ว่า ความรู้ถึงการเป็นเจ้าของสามารถแสดงบทบาทการเรียกร้องสิทธิ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ของตนต่อชุมชน

ตารางที่ 5.12 แสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่
จำแนกตามกลุ่มประชากร

กลุ่มประชากร	ลักษณะการมีส่วนร่วม				
	รวม ประชุม	ออกค่าใช้จ่าย	เป็นสมาชิก/ กก.	เป็นผู้นำ	ลักษณะอื่น ๆ
เพศ					
- ชาย	38.8*	14.9	19.4*	6.0	13.4
- หญิง	17.9	12.2	8.9	1.6	8.1
อายุ					
- ไม่เกิน 25 ปี	24.2	19.4	19.4	4.8	8.1
- 26 – 35 ปี	19.0	11.1	6.3	1.6	7.9
- เกินกว่า 35 ปี	34.5	7.3	12.7	1.8	16.4
ศาสนา					
- พุทธ	22.2	12.7	8.7*	1.6	12.7
- อื่น ๆ	31.7	14.3	20.6	6.3	4.8
การศึกษา					
- ไม่เกินม.ปลาย	20.0	11.1	13.3	2.2	8.9
- อนุปริญญา	19.5	19.5	7.3	7.3	4.9
- ป.ตรีขึ้นไป	28.8	11.5	14.4	1.9	12.5
อาชีพ					
- ราชการ/วิสาหกิจ	21.7	6.0*	10.8	1.2	13.3
- เอกชน/ค้าขาย	31.3	28.1	12.5	3.1	6.3
- นร./นศ.	22.0	20.0	18.0	8.0	8.0
- อื่น ๆ	33.3	4.2	8.3		8.3
รายได้					
- ไม่เกิน 5,000 บาท	21.6	9.8	13.7	7.8	7.8
- 5,001 – 10,000 บาท	25.0	14.3	5.4	1.8	5.4
- เกินกว่า 10,000 บาท	35.4	10.4	16.7		16.7

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.12 (ต่อ)

กลุ่มประชากร	ลักษณะการมีส่วนร่วม				
	รวม ประชุม	ออกค่าใช้จ่าย	เป็นสมาชิก/ กก.	เป็นผู้นำ	ลักษณะอื่น ๆ
ระยะเวลาอยู่อาศัย					
- ไม่เกิน 5 ปี	16.9	10.8	10.8	4.6	6.2
- 6 – 20 ปี	22.2	20.4	16.7	1.9	11.1
- เกินกว่า 20 ปี	33.3	10.6	10.6	3.0	12.1
การครอบครองที่อยู่อาศัย					
- เป็นเจ้าของ	33.3*	14.8	17.3	3.7	12.3
- ไม่เป็นเจ้าของ	19.1	11.8	9.1	2.7	8.2
ฐานะในชุมชน					
- เป็นสมาชิก	27.0	13.0	14.8	4.3	9.6
- ไม่เป็นสมาชิก	22.5	12.7	8.5	1.4	9.9
การรับรู้ข่าวสาร					
- ไม่ค่อยรับรู้	19.6*	14.0	12.6	2.8	9.8
- รับรู้บ่อย	43.2	10.8	13.5	5.4	13.5

หมายเหตุ - ตัวเลขในตารางแสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มที่ระบุคำตอบในข้อนั้น
 ในจำนวน ผู้ตอบแบบสอบถาม 193 คน ส่วนที่เหลือคือร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่
 ระบุคำตอบในข้อนั้น ซึ่งไม่ได้แสดงค่าร้อยละไว้ในตารางในที่นี้
 - *ความแตกต่างระหว่างกลุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมใน โครงการชะลาเมืองน่าอยู่จำแนกตามลักษณะ
 ประชากร ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมในการประชุม จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

1.1 ปัจจัยในด้าน เพศ การครอบครองที่อยู่อาศัยและการรับรู้ข่าวสาร มีผลต่อ
 การมีส่วนร่วมในการประชุมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนเพศชายมีส่วนร่วม
 ในการประชุมสูงกว่าเพศหญิง (เพศชาย ร้อยละ 38.8 เพศหญิงร้อยละ 17.9) ส่วนผู้เป็นเจ้าของที่อยู่
 อาศัยมีส่วนร่วมในการประชุมสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย(ผู้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ร้อยละ
 33.3 ผู้ที่ไม่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 19.1) และผู้ที่รับรู้ข่าวสารบ่อยจะมีส่วนร่วมในการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประชุม “สูงมากกว่า” ผู้ที่ไม่ค่อยรับรู้ข่าวสาร (ผู้ที่ไม่ค่อยรับรู้ข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 19.6 ผู้ที่รับรู้ข่าวสารบ่อย คิดเป็นร้อยละ 43.2)

1.2 ปัจจัยในด้านอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย และฐานะตำแหน่งในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการประชุมอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การวิเคราะห์ลักษณะการออกค่าใช้จ่าย จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

2.1 ปัจจัยในด้านอาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนผู้มีอาชีพเอกชน/ค้าขายจะมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย “สูงมากกว่า” ประชาชนที่มีอาชีพอื่นๆ โดยผู้ที่มีอาชีพทำงานเอกชน/ร้านค้า คิดเป็นร้อยละ 28.1 นักเรียนนักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 20.0 ราชการ / รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 6.0 และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 4.2

2.2 ปัจจัยในด้านเพศ อายุ ศาสนา การศึกษา รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การวิเคราะห์ลักษณะการเป็นสมาชิก/กรรมการ จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

3.1 ปัจจัยในด้านเพศ และศาสนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก/กรรมการอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกชุมชนหรือเป็นกรรมการชุมชนมากกว่าเพศหญิง โดยคิดเป็นร้อยละ 19.4 และร้อยละ 8.9 ตามลำดับ และผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธจะมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก/กรรมการ “สูงมากกว่า” คนที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นเป็นร้อยละ 20.6 และร้อยละ 8.7 ตามลำดับ

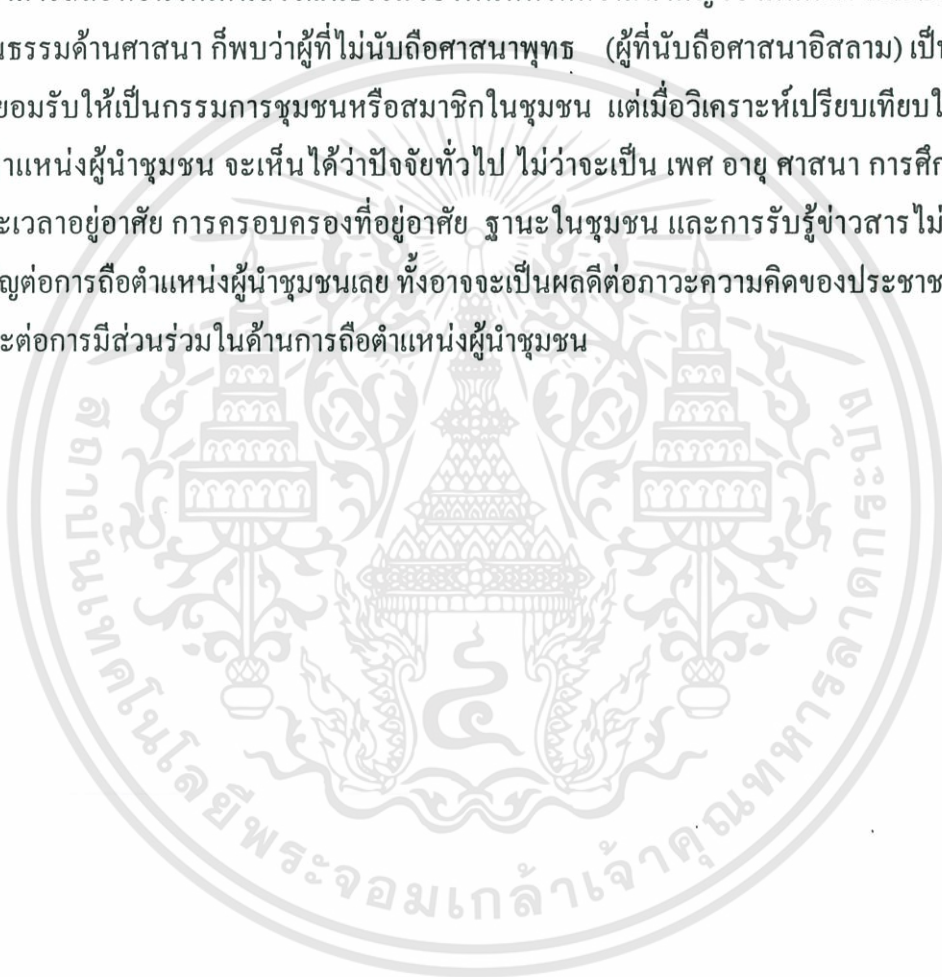
3.2 ปัจจัยในด้านอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก/กรรมการอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ลักษณะการดำรงตำแหน่งผู้นำ จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า ปัจจัยในด้านเพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำรงตำแหน่งผู้นำอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการวิเคราะห์แยกกลุ่มลักษณะข้อมูลทั่วไปของประชากร ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในด้านลักษณะการมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยได้ใช้แบบจำลองลักษณะการมีส่วนร่วมของ Chapin และ Lee J. Carry ซึ่งได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ลักษณะ คือ การเข้าร่วมประชุม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การร่วมกันออกค่าใช้จ่าย การเข้าเป็นสมาชิกใน ชุมชน และการถือตำแหน่งผู้นำ จะเห็นได้ว่า ประชากรเพศชายมีบทบาทต่อลักษณะการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุม ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการประชุมส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้มีเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึง การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดกับตนเอง และต้องการรับรู้ข้อมูลที่ได้จากการประชุม ในการออกค่าใช้จ่ายของประชาชนเป็นวิธีการหนึ่งในการแสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นว่าผู้ที่มีอาชีพ เอกชน ค้าขาย จะนิยมมีการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะนี้ ส่วนการเป็นสมาชิกในชุมชน หรือการเป็นกรรมการชุมชนพบว่าเพศชายก็เป็นผู้ที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกชุมชน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ให้ความสำคัญของเพศชาย และประกอบกับ วัฒนธรรมด้านศาสนา ก็พบว่าผู้ที่ไม่นับถือศาสนาพุทธ (ผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอิสลาม) เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับให้เป็นกรรมการชุมชนหรือสมาชิกในชุมชน แต่เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบในด้านการ ถือตำแหน่งผู้นำชุมชน จะเห็นได้ว่าปัจจัยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารไม่ได้เป็นสิ่ง สำคัญต่อการถือตำแหน่งผู้นำชุมชนเลย ทั้งอาจจะเป็นผลดีต่อภาวะความคิดของประชาชนในการมี อิสระต่อการมีส่วนร่วมในด้านการถือตำแหน่งผู้นำชุมชน

5.3.2 ผลการวิเคราะห์วิธีการการมีส่วนร่วม จำแนกตามลักษณะประชากร

ตารางที่ 5.13 แสดงผลการวิเคราะห์วิธีการมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ จำแนกตามกลุ่มประชากร

กลุ่มประชากร	วิธีการมีส่วนร่วม**								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
เพศ									
- ชาย	20.3*	23.4*	18.8*	7.8	9.4*	23.4*	31.3	17.2	3.1
- หญิง	5.1	9.5	1.7	2.6	1.7	11.2	24.1	18.1	1.7
อายุ									
- ไม่เกิน 25 ปี	13.6*	18.6*	5.1*	10.2*	5.1	20.3	25.4	20.3	-
- 26 – 35 ปี	1.7	1.7	3.4	1.7	1.7	12.1	20.7	10.3	5.2
- เกินกว่า 35 ปี	18.9	20.8	15.1	1.9	5.7	15.1	30.2	22.6	1.9
ศาสนา									
- พุทธ	6.7*	11.0	6.8	1.7*	4.2	12.7	24.6	19.5	3.4
- อื่น ๆ	18.0	21.3	9.8	9.8	4.9	21.3	31.1	14.8	-
การศึกษา									
- ไม่เกินม.ปลาย	4.8	7.1	7.1	4.8	2.4	14.3	28.6	19.0	-
- อนุปริญญา	5.1	15.4	-	5.1	-	25.6	25.6	12.8	2.6
- ป.ตรีขึ้นไป	15.0	17.2	10.1	4.0	7.1	12.1	26.3	19.2	3.0
อาชีพ									
- ราชการ/วิสาหกิจ	11.5	11.5	9.0	1.3*	2.6	12.8	24.4	17.9	3.8
- เอกชน/ค้าขาย	3.2	6.5	6.5	-	6.5	22.6	29.0	16.1	-
- นร./นศ.	10.2	22.4	6.1	8.2	6.1	20.4	30.6	20.4	-
- อื่น ๆ	18.2	19.0	408	14.3	4.8	4.8	23.8	14.3	4.8
รายได้									
- ไม่เกิน 5,000 บาท	6.3*	14.6*	6.3*	4.2	10.4	8.3	22.9	16.7	2.1
- 5,001 – 10,000 บาท	5.7	3.8	1.9	1.9	-	13.5	23.1	15.4	3.8
- เกินกว่า 10,000 บาท	19.6	21.7	19.6	2.2	6.5	17.4	28.3	21.7	2.2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.13 (ต่อ)

กลุ่มประชากร	วิธีการมีส่วนร่วม**								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ระยะเวลาอยู่อาศัย									
- ไม่เกิน 5 ปี	6.6	16.4	1.6	4.9	6.5	8.2	27.9	19.7	-
- 6 – 20 ปี	13.5	13.5	9.6	3.8	3.8	19.2	32.7	13.5	-
- เกินกว่า 20 ปี	11.1	14.3	12.7	3.2	3.2	19.0	22.2	17.5	4.8
การครอบครองที่อาศัย									
- เป็นเจ้าของ	15.6	15.6	13.0*	3.9	2.6	23.4*	23.4	16.9	3.9
- ไม่เป็นเจ้าของ	6.7	13.5	3.8	4.8	5.8	9.6	28.8	18.3	1.0
ฐานะในชุมชน									
- เป็นสมาชิก	10.0	18.2*	8.2	4.5	5.5	16.4	30.0	21.8	1.8
- ไม่เป็นสมาชิก	10.3	7.5	6.0	4.5	3.0	13.4	19.4	11.9	3.0
การรับรู้ข่าวสาร									
- ไม่ค่อยรับรู้	10.3	12.5	4.4	4.4	4.4	14.0	22.8*	14.7	2.2
- รับรู้บ่อย	13.5	25.0	16.7	5.6	5.6	25.0	44.4	27.8	-

หมายเหตุ : ** หมายถึง วิธีการมีส่วนร่วม 9 วิธี ประกอบด้วย

1. ช่วยคิดปัญหา สาเหตุ และความต้องการของสมาชิกในชุมชน
2. ช่วยคิดวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน
3. ช่วยวางแผน โครงการหรือกิจกรรมของชุมชน
4. ช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ
5. ช่วยจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน
6. ช่วยเหลือโดยใช้ทุน (เงิน, แรงงาน, วัสดุ-อุปกรณ์) ในกิจกรรมหรือโครงการของ

ชุมชน

7. ช่วยทำตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
8. ช่วยติดตามผลและช่วยดูแลบำรุงรักษาโครงการ
9. อื่น ๆ

*** หมายถึง ตัวเลขในตารางแสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มที่ระบุคำตอบในข้อนั้น ในผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 193 คน ส่วนที่เหลือคือร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ระบุคำตอบในข้อนั้น ซึ่งไม่ได้แสดงค่าร้อยละไว้ในตารางในที่นี้

* หมายถึง ความแตกต่างระหว่างกลุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการวิเคราะห์วิธีการการมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ จำแนกตามลักษณะประชากร ด้วยการวิเคราะห์แบบตารางไขว้ (Cross-tabulation) และใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์วิธีการการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิกชุมชน จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

1.1 ปัจจัยในด้าน เพศ อายุ ศาสนา และรายได้มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิกชุมชนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนเพศชาย คิดเป็นร้อยละร้อยละ 20.3 มีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา สาเหตุ และความต้องการของสมาชิกในชุมชน มากกว่า เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 5.1 , ผู้มีอายุเกิน 35 ปีมีส่วนร่วมในการช่วยคิดแก้ปัญหา สาเหตุ และความต้องการชุมชน มากกว่า ผู้ที่มีอายุ 26 – 35 ปี และที่อายุไม่เกิน 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.9 , 13.6 และ 1.7 ตามลำดับ , ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิกชุมชนสูงกว่า ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 18.0 และ 6.7 ตามลำดับ และผู้ที่มีรายได้เกินกว่า 10,000 บาทต่อเดือนจะมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิกชุมชนสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ คือ ผู้ที่มีรายได้เกินกว่า 10,000บาท มีร้อยละ 19.6 ผู้ที่มีร้อยละ ไม่เกิน 5,000บาทร้อยละ 6.3 และผู้ที่มีร้อยละ 5,001 – 10,000 บาทร้อยละ 5.7

1.2 ปัจจัยในด้านการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิกชุมชนอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2) การวิเคราะห์วิธีการช่วยคิดแก้ปัญหาของชุมชน จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

2.1 ปัจจัยในด้านเพศ อายุ รายได้ และฐานะตำแหน่งในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยคิดแก้ปัญหาของชุมชนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการช่วยคิดแก้ปัญหาของชุมชนคิดเป็นร้อยละ 23.4 ซึ่งสูงกว่าเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 9.5 , ผู้มีอายุเกินกว่า 35 ปีมีส่วนร่วมในวิธีการช่วยคิดแก้ปัญหาของชุมชนสูงกว่าผู้ที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี และ ผู้ที่มีอายุ 26 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.8 ,18.6 และ 1.7 ตามลำดับ , ผู้มีรายได้เกินกว่า 10,000 บาทต่อเดือนมีส่วนร่วมในวิธีการช่วยคิดแก้ปัญหาของชุมชนสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาทและ รายได้อยู่ในช่วง 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.7 , 14.6 3.8 ตามลำดับ และผู้ที่ เป็นสมาชิกในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการช่วยคิดแก้ปัญหาของชุมชนสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 18.2 และ 7.5

2.2 ปัจจัยในด้านศาสนา การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยคิดแก้ปัญหาของชุมชนอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3) การวิเคราะห์วิธีการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชน จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

3.1 ปัจจัยในด้านเพศ อายุ รายได้ และการครอบครองที่อยู่อาศัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่า ประชาชนเพศชายจะมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/ กิจกรรมในชุมชน “สูงมากกว่า” เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 18.8 และ 1.7 , ผู้มีอายุเกินกว่า 35 ปี จะมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชน “สูงมากกว่า” ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 25 ปีและผู้มีอายุ 26 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.1 ,5.1 ,3.4 ตามลำดับ, ผู้มีรายได้เกินกว่า 10,000 บาทต่อเดือนจะมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชน “สูงมากกว่า” ผู้มีรายได้ไม่เกิน 5,000บาทและผู้มีรายได้อยู่ในช่วง 5,001 – 10,000บาท คิดเป็นร้อยละ 19.6 ,6.3และ1.9 ตามลำดับและผู้ที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยจะมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชน “สูงมากกว่า” ผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของเจ้าของที่อยู่อาศัยของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 13.0 และ 3.8

3.2 ปัจจัยในด้านศาสนา การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชนอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4) การวิเคราะห์วิธีการช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

4.1 ปัจจัยในด้านอายุ ศาสนา และอาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 25 ปีจะมีส่วนร่วมในการช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร “สูงมากกว่า” ผู้มีอายุ 26 – 35 ปี และผู้มีอายุเกิน 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.2 ,1.7 ,1.9 ตามลำดับ ,ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธจะมีส่วนร่วมในการช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร “สูงมากกว่า” ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.8และ 1.7 และผู้มีอาชีพที่ไม่ใช่ราชการ เอกชน และนักเรียน/นักศึกษาจะมีส่วนร่วมในการช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร “สูงมากกว่า”ผู้ที่มีอาชีพราชการ/เอกชน/นักศึกษา

4.2 ปัจจัยในด้านเพศ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5) การวิเคราะห์วิธีการช่วยจัดปรับปรุงระบบการบริหาร จำแนกตามลักษณะประชากร พบว่า

5.1 ปัจจัยในด้านเพศมีผลต่อการช่วยจัดปรับปรุงระบบการบริหารอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนเพศชายจะมีส่วนร่วมในการช่วยจัดปรับปรุงระบบการบริหาร “สูงมากกว่า” ประชาชนที่เป็นเพศหญิง (ดูรายละเอียดในตาราง)

5.2 ปัจจัยในด้านอายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยจัดปรับปรุงระบบการบริหารอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6) การวิเคราะห์วิธีการให้ทุนทำกิจกรรม/โครงการของชุมชน จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

6.1 ปัจจัยในด้านเพศ และการครอบครองที่อยู่อาศัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการให้ทุนทำ กิจกรรม/โครงการของชุมชนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนเพศชายจะมีส่วนร่วมในการให้ทุนทำกิจกรรม/โครงการของชุมชน “สูงมากกว่า” ประชาชนที่เป็นเพศหญิง และผู้ที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยของตนเองจะมีส่วนร่วมในการให้ทุนทำ กิจกรรม/โครงการของชุมชน “สูงมากกว่า” ประชาชนผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยของตนเอง

6.2 ปัจจัยในด้านอายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการให้ทุนทำกิจกรรม/โครงการของชุมชนอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7. การวิเคราะห์วิธีการช่วยทำตามนโยบาย/แผนงาน/กิจกรรมที่วางไว้ จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

7.1 ปัจจัยในด้านการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยทำตามนโยบาย/แผนงาน/กิจกรรมที่วางไว้อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวสารบ่อยจะมีส่วนร่วมในการช่วยทำตามนโยบาย/แผนงาน/กิจกรรมที่วางไว้ “สูงมากกว่า” ประชาชนที่ไม่ค่อยได้รับรู้ข่าวสาร

7.2 ปัจจัยในด้านเพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย และการมีฐานะในชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยทำตามนโยบาย/แผนงาน/กิจกรรมที่วางไว้อย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

8. การวิเคราะห์วิธีการช่วยติดตามผล/บำรุงรักษาโครงการ จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่าปัจจัยในด้านเพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมช่วยติดตามผล/บำรุงรักษาโครงการอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะกลุ่มประชากรและวิธีการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้สามารถทราบถึงศักยภาพของการมีส่วนร่วมในด้านขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางด้านเพศ โดยเฉพาะเพศชายจะแสดงบทบาทของขั้นตอนการมีส่วนร่วมในขั้นต่างๆ อย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่ การช่วยคิดปัญหา สาเหตุ และความ ต้องการของสมาชิกชุมชน , ช่วยคิดวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน , ช่วยวางแผนโครงการ

หรือกิจกรรมของชุมชน , ช่วยจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน และช่วยเหลือ โดยใช้ทุน ซึ่งหากพิจารณาถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของท้องถิ่นในเทศบาลนครยะลาจะให้ความสำคัญของเพศชาย โดยถือว่าเป็นผู้นำครอบครัวและชุมชน ส่วนเพศหญิงเป็นผู้ดูแลครอบครัวและลูกๆ โดยจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของ ผู้วิจัย พบว่าเพศชายส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนปัจจัยด้านอายุ พบว่าผู้ที่มีอายุเกิน 35 ปีจะแสดงบทบาทของการมีส่วนร่วมในเรื่องของการช่วยคิดปัญหา สาเหตุ และความต้องการของสมาชิกชุมชน , ช่วยคิดวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน , ช่วยวางแผน โครงการหรือกิจกรรมของชุมชนและช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าช่วงอายุดังกล่าวให้ความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วม ตัวแปรด้านรายได้ของประชาชนแสดงถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในขั้นการช่วยคิดปัญหา สาเหตุ และความต้องการของสมาชิกชุมชน , ช่วยคิดวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน , ช่วยวางแผน โครงการหรือกิจกรรมของชุมชน ส่วนใหญ่ประชาชนที่มีรายได้เกิน 10,000 บาทจะแสดงถึงบทบาทของการมีส่วนร่วม และปัจจัยด้านอาชีพ ศาสนา การครอบครองที่อยู่อาศัย และฐานะในชุมชน แสดงบทบาทขั้นตอนการมีส่วนร่วมในเรื่องของการช่วยคิดปัญหา สาเหตุ และความต้องการของสมาชิกชุมชน , ช่วยคิดวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน , ช่วยวางแผน โครงการหรือกิจกรรมของ ชุมชน

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว ศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจระดับหนึ่ง แต่หากมุ่งเน้นถึงการดำเนินนโยบายเมื่อนำอยู่ที่นะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริงแล้ว ความมีการคำนึงถึงศักยภาพของประชาชน ปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพ เช่น อายุ เพศ การศึกษา รายได้ ตลอดจนถึงสถานภาพทางสังคม ทั้งนี้ต้องอาศัยการจัดการจากภาครัฐ ที่มีการกระจายอำนาจอย่างทั่วถึง เป็นธรรม ดำเนินการอย่างโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ อาศัยการประสานประโยชน์ของทุกฝ่าย นำไปสู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยแท้จริง

5.3.3 ผลการวิเคราะห์ช่องทางการมีส่วนร่วม จำแนกตามลักษณะประชากร

ตารางที่ 5.14 แสดงผลการวิเคราะห์ช่องทางการมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ จำแนกตามกลุ่มประชากร

กลุ่มประชากร	ช่องทางการมีส่วนร่วม**					
	1	2	3	4	5	6
เพศ						
- ชาย	30.9*	22.4	52.2	13.4*	14.9	4.5
- หญิง	8.8	13.2	50.9	6.1	6.1	1.8
อายุ						
- ไม่เกิน 25 ปี	12.1	21.1	59.6	14.0*	10.5	-
- 26 – 35 ปี	13.3	11.7	43.3	3.3	6.7	5.0
- เกินกว่า 35 ปี	27.8	14.8	51.9	5.6	13.0	3.7
ศาสนา						
- พุทธ	17.9	12.8*	53.0	5.1	5.1	3.4
- อื่น ๆ	15.6	25.4	50.8	15.9	17.5	1.6
การศึกษา						
- ไม่เกินม.ปลาย	16.7	16.7	47.6	14.3	9.5*	4.8
- อนุปริญญา	10.0	17.5	52.5	5.0	5.0	2.5
- ป.ตรีขึ้นไป	19.0	17.0	53.0	8.0	11.0	2.0
อาชีพ						
- ราชการ/วิสาหกิจ	21.3	11.3	46.3	3.8*	10.0	3.8
- เอกชน/ค้าขาย	16.7	26.7	53.3	13.3	10.0	3.3
- นร./นศ.	8.3	20.8	58.3	18.8	12.5	-
- อื่น ๆ	17.4	17.4	52.2	-	-	4.3
ระยะเวลาอยู่อาศัย						
- ไม่เกิน 5 ปี	5.0*	16.7	50.0	8.3	8.3	-
- 6 – 20 ปี	18.5	13.0	63.0	9.3	7.4	1.9
- เกินกว่า 20 ปี	23.4	19.0	44.4	9.5	12.7	4.8

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.14 (ต่อ)

กลุ่มประชากร	ช่องทางการมีส่วนร่วม**					
	1	2	3	4	5	6
การครอบครองที่อาศัย						
- เป็นเจ้าของ	23.5	17.3	54.3	11.1	13.6	3.7
- ไม่เป็นเจ้าของ	11.8	16.8	49.5	6.9	5.9	2.0
ฐานะในชุมชน						
- เป็นสมาชิก	17.0	19.6	58.9	11.6	9.8	1.8
- ไม่เป็นสมาชิก	16.7	12.3	40.0	4.6	7.7	4.6
การรับรู้ข่าวสาร						
- ไม่ค่อยรับรู้	11.6	15.2	55.1	5.8*	5.8*	3.6
- รับรู้บ่อย	35.3	29.4	47.1	23.5	23.5	-

หมายเหตุ ** หมายถึง ช่องทางการมีส่วนร่วม 6 ช่องทาง ประกอบด้วย

1. เข้าร่วมประชุม และรับฟังมาตรการและแก้ปัญหา
2. เสนอแนะ แสดงความคิดเห็นในสื่อต่าง ๆ เช่น ข่าวสารของชุมชน, หนังสือพิมพ์, วิทยุ
3. ตอบแบบสอบถาม
4. ให้สัมภาษณ์
5. ฝึกอบรม และเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
6. อื่น ๆ

*** หมายถึง ตัวเลขในตารางแสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มที่ระบุคำตอบในข้อนั้น ส่วนที่เหลือคือร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ระบุคำตอบในข้อนั้น ซึ่งไม่ได้แสดงค่าร้อยละไว้ในตารางในที่นี่

* หมายถึง ความแตกต่างระหว่างกลุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์ช่องทางการมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ จำแนกตามลักษณะประชากร ด้วยการวิเคราะห์แบบตารางไขว้ (Cross-tabulation) และใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ช่องทางการเข้าร่วมประชุม/ฟังมาตรการแก้ปัญหา จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

1.1 ปัจจัยในด้านเพศ รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการเข้าร่วมประชุม/ฟังมาตรการแก้ปัญหาอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่า ประชาชนเพศชาย ผู้มีรายได้เกินกว่า 10,000 บาทต่อเดือน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเกินกว่า 20 ปี จะมีส่วนร่วมในช่องทางการเข้าร่วมประชุม/ฟังมาตรการแก้ปัญหา “สูงมากกว่า” ประชาชนที่เป็นเพศหญิง ผู้มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท/เดือน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาไม่เกิน 20 ปี

1.2 ปัจจัยในด้านอายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ การครอบครองที่อยู่อาศัย การมีฐานะในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการเข้าร่วมประชุม/ฟังมาตรการแก้ปัญหาอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การวิเคราะห์ช่องทางการเสนอแนะความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

2.1 ปัจจัยในด้านศาสนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการเสนอแนะความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธจะมีส่วนร่วมในช่องทางการเสนอแนะความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ “สูงมากกว่า” ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ

2.2 ปัจจัยในด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย การมีฐานะในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการเสนอแนะความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ อย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การวิเคราะห์ช่องทางการตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า ปัจจัยในด้านเพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการตอบแบบสอบถามอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ช่องทางการให้สัมภาษณ์ จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

4.1 ปัจจัยในด้านเพศ อายุ และอาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการให้สัมภาษณ์อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนเพศชาย ผู้มีอายุไม่เกิน 25 ปี และผู้ที่เป็นักเรียน/นักศึกษาจะมีส่วนร่วมในช่องทางการให้สัมภาษณ์ “สูงมากกว่า” ประชาชนที่เป็นเพศหญิง ผู้มีอายุเกินกว่า 25 ปี และผู้ที่ไม่ใช่ นักเรียนนักศึกษา

4.2 ปัจจัยในด้านศาสนา การศึกษา รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการให้สัมภาษณ์อย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ช่องทางการฝึกอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการ จำแนกตามลักษณะประชากรพบว่า

5.1 ปัจจัยในด้านการศึกษา รายได้ และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทาง การฝึกอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้โดยพบว่าประชาชนที่ มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ผู้มีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาท และที่มีรายได้เกินกว่า 10,000 บาท ต่อเดือน และผู้ที่ได้รับข่าวสารบ่อยจะมีส่วนร่วมในช่องทาง การฝึกอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการ “สูงมากกว่า” ประชาชนที่มีการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี ผู้มีรายได้ 5,001-10,000 บาท/เดือน และ ผู้ที่ไม่ค่อยได้รับข่าวสาร

5.2 ปัจจัยในด้านเพศ อายุ ศาสนา อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครอง ที่อยู่อาศัย และการมีฐานะในชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทาง การฝึกอบรม/สัมมนาเชิง ปฏิบัติการอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา กับลักษณะและช่องทางมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจระดับหนึ่ง แต่หากมุ่งเน้นถึงการดำเนินนโยบายเมืองนำอยู่ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริงแล้ว ความ มีการคำนึงถึงศักยภาพของประชาชน ปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพ เช่น อายุ เพศ การศึกษา รายได้ ตลอดจนถึงสถานภาพทางสังคม ทั้งนี้ต้องอาศัยการจัดการจากภาครัฐ ที่มีการกระจายอำนาจ อย่างทั่วถึง เป็นธรรม ดำเนินการอย่าง โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ อาศัยการประสาน ประโยชน์ของทุกฝ่าย นำไปสู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยแท้จริง

ตอนที่ 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทศบาลนครยะลา

ความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ในด้านความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมทั่วไปของเทศบาล ยะลา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าดีแล้วแต่ยังต้องปรับปรุง ด้านความคิดเห็นต่อสภาพอาคาร โดยรวมในพื้นที่เทศบาลนครยะลา พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวนมากเห็นว่าสภาพอาคารมีสภาพปาน กลาง และรองลงมาเห็นว่าสภาพอาคารยังอยู่ในสภาพที่ดีเป็นส่วนใหญ่

ความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลาด้านต่าง ๆ พบว่าส่วนใหญ่มีคะแนนในระดับดี แต่เป็น ระดับดีที่ค่อนข้างมาในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 5.15 ความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลาในด้านต่าง ๆ

ความคิดเห็นต่อเทศบาล	คะแนนเฉลี่ย	S.D.
1. มีความเที่ยงตรงและยุติธรรมในการบริหารงาน	3.43	0.81
2. มีความเที่ยงตรงและยุติธรรมในการบริการ	3.59	0.76
3. มีความเที่ยงตรงและยุติธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ	3.53	0.81
4. มีความสะดวกรวดเร็วในการบริหารงาน	3.65	0.81
5. มีความสะดวกรวดเร็วในการบริการ	3.69	0.84
6. มีความสะดวกรวดเร็วในด้านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ	3.68	0.75
7. มีระบบในการบริหารงานที่ดี	3.62	0.83
8. มีระบบการให้บริการที่ดี	3.70	0.78
9. มีบรรยากาศในการทำงานที่ดี	3.77	0.73

หมายเหตุ : ความหมายค่าคะแนนรายชื่อ

1.00 – 1.80 = ด้อยที่สุด

1.81 – 2.60 = ด้อย

2.61 – 3.40 = ปานกลาง

3.41 – 4.20 = ดี

4.21 – 5.00 = ดีที่สุด

ตารางที่ 5.16 คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลาโดยรวม

ระดับคะแนน	จำนวน	ร้อยละ
ด้อยที่สุด (1.00 – 1.80 คะแนน)	3	1.6
ด้อย (1.81 – 2.60 คะแนน)	6	3.1
ปานกลาง (2.61 - 3.40 คะแนน)	50	25.9
ดี (3.41 – 4.20 คะแนน)	104	53.9
ดีที่สุด (4.21 – 5.00 คะแนน)	16	8.3
ไม่ระบุ (Missing)	14	7.3
คะแนนเฉลี่ย	3.59	
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	0.61	
รวม	193	100.0

หากจัดระดับของความคิดเห็นต่อเทศบาลนครยะลาโดยรวมแล้ว พบว่า ประชาชนมีความเห็นว่าเทศบาลอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งจากแบบสอบถาม ประชาชนจำนวน 193 คน เลือกว่าเทศบาลอยู่ในระดับดีถึง 104 คน คิดเป็นร้อยละ 53.9 นั่นคือ เทศบาลมีรูปแบบการจัดระบบการเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริหารงานดี มีความเที่ยงตรงและยุติธรรมในการบริหารงาน งานบริการ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อยู่ในระดับดี, มีความสะดวกรวดเร็วในการบริการ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ก็อยู่ในระดับที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นรัฐที่เป็นธรรมอย่างหนึ่ง หรือ ธรรมรัฐ (Good Governance)

ตอนที่ 7 ปัญหาในชุมชน

ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครยะลาต่อลำดับปัญหาที่มีความสำคัญ 5 อันดับแรก พบว่าประชาชนเห็นว่าปัญหายาเสพติดมีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาได้แก่ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาที่จอกรดและกิวรดไม่เพียงพอ ปัญหาการจราจร และปัญหาการว่างงานของประชาชน ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 5.17 การจัดลำดับปัญหาสำคัญในชุมชน

ปัญหาในชุมชน	ลำดับเฉลี่ย	อันดับที่	S.D.
1. การจราจร	8.77	4	5.75
2. ที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ	10.84	12	5.26
3. ที่จอกรดและกิวรดไม่เพียงพอ	8.54	3	5.85
4. ตลาดไม่เพียงพอและไม่มีการจัดการที่ดี	10.19	9	5.46
5. ความสะอาด	9.66	6	6.19
6. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	6.07	2	5.56
7. สถานที่พักผ่อนไม่เพียงพอ	10.83	11	5.52
8. เสียงและอากาศเป็นพิษ	11.10	8	5.30
9. สุขภาพ	10.73	10	5.42
10. การศึกษาไม่เพียงพอและไม่มีความดี	11.05	7	5.34
11. ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์	10.94	13	5.56
12. ยาเสพติด	5.33	1	5.14
13. การว่างงาน	9.51	5	6.01
14. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	12.36	15	4.77
15. การให้บริการของเทศบาล (จัดเก็บภาษี, ให้คำปรึกษา)	12.79	16	4.52
16. การใช้อำนาจไม่ชอบธรรมของผู้นำชุมชน	12.26	14	5.16

หมายเหตุ : ให้กลุ่มตัวอย่างจัดลำดับปัญหาตามระดับความมากน้อยของปัญหา

หากสังเกตถึงอันดับการเลือกของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ปัญหาที่สำคัญในอันดับต้น ๆ จะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องของคุณภาพชีวิตด้านสังคม เช่น ผู้ตอบแบบสอบถามเลือก ปัญหายาเสพติด รongลงมาเป็นปัญหา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถึงจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ และเมื่อศึกษาควบคู่กับทางเทศบาลที่มุ่งให้ความสำคัญของโครงการเมื่อนำอยู่ใน เทศบาลเลือกที่จะจัดการเป็นอันดับแรก ๆ ก็คือ โครงการที่เกี่ยวกับความสะอาดและสิ่งแวดล้อมใน เมือง ซึ่งหากพิจารณาจากแบบสอบถามแล้วประชาชนเห็นว่าเป็นปัญหาอันดับหลัง ๆ

ตอนที่ 8 ความรู้สึกของประชาชนต่อชุมชน

ตารางที่ 5.18 ความรู้สึกต่อชุมชนของตนเอง

ความรู้สึก	จำนวน	ร้อยละ
1. รักชุมชน เพราะสะอาด สภาพแวดล้อมดีและปลอดภัย	84	43.5
2. รักชุมชน เพราะเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่มานาน	74	38.3
3. รักชุมชน เพราะเพื่อนบ้านดี คอยช่วยเหลือกัน	50	25.9
4. รักชุมชน เพราะเหตุผลอื่น ๆ	14	7.3
5. รักชุมชน แต่อยากให้ชุมชนมีการปรับปรุง	36	18.7
6. เฉย ๆ	10	5.2
7. ไม่รักชุมชนเพราะ ไม่สะอาด สภาพแวดล้อมไม่ดี และไม่มีความปลอดภัย	3	1.6
8. ไม่รักชุมชนเพราะตัวท่าน ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือไม่รู้สึกคุ้นเคยกับชุมชน	2	1.0
9. ไม่รักชุมชน เพราะเหตุผลอื่น ๆ	1	0.5

หมายเหตุ ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

ผลการศึกษาได้ข้อสรุป 3 อันดับแรกที่ประชาชนมีความต้องการต่อชุมชนว่า ประชาชนรู้สึกรัก ชุมชนเพราะสะอาด สภาพแวดล้อมดีและปลอดภัยมากที่สุด รองลงมารู้สึกรัก ชุมชนเพราะชุมชนเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่มานาน และรักชุมชนเพราะเพื่อนบ้านดีคอยช่วยเหลือกัน

สรุปผลการศึกษาข้อมูลในพื้นที่เทศบาลนครยะลา

1. ข้อมูลทั่วไป

จากประชากรในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ผู้แทนครัวเรือนและ 1 คน ที่อาศัยอยู่ในเทศบาลนครยะลาซึ่งมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้นประมาณ 17,743 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ผู้แทนครัวเรือนตามเกณฑ์ประชากรในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 200 ตัวอย่าง

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำสุด 17 ปี อายุสูงสุด 66 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 31.99 ปี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวนรองลงมานับถือศาสนาอิสลาม สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่ามากที่สุด รองลงมาจบการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส./เทียบ และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า ตามลำดับ ตัวแทนครัวเรือนประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจมากที่สุด รองลงมามีอาชีพรับจ้าง และเป็นแม่บ้าน/นักเรียน/นักศึกษา/ไม่มีงานทำ ตามลำดับ สำหรับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนคิดเป็น 8,881.32 บาท โดยมีรายได้ต่ำสุดเดือนละ 500 บาท สูงที่สุด 30,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลเฉลี่ย 16.39 ปี โดยมีช่วงอาศัยต่ำที่สุด 1 ปี สูงที่สุด 60 ปี ด้านการครอบครองที่อยู่อาศัย พบว่าส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านเอง จำนวนรองลงมาเช่าจากเอกชนอื่น

ด้านสถานภาพทางสังคมในชุมชน พบว่าส่วนใหญ่เป็นสมาชิกชุมชนคิดเป็นร้อยละ 54.4 ไม่เป็นสมาชิก ชุมชนร้อยละ 34.2 เป็นกรรมการชุมชนร้อยละ 3.6 เป็นผู้นำชุมชนร้อยละ 1.6 ตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารจากชุมชนบ้าง โดยมีเพียง ร้อยละ 19.2 ที่มีการรับรู้บ่อยมาก (ทุกครั้งที่มีข่าว)

2. ทัศนคติ/ความคิดเห็นต่อโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่เคยได้ยินโครงการ "ยะลาเมืองน่าอยู่" แต่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการในระดับปานกลาง

ด้านความเข้าใจในลักษณะของโครงการเมืองน่าอยู่ พบว่า ผู้แทนครัวเรือนมีความเข้าใจลักษณะของ โครงการเมืองน่าอยู่ว่าเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัยเป็นอันดับที่หนึ่ง รองลงมาได้แก่การมีผังเมืองที่สวยงามและเป็นระเบียบ และอันดับที่สาม ได้แก่ การที่ทุกคนมีสุขภาพดี สำหรับโครงการที่ตัวแทนครัวเรือนทราบว่ามีการดำเนินโครงการสามอันดับ ได้แก่ โครงการรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในเมือง โครงการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน และโครงการส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชน ตามลำดับ ในความเห็นของตัวแทนครัวเรือนต่อผลการดำเนินโครงการสามอันดับ เห็นว่าการดำเนินโครงการตรงตามความต้องการของตนเองและ

ชุมชนมากที่สุด รองลงมาโครงการมีการร่วมกันวางแผนดำเนินการจากประชาชนในท้องถิ่น และ
ดำเนินโครงการในการสนองนโยบายของเทศบาล ตามลำดับ

ตัวแทนครัวเรือนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่ดำเนินในโครงการระดมเมืองน่าอยู่ว่าอยู่ใน
ระดับดีพอสมควรแต่ต้องปรับปรุง ในด้านความน่าเชื่อถือส่วนใหญ่เชื่อถือในระดับปานกลาง และ
ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการมีความโปร่งใสในระดับปาน
กลางเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมในโครงการระดมเมืองน่าอยู่

เกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมในโครงการระดมเมืองน่าอยู่ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยมีส่วน
ร่วมในลักษณะต่าง ๆ มากที่สุด โดยมีผู้เคยเข้าร่วมประชุมเพียงร้อยละ 24.9 การร่วมออกค่าใช้จ่าย
ร้อยละ 13.0 การเข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการร้อยละ 12.4 การเข้าร่วมลักษณะอื่น ๆ ร้อยละ 9.8
และการเข้าร่วมในตำแหน่งผู้นำร้อยละ 3.1 ในประเด็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
พบว่าตัวแทนครัวเรือนไม่เคยมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมา
ช่วยทำตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย อันดับที่สามได้แก่ช่วย
ติดตามผลและช่วยดูแลบำรุงรักษาโครงการ สำหรับช่องทางมีส่วนร่วม พบว่า มีส่วนร่วมใน
การตอบแบบสอบถามมากที่สุด รองลงมาไม่เคยเข้าร่วมในช่องทางต่างๆ และเข้าร่วมประชุม
และรับฟังมาตรการ แก้ปัญหา และเสนอแนะแสดงความคิดเห็นในสื่อต่าง ๆ เช่น ข่าวสารของ
ชุมชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ เท่ากัน แหล่งข่าวที่ตัวแทนครัวเรือนทราบเกี่ยวกับปัญหาชุมชนอันดับ
หนึ่งได้แก่สื่อสารณะต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ รองลงมาได้แก่เสียงตามสายจาก
ชุมชน และข่าวสารจากหน่วยงานราชการ สำหรับรูปแบบการเลือกข่าวสาร พบว่าเลือกเรื่องที่
ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่เลือกเรื่องที่สนใจ และเลือกเรื่องที่
ได้รับจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่าง ๆ

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทศบาลนครยะลา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแทนครัวเรือนมีความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมทั่วไปในเทศบาล
ยะลาว่าดีพอสมควรแต่ต้องปรับปรุงร้อยละ ด้านสภาพอาคารโดยรวมในพื้นที่เทศบาลนครยะลา
เห็นว่าสภาพปานกลางถึงดี

สำหรับความคิดเห็นในการบริหารงานของเทศบาลนครยะลาในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ซึ่ง
ประกอบด้วย การมีความเที่ยงตรงและยุติธรรมในการบริหารงาน มีความเที่ยงตรงและยุติธรรมใน
การบริการ มีความเที่ยงตรงและ ยุติธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีความสะดวกรวดเร็ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการบริหารงาน มีความสะดวกรวดเร็วในการบริการ มีความสะดวกรวดเร็วในด้านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีระบบในการบริหารงานที่ดี มีระบบการบริการที่ดี และมีบรรยากาศในการทำงานที่ดี ในระดับดี ทั้งหมดทุกด้าน ในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 5 อันดับ พบว่า ตัวแทนครัวเรือนให้ความสำคัญกับปัญหาสุขภาพเสพติดมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาที่จอครูและศิรธไม่เพียงพอ ปัญหาการจราจร และปัญหาการว่างงานตามลำดับ

ตัวแทนครัวเรือนมีความรู้สึกรักชุมชนเพราะสะอาดและสภาพแวดล้อมดีและปลอดภัยมากที่สุด รองลงมารักชุมชน เพราะเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่มานาน และรักชุมชนเพราะเพื่อนบ้านดี คอยช่วยเหลือกัน ตามลำดับ ตัวแทนครัวเรือนมีความพร้อมที่จะเป็นผู้ริเริ่มโครงการในการสนองความต้องการในชุมชนในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาความพร้อมมาก มีความพร้อมน้อย และไม่มีความพร้อม ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมใน โครงการฯ ในแต่ละกลุ่มประชากร

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบตารางไขว้ พบว่าเพศชายเคยมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่มากกว่าเพศหญิง ผู้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเคยมีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย สำหรับปัจจัยด้านช่วงอายุ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ การเป็นสมาชิก ชุมชน ลักษณะการรับข่าวสารจากชุมชน พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการเคยมีส่วนร่วมในโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

และจากการวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมตามลักษณะประชากร พบว่า เพศชาย ผู้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย และผู้ที่ได้รับข่าวสารบ่อยจะมีส่วนร่วมในการประชุมสูงกว่าเพศหญิง ผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย และผู้ที่ไม่เคยได้รับรู้ข่าวสาร ส่วนปัจจัยด้านอายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย และฐานะตำแหน่งในชุมชน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการประชุม

ในลักษณะการออกค่าใช้จ่าย พบว่า ปัจจัยด้านอาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย โดยกลุ่มอาชีพเอกชน/ค้าขายจะมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ ส่วนปัจจัยด้านเพศ อายุ ศาสนา การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย

ด้านลักษณะการเป็นสมาชิก/กรรมการ พบว่า ปัจจัยด้านเพศ และศาสนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก/กรรมการ โดยพบว่าเพศชายและผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก/กรรมการ สูงกว่าเพศหญิงและผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ ส่วนปัจจัยด้านอายุ

การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การ ครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก/กรรมการ

สำหรับการมีส่วนร่วมในการดำรงตำแหน่งผู้นำ พบว่าปัจจัยทุกด้านที่ประกับด้วย เพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำรงตำแหน่งผู้นำ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านวิธีการในการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิกชุมชน พบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ ศาสนา และรายได้มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิก ชุมชน โดยเพศชาย ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 25 ปีและเกินกว่า 35 ปี ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ และผู้ที่มีรายได้เกิน 10,000 บาท/เดือน จะมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิกชุมชนมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีอายุ 26-35 ปี นับถือศาสนาพุทธ และมีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท/เดือน ส่วนปัจจัยด้านการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา/ความต้องการของสมาชิกชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน พบว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ รายได้ และฐานะตำแหน่งในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยเพศชาย ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี และมากกว่า 35 ปี มีรายได้เกินกว่า 10,000 บาท/เดือน และผู้ที่เป็นสมาชิกชุมชนจะมีส่วนร่วมในวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนสูงกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 26-35 ปี รายได้ไม่เกิน 10,000 บาท/เดือน และไม่ได้เป็นสมาชิกในชุมชน ส่วนปัจจัยด้านศาสนา การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัยและการรับรู้ข่าวสารไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน

การมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชน พบว่า เพศ อายุ รายได้ และการครอบครองที่อยู่อาศัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชน โดยเพศชาย ผู้ที่มีอายุเกินกว่า 35 ปี รายได้เกินกว่า 10,000 บาท/เดือน และผู้ที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยจะการมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/ กิจกรรมในชุมชน มากกว่าเพศหญิงผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี รายได้ไม่เกิน 10,000 บาท/เดือน และไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเอง ส่วนปัจจัยด้านศาสนา การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย และการรับรู้ข่าวสารพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการช่วยวางแผนโครงการ/กิจกรรมในชุมชน

การมีส่วนร่วมโดยช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร พบว่า อายุ ศาสนา และอาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมโดยช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร โดยพบว่า ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ และมีอาชีพอื่นที่ไม่ใช่ข้าราชการ เอกชน และนักเรียนนักศึกษา จะมีส่วนร่วมโดยช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรมากกว่า ผู้ที่อายุเกินกว่า 25 ปี นับถือศาสนาพุทธ และมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาชีพข้าราชการ/เอกชน/นักศึกษา ส่วนปัจจัยด้านเพศ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมโดยช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร

การมีส่วนช่วยปรับปรุงระบบการบริหาร พบว่า ปัจจัยด้านเพศ มีผลต่อการมีส่วนช่วยปรับปรุงระบบการบริหาร โดยพบว่าเพศชายมีสูงกว่าเพศหญิง ส่วนปัจจัยด้านอายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีผลต่อการมีส่วนช่วยปรับปรุงระบบการบริหาร

การให้ทุนทำกิจกรรม/โครงการของชุมชน พบว่า เพศ และการครอบครองที่อยู่อาศัยมีผลต่อการให้ทุนทำกิจกรรม/โครงการของชุมชน โดยพบว่าเพศชาย และผู้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย จะให้ทุนทำกิจกรรม/โครงการของ ชุมชนมากกว่าเพศหญิงและผู้ที่ไม่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ส่วนปัจจัยด้านอายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีผลต่อการให้ทุนทำกิจกรรม/โครงการของชุมชน

การช่วยติดตามผล/บำรุงรักษาโครงการ พบว่า ปัจจัยด้าน เพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีผลต่อการช่วยติดตามผล/บำรุงรักษาโครงการ

การวิเคราะห์ผลช่องทางการมีส่วนร่วมในโครงการฯ ในการเข้าร่วมประชุม/ฟังมาตรการแก้ปัญหา พบว่า ปัจจัยด้านเพศ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัยมีผลต่อการเข้าร่วมประชุม/ฟังมาตรการแก้ปัญหา โดยพบว่าเพศชาย ผู้ที่มีรายได้เกินกว่า 10,000 บาท/เดือน อาศัยอยู่ในชุมชน เกินกว่า 20 ปี จะมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม/ฟัง มาตรการแก้ปัญหามากกว่าเพศหญิง รายได้ ไม่เกิน 10,000 บาท/เดือน และอยู่อาศัยในชุมชนไม่เกิน 20 ปี ส่วนปัจจัยด้านอายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ การครอบครองที่อยู่อาศัย การมีฐานะตำแหน่งในชุมชนและการรับรู้ข่าวสารไม่มีผลต่อการเข้าร่วมประชุม/ฟังมาตรการแก้ปัญหา

การมีส่วนร่วมในช่องทางการเสนอแนะความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ พบว่า ปัจจัยด้าน ศาสนามีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการเสนอแนะความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ โดยผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธมีส่วนร่วมในช่องทางการเสนอแนะความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ มากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนปัจจัยด้าน เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการเสนอแนะความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ

การมีส่วนในการตอบแบบสอบถาม พบว่าปัจจัยด้าน เพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีผลต่อการมีส่วนในการตอบแบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมในช่องทางการให้สัมภาษณ์ พบว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ และอาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการให้สัมภาษณ์ โดยเพศชาย ผู้ที่อายุไม่เกิน 25 ปี และผู้ที่เป็นนักเรียน/นักศึกษาจะมีส่วนร่วมในช่องทางการให้สัมภาษณ์ สูงกว่าเพศหญิง ผู้ที่อายุเกินกว่า 25 ปี และผู้ที่ไม่ใช่ นักเรียน/นักศึกษา ส่วนปัจจัยด้านศาสนา การศึกษา รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย ฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการให้สัมภาษณ์

การมีส่วนร่วมในช่องทางการฝึกอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการ พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษา รายได้ และการรับรู้ข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในช่องทางการฝึกอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีรายได้เกิน 10,000 บาท/เดือน และได้รับข่าวสารบ่อยจะมีการมีส่วนร่วมในช่องทางการฝึกอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี รายได้ 5,001-10,000 บาท/เดือน และผู้ที่ไม่ค่อยได้รับข่าวสาร ส่วนปัจจัยด้านเพศ อายุ ศาสนา อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย และการมีฐานะตำแหน่งในชุมชน พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในช่องทางการฝึกอบรม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการ

และจากการวิเคราะห์ผลโดยรวมของตัวแปรครัวเรือนต่อเทศบาลนครยะลา พบว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัย การมีฐานะตำแหน่งในชุมชน และการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีผลต่อความคิดเห็นที่มีต่อเทศบาลนครยะลา

บทที่ 6

สรุปผลวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย

จากกรอบการศึกษาโครงการเมืองนำอยู่ : กรณีศึกษา เทศบาลนครยะลา ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ทฤษฎีธรรมรัฐ (good governance) ทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) และการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย (participation) เพื่อวิเคราะห์ เปรียบเทียบหารูปแบบโครงการเมืองนำอยู่ที่ต้องการ โดยอาศัย เทศบาลนครยะลาเมืองนำอยู่เป็นกรณีในการศึกษา ผู้วิจัยจะได้นำเสนอบทสรุปผลวิเคราะห์และ อภิปราย ผลการวิจัย ดังหัวข้อและรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับโครงการเมืองนำอยู่

จากการทบทวน โครงการเมืองนำอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบ 3 ทฤษฎี ที่ได้มีการสรุปและ นำเสนอไปก่อนหน้านี้แล้ว สามารถสรุปเป็นโครงการเมืองนำอยู่ที่ต้องการ ภายใต้องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) การเป็นเมืองนำอยู่จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้กำหนด โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย รูปแบบเมือง และนโยบายเมืองที่ประชาชนภายในเมืองเห็นว่าเมืองของตนนำอยู่ การ กำหนดขอบข่ายเมืองนำอยู่นั้น ย่อมมาจากความต้องการของชุมชน โดยแท้จริง ซึ่งประชาชนจะเป็น ผู้กำหนดแผนหรือ นโยบายขึ้นให้เหมาะสมกับเมือง ทั้งนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการ สนับสนุนในรูปประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย บุคคลในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชน โครงสร้างของรัฐมีส่วนสำคัญในการพัฒนา การมี ส่วนร่วมและความสามารถของรัฐนั้นเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้
- 2) เมืองนำอยู่ จำต้องมีการจัดการสภาพแวดล้อมเมืองที่เหมาะสม โดยต้องคำนึง ระบบนิเวศน์เมือง (The Ecology Approach) เมืองแต่ละเมืองล้วนมีลักษณะเฉพาะของเมือง สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป ในการทำงานที่ดำเนินการให้เมืองนั้นนำอยู่จำต้องพิจารณาบริบทของ เมืองนั้นให้ถ่องแท้
- 3) เมืองนำอยู่จะต้องมีนโยบายการจัดการของภาครัฐ โดยรัฐรูปแบบการกระจาย อำนาจในทุกจุดอย่างเพียงพอและทั่วถึง องค์กรการเมืองเปิดกว้างและ โปร่งใสในการรับส่งข้อมูล ไปสู่ชุมชนทุกชั้นตอน และองค์กรสาธารณะมีส่วนตัดสินใจปัญหาสำคัญๆ ของบ้านเมือง

4) เมื่อนำอยู่จะต้องมีนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงและต่อเนื่อง ทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ให้ประชาชนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนกระทำได้อย่างเต็มที่ ชอบธรรม และได้รับความสนับสนุนขององค์กรภาครัฐและเอกชน ทุกฝ่าย

5) มีการเปิดกว้างในการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาล ประชาสังคม รวมทั้งกลุ่มองค์กรเอกชน, ชุมชน และนักวิชาการ ได้แสดงบทบาทถูกต้อง และเต็มที่ มีการร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งและมั่นคง สนับสนุนกระบวนการพัฒนาเมืองให้เป็นเมือง นำอยู่อย่างยั่งยืน

6.2 แนวคิดโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลกและแนวคิดโครงการเมืองยะตานำอยู่

เป้าหมายของโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก พบว่า มีการประยุกต์ทฤษฎีที่เกี่ยวกับเมืองนำอยู่ 3 ทฤษฎี เข้าด้วยกัน คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน, ธรรมนูญ และการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตยมารวมกับอุดมการณ์ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งแนวคิดนี้เกิดขึ้นภายใต้โลกที่ประสบปัญหาสุขภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม จนถึงขั้นวิกฤติปัญหาคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติ ทั้งในด้านสังคม อารมณ์ และกายภาพ ซึ่งโครงการเมืองนำอยู่เป็นโครงการที่เข้ามาช่วยแก้ไข ป้องกัน ปัญหาและสภาวะการณ์ของโลก โครงการเมืองนำอยู่ของอนามัยโลก มี เป้าหมายเน้นหนักในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสาธารณสุข มุ่งไปที่การปลูกจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

วัตถุประสงค์หลักของโครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลก คือ การปรับปรุงสุขอนามัยของผู้พักอาศัยในเมือง โดยเฉพาะผู้ที่มิรายได้ต่ำ รวมทั้งปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และบริการ สาธารณสุขให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์รอง คือ การสร้างความตระหนักในเรื่อง "Health" ในการพัฒนาเมืองเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินแผนการสาธารณสุขของเทศบาล เพิ่มศักยภาพของเทศบาลในการจัดการปัญหาของเมือง โดยใช้แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

โดยจุดมุ่งหมายขององค์การอนามัยโลกที่ได้กำหนดเมืองนำอยู่ในอุดมคติไว้ มีทั้งหมด 11 ประการ ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 แล้ว ซึ่งจุดมุ่งหมาย ทั้ง 11 ประการนี้ ครอบคลุมแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเมืองนำอยู่ 3 แนวคิด แต่เน้นหนักไปที่การสาธารณสุขของประชาชนทุกคน ซึ่งเป็นการยากในการปฏิบัติ และถือว่าเป็นอุดมคติที่เหมาะสมมากกับการที่กำหนดว่าเมืองใดนำอยู่ แต่ทั้ง 11 ประการนั้นไม่สามารถใช้ได้กับทุกเมืองทั่วโลก ที่มีบริบทเมืองที่ต่างกัน การเป็นเมืองนำอยู่แท้จริง

นั้นควรมาจากการกำหนดของประชาชนในเมืองเอง ซึ่งเป็นบริบทที่บ่งชี้ว่าเมืองนำอยู่ของประชาชนในเมืองนั้น อาจจะมีน้อยกว่าหรือมากกว่า 11 ประการที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้

สำหรับเป้าหมายของโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้กรณีศึกษาเขตเมืองนำอยู่ ซึ่งรับแนวคิดมาจากองค์การอนามัยโลก มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นจากสภาพพัฒนาฯ และกระทรวงสาธารณสุข นั่นคือ หลักเกณฑ์เมืองนำอยู่ 11 ประการของ องค์การอนามัยโลก มาปรับเป็นแนวทางเมืองนำอยู่ 6 ประการ โดยจะนำไปใช้กับทุกเมืองนำร่อง (คู่มือการประเมินสถานภาพเขตนำอยู่ตามเกณฑ์มาตรฐานของการพิจารณาความสำเร็จของโครงการกรุงเทพมหานครนำอยู่) คือ

1. ความมุ่งมั่นทางสาธารณสุข (Commitment to health)
2. การตัดสินใจทางการเมือง (Political decision – making)
3. การสร้างกลไกการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรของภาครัฐและเอกชน (Intersectional Action)
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)
5. นวัตกรรม (Innovation) การเปิดโอกาสให้มีแนวคิดใหม่ที่จะสนับสนุนให้บังเกิดสิ่งที่ดีกว่าเดิม
6. การมีนโยบายของรัฐในเรื่องส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจนในทุกหน่วยงาน (Healthy Public Policy)

จะเห็นว่า 6 ประการของเป้าหมายเมืองนำอยู่ของไทย ได้มุ่งเน้นไปในเชิงสาธารณสุขตามอุดมการณ์ขององค์การอนามัยโลก แต่การคงไว้ของทฤษฎีเมืองนำอยู่เหลือน้อยมาก

6.3 การเปรียบเทียบแนวคิดโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก

เมื่อเปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานเมืองนำอยู่ของแต่ละที่มา โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานทฤษฎีต้นแบบเป็นเกณฑ์แล้ว พบว่า เมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลกจะเน้นหนักไปในเรื่องของการพัฒนา สิ่งแวดล้อมเมืองภายใต้ทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งอยู่ภายใต้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ในด้านของทฤษฎีธรรมนูญในด้านเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลกนั้นมิได้มีไว้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงที่จะนำเมืองไปสู่ความนำอยู่ได้อย่างแท้จริง แต่เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการของ โครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลกพบว่า มีการกล่าวถึงความร่วมมือของหน่วยงานรัฐ และการทำงานของหน่วยรัฐแต่ไม่ได้เน้นมาก

6.4 แนวคิดโครงการเมืองยะล่าน่าอยู่

โครงการยะลาเมืองน่าอยู่เป็นหนึ่งในพื้นที่นำร่อง ซึ่งได้ดำเนินโครงการตามแนวทางของสำนักงานสภาพัฒนาฯ และกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้มอบหมายให้สาธารณสุขจังหวัดเป็นองค์กรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตเทศบาลให้ดีขึ้น ทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและสุขภาพอนามัยของประชาชนให้บรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า ตามเจตนารมณ์ขององค์การอนามัยโลก โดยแทรกแนวคิดจากสำนักงาน สภาพัฒนาฯ ในด้านการสร้างกระบวนการทัศน์ของแผน 8 นั่นคือ การประสานให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรประชาชนและประชาชนในพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ทั้งนี้รูปแบบการสร้างร่วมมือกันนั้นเป็นไปตามองค์การอนามัยโลก

แนวคิดโครงการยะล่าน่าอยู่โดยสรุปเป็นดังนี้

1. เมืองมีสภาพแวดล้อมที่ดีทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ
2. ประชากรมีสุขภาพกาย และ สุขภาพจิตดี
3. ประชาชน ภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีความร่วมมือในการพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
4. เมืองมีระบบสาธารณสุขปโภคที่มีประสิทธิภาพ
5. ประชาชนมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจดีขึ้น มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

6.5 การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการยะล่าน่าอยู่

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประชาชนในพื้นที่จริง พบว่า ประชาชนที่ทำการศึกษาซึ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในชุมชนในลักษณะเป็นสมาชิกชุมชนและตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารจากชุมชนบ้าง

6.5.1 ทศนคติ/ความคิดเห็นต่อโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

ตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่เคยได้ยินโครงการ "ยะลาเมืองน่าอยู่" แต่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการในระดับปานกลาง และพบว่า ผู้แทนครัวเรือนมีความเข้าใจลักษณะของโครงการเมืองน่าอยู่ว่าเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัยเป็นอันดับที่หนึ่งรองลงมา ได้แก่ การมีผังเมืองที่สวยงามและเป็นระเบียบ และการที่ทุกคนมีสุขภาพดี ตามลำดับ สำหรับโครงการที่ตัวแทน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ครัวเรือนทราบว่ามีการดำเนินโครงการ ได้แก่ โครงการรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในเมือง โครงการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน และโครงการส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชน ตามลำดับ ในความเห็นของตัวแทนครัวเรือนต่อผลการดำเนินโครงการ ส่วนใหญ่เห็นว่าการดำเนินโครงการตรงตามความต้องการของตนเองและชุมชนมากที่สุด รองลงมาเห็นว่าโครงการมีการร่วมกันวางแผนดำเนินการจากประชาชนในท้องถิ่น และดำเนินโครงการในการสนองนโยบายของเทศบาล ตามลำดับ

ตัวแทนครัวเรือนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่ดำเนินในโครงการระลามาเมืองน่าอยู่ว่าอยู่ในระดับดีพอสมควรแต่ต้องปรับปรุง ในด้านความน่าเชื่อถือส่วนใหญ่เชื่อถือในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการมีความโปร่งใสในระดับปานกลางเท่านั้น

6.5.2 การมีส่วนร่วมในโครงการระลามาเมืองน่าอยู่

ตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่เคยมีส่วนร่วมในโครงการระลามาเมืองน่าอยู่ และไม่เคยมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาชุมชนต่างๆ มากที่สุด สำหรับช่องทางการมีส่วนร่วม พบว่ามีส่วนร่วมในการตอบแบบสอบถามมากที่สุด แหล่งข่าวที่ตัวแทนครัวเรือนทราบเกี่ยวกับปัญหาชุมชนอันดับหนึ่งได้แก่ สื่อสาธารณะต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ รองลงมาได้แก่เสียงตามสายจากชุมชน และ ข่าวสารจากหน่วยงานราชการ สำหรับรูปแบบการเลือกข่าวสาร พบว่าเลือกเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่เลือกเรื่องที่สนใจ และเลือกเรื่องที่ได้รับจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่าง ๆ ตามลำดับ

6.5.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเทศบาลนครยะลา

ตัวแทนครัวเรือนมีความรู้สึกดีพอสมควรต่อสภาพแวดล้อมทั่วไปในเทศบาลยะลาแต่ต้องปรับปรุง ด้านสภาพอากาศโดยรวมในพื้นที่เทศบาลนครยะลา เห็นว่ามีสภาพปานกลางถึงดี สำหรับความคิดเห็นในการบริหารงานของเทศบาลนครยะลาในด้านต่างๆ ตัวแทนครัวเรือนประเมินในระดับ "ดี" ทั้งหมดทุกด้าน

ปัญหาที่ตัวแทนครัวเรือนให้ความสำคัญ 5 อันดับ ได้แก่ ปัญหาเสพติดอันดับหนึ่ง รองลงมา ได้แก่ ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาที่จจรและคิวรถไม่เพียงพอ ปัญหาการจราจร และปัญหาการว่างงาน ตามลำดับ

ตัวแทนครัวเรือนมีความรู้สึกรักชุมชนเพราะสะอาดและสภาพแวดล้อมดีและปลอดภัยมากที่สุดรองลงมารักชุมชน เพราะเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่มานาน และรักชุมชนเพราะเพื่อนบ้านดี คอย

ช่วยเหลือกัน ตามลำดับ ตัวแทนครัวเรือนมีความพร้อมที่จะเป็นผู้ริเริ่มโครงการในการสนองความต้องการในชุมชนในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมามีความพร้อมมาก มีความพร้อมน้อย และไม่มีความพร้อม ตามลำดับ

6.6 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายในแง่ความสอดคล้องของข้อค้นพบกับ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดเป็นดังนี้

1. ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า โครงการเมืองนำอยู่ขององค์การอนามัยโลกนั้น ให้ความสำคัญเฉพาะด้านสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าด้านอื่นๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ซึ่งจริงๆ แล้วน่าจะเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญมากที่สุด และเมื่อพิจารณาในแง่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะต้องประสานผลประโยชน์ของมนุษย์ปัจจุบันและมนุษย์ในอนาคต ซึ่งกลไกการทำงานก็ต้องกำหนดโดยท้องถิ่นเองเพราะรู้จักตนเองมากกว่าที่จะได้มาจากการกระจายอำนาจให้ชุมชนอย่างแท้จริง สิ่งนี้ก็ยังคงอยู่ในระยะเริ่มต้นเท่านั้นซึ่งเป็นผลมาจากการมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ การพัฒนาจะเป็นแบบยั่งยืนหรือไม่ในสถานะปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่ตอบได้ยากและจะต้องดูต่อไปในทำนองเดียวกันรูปแบบรัฐธรรมนูญ ก็อยู่ในสถานะเดียวกัน คือหลายฝ่ายได้พยายามเรียกร้องที่จะให้เกิดขึ้น และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเองก็เอื้อต่อการพัฒนาสิ่งเหล่านี้ ประเด็นสำคัญที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ซึ่งนับเป็นหัวใจของการศึกษารั้งนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนยังมีการเข้าร่วมในการพัฒนาเมืองในระดับที่ผิวเผินเกินไป ซึ่งสะท้อนมาจากการเข้าร่วมก็เป็นเพียงการเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบาย และงานและกิจกรรมที่ผู้อื่นได้วางไว้ และในแง่ปริมาณการเข้าร่วมนั้น นับว่ายังเป็นสัดส่วนที่น้อยเกินไปที่จะเข้ามาพัฒนาเมือง

2. การดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ ภายใต้ทฤษฎีต้นแบบนั้น กระบวนการของแต่ละทฤษฎีมีเอกลักษณ์และลักษณะแตกต่างกันไป แต่ในกระบวนการแท้จริงแล้วมีความเกี่ยวพันกันอย่างมาก ภายใต้การได้มาซึ่งเมืองนำอยู่ โดยมีการกำหนดจากตัวประชาชน นั่นคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์เมืองนำอยู่ ไปจนถึงนโยบายเชิงปฏิบัติ และผู้ปฏิบัติ นั่นคือ "ประชาชน" ซึ่งได้กล่าวไว้ในแบบจำลองระดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม Participation จะต้องเริ่มตั้งแต่ Citizen Control ชุมชนมีสิทธิที่จะเสนอและจัดทำแผนได้เอง ได้มีการตัดสินใจตามความต้องการของชุมชนเอง ทั้งนี้จะสำเร็จได้จะต้องมาจากการบริการของรัฐที่เป็นธรรมตามบริบทของรัฐธรรมนูญ และประชาชนมีการแสดงความคิดเห็นได้ทุกช่องทางรับข่าวสารและสื่อสารอย่างถูกต้อง เพียงพอและ

ยุติธรรม หากดำเนินการในลักษณะดังกล่าวก็จะเกิดเป็นกระบวนการการได้มา ซึ่งเมืองน่าอยู่และมีความยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนได้อย่างแน่นอน

การดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้องค์การอนามัยโลก เป็นการดำเนินการตามทฤษฎีต้นแบบทั้ง 3 แบบ โดยเป็นการขยักหากไม่มีรูปแบบการดำเนินการให้เป็นรูปธรรมและชัดเจนยิ่งขึ้นที่จะบรรลุจุดประสงค์หลักขององค์การอนามัยโลก คือ ปรับปรุงสุขอนามัยของผู้พักอาศัยในเมือง ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และบริการสาธารณสุขให้ดียิ่งขึ้น จึงมีรูปแบบการดำเนินการเริ่มต้นที่องค์การของภาครัฐ มีหน้าที่รับนโยบายและอุดมการณ์ของเมืองน่าอยู่ และเพิ่ม บทบาทขององค์กรท้องถิ่น และ บทบาทของชุมชน โดยเฉพาะในด้านสาธารณสุขชุมชน ซึ่งรูปแบบการดำเนินการสอดคล้องกับกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนและทฤษฎีธรรมรัฐ แต่ในการบริหารงานโครงการเมืองน่าอยู่ของ องค์การอนามัยโลก มุ่งเป้าไปที่ Health ของประชาชนมากกว่าจะไปที่ Health ของเมือง ซึ่งสิ่งนี้อาจจะทำให้สอดคล้องในบริบทเมืองของประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่เป็นจุดบกพร่องอย่างหนึ่งของเมืองประเทศกำลังพัฒนา หากรับแนวการดำเนินการมาโดยมิได้คำนึงถึงในกระบวนการของการดำเนินการเมืองน่าอยู่ ในบริบททฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้ องค์การอนามัยโลกเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในทางปฏิบัติให้ออกมาเป็นรูปธรรม หากมีการเริ่มต้นที่หลักเกณฑ์และรูปแบบของอำนาจหน้าที่ที่เบ็ดเสร็จ โดยรัฐ เป็นการขยักที่จะได้มาซึ่งเมืองน่าอยู่ที่ยั่งยืน เพราะผู้ที่กำหนดว่าจะน่าอยู่หรือยั่งยืน ได้นั้นคือ ประชาชนในเมืองนั่นเอง

การดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดที่มาจากโครงการเมืองน่าอยู่ของไทย โดยกรณีศึกษาโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ ได้รับรูปแบบการดำเนินการมาจากองค์การอนามัยโลก มีการปรับได้เข้ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งมุ่งมั่นว่าจะเป็น โครงการสำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นอย่างยิ่ง หากมีการปรับเปลี่ยนจากการรับนโยบายเมืองน่าอยู่ มาเป็นการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบ้านเมืองของเรา เป็นไปตามที่ควรจะเป็นตามการเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันคิด ตัดสินใจ และดำเนินการเอง แต่ในทางปฏิบัติแล้วนอกจากการรับแนวคิดและนโยบายแล้ว มาเข้าระบบรัฐบาลดั้งเดิม ประกอบกับการประสานงานทางเดียว การสื่อสารที่มีข้อบกพร่องมาตั้งแต่ต้นมาสู่โครงการเมืองน่าอยู่ในระดับ ท้องถิ่น อย่างกรณีศึกษาโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ ครอบคลุมพื้นที่เทศบาลนครยะลา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายและความหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หากปฏิบัติตามแนวนโยบายอย่างเคร่งครัด ก็ จะประสบผลสำเร็จ

เป็นสิ่งที่น่าตระหนกถึง หากมีรูปแบบการดำเนินการที่ไม่เป็นไปตามสภาวะ ที่ควรจะเป็นว่า ใครจะเป็นผู้ที่บอกได้ว่า เมืองเมืองนั้นน่าอยู่ และยั่งยืน หากไม่ใช่ประชาชนผู้อยู่อาศัยในเมือง

เพราะฉะนั้น การที่จะกล่าวได้ว่า เมืองเมืองหนึ่งมีความน่าอยู่และยั่งยืนต้องมาจากประชาชนภายในเมืองนั้นเป็นผู้กำหนด ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดสภาวะแวดล้อมเมือง การจัดการทรัพยากรในเมืองระบบนิเวศน์เมือง การจัดการระบบการจัดการในเมืองว่าจะให้มาตรฐาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้นั้นย่อมมาจากประชาชนในเมืองเมื่อนั้นสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยรัฐที่เป็นธรรม กระบวนการ
 ธรรมรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชนและการจัดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ซึ่งดำเนินการให้
 เป็นรูปธรรมได้นั้น ก็จะต้องมาจากประชาชนเป็นผู้เริ่มต้น ภายใต้การร่วมมือของทุกฝ่าย

3. ผลการวิจัยทั้งที่ได้จากข้อมูลภาคสนามที่เก็บข้อมูลจากตัวแทนครัวเรือน ผลจากการ
 วิจัยครั้งนี้ที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากตัวแทนครัวเรือน การสัมภาษณ์ การเข้าร่วมประชุม การ
 สัมภาษณ์และสังเกตการณ์สภาพทั่วไป และการค้นคว้าเอกสารข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิต่างๆ ผู้วิจัยมี
 ความเห็นว่า ประชากรเพศหญิง ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท/เดือน จะ
 มีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ตนอยู่อาศัยค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ในปัจจัยด้านเพศอาจ
 เป็นโดยธรรมชาติ ที่งานของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมของเพศชายมากกว่า ส่วนปัจจัย
 ด้านศาสนานั้น ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่นับถือศาสนาอื่น (โดยเฉพาะอิสลาม) ให้ความสำคัญกับการมีส่วน
 ร่วมในชุมชนสูงกว่าผู้นับถือศาสนาพุทธในเกือบทุกประเด็นอย่างเห็นได้ชัด สำหรับในกรณีรายได้
 อาจสามารถอภิปรายได้ คือ ผู้ที่มีรายได้ต่ำยังเป็นกลุ่มที่จะต้องต่อสู้เพื่อการยังชีพมากกว่าการใช้
 เวลาในการทำกิจกรรมให้กับชุมชนซึ่งเป็นการต้องการในระดับที่สูงกว่า

ผลในการวิจัยชี้ให้เห็นว่าประชาชนจะมีความเข้าใจลักษณะของ โครงการว่าเป็นเรื่อง
 ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย การมีผังเมืองที่สวยงามและเป็นระเบียบ การที่ทุก
 คนมี สุขภาพดีสูงกว่าประเด็นอื่นๆ โดยเฉพาะประเด็นที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองทุก
 ด้านนั้นประชาชนมีความเข้าใจต่ำที่สุดในโครงการละยาเมืองน่าอยู่ แสดงให้เห็นว่าประชาชนยัง
 ไม่ให้ความสำคัญหรือไม่มีความเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองอย่างจริงจัง แต่ทั้งนี้ก็มี
 ความเห็นว่าการดำเนินโครงการนั้นเป็นการดำเนินโครงการที่ตรงตามความต้องการของเขาและ
 ชุมชนมากที่สุด และมีการทำโครงการร่วมกันวางแผนดำเนินการกับประชาชนในท้องถิ่น

สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมในการดำเนินโครงการฯ เห็นว่าอยู่ในระดับดี
 พอสมควรแต่ยังต้องปรับปรุงต่อไป และบางส่วนเห็นว่ากิจกรรมที่เป็นอยู่คืออยู่แล้ว ประเด็นนี้
 ชี้ให้เห็นว่าโดยรวมประชาชนในเขตเทศบาลมีความรู้สึกในทางบวกกับกิจกรรมในโครงการฯ ที่
 เทศบาลดำเนินการอยู่ ประชาชนมีความเชื่อถือในโครงการในระดับปานกลางและระดับมาก
 ตามลำดับ ซึ่งเห็นว่าค่อนข้างดีในแง่การทำงาน แต่ในด้านความโปร่งใส ยังมีระดับคะแนนเพียง
 ปานกลางเป็นส่วนใหญ่ และมีบางส่วนเป็นจำนวนไม่น้อยที่เห็นว่าโครงการมีการจัดสรร
 งบประมาณไม่โปร่งใสนัก

จากการศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้ข้อสรุปว่าประชาชนใน
 เทศบาลจำนวนมากยังไม่เคยมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนาชุมชน และยังมีสัดส่วนของ
 ผู้ที่เพียงปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ใน
 สัดส่วนที่สูง ในขณะที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจริงๆ จังๆ ไม่ว่าจะเป็นการคิดปัญหาและสาเหตุและความ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต้องการของชุมชน การช่วยคิดพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา การช่วยวางแผน โครงการ การช่วยตัดสินใจ ในการใช้ทรัพยากรต่างๆ การปรับปรุงระบบการบริหารยังมีสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำเกิดไปหากพิจารณาถึงประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย

ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในเทศบาลละลาค่อนข้างพอใจในสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของเทศบาล แต่ก็ยังต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้ดียิ่งขึ้นต่อไปอีก

และเมื่อพิจารณาถึงการบริหารงานเทศบาลละลาในความรู้สึกของประชาชน ซึ่งพบว่าประชาชนมีความรู้สึกต่อการบริหารงานในทุกๆ ด้านต่อเทศบาลในระดับดี ซึ่งประเด็นนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการประเมินผลงานของเทศบาลว่ามีผลงานการบริหารจัดการในระดับดี

ประเด็นปัญหาที่ประชาชนเห็นว่าสำคัญและควรตระหนักมากที่สุดได้แก่ปัญหาหาเสพติด ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาที่จอดรถและคิวรถไม่เพียงพอ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ นับเป็นประเด็นที่ค่อนข้างหนักหนาและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นจำนวนมากโดยเฉพาะสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ ซึ่งกลุ่มปัญหาสำคัญในความ คิดเห็นของประชาชนดังกล่าวอาจเป็นประเด็นที่ไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพังของเทศบาลเองยกเว้นปัญหาด้านที่จอดรถและคิวรถซึ่งเทศบาลอาจจัดการได้ ง่ายกว่า

4. จากการศึกษาทฤษฎีต่างๆ จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่าทาง เทศบาลนครยะลาได้นำหลักการโครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy Cities Project) มาเป็นกรอบในการทำงาน ผสมผสานกับแนวคิดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) การปกครองแบบธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งกรอบการทำงานทั้ง 3 แนวทางนับเป็นเรื่องใหญ่และกิน ความกว้างมากในแง่การปฏิบัติจริง ดังนั้นในการดำเนินงานตาม โครงการจริง ก็จะต้องทั้งประเด็น ที่เรียกได้ว่าดีหรือประสบความสำเร็จตามที่ควรจะเป็น และยังมีบางประเด็นที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาต่อไป ซึ่งการพัฒนาและการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่ ตนอยู่อาศัยอย่างเต็มที่ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะต้องอาศัยความพยายาม การสร้าง กลไกเกื้อหนุน การดำเนินการเจตนาธรรมของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ที่มีความเป็นประชาธิปไตย และสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างมาก สิ่งเหล่านี้จะต้องอาศัย ความจริงใจอย่างมากจากรัฐบาลในการกระจายอำนาจ และการมุ่งมั่นในการสร้างชุมชนในแต่ละ ชุมชนให้เข้มแข็ง และปกครองตนเองได้ เพราะการปกครองตนเอง จะทำให้ชุมชนบริหารงานและ แก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งชุมชนจะรู้ปัญหาของตนเองมากกว่าภาครัฐ ที่ทำงานจากส่วนกลางแต่ ไม่ได้สัมผัสพื้นที่จริงซึ่งแต่ละที่มีความแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง

6.7 ข้อเสนอแนะที่พบจากการวิจัย

จากผลการวิจัยและการอภิปรายผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อเสนอแนะในการวิจัยเป็นรายข้อได้ดังต่อไปนี้

1. จากนโยบายการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นตัวทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้สถาบันชุมชนล่มสลาย จนทำให้ประชากรจากชนบทจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาหาโอกาสที่ดีกว่าในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองใหญ่ๆ อันเป็นสาเหตุให้กรุงเทพฯ และหัวเมืองเกิดแหล่งเสื่อมโทรม ชุมชน และความแออัดของประชากร ประชากรมีรายได้น้อย มีระดับการศึกษาต่ำ และได้รับการบริการจากระบบสาธารณสุขต่ำกว่ามาตรฐาน สิ่งเหล่านี้ซึ่งดูแล้วอาจจะเห็นว่าห่างไกลกับประเด็นการทำเมืองให้น่าอยู่ แต่แท้จริงแล้วกลับเป็นต้นเหตุหลักของปัญหาดังนั้น แนวทางแก้ปัญหาที่จะยั่งยืนได้จำเป็นต้องแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา ข้อเสนอแนะสำหรับประเด็นนี้คือ รัฐจะต้องมีการกระจายความเจริญไปสู่ชนบทอย่างแท้จริง มิใช่เพียงแต่จัดสรรงบประมาณลงทุนทางธุรกิจ หรือเรียกว่ากระจายอุตสาหกรรมมากกว่าการพัฒนาขึ้นมาจากฐานของท้องถิ่นชนบทอย่างแท้จริง ให้การพัฒนาด้านเกษตรกรรมชาติไม่ใช่ปุ๋ยเคมีซึ่งทำให้ดินทุนสูงเป็นเหตุให้ประสบปัญหาอยู่ในวงเวียนความยากจนต่อเนื่อง และการเกษตรแบบสารเคมียังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์โดยตรง การกระจายความเจริญไปยังชนบท ต้องกระจายรวมถึงในด้าน สาธารณสุขขั้นมูลฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี เมื่อพัฒนาครบวงจรก็จะทำให้ประชาชนโดยเฉพาะในชนบทได้พ้นไปจากวงจรแห่งความยากลำบาก คือ จน-โง่-เจ็บ ตามที่มึนนักคิดนักวิชาการจำนวนมากได้เสนอไว้

2. การให้ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านอื่นๆ โดยต้องมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้เพียงพอ สภาพปัจจุบันซึ่งเป็นภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ งบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมถูกตัดทอนลงไปตามความยากลำบากของประเทศ ซึ่งแม้ว่าเศรษฐกิจจะฟื้นตัว คนจะมีรายได้ดีขึ้นต่อไป แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมมากกว่านี้เมืองก็จะไม่น่าอยู่ ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนต่อไป ให้การศึกษาอย่างจริงจังต่อเยาวชนถึงปัญหาและผลกระทบจากการทำลายสิ่งแวดล้อม

3. สร้างสรรค์ระบบชนธรรมรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อปฏิรูปสังคมไทย การปกครองที่ดีซึ่งจะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนนับเป็นหัวใจในการสร้างเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเมืองจำนวนมากจะมาจากการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือประชาคมเมืองในการแก้ปัญหาและวางแผนพัฒนาเมือง จะต้องมีการเร่งปฏิรูปอย่างเร่งด่วน สร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตนเองอาศัยอยู่ สำหรับการสร้างระบบธรรมรัฐนั้น ต้องอาศัยภาคีเมือง ซึ่งได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน ภาควิชาการ ภาคประชาชน และสถาบันทางศาสนา

ภาครัฐ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมไทยนั้นเป็นไปในลักษณะ "รัฐเหนือสังคม" มากกว่า "สังคมเหนือรัฐ" ในประวัติศาสตร์ของการพัฒนาต่างๆ รัฐและกลไกของรัฐจะใช้อำนาจบังคับเป็นฝ่ายครอบงำและกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากกว่าพลังทางสังคมจะเป็น ฝ่ายครอบงำและกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (ชัยอนุนต์ สมุทวนิช, 2540)

ในการปกครองที่ดี ตามหลักของธรรมรัฐนั้น จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ภาคีที่มีความสำคัญในการสร้างธรรมรัฐ คือ ภาครัฐ เพราะการปกครองที่ดีย่อมเริ่มต้นที่ผู้ปกครองที่ดี และผู้ปกครองที่ดีย่อมฟังเสียงประชาชน และตัดสินใจด้วยความยุติธรรมโดยมุ่งให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม บทบาทของรัฐในการสร้างธรรมรัฐให้เกิดสังคม ได้แก่ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541)

- บทบาทในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (การทำประชาพิจารณ์ การลงประชามติ การส่งเสริมการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรต่างๆ ของประชาชน การสนับสนุนการเลือกตั้ง)
- บทบาทการเป็นผู้ประสานงานระหว่างรัฐ เอกชน วิชาการ สื่อมวลชนและประชาชน
- ผลักดันกลุ่มต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง
- การแสดงความโปร่งใสและตรวจสอบการทำงานได้
- การปฏิรูประบบราชการ
- การเป็นผู้ใช้กฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมในการพัฒนาเมือง

ภาคเอกชน ให้เกิดการรวมกลุ่มของภาคธุรกิจและบริการของเอกชนไม่ว่าจะเป็นขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ได้แก่ สมาคมหอการค้า สมาคมผู้ประกอบการ สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพ ฯลฯ หากสามารถสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มต่างๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น และส่งเสริมบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างธรรมรัฐ ภาคีเอกชนก็จะเป็นพลังในทางบวกอย่างมาก ซึ่งบทบาทของภาคเอกชนอาจเป็นการรวมตัวเพื่อตรวจสอบความโปร่งใสของรัฐบาล การทุจริตคอร์รัปชัน การต่อกรการเรียกร้อยเงินเพื่อประมูลโครงการต่างๆ บทบาทในการสนับสนุนด้านกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังสติปัญญา บทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของลูกจ้างในองค์กรและสภาพแวดล้อมในการทำงาน และบทบาทในการสนับสนุนกิจการสาธารณะ

องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Government Organization) ได้แก่ สถาบัน มูลนิธิ สมาคม และหน่วยงานพัฒนาสังคมและแก้ปัญหาทางสังคมต่างๆ อาทิ กลุ่มผู้ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเด็กและสตรี ด้านชุมชนแออัด ด้านยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นองค์กรที่จัดตั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขึ้นเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาสังคมด้านต่างๆ โดยไม่หวังผลกำไรอยู่แล้ว หากมีการเพิ่มบทบาทในการส่งเสริม ธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการสอดคล้องดูแลการทำงานของรัฐบาล และเอกชน บทบาทในการเป็นกระบอกเสียงร่วมกับประชาชน บทบาทในการเข้าร่วมพัฒนากับรัฐและมีส่วนในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับประชาชน บทบาทในการประสานงานภาครัฐ เอกชน สื่อมวลชนและประชาชน บทบาทในการเป็นแกนนำประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง เป็นต้น

ภาคสื่อมวลชน ให้มีการรวมกลุ่มสื่อแขนงต่าง ๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สภาการหนังสือพิมพ์ สมาคมผู้สื่อข่าวจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งภาคสื่อมวลชนจะมีอิทธิพลอย่างมากในการผลักดันธรรมนูญให้เป็นรูปธรรม เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นผู้นำทางความคิดที่มีพลัง เป็นกระบอกเสียงทางความคิดที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ บทบาทของภาคเอกชน เช่น การกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง การสอดคล้องดูแลการทำงานและใช้อำนาจของรัฐ บทบาทในการเป็นแกนนำทางความคิด การเป็นแนวร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเมือง บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในขอบเขตเสรีภาพ และบทบาทหน้าที่ของประชาชนเพื่อนำประชาชนเข้าไปสู่ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนามากยิ่งขึ้น

ภาคนักวิชาการ ให้มีการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ ของคนในสังคม บทบาทที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้แก่ การสร้างความเสมอภาคในการศึกษาให้กับประชาชน บทบาทในการเป็น ผู้อาสาในการเป็นผู้นำพัฒนาชุมชน บทบาทของพลังนักศึกษาในการเป็นแกนนำทางความคิดของประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบนโยบาย ภาครัฐ

ภาคประชาชน ประชาชนในเมืองเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่ควรสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยๆ ให้มากที่สุด เพื่อเป็นตัวแทนที่ครอบคลุมคนทุกกลุ่มในเมือง ซึ่งควรเป็นการรวมกลุ่มที่เหมาะสมกับตน บทบาทของประชาชน ได้แก่ การรวมกลุ่มเป็นพลังผลักดันและสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐ บทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง บทบาทการตรวจสอบดูแลการทำงานของรัฐบาล บทบาทการปกป้องและเรียกร้องผลประโยชน์ที่ตนควรได้รับ และบทบาททางการเมืองในการกำหนดนโยบายพัฒนาเมือง

4. การที่เทศบาลนครยะลำนำหลักการโครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy Cities Project) มาเป็นกรอบในการทำงานผสมผสานกับแนวคิดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) การปกครองแบบธรรมนูญ (Good Governance) ซึ่งกรอบการทำงานทั้ง 3 แนวทางนับเป็นเรื่องใหญ่และกว้างมากในแง่การปฏิบัติจริง ดังนั้นในการดำเนินงานตามโครงการมีข้อเสนอแนะดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1 การสร้างเมืองน่าอยู่จะต้องอาศัยความพยายามสร้างกลไกเกื้อหนุนการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญฉบับปัจจุบันที่มีความเป็นประชาธิปไตยและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างมาก ภาครัฐบาลควรมุ่งมั่นในการกระจายอำนาจ และสร้างชุมชนในแต่ละชุมชนให้เข้มแข็งและปกครองตนเองได้ เพราะการปกครองตนเองจะทำให้ชุมชนบริหารงานและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งชุมชนจะรู้ปัญหาของตนเองมากกว่าภาครัฐ

4.2 การเริ่มต้นสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเริ่มต้นที่การส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันคิด ตัดสินใจ และดำเนินการเอง มุ่งสร้างการประสานงานสองทาง นั่นคือ มีการสื่อสารจากภาครัฐสู่ประชาชน และจากประชาชนสู่ภาครัฐ แม้การสื่อสารจากภาครัฐเองปัจจุบันพบว่ายังมีปัญหาเนื่องจากประชาชนยังมีการรับรู้ข่าวสารต่างๆในระดับน้อย ประชาชนยังไม่มีความเข้าใจจนกระทั่งนำไปสู่การปฏิบัติ นั่นคือการเข้าร่วมโครงการได้

4.3 ประชากรพิเศษ ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และผู้ที่มีรายได้น้อยไม่เกิน 10,000 บาท/เดือน จะมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนค่อนข้างน้อย ดังนั้นควรมุ่งประชาสัมพันธ์โครงการกับประชากรกลุ่มต่างๆเหล่านี้มากเป็นพิเศษ

4.4 สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมในการดำเนินโครงการฯ ประชาชนในเขตเทศบาลมีความรู้สึกในทางบวกกับกิจกรรมในโครงการฯ ที่เทศบาลดำเนินการอยู่ แต่ประชาชนมีความเชื่อถือในโครงการในระดับไม่มากนัก ซึ่งเห็นว่าค่อนข้างดีในแง่การทำงาน แต่ในด้านความโปร่งใส มีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่เห็นว่าโครงการมีการจัดสรรงบประมาณไม่โปร่งใสนัก ดังนั้น ควรมีการควบคุมให้มีกระบวนการตรวจสอบการจัดสรรและใช้งบประมาณอย่างเหมาะสมและควรเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสรรและใช้จ่ายงบประมาณอย่างแท้จริง

4.5 การศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้ข้อสรุปว่า ประชาชนในเทศบาลจำนวนมากไม่เคยมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ประชาชนยังมีสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำเกินไป หากพิจารณาประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย การรณรงค์จากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนควรมีการประสานความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น

4.6 ประชาชนในเทศบาลละลาค่อนข้างพอใจในสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของเทศบาลละลาและพอใจการบริหารงานเทศบาลละลา แต่ก็ยังต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้ดียิ่งขึ้นต่อไปอีก โดยเฉพาะปัญหาที่ประชาชนเห็นว่าสำคัญและควรตระหนักมากที่สุดได้แก่ปัญหาขาดจิต ปัญหาค่าความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการปรับปรุงแก้ไข จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยเฉพาะสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

6.8 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อเสนอแนะที่พบจากการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะว่าควรจะมีการศึกษาวิจัยในบริบทหรือแนวทางต่างๆเหล่านี้เพิ่มเติม เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

1. หลังจากมีการดำเนินการโครงการระยะล่านำอยู่ผ่านไปอีกระยะหนึ่ง ควรมีการประเมิน โครงการโดยมุ่งประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนขึ้น
2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยองค์ประกอบที่ส่งผลต่อโครงการเมืองนำอยู่ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา เนื่องจากน่าจะมีองค์ประกอบต่างๆที่แตกต่างกัน
3. ศึกษาความเป็นไปได้สำหรับการสร้างระบบธรรมรัฐในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม จากความคิดเห็นของภาคีเมือง ซึ่งได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนา เอกชน สื่อมวลชน ภาควิชาการ ภาคประชาชน และสถาบันทางศาสนา ทั้งนี้เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมและประสานลงตัวในความพยายามให้เกิดระบบธรรมรัฐอย่างเป็นรูปธรรม
4. ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดและกลไกในการพัฒนาเมืองนำอยู่ตลอดจนปัญหาที่พบสำหรับแต่ละเมืองในแต่ละภาคของเมืองไทยที่มีการรณรงค์ให้เกิดโครงการนี้
5. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจกับกลไกการพัฒนาเมืองนำอยู่

บรรณานุกรม

- งานวิเคราะห์นโยบายและแผนงานกองวิชาการและแผนงาน. ม.ป.ป. แผนพัฒนาเทศบาลระยะปานกลาง 5 ปี เทศบาลนครยะลา. ม.ป.ท.
- งานประชาสัมพันธ์ เทศบาลนครยะลา. ม.ป.ป. ยะลา ได้สุดสยามเมืองงามชายแดน. ม.ป.ท.
- ยรรยง อุทัย. ม.ป.ป. นโยบายและแนวทางการบริหารงานเทศบาลเมืองนครยะลา โดยนายยรรยง อุทัย ทีมชาวยะลา เบอร์ 27 – 50. ม.ป.ท.
- เทศบาลนครยะลา. ม.ป.ป. ยะลา : เมืองน่าอยู่. ยะลา : ยะลาการพิมพ์ (1992).
- เทศบาลนครนครราชสีมา. ม.ป.ป. เมืองคุณย่าน่าอยู่. นครราชสีมา : สมบูรณ์การพิมพ์.
- งานประชาสัมพันธ์ กองวิชาการและแผนงานเทศบาลนครยะลา. สรุปผลงาน คณะเทศมนตรีนครยะลา ตามนโยบายการบริหารงานของคณะเทศมนตรี พ.ศ. 2539 – 2542. ยะลา : ยะลาสมาร์ทพริ้นท์.
- เทศบาลนครยะลา. ม.ป.ป. เอกสารสรุปผลการดำเนินงาน โครงการเทศบาลยะลาเมืองน่าอยู่ ระยะที่ 1 วันที่ 29 มิถุนายน 2541 ถึงวันที่ 28 กรกฎาคม 2542. ยะลา : ยะลาสมาร์ทพริ้นท์.
- เทศบาลนครยะลา. ม.ป.ป. คนยะลาควรรู้ สรุปผลงานเทศบาลนครยะลาและโครงการพัฒนาอนาคต. ยะลา : ยะลาการพิมพ์ (1992).
- ลี้อชา วรรณรัตน์. ม.ป.ป. “แนวคิดเรื่อง “เมืองน่าอยู่” นี้เป็นมาอย่างไร”. หน้า 3 – 4 ใน แนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- “การประชุมใหญ่องค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ครั้งที่ 2 (Habitat II) เมื่อวันที่ 3 – 14 มิถุนายน 2539 ณ นครอิสตันบูล ประเทศตุรกี”. หน้า 6 – 15 ใน รายงานสถานการณ์ที่อยู่อาศัย. ม.ป.ท.
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2542. ผลการดำเนินงานโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้การสนับสนุนของกรมอนามัย (ในช่วงปี พ.ศ. 2540 – 2542). ม.ป.ท.
- ยรรยง อุทัย. 2543. การนำเสนอผลงานดีเด่น “วิถีสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่” ประเภท “วิถีสู่เมืองสะอาด” เทศบาลนครยะลา. ม.ป.ท.
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2542. “ประชาสังคมกับสุขภาพ”. หน้า 16 – 18 ใน โครงการวิจัยกระบวนการประชาสังคม เพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- คณะกรรมการผู้จัดการโครงการเมืองน่าอยู่เทศบาลนครยะลา. 2542. แผนบริหารโครงการ “ยะลาเมืองน่าอยู่” เทศบาลนครยะลา. ม.ป.ท.

- สำนักอนามัยสิ่งแวดลอม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2542. **เมืองน่าอยู่**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ดำรง บุญยืน. ม.ป.ป. **โครงการสัมมนาเครือข่ายเมืองน่าอยู่ “ร่วมมือ ประสานใจ สร้างเมืองไทยให้ น่าอยู่”**. ม.ป.ท.
- บุญเลิศ ลิ้มทองกุล และคณะ. ม.ป.ป. (ร่าง) **รายงานผลการวิจัย เมืองไหนน่าอยู่ กรณีศึกษา เปรียบเทียบเมืองหลักในภูมิภาคของประเทศไทย พ.ศ. 2539-2540**. ม.ป.ท.
- ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร. 2538. **เมืองน่าอยู่**. รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- สำนักอนามัยสิ่งแวดลอม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2542. **ผลการดำเนินการโครงการ เมืองน่าอยู่ภายใต้การสนับสนุนของกรมอนามัยในช่วงปี 2540-2542**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ฝ่ายกิจกรรมภาคสนาม และสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย. **“การพัฒนาที่ยั่งยืนเมืองน่าอยู่”**. ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.
- สมชาย คุรงค์เดช. ม.ป.ป. **“การดำเนินงานโครงการเมืองน่าอยู่ในพื้นที่ทดลองขององค์การอนามัยโลก”**. ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.
- คณะกรรมการผู้จัดการโครงการเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครยะลา. 2541. **“แผนบริการโครงการ “ยะลาเมืองน่าอยู่” เทศบาลนครยะลา”**. ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.
- มานิชญ์ บุญญานุวัตร. ม.ป.ป. **“ออสเตรเลีย – เมืองน่าอยู่”**. ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.
- ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร. 2538. **“เมืองน่าอยู่”**. รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์. เอกสารอัดสำเนา.
- “แบบสำรวจสภาพและข้อมูลทั่วไป โครงการ “บ้านน่าอยู่ เมืองน่าอยู่” เขตภาคตะวันออก”**. ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.
- “ดัชนี / เครื่องชี้วัด ภาพรวม ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (เมืองน่าอยู่) โครงการ “บ้านน่าอยู่ เมืองน่าอยู่” เขตภาคตะวันออก”**. ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.
- มาลินี จุลวัจนะ. 2539. **“แนวคิดเมืองน่าอยู่ ความหวังของคนเมือง”**. การส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 19 (ฉบับที่ 1) : หน้า 85 – 89.
- กองอนามัยและสิ่งแวดล้อม. ม.ป.ป. **โครงการเทศบาลเมืองพนัสนิคมสู่การเป็นเมืองน่าอยู่**. ม.ป.ท.
- กระทรวงมหาดไทย. 2532. **ฉบับพิเศษราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 106. ม.ป.ท.
- กองอนามัยและสิ่งแวดล้อม. ม.ป.ป. **โครงการบ้านน่าอยู่ เมืองน่าอยู่ เทศบาลเมืองพนัสนิคม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2540**. ม.ป.ท.
- ไมเคิล คีทติง. 2537. **แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. แปลโดย มานพ เมฆประยูรทอง. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- กองอนามัยสิ่งแวดล้อม. ม.ป.ป. **“20 ขั้นตอนสู่การเป็นเมืองน่าอยู่”**. ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“โครงการเพิ่มขีดความสามารถด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร 21 กรุงเทพมหานคร ผู้ความ
ยั่งยืน.” ม.ป.ท. เอกสารอัดสำเนา.

มานิชญ์ บุญญานูวัตร, (ผู้รวบรวม) 2542. นครยะลา เมืองน่าอยู่. เล่มที่ 1. ยะลา : โรงพิมพ์ยะลา
สมาร์ทพริ้นท์.

สุคนธ์ เจียสกุล. 2540. “เมืองน่าอยู่เป้าหมายที่ต้องไปให้ถึง.” การส่งเสริมสุขภาพ และอนามัย
สิ่งแวดล้อม. ปีที่ 20 (ฉบับที่ 3) : หน้า 15 – 19.

เทียมรัตน์ อินทรีย์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปรับปรุงพื้นที่ในเขตอนุรักษเมือง
กรณีศึกษา : บริเวณชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2542.

เทศบาลนครยะลาและโครงการ, โครงการเทศบาลนครยะลา : เมืองน่าอยู่. เอกสารสรุปผลการ
ดำเนินงาน. ยะลา, 2541.

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, “โครงการการพัฒนาประชาคมเมืองเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่” รายงาน
ผลการศึกษาระดับสมบูรณ. กรุงเทพมหานคร, 2541.

สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม. โครงการเมืองน่าอยู่. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
กรุงเทพมหานคร, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. โครงการภายใต้แนวความคิดเมือง
น่าอยู่. เอกสารประมวลแนวความคิด. กรุงเทพมหานคร, 2541

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. โครงการกรุงเทพมหานครเมืองน่าอยู่. กรุงเทพมหานคร,
2541

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเมืองและระบบชุมชน
ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). กองประสานการพัฒนาเมือง.
กรุงเทพมหานคร, 2539.

เทศบาลนครยะลา, ข้อมูลประชากรจังหวัดยะลา ระหว่าง พ.ศ. 2528 – 2540. ยะลา, 2541.

ภูชัย สัปพันธ์. “การศึกษาองค์ประกอบความน่าอยู่ของเมือง : กรณีศึกษาฝั่งเมืองยะลา”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539.

เทศบาลนครยะลา. วิสัยทัศน์โครงการเมืองยะลาน่าอยู่. เอกสารสรุปการสัมมนา. ยะลา, 2543.

Multagh, Brenda. *Evaluating the Community Impacts of Urban Policy*. Planning Practice &
Research Vol. 13, No. 2 pp.129 – 138, 1998.

Alexander, E.r.et.al., *Planning and Plan Implementation: Notes on Evaluation Criteria*.
Environment and Planing B: Planing and Design. 1989, Vol. 16 pp. 127 – 140

- Chapter 1 **The Urbanization Process: Western Theory & Third World Reality.** Megee, T.G. (1971) *The Urbanization Process in the Third World.* London: Camelot Press.
- Third World Cities: Sustainable Urban Development II Population, Labour and Poverty.** (David Drakakis-Smit.)
- Chapter 7 **Four Approaches to the Environment of Cities** (Patricia McCarney). Stern, Richahrd. (1995) *Perspectives on the City.* T Oronto : Center for Urban Community Studies.
- Hardoy, Jounge E. et.al., Chapter 6 **Sustainable Development and Cities.** Environmental Problems in Third World Cities. London: Eastern Publishing, 1995.
- Werna, Edmundo, et.al., **From Healthy City Project to Healthy Cities.** Environment and Urbanization vol. 11. No. 1. April 1999.
- World Health Organization. **Action for health in Cities.** Regional Office for Europe : Copenhagen, 1994.
- Trady Harpham and Kwasi A. Boateng. **Urban Governance in Relation to the Operating of Urban Service in Developing Countries.** South Bank University. London, 1997.
- Patricia McCarney, Mohamed Halfani and Aleredo Rodriouez. **“Towards an Understanding of Governance.”** Perspectives on the city Governance No. 4 pp. 94 – 131.
- Vandana Desai, **Access to power and participation.** University of London, 1994.
- WHO Regional Office for Europe, 1999, 2 July, **“What is the Healthy Cities Project?”** <http://www.who.dk/>.
- WHO Regional Office for Europe, 1998, 24 November, **“Ten reasons why Healthy Cities is NOT appropriate for your city!”** <http://www.who.dk/>.
- WHO Regional Office for Europe. 1998. **“Strategic Plan Urban Healty/Healthy Cities Programme (1998 – 2002)”** CHDV 03.01.01/BG4
- Trudy Harpham and Kwasi A. Boateng. 1997. **“Urban Governance in Relation to the Operation of Urban Services in Developing Countries.”** Great Britain : Elsevier Science.
- Vandana Desai. 1996. **“Access to power and participation.”** Hawaii.
- Marina Kenzer. 1999. **“Healthy cities: a guide to the literature.”** **Environment and Urbanization**. 11(1): 201 – 221.

- Graham Haughton. 1999. "Information and participation within environmental management." **Environment & Urbanization**. 11(2) : 51 – 63.
- Corinne Wacker, Alain Viaro and Markus Wolf. 1999. "Partnerships for urban environmental management: the roles of urban authorities, researchers and civil society." **Environment & Urbanization**. 11(2) : 113 – 125.
- Marina Alberti. 1999. "Urban Patterns and Environmental Performance : What Do We Know?" **Journal of Planning Education and Research**. 19 : 151 - 163
- Napadon Sahachaisaeree, **Chapter 7 A New Agenda for Urban Equity and Sustainability**.
- Nopadon Sahachaisaeree, **Towards an Understanding of Governance** Patricia McCARNEY, Mohamed Halfani and Alfredo Rodriguez.
- World Health Organization, Geneva. 1995. "A review of the operation and future development of the who healthy cities programme". **Who Healthy Cities: A Programme Framework**. WHO/EOS/95.11.
- World Health Organization, Geneva. 1995. "A step-by-step approach to implementing healthy city projects in low-income countries." **Building A Healthy City: A Practitioners Guide**. WHO/EOS/95.10.
- World Health Organization, Regional Office for South-East Asia New Delhi. 1999. **Healthy Cities Framework for Action 20-22 April 1999** SEA/EH/529.
- World Health Organization, Regional Office for South-East Asia New Delhi. 1998. **Promotion of Urban Environmental Health: Regional Framework for Action and outcome of a regional Consultation Bangkok, Thailand, 27-30 October 1997** SEA/EH/512.
- World Health Organization, Regional Office for South-East Asia New Delhi. 1998. **Promotion of Urban Environmental Health: Promotion of the Informal Regional Consultation Bangkok, Thailand, 27-30 October 1997** SEA/EH/514.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

วันที่สัมภาษณ์.....

1. ท่านมีตำแหน่งรับผิดชอบอะไรบ้างในชุมชน
2. ลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน
 - ก. การมีส่วนร่วมประชุม
 - ข. การมีส่วนร่วมปรึกษา
 - ค. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ / สมาชิก
 - ง. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
 - จ. การมีส่วนร่วมอื่นๆ
3. วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน
 - ก. เข้าร่วมประชุม
 - ข. อาศัยสื่อ เช่น ข่าวสารชุมชน
 - ค. ตอบแบบสอบถาม
 - ง. ให้สัมภาษณ์
 - จ. เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน
 - ก. ร่วมหาปัญหา สาเหตุ ความต้องการที่แท้จริง จัดลำดับความสำคัญ
 - ข. ร่วมคิด สร้างแบบวิธีการ
 - ค. ร่วมวางแผน นโยบาย
 - ง. ร่วมตัดสินใจ
 - จ. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบ
 - ฉ. ร่วมลงทุน (แรงงาน , วัสดุอุปกรณ์ , เงิน)
 - ช. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย
 - ซ. ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษา
5. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน
 - ก. วางแผนและตัดสินใจเอง
 - ข. ตัดสินใจร่วมกับรัฐ
 - ค. ชุมชนตัดสินใจในบางส่วน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ง. แต่งตั้งกรรมการพัฒนา
 - จ. ศึกษาโครงการแต่ไม่ดำเนินการจริง
 - ฉ. ให้ข่าวสารจากรัฐ
 - ช. การเสนอแผนจากรัฐ
 - ซ. การจัดการด้วยตัวเอง
6. การแต่งตั้งกรรมการพัฒนาชุมชนนั้นมีรูปแบบอย่างไร ขั้นตอน และวาระกี่ปี
 7. การเข้ามีส่วนร่วมหรือไม่ของประชาชนในชุมชนเกิดจากสิ่งใด
 8. การให้ความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากน้อยขนาดใด
 9. ลักษณะการให้ความรู้เป็นอย่างไร
 10. สภาพแวดล้อมโดยรวมที่ต้องการให้ปรับปรุงเป็นอย่างไร
 11. การดำเนินโครงการระยะสั้น่าอยู่ทำอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ
 12. แนวการดำเนินงานระยะสั้น่าอยู่ มีขบวนการเป็นอย่างไร การประชาสัมพันธ์ และการแจ้งข่าวสารทำได้อย่างไร
 13. มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือไม่ และเป็นอย่างไร
 14. คิดว่าความรับผิดชอบของหน่วยงานรับผิดชอบดี หรือไม่ เรื่องใดบ้าง
 15. การเสียค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน มีหรือไม่ ทำอย่างไรแล้ว นำเงินไปจัดการเรื่องใดมากที่สุด
 16. ข้อเสนอแนะในเรื่องของการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
 17. ข้อมูลการประสานงานชุมชน - ส่วนราชการ เกิดขึ้นได้อย่างไร และมีข้อปฏิบัติอย่างไร
 18. การร่วมกลุ่มชุมชนก่อให้เกิดพลังอำนาจการต่อรองทางการเมืองหรือไม่อย่างไร
 19. วิธีการเลือกผู้นำชุมชนพร้อมขบวนการและขั้นตอน
 20. ข้อดีและข้อเสีย หรือข้อเปรียบเทียบระหว่างชุมชนดั้งเดิม - ชุมชนจัดตั้ง (การขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนจัดตั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

เรียน ชาวเทศบาลนครยะลาทุกท่าน

แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เก็บข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เรื่องแนวทางการพัฒนาเมือง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้โครงการเมืองนำอยู่ : กรณีศึกษา เทศบาลนครยะลา โดยได้แบ่งแบบสอบถามเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. สสำรวจทัศนคติ - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในเทศบาลนครยะลา และข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่

ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนี้จะนำไปใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ทราบถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ในปัจจุบัน และความต้องการชุมชน ขอได้โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงทุกข้อ คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้ทำงานวิจัย และจะใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น

ขอแสดงความนับถือ

นางสาวกฤษิศา ยศหมึก

แบบสอบถามสำหรับประชาชนชาวเทศบาลนครยะลา

แบบสอบถามชุดที่

กรุณาเติมข้อความหรือเครื่องหมายในหัวข้อที่เป็นตัวเลือก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. ท่านมีอายุ.....ปี (โดยประมาณ)

3. ศาสนา

- พุทธ อิสลาม คริสต์ อื่นๆ

4. ศึกษาสูงสุดของท่าน

- ไม่ได้เรียนหนังสือ ประถมต้น ประถมปลาย
 มัธยมต้น มัธยมปลาย อาชีวฯ (ปวช. ,ปวส.)
 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพของท่าน

- รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท/ลูกจ้างเอกชน
 ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย รับจ้าง
 แม่บ้าน/นักเรียน/นักศึกษา/ไม่มีงานทำ
 อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. รายได้ (ประมาณ) บาท/เดือน

7. ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาเป็นเวลา.....ปี (โดยประมาณ)

8. ลักษณะการครอบครองที่ท่านอาศัยอยู่

- เป็นเจ้าของบ้านเอง เช่าจากสำนักงานทรัพย์สินฯ
 เช่าจากเอกชนรายอื่น เช่าจากวัด
 อื่น ๆ โปรดระบุ

9. สถานภาพทางสังคมของท่านในชุมชน

- สมาชิกชุมชน กรรมการชุมชน
 ผู้นำชุมชน ไม่เป็นสมาชิกชุมชน
 อื่น ๆ โปรดระบุ

10. การรับรู้ข่าวสารจากชุมชน

- ไม่เคยรับรู้ข่าวสาร รับรู้บ้าง
 รับรู้บ่อยมาก (ทุกครั้งที่มีการข่าว) ไม่แสดงความคิดเห็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 2 ตำรวจทัศนคติ / ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมต่อโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

2.1 ทัศนคติต่อโครงการยะลาเมืองน่าอยู่

1. ท่านเคยได้ยื่นโครงการยะลาเมืองน่าอยู่หรือไม่
 - เคย ไม่เคย (ข้ามไปตอบข้อ 3)
2. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการยะลาเมืองน่าอยู่เพียงใด
 - มีความรู้มาก มีความรู้ปานกลาง
 - มีความรู้น้อย ไม่มีความรู้
3. ท่านคิดว่ายะลาที่น่าอยู่จะมีลักษณะเช่นไร (โปรดเรียงลำดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด โดยเริ่มจาก 1,2,3,.....)
 - สิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย
 - มีผังเมืองที่สวยงามและเป็นระเบียบ
 - ทุกคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เอาเปรียบกัน
 - ทุกคนมีงานทำ
 - ทุกคนมีสุขภาพดี
 - เทศบาลมีการบริหารที่โปร่งใส รวดเร็ว และตรวจสอบได้
 - ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองทุกด้าน
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
4. ท่านทราบว่าโครงการยะลาเมืองน่าอยู่มีอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - โครงการแก้ปัญหาการจราจรในเขตเมือง
 - โครงการรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในเมือง
 - โครงการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน
 - โครงการส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชน
 - โครงการส่งเสริมอาชีพ
 - โครงการประสานความร่วมมือกันของประชาชน และหน่วยงานองค์กรต่างๆ ในการพัฒนาเมือง
5. ท่านคิดว่าการดำเนินโครงการต่างๆ ภายใตโครงการเมืองน่าอยู่เป็นอย่างไรบ้าง (โปรดเรียงลำดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด โดยเริ่มจาก 1,2,3,.....)
 - ตรงตามความต้องการของท่านและชุมชน
 - สนองนโยบายของเทศบาล
 - สนองนโยบายของรัฐบาลกลาง (จากกระทรวง , ทบวง)
 - โครงการมีการร่วมกันวางแผน ดำเนินการจากประชาชนในท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- โครงการมีการวางแผน ดำเนินการจากเทศบาลโดยตรง
- โครงการมีการวางแผน ดำเนินการจากผู้นำชุมชนโดยตรง
- โครงการมีการวางแผน ดำเนินการจากรัฐบาลส่วนกลาง (จากกระทรวง , กรม)
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)
6. ท่านคิดว่ากิจกรรมภายใต้โครงการยะลาเมืองน่าอยู่เป็นอย่างไร
- ดีอยู่แล้ว ดีพอสมควรแต่ต้องปรับปรุง
- ไม่ดี ต้องปรับปรุงหลายอย่าง ไม่มีความเห็น
7. ท่านคิดว่าโครงการยะลาเมืองน่าอยู่มีความน่าเชื่อถือเพียงใด
- มาก ปานกลาง น้อย ไม่น่าเชื่อถือ
8. ท่านคิดว่าการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ มีความโปร่งใสเพียงใด
- โปร่งใสมาก ปานกลาง น้อย ไม่โปร่งใส
9. ท่านคิดว่าการบริหารโครงการยะลาเมืองน่าอยู่ มีความโปร่งใสเพียงใด
- โปร่งใสมาก ปานกลาง น้อย ไม่โปร่งใส
- 2.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมภายใต้โครงการยะลาเมืองน่าอยู่
1. การมีส่วนร่วมในโครงการของชุมชน ท่านเคยมีส่วนร่วมลักษณะใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- การเข้าร่วมประชุม
- การร่วมกันออกค่าใช้จ่าย
- การเข้าเป็นสมาชิกหรือกรรมการ
- การถือตำแหน่งผู้นำ
- อื่นๆ โปรดระบุ.....
- ไม่เคยมีส่วนร่วม

2.3 วิธีการมีส่วนร่วม

1. การเข้ามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาของชุมชน ท่านเคยเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ช่วยคิดปัญหาและสาเหตุและความต้องการของสมาชิกในชุมชน
- ช่วยคิดวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
- ช่วยวางแผนโครงการหรือกิจกรรมของชุมชน
- ช่วยตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร หรือปัญหาต่างๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ช่วยจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน
- ช่วยเหลือโดยใช้ทุน (เงิน,แรงงาน,วัสดุ - อุปกรณ์)ในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชน
- ช่วยทำตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- ช่วยติดตามผลและช่วยเหลือ บำรุงรักษาโครงการ
- อื่น ๆ โปรดระบุ
- ไม่เคยเข้าร่วม

2.4 ช่องทางการเข้ามีส่วนร่วม

1. ที่ผ่านมามีท่านเคยเข้ามีส่วนร่วมกับโครงการต่างๆ ของชุมชนวิธีใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เข้าร่วมประชุม และรับฟังมาตรการและแก้ปัญหา
- เสนอแนะแสดงความคิดเห็นในสื่อต่างๆ เช่น ข่าวสารของชุมชน , หนังสือพิมพ์ ,วิทยุ
- ตอบแบบสอบถาม
- ให้สัมภาษณ์
- ฝึกอบรม และเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
- อื่นๆ โปรดระบุ
- ไม่เคยเข้าร่วม

2. เมื่อเกิดปัญหาในชุมชนของท่าน ท่านเคยได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับปัญหานั้นจากที่ใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- หน่วยงานราชการ
- องค์กรเอกชน
- สื่อสาธารณะต่างๆเช่น โทรทัศน์ , วิทยุ , หนังสือพิมพ์
- การบอกเล่า / ข่าวลือ
- เสียงตามสายจากชุมชน
- บอร์ดชุมชน
- หนังสือเวียน
- การเข้าประชุม
- ฝึกอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
- ประสบด้วยตัวเอง
- ไม่เคยได้รับข่าวสารใด ๆ
- อื่น ๆ โปรดระบุ

3. ท่านเลือกรับข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เรื่องที่สนใจ
- เรื่องที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชน
- เรื่องที่ได้รับจากคำบอกเล่า
- เรื่องที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ หรือ องค์กรต่าง ๆ
- เรื่องที่ผู้นำชุมชนนำมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เรื่องที่มาจากสื่อสาธารณะต่างๆ
- อื่นๆ โปรดระบุ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นทั่วไปในเทศบาลนครยะลา

1. สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในเทศบาลนครยะลา ภาพที่ปรากฏต่อสายตามตามความรู้สึกของท่านเป็นอย่างไร

- ดีอยู่แล้ว
- ดีพอแล้วสมควร แต่ต้องปรับปรุง
- ไม่ดีเลย ต้องปรับปรุงหลายอย่าง
- ไม่มีความเห็น

3.2 ท่านคิดว่าสภาพอาคาร โดยรวมในพื้นที่ชุมชนท่าเดียนเป็นอย่างไร

- ยังคงอยู่ในสภาพที่ดีเป็นส่วนใหญ่
- สภาพปานกลาง
- สภาพทรุดโทรม
- อื่น ๆ โปรดระบุ

3.3. ท่านมีความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ อย่างไรต่อเทศบาลนครยะลา

ความคิดเห็นต่อเทศบาล	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เฉย ๆ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ความเที่ยงตรงและ ยุติธรรมในการบริหารงาน					
ความเที่ยงตรงและ ยุติธรรมในการบริการ					
ความเที่ยงตรงและ ยุติธรรมในการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ					
ความสะดวกรวดเร็วใน การบริหารงาน					
ความสะดวกรวดเร็วใน การบริการ					
ความสะดวกรวดเร็วใน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ					
ระบบในการบริหารงาน					
ระบบการให้บริการ					
บรรยากาศในการทำงาน					

3.4 ท่านคิดว่าปัญหาภายในชุมชนของท่านคืออะไร (โปรดเรียงลำดับมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด โดยเริ่มจาก 1,2,3,.....)

- การจราจร
- ที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ
- ที่จอดรถและกวีรถไม่เพียงพอ
- ตลาดไม่เพียงพอและไม่มีการจัดการที่ดี
- ความสะอาด
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- สถานที่พักผ่อนไม่เพียงพอ
- เสียงและอากาศเป็นพิษ
- สุขภาพ
- การศึกษาไม่เพียงพอและไม่มีความรู้
- ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์
- ยาเสพติด
- การว่างงาน
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
- การให้บริการของเทศบาล (จัดเก็บภาษี , ให้คำปรึกษา)
- การใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรมของผู้นำชุมชน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3.5 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อชุมชนของท่าน

- รักชุมชน เพราะสะอาด สภาพแวดล้อมดี และปลอดภัย
- รักชุมชน เพราะเป็นชุมชนที่อาศัยอาศัยอยู่มานาน
- รักชุมชน เพราะเพื่อนบ้านดี คอยช่วยเหลือกัน
- รักชุมชน เพราะ (โปรด ระบุ).....
- รักชุมชน แต่อยากให้ชุมชนปรับปรุงคือ (โปรด ระบุ).....
- เฉย ๆ
- ไม่รักชุมชน เพราะไม่สะอาด สภาพแวดล้อมไม่ดี และไม่มีความปลอดภัย
- ไม่รักชุมชน เพราะตัวท่านไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือไม่รู้สึกคุ้นเคยกับชุมชน
- ไม่รักชุมชน เพราะ (โปรดระบุ).....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.6 ท่านมีความพร้อมมากน้อยแค่ไหนที่จะเป็นผู้ริเริ่มในการเสนอความต้องการในชุมชนหรือไม่

- มาก
 ปานกลาง
 น้อย
 ไม่มีความพร้อม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก

แนวคิดโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก

โครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก พบว่ามาจากการผสมผสานจากแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ นั่นคือ ทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน, ทฤษฎีรัฐธรรมนูญ, ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยองค์การอนามัยโลกได้นำแนวคิดทฤษฎีทั้ง 3 มารวมกันเป็นโครงการเมืองนำอยู่ (Healthy City Project) องค์การอนามัยโลกได้เล็งเห็นว่าจากปัญหาของมนุษยชนในปัจจุบันนี้ประเทศต่างๆทั่วโลกส่วนใหญ่ประสบปัญหาสุขภาพอนามัย สาเหตุนี้มาจากสภาพแวดล้อมไม่พึงประสงค์ นั่นคือ ที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ อาหารการกินไม่สะอาดและไม่ถูกหลักอนามัย สิ่งแวดล้อมโดยรวมเสื่อมโทรม ตลอดจนการบริการสาธารณสุขูปโภคและสาธารณูปการไม่เพียงพอ ไม่ทั่วถึง เหล่านี้ส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของประชากร องค์การอนามัยโลกจึงเล็งเห็นว่า โครงการเมืองนำอยู่สามารถที่จะแก้ไขสภาพต่างๆ ที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ โดยไม่ใช่แต่เพียงดีขึ้นเท่านั้นจะต้องให้ยั่งยืนขึ้นด้วย จากการดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ ภายใต้แนวความคิดขององค์การอนามัยโลก ประเทศที่ประสบผลสำเร็จส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มประเทศทวีปยุโรป อเมริกา (กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว)

โครงการเมืองนำอยู่ เริ่มในปี 1987 โดยองค์การ World Health Organization (WHO) ของสหประชาชาติ เป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมสุขภาพอนามัยเข้าไปในหัวข้อการประชุมวางแผนของนครต่างๆ เพื่อการพัฒนาหาความร่วมมือทำกิจกรรมแก้ปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เพื่อสภาพการอยู่อาศัยที่ดีขึ้นของคนทำงานและพักอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ประเทศที่ร่ำรวยโดยส่วนใหญ่ทำโครงการนี้สำเร็จมาแล้ว ได้ถูกกลองนำมาใช้กับประเทศที่มีรายได้ต่ำกว่า เช่น ในแอฟริกา เอเชีย และลาตินอเมริกา รวมถึงประเทศกลุ่มหมู่เกาะในทะเลแคริบเบียน จุดประกายความสนใจโดยเริ่มโครงการ Habitat II ในปี 1996 UN มีการประชุมเกี่ยวกับพื้นฐานของประชาชน เรียกโดยย่อว่า City Summit โดยเน้นไปที่บทบาทของท้องถิ่นที่เป็นจริง นั่นคือ เทศบาล และให้ปี 2000 เป็นปีแห่ง “นครสุขภาพ” (Healthy City) มุ่งไปที่กลุ่มคนยากจน การดำเนินโครงการเมืองนำอยู่แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. จากการเริ่มต้นของ WHO โดยวางจุดมุ่งหมายเป็นแผนใช้สำหรับนานาชาติ
2. สานต่อโดยหน่วยปกครองท้องถิ่นที่ทำงานอยู่โดยนโยบายของรัฐบาลตน
3. ปรับแต่งให้เข้ากับรวมเมืองอื่น ๆ ตามหลักธรรมนูญ

สภาวะปัญหาของมนุษยชาติ ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก ได้ตระหนักถึงสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดคำว่า สุขภาพ องค์การอนามัยโลกประกาศให้ขบวนการสุขภาพสาธารณะเป็นหลักการขององค์การ เรียกว่า Health for All ซึ่งเป็นจุดประสงค์

หลักในการดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ ประกอบด้วย กฎเกณฑ์ 6 ข้อ(การประชุม ALMA ATA : 1978) ดังนี้

1. ลดความไม่เท่าเทียมกันในสุขภาพประชาชน
2. เน้นการป้องกันเชื้อโรค
3. ร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อลดลักษณะเสี่ยงภัยเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม
4. มีปฏิบัติการกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน
5. ให้เน้นการดูแลสุขภาพพื้นฐานมากขึ้นกว่ารายการอื่นที่ทำอยู่
6. ให้มีการร่วมมือกันในระดับนานาชาติมากขึ้น

ทวีปยุโรปได้จัดโครงการส่งเสริมสุขภาพ ภายใต้ชื่อ “นครแห่งสุขภาพ“ (Healthy City) ขึ้น แปลงแนวคิดที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยพยายามแทรกหลักการเข้าไปในวาระการประชุมของระดับ ปกครอง ส่วนท้องถิ่นของรัฐบาลแต่ละประเทศ มุ่งเน้นไปในการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น สุขภาพการจะส่งเสริมอย่างไร สภาพสังคมและ สิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันจะแก้ไขอย่างไร นั้นหมายถึงองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม การ ดำรงชีวิตและกิจกรรมเกี่ยวข้องต้องเดินชัดเป็นรูปธรรมต่อทั้งชุมชนและปัจเจกบุคคล

องค์การอนามัยโลกได้จัดหาแนวทางไว้สำหรับการนี้ คือ ดำเนินการโดยระบุว่าต้องมีเป็น รูปองค์กรและคณะกรรมการทำงานมาจากหลายๆ กลุ่มที่เป็นหลักของเมืองหรือนครนั้นๆ เข้ามาเป็นนายกเทศมนตรีและตำแหน่งอื่นที่จะเป็นสำหรับสุขภาพอันเป็นนโยบาย คณะทำงานที่กล่าวมานี้ต้องจัดหากิจกรรมออกมาให้ เกี่ยวข้องไปหลายๆ ด้านของระบบเมืองและสุขภาพกระจายไป ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งต้องอยู่ในอำนาจขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแห่งรัฐ (เทศบาล หรือ อ.บ.ต.) ในการมีสิทธิสั่งและดำเนินการตามกฎหมาย ทั้งนี้จะอยู่ใน 3 ตอนของการก่อตั้ง คือ รับ แนวคิด จัดองค์กร และแทรกแนวคิดเข้าไปในองค์กรเพื่อดำเนินการหาส่วนสาธารณะมาสนับสนุน อย่างกว้างขวางเป็นความจำเป็น โดยต้องทำอย่างระมัดระวังไม่ออกจากจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และอยู่ในกรอบที่รัฐบาลเห็นชอบออกมาเป็นแผนสุขภาพแห่งนคร (เทศบัญญัติสุขภาพแห่ง นคร)(Edmundo : 1999) โดยจัดลำดับขั้นตอนก่อนหลังคือ โยงสภาพที่หวังไปยังสุขภาพแวดล้อมที่มีอยู่เดิม รวบรวมข้อมูล จัดแหล่งบุคลากร และเครื่องมือผลักดันและดำเนินการในที่สุด นั่นคือ จัดกิจกรรมโดยความร่วมมือ ประเมินผลหาข้อสรุปเพื่อส่งต่อไปยังเครือข่ายอื่นๆ ในโครงการ เพราะแต่ละเมืองก็มีความเฉพาะตัวของตัวเอง ดังนั้นจึงไม่สามารถดึงสูตรสำเร็จจากที่ใดมาใช้ได้ เลย โดยไม่ปรุงแต่งคิดแปลง

ประวัติการก่อตั้งโครงการเมืองน่าอยู่ ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก

โครงการเมืองน่าอยู่เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับสาธารณสุขซึ่งเกิดขึ้น โดยศาสตราจารย์ T Mckeown เขาพบว่าปัจจัยสำคัญในการยกระดับสาธารณสุขมูลฐานของประเทศอังกฤษและประเทศพัฒนาแล้วในศตวรรษที่ 19 และ 20 ไม่ใช่เกิดจากความก้าวหน้าทางการแพทย์เท่านั้น แต่รวมถึงเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนี้

- 1) การมีขนาดครอบครัวจำกัด
- 2) การเพิ่มผลิตผลทางอาหาร
- 3) สภาพสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้น
- 4) มาตรการป้องกันโรค

ระยะหลัง องค์การอนามัยโลกพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม (Social), อารมณ์ (Mental) และทางกายภาพ (Physical) เป็นปัจจัยสำคัญที่บ่งบอกถึงการเป็นเมืองน่าอยู่ องค์การอนามัยโลกรวมปัจจัยเหล่านี้เข้าในเรื่องการสาธารณสุข (Public health) ภายใต้ชื่อ “Health For all” ที่ Alma Ata. โดยมีหลักการพื้นฐานซึ่งเป็นผลมาจากความคิดของ Mckeown 6 ประการ ด้วยกัน

- 1) ลดความไม่เสมอภาคกันด้านสาธารณสุข (health)
- 2) ให้ความสำคัญกับการป้องกันโรคติดต่อ
- 3) ความร่วมมือกันของส่วนต่างๆ ในการลดสิ่งอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation)
- 5) ให้ความสำคัญกับ การดูแลสุขภาพพื้นฐาน (Primary health care) ในระบบการดูแลสุขภาพ (health care systems)
- 6) ความร่วมมือกันระหว่างประเทศ

ในปี 1985 - 1986 องค์การอนามัยโลก ภาคพื้นยุโรป เสนอ โครงการรณรงค์ด้านสุขภาพขึ้นมา ซึ่งรู้จักกันในนามโครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy City Project) จุดประสงค์หลักของโครงการก็คือ คิดแนวทางสำหรับนำหลักการและกลยุทธ์ข้างต้น (หลัก 6 ประการ) ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่เมืองต่างๆ ในปี 1984 เดือนตุลาคมมีการประชุมจัดขึ้นที่ City of Toronto โดยมีชื่อเรียกการประชุมว่า Healthy Toronto 2000. ซึ่งมีกลยุทธ์สำคัญคือ เป็นความร่วมมือของส่วนต่างๆ ของสังคม ร้าน ห้างร้าน หน่วยงานกุศลต่างๆ ฯลฯ ในการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับสุขอนามัยเมือง

สิ่งที่แสดงให้เห็นคุณค่าของโครงการนี้คือ การเข้าร่วมของเมืองต่างๆ นับร้อยเมือง ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่เมืองในประเทศอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่รวมถึงเมืองในประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากด้วย

รายชื่อเมืองในประเทศยากจนที่เข้าร่วมโครงการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป้าหมายของโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก

เป้าหมายของโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก คือ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและการสาธารณสุข (healthy) โดยการปลูกฝังจิตสำนึก (awareness) และให้มีการมีส่วนร่วมของทุกๆ ฝ่ายในชุมชน รวมถึงให้ความช่วยเหลือในการจัดการ การบริการสาธารณสุขของชุมชนด้วยวัตถุประสงค์แรก คือ พัฒนาบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นเกี่ยวกับสาธารณสุข และส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่น นำเรื่อง “Health” มาเป็นนโยบายสำคัญสำหรับพัฒนาเมืองในทุกๆ ระดับ

การพัฒนาเมืองต่างๆ (การจัดที่อยู่ Housing, อุตสาหกรรม, เทคโนโลยี, การจัดสร้างสาธารณูปโภค) สามารถทำอันตรายต่อสุขอนามัย ถ้าขาดความระมัดระวังแต่ในขณะเดียวกัน “สิ่งสามารถยกระดับอนามัย (health status) ของประชากรให้ดีขึ้นในกรณีที่มีการส่งเสริมด้านสาธารณสุข (health promotion) และมาตรการป้องกัน (protection measure) ถูกใช้ดำเนินการให้เกิดประโยชน์ในงานพัฒนา เช่น ความปลอดภัยในการทำงาน, การฝึกอบรมพนักงานและการควบคุมมลพิษ ควรจะถูกรวมเข้าเป็นเรื่องเดียวกันในการพัฒนาอุตสาหกรรม อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น การพัฒนาที่อยู่อาศัย (housing development) มาตรการต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่กำหนดขึ้น ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน

โครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลกอาจเป็นโครงการที่มีลักษณะ “Stand - alone” มีจุดมุ่งหมายด้านสุขอนามัย มากกว่าการพัฒนาอื่นๆ เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภค การจัดการที่ดิน การพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นต้น จากการดำเนินการโครงการเมืองน่าอยู่ในประเทศต่างๆ ประสบปัญหาการดำเนินโครงการดังนี้

- 1) การมีอนามัยต่ำของผู้อาศัยในเมือง โดยเฉพาะบรรดาผู้ที่มียรายได้ต่ำที่อยู่กันอย่างหนาแน่น
- 2) การขาดแคลนบริการสาธารณสุขพื้นฐาน, สภาพที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรม และมลพิษทางสิ่งแวดล้อม
- 3) ความด้อยประสิทธิภาพของรัฐบาลท้องถิ่นในการจัดการปัญหาสาธารณสุขและปัญหาสิ่งแวดล้อม

จะเห็นได้ว่าตัวอย่างของปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่ต้องสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ โครงการเมืองน่าอยู่ประสบผลสำเร็จไปไม่ได้หากไม่ได้รับการประสานความร่วมมือกันจากหลายๆ องค์การ หรือหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น โครงการเมืองน่าอยู่ต้องการการสนับสนุนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของเมืองหรือรัฐบาลท้องถิ่นในบทบาทใหม่ด้วยกันคือ

- 1) ให้ข่าวสารและวิเคราะห์ - ผลกระทบต่าง ๆ ที่มีผลต่ออนามัยจะถูกตรวจสอบอยู่ตลอดมีการประเมินและวัดระดับ “health status” รวมทั้งประเมินปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาด้าน

อนามัยด้วย หลังจากนั้นก็วิเคราะห์กำหนด ข้อบังคับที่เป็นประโยชน์ต่อการ
สาธารณสุข

- 2) การจัดทำนโยบายและให้ความช่วยเหลือ - จัดทำนโยบายเฉพาะสำหรับแต่ละหน่วยงาน เช่น
การบำบัดน้ำ, การศึกษา, การปกครองท้องถิ่น, อุศนากรรม, คนงาน (สุขอนามัยในที่ทำงาน)
ฯลฯ และคอยให้ความช่วยเหลือในการทำงาน

การให้คำปรึกษาแก่ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ นั้น ควรพยายามเสนอ วิสัยทัศน์ (Vision)
เกี่ยวกับอนาคตและทิศทางของเมือง พยายามศึกษาจุดแข็งของเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบัน บางที
อาจจัดให้มี “การประชุมวิสัยทัศน์” (Vision Workshop) เป็นการเฉพาะเพื่องานนี้ ก็ได้ อาจจะเริ่มด้วย
คำถามที่ว่า ทำไมเมืองนี้จึงน่าอยู่ เป็นต้น ในหลายๆ เมืองทั่วโลก ความภาคภูมิใจใน วัฒนธรรม
ของตนและลักษณะเฉพาะตัวทางประวัติศาสตร์เป็นเหตุผลสำคัญที่โน้มนำให้พลเมืองตระหนักถึง
ความจำเป็นในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

**ความมุ่งหมายขององค์การอนามัยโลกที่ได้กำหนดเมืองน่าอยู่ในอุดมคติไว้โดยสรุปมี
ด้วยกัน 11 ประการ จำแนกตามเป้าหมาย (Goals) และการปฏิบัติ (Action) ได้ดังนี้**

เป้าหมาย(Goals)

- (1) การรักษาความสะอาดด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ รวมทั้งคุณภาพของที่อยู่อาศัย (A clean, safe physical environment of high quality, including housing quality.)
- (2) ระบบนิเวศน์ ที่ยึดโยงการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลย์และยั่งยืนนาน (An ecosystem that is stable now and sustainable in the long term.)
- (3) การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน (อาหาร น้ำ ที่พักอาศัย รายได้ ความปลอดภัยและการมีงานทำ) สำหรับประชาชนในเมืองทุกคน (The meeting of basic needs for food, water, shelter, income, safety and work for all the city's people.)
- (4) เป็นเมืองที่มีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา และมีนวัตกรรมอยู่เสมอ (A diverse vital and innovation city economy.)
- (5) เสริมสร้างการเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรม สภาพทางชีวภาพอันดีงาม รวมทั้งเอกลักษณ์ของกลุ่มชนในชุมชนและของแต่ละชุมชน (The encouragement of connectedness with the past, with the cultural and biological heritage of city dwellers and with other groups and individuals.)
- (6) ให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่สามารถขับเคลื่อน โครงการให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (A form that is compatible with and enhances the preceding characteristics.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- (7) ให้มีระบบการให้บริการดูแลความเจ็บป่วยที่เหมาะสมสำหรับประชาชนทุกคน (An optimal level of appropriate public health and sick care services accessible to all.)
- (8) มีสภาวะสุขภาพของประชาชนในระดับดีมาก คือ มีสุขภาพอนามัยในระดับสูง และ อัตราการเจ็บป่วยในระดับต่ำ (High health status, high level of positive health and low level of disease.)

การปฏิบัติ(Action)

- (9) ชุมชนมีความเกื้อกูลและไม่เอาเปรียบกันและกัน (a strong, mutually supportive and non-expetive community.)
- (10) ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ในการกำหนด ควบคุมและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัยและความกินดีอยู่ดี (A high degree of participation and control by the public over the decisions affecting their lives, health and well - being.)
- (11) มีกลไกการระดมความคิด ประสบการณ์ และทรัพยากรอันหลากหลายจากการ ประสานงาน การติดต่อ และการทำงานร่วมกัน (Access to a wide variety of experiences and resources, with the chance for a wide variety of contact, interaction and communication.)

การดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ภายใต้แนวคิดขององค์การอนามัยโลก

โครงการเมืองนำอยู่เป็นโครงการอำนวยประโยชน์ที่มีเป้าหมายรณรงค์ส่งเสริมการอนามัย (health promotion) และพัฒนาสถาบันทั้งในระดับเทศบาลและระดับโลกเล็กที่สุด “grass - roots” ในการดำเนินคนนี้มีคณะทำงานของ WHO สำนักงานใหญ่และจากสำนักงานภูมิภาคทั้ง 6 สาขา คอยให้ความช่วยเหลือโดยรอบ และในหลายๆ ประเทศสำนักงาน WHO ในประเทศก็เข้ามาส่วนร่วมอย่างแข็งขัน

สำนักงานภูมิภาคเน้นและคอยช่วยเหลือการสร้างเครือข่าย (networking) ในแต่ละภูมิภาค รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมรณรงค์ทั้งหลาย ศูนย์ความร่วมมือ ด้านโครงการเมืองนำอยู่ของ WHO ที่ มหาวิทยาลัย Zandiana, สหรัฐอเมริกา เป็นสถานที่รักษารฐานข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อ ที่อยู่ ของผู้ประสานงานโครงการเมืองนำอยู่จำนวน 850 คน ซึ่งได้รับข้อมูลแลกเปลี่ยนจดหมายข่าวเกี่ยวกับการทำงานของโครงการเมืองนำอยู่ ส่วนศูนย์ความร่วมมือด้วยโครงการเมืองนำอยู่ ในที่อื่น ๆ นั้น ทำหน้าที่ วิจัย และช่วยเหลือเมืองต่างๆ ในการทำงาน

องค์การอนามัยโลก ไม่ใช่เป็นเพียงหน่วยงานของ UN หน่วยงานเท่านั้น ที่ทำหน้าที่พัฒนาเมืองยังมีหน่วยคนของ UN อื่น ๆ อีกที่เกี่ยวข้องอย่างมากในการปรับปรุงศักยภาพของเทศบาลในการบริการสิ่งแวดล้อมของเมืองและปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

การดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ ต้องการทำให้สถานที่ต่าง ๆ (ตลาด, โรงเรียน, ที่ทำงาน ฯลฯ) เป็นสถานที่ที่มีสุขลักษณะที่ดี พื้นที่เขตเมือง (Urban area) ของทุกจังหวัดต่างก็ต้องการ การประปา การบำบัดน้ำ การสาธารณสุข การศึกษา การเคหะ และการวางแผนใช้ที่ดินในการสร้างสิ่งเหล่านี้, โครงการเมืองน่าอยู่ได้จัดตั้งหุ้นส่วนร่วมกัน (Partner ship) ภายในกลุ่มชุมชน NGOs องค์กรท้องถิ่น และเทศบาล

โดยคำว่า “Health” ในความหมายขององค์การอนามัยโลก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการได้รับบริการสาธารณสุขดีหรือการมี แบบแผนการดำเนินชีวิตที่ดี (Individual lifestyles) อย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการมีสภาพแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพที่เกื้อหนุนให้มีชีวิตที่ดี (Supportive Physical and social environment) ด้วย “Supportive Environment” มีความหมายในแง่มุมมองทางสังคม เศรษฐกิจ และทางกายภาพ ที่อยู่รอบ ๆ ที่อยู่อาศัยและที่ทำงานของพลเมือง

เมืองแต่ละเมืองมีวัตถุประสงค์ของโครงการเมืองน่าอยู่ ถูกกำหนดโดยผู้ที่ร่วมร่างโครงการ ซึ่งอาจปรับเปลี่ยน จัดเกล้าใหม่ได้วัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์ของต่อไปนี้เป็นจุดเริ่มต้น (starting point) สำหรับโครงการที่เกิดขึ้นใหม่

วัตถุประสงค์หลักของโครงการเมืองน่าอยู่เพื่อปรับปรุงสุขอนามัยของผู้พักอาศัยในเมือง โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อย รวมทั้งปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และบริการสาธารณสุขให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์รอง คือ การสร้างความตระหนักในเรื่อง “Health” ในการพัฒนาเมืองเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินแผนการสาธารณสุขของเทศบาล เพิ่มศักยภาพของเทศบาลในการจัดการปัญหาของเมือง โดยใช้แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม (Building a Healthy City : A Practitioners’ Guide)

แผนปฏิบัติงาน

แผนต่อไปนี้อาจปรับเปลี่ยนได้ในทุกสถานการณ์ แผนมี 3 ระยะ คือ 1. เริ่มต้น (start-up), จัดตั้งเป็นองค์กร (organization) และ 3 การดำเนินการ (Implementation) ระยะเวลาดำเนินงานทั้ง 3 ระยะประมาณ 3 ปี แต่บางเมืองอาจใช้เวลา 4 - 5 ปี กรอบเวลาเป็นเรื่องของการประมาณการเท่านั้น

กิจกรรมการทำงานในแต่ละระยะอาจจะเปลี่ยนกัน เช่น การปลูกจิตสำนึก และการสร้างกลุ่มสนับสนุน (เพื่อสนับสนุนกิจกรรม) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกัน

คำแนะนำสำหรับการดำเนินงาน

- 1) ควรเน้นกิจกรรมในระดับเมืองและชุมชนมากกว่าระดับภูมิภาคและระดับโลก

- 2) ควรเน้นกิจกรรมปรับปรุงสถานที่ (Setting) ภายในเมือง (เพื่อนบ้าน, โรงเรียน ที่ทำงาน ฯลฯ) มากกว่าทำโครงการที่มีลักษณะ “ Single Issue” เช่น โครงการปรับปรุงน้ำประปา ทำให้เกิดสิ่งที่ตามมา 2 อย่าง คือ การรักษาน้ำ (Sanitaiotm) และความปลอดภัยของอาหาร (Food Statety)
- 3) ให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่าง เทศบาล และชุมชน (เพิ่มความรับผิดชอบของเทศบาลต่อสาธารณสุขมูลฐานความต้องการของชุมชน (Community needs)
- 4) เพิ่มบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่น โดยเฉพาะการตัดสินใจ
- 5) ให้ความมั่นใจแก่คนยากจนว่าจะได้รับประโยชน์จากโครงการ เช่น เรื่องที่พักอาศัย (housing), น้ำ และการบำบัดน้ำ รวมถึงการให้บริการสาธารณสุข

การบริหารงานโครงการเมืองนำอยู่ ประกอบด้วยคณะทำงาน 3 คณะ คือ

1. คณะทำงานท้องถิ่น (Local Task Force) : เป็นศูนย์กลางทำคนของคนสำคัญจำนวนคือ (Several Key individuals) ในเมืองมีบทบาทนำและมีศักยภาพดำเนินโครงการพร้อมให้การสนับสนุนโครงการการทำงานร่วมกัน
2. คณะทำงานร่วมกันระหว่างรัฐ+เอกชน(Partnership Task Force) : แสดงตนเป็น ผู้นำและจัดหาความต้องการด้านอนามัย,ระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆในการปรับปรุงคุณภาพของอนามัยให้ดีขึ้น เป็นผู้วางแผนและดำเนินการตามแผนอนามัยของเทศบาล
3. คณะกรรมการดำเนินโครงการ (Project Committee): ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงาน Partnership Task Faroc โดยอาจจะ เป็นคณะทำงานระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ได้

ระยะที่ 1 เริ่มต้น (3-6 เดือน)

- 1) จัดตั้งคณะทำงานท้องถิ่น (Local Task Force)
- 2) หาแรงสนับสนุนจากสาธารณสุข
- 3) ปลูกฝังจิตสำนึก

Local Task Force หรือ LTF จัดตั้งขึ้นโดยอาจจะมีการสนับสนุนจาก NGO หรือหน่วยงานภายนอกอื่นๆ ก็ได้ LTF ประกอบด้วยคณะบุคคลสำคัญของเมืองซึ่งมีบทบาทเป็นผู้นำ และมีความปรารถนาที่จะแก้ไขสภาพสุขอนามัยของเมืองให้ดีขึ้น รวมถึงกันเป็นผู้ที่มีความสามารถชักนำให้เกิดการร่วมกันของฝ่ายต่างๆ เช่น NGO กลุ่มชุมชน เทศบาล มหาวิทยาลัย และสถาบันฝึกอบรมอื่นๆ พวกเขาอาจจะเป็นเจ้าของที่ หน่วยงานเทศบาล เจ้าหน้าที่อนามัย หรือนักทำกิจกรรมของชุมชนก็ได้ LTF อาจจะต้องทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงานโครงการก็ได้ (Project Steering Committee)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

LTF มีบทบาทสำคัญในการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนใจพัฒนาสภาพแวดล้อมของเมือง ตัวอย่างเช่น ผู้คนที่อาศัยอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่แย่ ที่อยู่อาศัยหนาแน่น แน่นนอนว่าต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลง แต่พวกเขากลับรู้สึกว่าคุณเองไม่สามารถทำอะไรได้หรือกลุ่มบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องทำงานกับการพัฒนาชุมชนอยู่แล้ว เช่น NGOs ซึ่งอาจจะไม่ยอมรับการทำงานในโครงการที่เป็น “broad spectrum” ซึ่งระบุประเด็นที่ต้องพัฒนามากมายอย่างเช่น โครงการเมืองน่าอยู่ ว่าจะเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการได้รับความช่วยเหลือและ ทรัพยากรจากรัฐบาล

ระยะที่ 2 การจัดตั้งเป็นองค์กร (4 - 6 เดือน)

- 1) เทศบาลอนุญาตให้ดำเนินโครงการ
- 2) แต่งตั้งคณะทำงาน Partnership Task Force (PTF)
- 3) แต่งตั้งเจ้าหน้าที่โครงการและเจ้าหน้าที่ประสานงาน
- 4) จัดทำแผนอนามัยเทศบาล (Municipal Health Plan) = MHP
- 5) ตระหนักถึงความสำคัญของ MHP
- 6) ระดมทรัพยากรต่าง ๆ

การที่มีเทศบาลเห็นชอบกับโครงการด้วยทำให้ประสบความสำเร็จได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหากเจ้าหน้าที่เทศบาลได้มีส่วนให้คำปรึกษาและเกี่ยวข้องกับโครงการตั้งแต่ระยะแรก คำมั่นสัญญาหรือการยอมรับตัวโครงการเป็นสัญญาสำคัญส่งถึงเจ้าหน้าที่เทศบาล และหน่วยงานต่าง ๆ ว่า ประเด็นเรื่อง สาธารณสุข จัดเป็นวาระสำคัญ (on the agenda) ของการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

PTF ได้รับการแต่งตั้ง โดยผ่านคำแนะนำของ LTF

หน้าที่ของ PTF มีดังนี้

- 1) จัดทำแผน อนามัยเทศบาล (MHP)
- 2) โน้มน้าวสภาเทศบาลให้ยอมรับ MHP
- 3) ปรึกษาหารือกับคณะที่เป็นตัวแทนของ LTF และคณะกรรมการดำเนินงาน
- 4) หาเงินทุน (fund-raising) และค้นหาผู้ร่วมโครงการ (seeking project partner)
- 5) ชักชวนกลุ่มชุมชนให้ใส่ใจประเด็นเรื่องสาธารณสุข
- 6) พิจารณาตัดสินใจการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ

MHP อาจจะมีโครงการสำหรับกลุ่มผู้รับเฉพาะ เช่น โรงเรียน ที่ทำงาน ตลาดและสถานที่ดูแลสุขภาพ

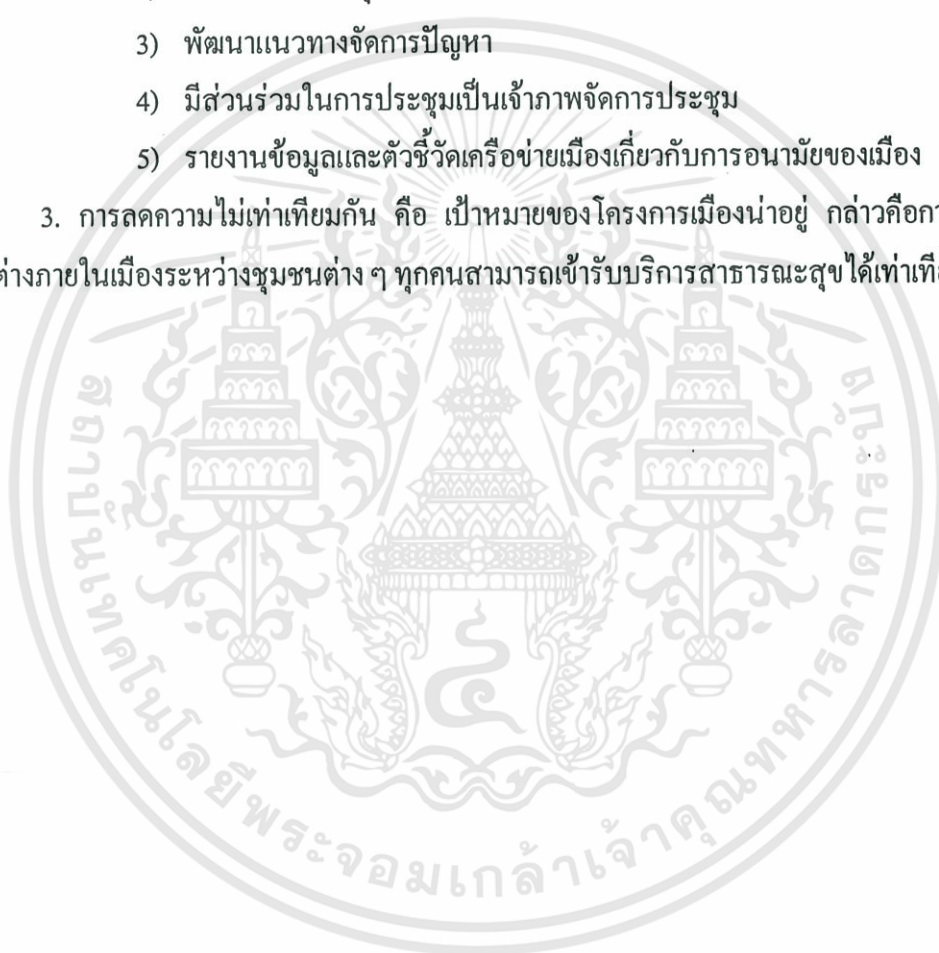
ในการจัดเตรียมแผนเจ้าหน้าที่โครงการของระลึกเสมอว่า หน้าที่ปกครองบางอย่าง (จัดทำนโยบาย, การให้บริการ ฯลฯ) อยู่นอกเหนือความรับผิดชอบของรัฐบาล ท้องถิ่นแต่อยู่

2. การพัฒนานโยบายสาธารณะ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่สุขอนามัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพลังงาน, อาหาร, การเกษตร, การวางแผนเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, การศึกษา, การเคหะ, ที่ดิน, การขนส่ง ฯลฯ ควรตรวจสอบนโยบายและโครงการของตนว่าให้สอดคล้องกับเรื่องสุขอนามัยขนาดไหน รัฐบาลในทุก ๆ ระดับควรทำนโยบายและแผนงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของเรื่อง และจัดเรื่อง สิ่งแวดล้อมเป็นหัวข้อสำคัญ ของการพัฒนาเมือง

เทศมนตรี/เทศบาล ควรมีส่วนร่วมกับประชาชนในกระบวนการโครงการเมืองน่าอยู่ ดังนี้

- 1) ประเมินระดับสถานการณ์อนามัยของเมือง
- 2) สร้างและปรับปรุงแผน MHP
- 3) พัฒนาแนวทางจัดการปัญหา
- 4) มีส่วนร่วมในการประชุมเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม
- 5) รายงานข้อมูลและตัวชี้วัดเครือข่ายเมืองเกี่ยวกับการอนามัยของเมือง

3. การลดความไม่เท่าเทียมกัน คือ เป้าหมายของโครงการเมืองน่าอยู่ กล่าวคือการลดความแตกต่างภายในเมืองระหว่างชุมชนต่าง ๆ ทุกคนสามารถเข้ารับบริการสาธารณะสุขได้เท่าเทียมกัน

ประวัติผู้เขียน

นางสาวภูริศา ยศหมึก เกิดเมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2519 ที่จังหวัดยะลา สำเร็จการศึกษา
ศึกษาศาสตร์บัณฑิต (สังคมศึกษา) เกียรตินิยมอันดับ 2 จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2541

ปี พ.ศ. 2542 เข้าเป็นอาจารย์ โรงเรียนสาริตมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
และปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการ สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับ
แห่งชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้